Şevket, Süleyman.

سلیمان شوکت

سلطانی طقوزنجی صنف

کوزه‌ل یازیلر

Güzel yazılar

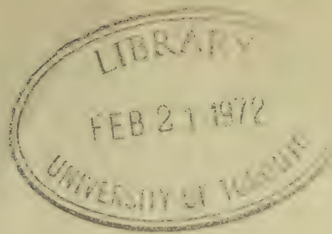
دردنجی جلد

مطبعهٔ عامره

استانبول

١٣٣٦-١٣٣٨

LIBRARY
FEB 21 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

مناجات

حق تعالی عظمت عالمنك پادشهی ،
لامكاندر اولەماز دولتنك تختگهی .
خاصدر ذات الٰهیسنه ملك ازلی ،
بی حدود آندە اولان كوكبهٔ لم یزلی .
اثر حكمتیدر یرله كوكك بنیادی ،
دولو ، بوش . . جمله ید قدرتنك ایجادی .
عزت وشانی تقدیس قیلار جمله ملك ،
اكیلیر سجده ایدر پیش جلالنده فلك .
امری وجه اوزره یر ایلر كیجه كوندوز حركته
دەكیشیر ، تازەلنیر ، موسم فیض وبركت !
پرتو رحمتنك لمعەسیدر آیله كونش ،
تاب خشمندن آلیر آلسه جهنم آتش .
شرر هیبت علویەسیدر ییلدیزلر ،
آنلرك شعلەسی كوك قبەسنی یالدیزلار .
كیمی ثابت ، كیمی سیار ، بتقدیر قدیر ،
تا كرینك وارلغنه هر بری برهان منیر .
وارلغن بیلمەنه حاجت كرهٔ عالم ایله ؟
یتر اثباتنه خلق ایتدیكی بر ذره بیله !
كورەمز ذاتنی مخلوقنك عادی نظری ،
حس ایدر نورنی اماكه بصیرت بصری .
وحدت ذاتنه عقلمجه شهادت لازم ،
جان وكوكلمده مناجات وعبادت لازم .
نشئهٔ شوق ایله آیاتنه طاپمق دیلرم ،
آكلاوار خالقمه غیری نه یاپمق دیلرم .
ای شناسی ، ایچمی خوف الٰهی داغلار ،

صورتم کرچه کولر، قلب کوزم قان آغلار.
ایدر عصیانمه کوکلمده ندامت غلبه ،
نیله‌یم یوز بولامام یأس ایله عفوم طلبه .
نه‌دیدم، توبه‌لر اولسون، بوده‌فعل شردر ؛
نم عذرم کنهمدن ایکی‌قات بدتردر !
نور رحمت نه‌یه کولدیرمه‌یه روی سیهم ،
تا کرینك مغفرتندن‌ده بوبوکمی کنهم ؟
بی‌نهایه کرمی عالمه شاملمی دکل ؟
بوقسه عالمده قولی عالمه داخلمی دکل ؟
قولنك ضعفنه نسبت چوغیسه نقصانی ،
یا آنك قهرینه غالبمی دکل احسانی ؟
سهوینه اولدی سبب عجز طبیعی قولنك ،
هم اودر عالم معنیده شفیعی قولنك .
نی عفو أیله‌مکه فضل الٓهیسی یتر
صانما حاشا، کرم نامتناهیسی بیتر !

ابراهیم شناسی

وزنی :

فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن
حق تعالی	عظمت عا	لمنك پا	دشهی
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن
أکیلیر سج	ده‌ایدرپی	ش جلالن	ده فلك
فاعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فعلن
تاب خشمن	دن آلیر آل	سه جهنم	آتش
فعلاتن	فعلاتن	فعلاتن	فع لن
شرردهی	بت علوی	نه‌سیدر بیل	دیزلر

بیلیورسکز : کلمه استعمالی صورتیله ذهنمزده‌کی معنالره ایکی شکل ویریورز :
(۱) سوزلریمز علی‌العاده مصاحبه‌لردن آیری آهنکلی اولور ؛ اولچوله‌رك سویله‌نیر ؛

بونك ایچون آز چوق خصوصی بر دقت لازمدر . (٢) قونوشیورکن دها سربستز؛ اوزمان هر هجا ، یالکز کلمه‌نك برجزئیدر ؛ افاده‌مز، لسانك قاعده وشیوه‌سندن باشقه بر ترتیبله حساب ایدلمز ؛ فکرلریمزی یالکز دوغرو ، طبیعی، قولای ، آچیق بر حالده آکلاتمق ایسته‌رز . برنجی شکله « نظم » ایکنجی طرزه « نثر » دینیر .

شعرك آلتنده‌کی سکز سطره باقکز : بونلرده برنوع اولچو وار ؛ کلمه‌لر ، اونلره تطبیق ایدیله‌رك حسابه قاتیلمشدر ؛ اوحالده « مناجات » ه « نظم » دیه‌لی‌یز .

دقت ایدییورمیسکز ؛ منظومه‌ده ایکیشر سطرك نهایتلری قولاقلریمزده عین‌تأثیری براقیور ؛ بونلره « قافیه » دییورز ؛ اوصافنی ، تعریفنی باشقه بر پارچه مناسبتیله تعیین ایتمکه چالیشه‌جغز .

بوالهی منظومه‌ده صمیمی شعر صیجاقلنی یوکسك بر درجه‌یی بولماز؛ احتوا ایتدیکی فکرلر ، ده‌رین ده‌کلدر ؛ بر تشبیه ایله سویلیه‌لم : معمارلغك بعض دینی آبده‌لرینی وقارلی براحتشامی حاوی کورویورز؛ مثلا « سلیمانیه » ده بویله قوتلی ایماندن دوغمه بر طاشقینلق ، بر متانت حس ایدیلیر ؛ ادرنه‌ده‌کی « سلطان سلیم جامعی » نك آقشام غریبلکی ایچنده، کوکاره یوکسه‌لن دلبر اینجه مناره‌لریله برابر ، مبهم سیسلره کومولو قالمش کوزه‌ل بر رسمی واردر ؛ کوکلریمزه انکین معنالی صمدانی بر تحسس ویرر . اولکی صنفلرده اثرلرینی اوقومشدیکز : عبدالحق حامد بکك یازیلرنده نهایتسز افقلره دالان کنیش بر مراقبه هیجانی دویولور . شناسی بونوع عظمتلی وجده یاقین ده‌کلدر؛ یانیق تحسسلریله بوینی بوکوك ، کیمسه‌سز ، پاك تسلیمیت ایچنده آغلایه‌رق هجرانلرینه شفا آرایانلرده بکنزه‌مه‌یور ؛ اعصابنده صیزلایان برتسلی احتیاجی یوقدر ؛ حسلرینی طاشیران تهیجلردن زیاده حدودی معین، زینتسز، دوز برافق اورته‌سنده آغیر، ده‌رین فکرلری آز ، اصیل برساده‌لکله محاط اوله‌رق دوشونور ؛ صاف بر مؤمن کبی غفرانه لیاقتی ایچون جناب حقك لطفنه صیغینیر . عمومی تضرع فوقنده هیجانلی کوره‌مز ؛ قابلیتنك اورته مرتبه‌سیله اکتفایه شکایتسز قناعت ایدر ؛ « مناجات » ی بویله طبیعی بر توکلی حائزدر .

افاده‌سنك اسکیلکی صاقلانه‌ماز ؛ اللی آلتمش سنه ایچنده لسان چوق ده‌کیشدی ؛ شناسی ، کندی یاشادیغی عصرك نظمنی قوللانیوردی ؛ سز بوکونکی یازیلره نسبتله « مناجات » ده بولدیغکز فرقی ، اوصافی تدقیق ایدیکز .

« ترجمان احوال » غزته‌سنك مقدمه‌سی

مادامكه برهیأت اجتماعیه‌ده یاشایان خلق ، بونجه وظائف قانونیه ایله مكلفدر . البته «قالاً وقلماً كندی وطننك منافعنه دائر بیان افكار ایتمه‌یی جملهٔ حقوق مكتسبه‌سندن عد أیلر. اگر شو مدعایه برسند مثبت آرانیله‌جق اولسه معارف قوتیله ذهنی آچیلمش اولان ملل متمدنه‌نك یالكز پولتیقه غزته‌لرینی كوسترمك كفایت ایده‌بیلیر .

بومبحث، دولت علیه‌جه دخی نوعما مؤیددركه مجلس عالی تنظیماتك تشكلی صره‌سنده قوانین و نظاماته متعلق لوایحك تحریراً عرض اولنمه‌سی ایچون عمومه مأذونیت رسمیه ویرلمشدی . حتی حكومت سنیه‌نك مساعده‌سیله داخل ممالك عثمانیه‌ده تبعهٔ غیرمسلمه‌نك كندی لسانلری اوزره حالا چیقاردقلری ژورناللر بیله بلكه حقوقلرندن زیاده‌جه سربستدر. فقط اصل عثمانلی غزته‌لرینك بحثنه كلنجه: غیررسمی برورقه‌نك دوام اوزره چیقارلمه‌سنده هرناصلسه ، شیمدی‌یه قدر ملتحا كمه‌دن هیچ بركیمسه اختیار زحمت ایتمه‌مشدر . هله شكرلر اولسون سایهٔ عدالت سنیه‌ده تلافیٔ مافات میسر اولدی. شویله‌كه: بویولده توركجه بر غزته‌نك نشری استدعاسنه دائر كچنلرده تقدیم اولنان مذكره‌نك مآلی مصدق مجلس معارف عمومیه‌دن ویریلن مضبطه اوزرینه مجلس خاص وكلای فخامده دخی كیفیت استحسان و اولبابده مساعدهٔ سنیهٔ جناب ملوكانه شایان بویورلمشدر وبوندن باشقه هر دفعه چیقارلدقجه بر نسخه‌سی لایق اولمادیغی حالده حضور همایونه تقدیم اولنمق خصوصنه ارادهٔ مخصوصهٔ شاهانه شرف افزای صدور اولمشدر . بو وجهله سابقی لاحقنه ولا حقی سابقنه فائق اوله‌رق ظهوره كان تشویقات جلیله‌نك ایفای تشكرنده لسان حالمزدن مستبان اولان تجزمزی عاجزانه عمومه دخی اعلان أیله‌رز .

ایمدی اشبو غزته ، احوال داخلیه و خارجیه‌دن منتخب بعض حوادثی و معارف متنوعه ایله سائر مواد نافعه‌یه دائر مباحثی نشر وبیانه واسطه اوله‌جغندن ناشی « ترجمان احوال» عنوانیله تسمیه اولنمق مناسب كورولدی . تعریفه حاجت اولمادیغی اوزره كلام ، افادهٔ مرام ایتمكه مخصوص بر موهبهٔ قدرت اولدیغی مثللو اك كوزل ایجاد عقل انسانی اولان كتابت دخی قلمله تصویر كلام أیله‌مك فننده عبارتدر . بو اعتبار حقیقته مبنی

کیده‌رك عموم خلقك قولایلقله آکلایه بیله‌جکی مرتبه‌ده اشبو غزته‌یی قلمه آلمق ملتزم اولدیغی دخی مقام مناسبتیله شیمدیدن اخطار اولنور .

ده‌کلمی تا کرینك احسانی عقل و قلب ولسان ؟
بو لطفی ایتمه‌لیدر فکر و شکر و ذکر انسان !

ابراهیم شناسی

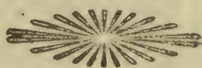
ایلك غزته، وندیکده ابتدائی برشکلده، فرانسه‌ده « ۱٦۳۱ » سنه‌سنده « ره‌نودو » [۱۵۸٦ – ۱٦۵۳] طرفندن چیقارلمشدی؛ اوتاریخلرده بزم کتاب باصمقدن بیله خبرمز یوقدی؛ بك آز زمان صوکره مدنی عالمك هر طرفنده غزته‌جیلکه اشتراك ایدلدی؛ ایکی عصرلق برتأخرله نهایت بزده بوآهنکه قاریشه بیلدك. «ترجمان احوال»ی شناسی و آکاه افندیلر نشر ایتمکه باشلادیلر؛ آز اول ازمیرده فرانسزجه، مصرده، محمد علی پاشانك همتیله، عربجه وتورکجه مشترك، استانبولده حکومتك رسمی لسانیله آیریجه« تقویم وقایع » [۱۲٤۷:۱۸۳۲]، صاحبی چورچیل نامنده برانکلیز اولان « روزنامهٔ جریدهٔ حوادث » اسملی برر غزته چیقمشدی .

حسی یاخود لسانی اجنبی اولان مطبوعاتی بزدن صایه‌مایز؛ حکومت وظائفی ایچنده ایسه غزته‌جیلك یوقدر؛ « تقویم وقایع » ی‌ده استثنا ایده‌لم؛ دیمك که « ترجمان احوال » ه کلنجه‌یه قدر بو نوع تشبث اطرافنده ملتمزك کندی قدرتی ساکت قالمشدی . شناسی وآکاه افندیلر، ایلك دفعه « بزده وارز » دیدیلر؛ مملکتك غزته‌جیلکی، آشاغی یوقاری بویله باشلادی .

شناسی افندی اسکی تربیه تأثیری آلتنده ابتدائی تحصیلنی بیتیرمشدی. فکری ماضی‌یه باغلی ایدی. نثرده ایجه، ده‌رین حساسیتدن زیاده کلمه‌لرك ظاهری آهنکی آره‌سنده برانضباط آرایوردی. بر بویوك مزیتی واردی: سیاسی، اجتماعی حیاتی خلقه ساده برلسانله آکلاتمق ایسته‌یوردی؛ عزمنده صادق قالدی : « ترجمان احوال » ك ایلك نسخه‌لرنده تفرقه صورتیله چیقان بر پرده‌لك « شاعر اولنمه‌سی » قومدیاسی آچیق افاده‌لیدر ؛ حتی اطرافمزده‌کی شفاهی لسانه اویویور . مجموعهٔ اشعاری دیمك اولان مطبوع « دیوان » نده ساده‌لك جریانلری حس ایدیلیر ؛ ترجمان احوالدن صوکره نشر ایتمکه باشلادیغی «تصویر افکار»ك ویردیکی شو خبره باقکز ؛ نه‌قدر آچیق تورکجه یازلمق ایسته‌نمشدر :

«لكن آيك صوك چهارشنبه کونی برلودوس فیرطنه‌سی باشلایوب کیتدکجه اودرجه سردله‌شمش ایدی‌که کیجه‌لین یاغمورك کثرتیله قاره‌ده سیللر ، جوشقون نهرلره دونمش، وروزکارك شدتیله ده‌کزده دالغه‌لر ، کویا یورر داغلر هیأتنه کیرمشدی؛ بو حال بویله ایکن کیجه‌ساعت یدی قرارلرنده بردن‌بره استانبول بربویوك شعلهٔ مخوفه ایچنده‌قالدی.»

اسکی یازیلریمز آره‌سنده ساده نثر واردی ؛ فقط فکراً یوکسك طبقه‌ده صاییلان محررلرجه آغیر، قوبو ترکیبلرله دولو یازمق هنر صاییلیوردی؛ شناسی افندی بوتأثیردن قورتولمق ایسته‌دی ؛ غزته‌سیله طبیعیلکه یاقلاشدی .

کوزه‌ل، ایی، دوغرو سوزلر

بزی افعالمزدن، التزام حقانیت‌حقنده اولان افکارمزدن باشقه تحریك ایدن یوقدر. اقتفا بحثنه کلنجه اکر بر اثر خطا ایسه کرك اکابره کرك اصاغره منسوب اولسون آکا اتباع ایتمك دخی خطادر. شو دعواده حقیقت حال ارباب انصاف وتمیزك محکمهٔ وجداننده ثابت اوله‌جقندن مباحثه‌مز بر استنطاقنامه حکمنه کیرمك ایچون «روزنامه» نك عباراتنه آیری آیری جواب اعطا اولندی. « روزنامه » نك دخی بحق بردیه‌جکی وارسه اداب مناظره‌جه بو یولده جواب ویرمه‌سی لازم‌کلیر ؛ یوقسه حقسز اولدیغی یردن اغلاق مرام ایله‌صدد آخره نقل‌کلام ایتمك وجوابی قابل‌اوله‌مایه‌جق جهتلری دخی‌هزله بولاشدیروب کچیویرمك اثبات ویاتسلیم حقانیتده عاجزاولانلرك حجتیدر. دعوانك‌ثبوتی دلیله محتاجدر؛ « روزنامه » نك هرسوزی ایسه ایکی نقطه بیننده اقصر طریق خط مستقیم اولمه‌سی کبی بدیهی ده‌کلدرکه برهاندن مستغنی اولسون . حق ، تزییف ایله باطل اولماز ؛ صددك خارجنه چیقمق، میدان امتحاندن قاچمق‌کیبدر. فن ادب برمعرفتدرکه انسانه‌خصلت‌آموز ادب‌اولدیغی ایچون‌ادب واهلی ادیب تسمیه اولنمشدر. ابنای جنسنی بلاموجب استخفاف، خفت عقلدن نشأت ایدرکه حقیقتده استخفافه شایسته‌در . مزاحه مزاح ایله مقابله ایتمك شره‌شر ایله مجازات قبیلندندر. نوع بشردن اول فردکه حق ایله خلق عندنده افعالندن منفرداوله‌رق مسئول اولدیغنه معتقد اوله؛ مسلك‌حقانیتده فریداولمق وظیفه‌سیله مکلفدر.

ابراهیم شناسی

—⊱⊰—

شناسی

حیاتی وزمانی . — شناسی افندی ، ۱۸۲۵ تاریخنده استانبولده دوغدی ؛ پدری شهنی شهیدلرندن برطوپجی یوزباشیسی ایدی. یتیم بویودی ؛ برآز اوقودقدن صوکره طوپخانه قلملرندن برینه کیردی ؛ مملکتك سیاسی ، اجتماعی حیاتنده واسع شمولی حائز برانقلاب واردی ؛ متقابل تأثیرات ایله دولو ، اسکی یکی ایکی تمایل ، آرتق مجادله ساحه‌سنه چیقیوردی . اوزمانه قدر قرون وسطانك برذیلی کبی یاشامشدق ؛ تدریسانمز ، انتباه دوربنك فیضانیله معاصر ده‌کلدی : ذکالره مثبت تجربه‌لردن فرقلی فکرلر حاکم اولیوردی ؛ ادبیاتمزده خلقك ماتمی ایله ، سونجی ایله پرهیجان صحیفه‌لر آزدی ؛ معماریمز فنا برتوقف دوره‌سی کچیریوردی ؛ اوروپاده‌کی تماشا ذوقندن خبرمز یوقدی ؛ فنه ، ادراکه عائد تلقیلریمزده زمانك ایجابی ایله متناسب ده‌کلدی ؛ آوروپاده موسیقی مکتبلری واردی ؛ مدنی ملتلرك طبیعتده‌کی اسراره وقوفی کنیشله‌یوردی ؛ علمك اصولی ، ماضی‌یه نسبتله باشقه‌لاشمشدی .

بز بوترقی‌یه مظهر اوله‌رق دوشونه‌مه‌یوردق؛ مملکتده‌کی فکر دورغونلغنی منع ایتمك لازمدی: لاله دورندن بری حکومتده برقاچ متفکر یکی حیاته یاقین برانتباه ایچون اوغراشیوردی ، عسکری تنسیق ایتمك امایله متعدد تشبثلره کیریشمشدك؛ « قاسیسنی » دن هیأت بوفوندن « علوم‌طبیعیه » اسحق افندینك قلمیله ریاضیات مجموعه‌سی ترجمه‌ایدلمشدی، دولت ترقی احتیاجنه واسطه آرایوردی؛ مهندسخانه، حربیه وطبیه مکتبلری آچیلمشدی؛ تنظیمات فرمانی اروپاده‌کی معاصر تشکیلات ایچون خیرلی برمنزل اوله‌جقدی ؛ شناسی افندی بواجتماعی تبدل دوره‌سنده یتیشدی .

مملکتده ایکی متقابل جریان واردی : (۱) مکتوبی قلمنه مأمور علمادن ابراهیم افندی ، شناسی‌یه عربی وفارسی اوکرتمشدی ؛ (۲) براجنبی اردوسندن متقاعد موسیو شاتانوف فرانسزجه تحصیلی احتیاجنه رهبر اولویوردی ! شناسی افندی ، شرقده ، غربده اوکرنمك ایچون واسطه بولمشدی .

ذکامزك یکی اصول ایله انکشافنی دوشونیوردق ؛ آرتق اوروپاده‌کی نوره‌توجه اشتیاقنده نجات آرایه‌جقدق ؛ بالاخره مسلمان اوله‌رق « رشاد بك » اسمنی آلان موسیو شاتانوفك، طوپخانه مشیرینك دلالتیله. فرانسه‌یه تحصیل ایچون کوندرلدی !

حیاتمزك اجتماعی تشکلی ده‌کیشیوردی؛ مملکتك هردرلو مسلك اربابنه احتیاجی‌واردی؛ پارسده هانکی علمی تحصیل ایتمه‌سی وطنی ایچون فائده‌لیدی ؟ رشید پاشادن صوردی ؛ فنون مالیه تتبعی لزومنه عائد آلدیغی جواب، سعینك هدفنی تعیین‌ایده‌جکدی؛ اقتصاده، حقوق‌درسلرینه چالیشدی؛ اصل ادبیاته وسیاسته مراق ایدیوردی ! اوروپایه حکومتك تشبثی وحمایه‌سیله کیتمشدی ؛ رشیدپاشانك پارسده پك‌أیی برشهرتی واردی ؛ بوواسطه ایله فرانسه‌نك علمی ، ادبی حیاتنه شرف ویرن بعض اکابری طانیدی ؛ رهنان، لامارتین، لیتره‌کبی‌ذواتك‌التفاتنی کوردی ؛ پاشادینی محیطه موافق، یوکسلمکه نامزد برذکا ایله استانبوله کلدی؛ ذهناً ده‌رین دوشونجه‌لره دالغین‌کورونوردی، معارف‌اعضالغنده بولنمشدی؛ استانبولده وفات ایتدی ؛ تقسیم مزارلغنده والده‌سنك یاننه دفن اولندی . ۱۸۷۱

فکرلری . — ذهننده اوکرندیکی لسانلر کبی ، شرقه و اوروپایه عائد ایکی جریان وار : منظومه‌لرینك شکلی اسکیدر ، شعرلرینك بر قسمنده فرانسز ادبیاتندن استفاده ایتمش کورینیور ، ادبی اثرلره وقوفنك درجه‌سنی بیلمه‌یورز ؛ لکن راسینك ئه‌سته‌ر ، آندروماق فاجعه‌لرندن ترجمه ایدلمش ایکی اوفاق پارچه‌سی وار ؛ فه‌نه‌لونك تەله‌ماق اسملی منثور اثرندن بر قاچ نمونه بیلیورز ، لافونته‌نك قورد وقوزی افسانه‌سنی ترجمه ایتمشدی ؛ دیوانده کندینه معاصر بویوك فرانسز شاعرلرندن یالکز لامارتینك «منتخبات شعریه» سیله «مه‌دیتاسیون» ندن برایکی قطعه بولیورز ؛ «شاعر أولنمه‌سی» تیاتروسنی بزم ماضیمزه بورجلی اوله‌ماز .

فکرلرنده «١٧٨٩» انقلابنك اساسلری واردر ؛ برمنظومه‌سنده رشید پاشایه «اهالیٔ فضلك رئیس جمهوری» دییور ؛ بوخطاب فرانسه‌دن بزه کچمشدر ؛ شعر هیجانلرندن محروم ، آغیرباشلی ، ساکن قصیده‌لری ایچنده بوذوقی حائز بیتلری آز صاییله‌ماز . فکرنجه قلیجی انسانلر یازمشدی ؛ «لوح قلم» بلا واسطه جناب حقه نسبت اولنور . ده‌رین ذکاسیله رشیدپاشا حرب آچه‌دن اصیل برقهرمان کبی یوکسه‌لیور ؛ جفادن اوزاق ، قانسز اعلان ایدیلن تنظیمات ، اونك سایه‌سنده ملکه بقا ، سلطنته استقلال ویره‌جك . حضوری انجمن دانشه بکزه‌یور ، عالمه نظیری کله‌مز !

شیمدی‌یه قدر اسیر یاشایوردق ؛ جهلمز زنجیر کبی اراده‌مزه حاکمدی ؛ حرقانونلریله ظلمدن آزاده یاشایه‌جغز ؛ نظاماً هرکسك حقی مساویدر : سلطانه عائد صلاحیتك بیله حدودی چیزیلیور !»

نفعی ، فلکك دوریله کیجه‌یی صباح ایتمه‌سنده معنی بولیوردی ؛ هروقعه‌نك عاقبتنی بوواسطه‌ایله بو تبدل ایله آکلادیغمزه قانعدی ؛ عالمی رؤیایه بکزه‌تیوردی ؛ کوزیوموب آچنجه زمان کچردی ؛ بوقدر آزمهلت ایچنده حیاتی هنره مساعد بیله کورسه‌ك نظرنده عاقللك أیی ، فنا یولی کشف ایتمه‌سی قابل ده‌کلدر ؛ «لشکرغم» ك هجومی آره‌سنده خیر ایله شری تشخیصه اقتدار یمز یوقدر ؛ «هادیٔ ازل توفیقنی» رهبر ایتمه‌ینجه حقه واصل اوله‌ماز ؛ اللهك لطفنه رفاقتله ایش کوریورز ؛ عکس تقدیرده فکرنجه عقله اویانه ضرر مقدردر ؛ ایشه باشلامق بیله بوشدر !

شناسی بوتوکله ، بوتنبللکه راضی اولماور ؛ وظیفه‌نك هدفنی عزم وامیدده بوله‌جغنه قانعدر ؛ حقك تقدیرینه ، رضاسنه مداخله صلاحیتی خارجنده قالیور ؛ الك أیسی نفعی‌یه ویردیکی جوابی اوقوییکز :

«هلالی بدر اولمش کورنجه عمریمزك کچدیکنی آکلارز ؛ جهانك اقبالی یالانجی برنورایله پارلدار ؛ شمشك کبی زوالی سریع اولور .

بدبخت اوکا دیرلرکه جهلانك النده جفا کورمك ایچون هنروکمال اکتساب ایدر ؛ عقل سلیمه حق یولنی آرامق بروجیبه‌در ؛ خدا ایسترسه توفیقیله بزه یول کوستررر ! منور برآدم بورهبردن محروم ایسه عجزینی اوکره‌نیر ، موفقیتسز بروقعه بیله نظرنده حکمت درسی اولور ؛ هرکسك ماهیتی اثرلریله آکلاشیلیر ؛ انسان قدرتی نسبتنده فنا یاخود أیی ایش کوره‌بیلیر ؛ بزه چالیشمقدن اوصانمق یاقیشماز . .»

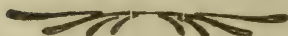
شناسی عزم ایله مجهزدی ؛ فکراً بویوك برآدم صلاحیتیله یاشامق ایستیوردی ؛ مملکتك انقلابه احتیاجنی کورمشدی ؛ استقباله چالیشه‌رق مؤثر اوله‌جغنه اعتمادی واردی . موفقیت دیلنمکدن یوکسك ، وظیفه‌سنی ایفا ایده‌جکنه قانع بروقار ایله اوغراشمق ذوقنی دویمشدی . نفعینك فکرلرینه معارض دوشونجه‌سنی طبیعی کورمك لازمدر .

نظمی ، نثری ، دیگر اثرلری . — منظومه‌لرنده گوزه‌للك آزدر؛ اوقویورکن تحسسلرینك هیجاننده محزون، نشئه‌دن طاشقین، عصبی ، آواره بر رعشه حس ایدیله‌مز! شعرك طاتلی برآقیشی واردر ؛ قلبه صیجاق حسلرله حسرت وتسلی حظی ویرر ؛ بعضاً قیوراق ، آچیق اذواق اراسنده اعصابمز ، ده‌رین برخط ایله‌یانار ؛ روحمزده گیزله‌نن هجران اویانیر ؛ ماضینك سوگیلی سیسلر ایچنده گوزه‌ل گورونن خاطره‌لرینی ، مست ایدن لذتلی برآجیلقله دوشونورز !

منظومه‌لرنده اویله‌تمیز ، جانلی شعریادی یوقدر ؛ ساده یازیپوردی ؛ فقط سیکیلری ، صنعت احتراصلریله صارصیلمامشدی؛ ماضینك جریانلرینه اکثریا شخصیتسز برانقیاد ایله قاریشمش گورینیوردی؛ شعرندن زیاده فکرلرنده یکیلك واردی ؛ کوچوك « دیوان » ی بو حکمك دلیللریله دولودر . نثرینی مثبت، دوغروحما که‌لرینه قوت ویرمك ایچون قوللانیوردی؛ صنعت هیجانلری طاشقین ده‌گلدی.

حیاتنك صوك سنه‌لرینی حصرایده‌رك یازدیغی لغتی، پشته‌وپارس کتبخانه‌لرنده ایمش؛ مجارستانده‌کی جلدلر حکومتجه استنساخ ایتدیرلدی ؛ بونده شناسینك اولدیغنه دائر براشارت یوقدر ؛ وفاتندن صوکره ترکه‌سی ایچندن بر « صرف ترکی » چیقدیغنی ابوالضیا توفیق بك سویله‌یور. تورکجه، عربی فارسی و فرانسزجه مقابللریله برابر « ۱۲٦۷ » سنه‌سنده نشر ایتدیکی ضروب امثال عثمانیه مهم براثردر ؛ براصل خلق آز دوشونیورز ؛ تاریخده اهمالمزك مثالی چوقدر؛ اسکی ادبیاتمزده وطنه، ملته عائد هجران پك آز ترنم ایدیلیور ؛ اجدادمزك دین ودولت حقنده‌کی اندیشه‌لری ، تصورلری حرمته لایقدر ؛ عزمده ، ذکاده اونلر بزه فائقدیلر ؛ لکن حیاتلری ، هیجانلری باشقه صورتله کچیوردی ؛ فکرلری ، فرانسه انقلابندن صوکره جهانه یاییلان اعتیادلره اویمازدی ؛ بزشناسینك معاصرلریله برابر اسکی استقامتدن آیری برصفحه‌یه گیرمشدك . بوقطعه‌سنه باقیکز، تنظیماتدن اولکی یازیلریمز ایچنده بویله برخطابه تصادف ایتمك قابل ده‌گلدر :

ای وطن شاعری ، تقریض ایله ذاتکدر ایدن ،
بوورقپاره‌مزی جمله‌دن اول تزیین .
قسم اولسون شرف ملته کیم لایقدر ،
اهل‌دل غیرت ملیه‌کی ایتسه تحسین !

مسدس

بر وقت ایدی ، بن قلزم ایدم، جوش ایله طاشدم ؛
بر وقت هوالرده ترقی‌یه صاواشدم :
گه آتشه یاندم کول اولوب خاکه اولاشدم ؛
گه شمس وقمرلرده گزوب دهری دولاشدم .
بیلمم که بوغمکاهه نه‌دن بویله صاتاشدم ؟
کیمدن کیمه شکوی ایده‌یم ، بن‌دخی شاشدم ! »

چكدم غم صدگونهٔ گردون دوتايى ؛
طاتدم نيجه دم چاشنىٔ زهروشفايى ؛
بر شيشه‌ده خلاصه كوره‌مم رنك بقايى ؛
كلدم كله‌لى عالمه چكدم بوبلايى .
بيلمم كه بوغمكاهه نه‌دن بويله صاتاشدم ؟
كيمدن كيمه شكوى ايده‌يم، بن‌دخى شاشدم !

عالمده‌مى يابنده‌مى بيلمم بو مفاسد ؟.
پيدربى اولور سهم ستم خاطره وارد ؛
اندازهٔ ادراك بشرغير مساعد ؛
حكمت ايسه برقبله‌نماى متردد ؛
بيلمم كه بوغمكاهه نه‌دن بويله صاتاشدم ؟
كيمدن كيمه شكوى ايده‌يم، بن دخى شاشدم !

كيمسه آچياز غم أريتوب صوكى آقسه‌م ؛
ياآتش غيرتله جكركاهمى ياقسه‌م ؛
سررشتهٔ تدبيرى نوله غيرى براقسه‌م ؛
بيكانه كوروتمز صاغه باقسه‌م، صوله‌باقسه‌م
بيلمم كه بوغمكاهه نه‌دن بويله صاتاشدم ؟
كيمدن كيمه‌شكوى‌ايده‌يم، بن دخى شاشدم !

مألوف ستم اكثر حكام قضانك ؛
هربلده‌ده احوالى ياماندر ضعفانك ؛
هيچ برايشى معقول ده‌كل دور زمانك ؛
حيرتده براقدى بنى اوضاعى جهانك .
بيلمم كه بوغمكاهه نه‌دن بويله صاتاشدم ؟
كيمدن كيمه شكوى ايده‌يم ، بن‌دخى شاشدم !

بر عالمه كلدم كه صفاسنده محن وار ؛
صورتده نظر أيلر ايسه‌ك سن ايله‌بن وار ؛

اماکه حقیقتده نه بن وار نه ده سن وار ؛
سن بن آراده آلتز ؛ البت برایدن وار ؛
بیلمم که بوغمکاهه نه دن بویله صاتاشدم ؟
کیمدن کیمه شکوی ایده یم ، بن دخی شاشدم !.

عالمده ضیا ، اسکی هوی وهوسم یوق ؛
اقبال وسعادت کبی برملتمسم یوق ؛
فریاد ایده رم ، بیهوده . . فریاد رسم یوق ؛
فریادکه فریاده دخی غیری سسم یوق .
بیلمم که بوغمکاهه نه دن بویله صاتاشدم ؟
کیمدن کیمه شکوی ایده یم ، بن دخی شاشدم !.

ضیا پاشا

وزنی :

مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعولن
بروقت ای	دی بن قلز	م ایدم جوش ای	له طاشدم
بروقت	هوالرده	ترقی یه	صاواشدم

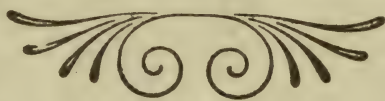
هرپارچه آلتیشر مصراعدن مرکبدر؛ منظومه لرك شکلی بحثنده بوکا «مسدس» دینیر؛ یالکز دائما هرقسمك نهایتنده عین بیتك تکرر ایتمه سی لازم دکلدر؛ بورادده صوك ایکی مصرع هیچ ده کیشمه یور . باشقه مثاللر اوزرنده برقاچ دفعه تطبیقاتده بولنه جغز .

منظومه نك موضوعی حزیندر. بیلیورسکز: یاشایورکن بعضاً شن برسعادت امیدیله قلبکز تیتره ر؛ حیاتك قاناتان ایکنه لرینه هنوز تحملکز، امیدلریکز واردر؛ یشیل برافق، مائی برسما آرایورسکز. آزصوکره کوزلریکزه آغیر، سیاه برحزن آراسنده ماتم بخاری ییغیلیر؛ شقاقلریکزده پارلامغه باشلایان کوموش تللر چوغالمشدر؛ امللریکزك أیلولی کلیور؛ افقده تیتره شن ، خفیف ضیالر أریمشدر ؛ آرتق حیاته ، سونجه وداع ایدییورسکز ؛ اوزمان ناصل ونیچون هرشی آجیدر؛ بیلنمز. مسدسده ایشته اومجهول، متحسر محنت واردر .

ایلك قطعه نك معناسنی آکلامق ایچون دوشونملیسکز: وجودیمزك ماده لری شیمدی یه قدر نه انقلاب کچیرمشدی ؟ بز ناصل ترسباتك متکامل شکللری یز ؟ انکین دکزلردن بر

چوق ذره‌لر آلمش اولمق احتمالمز واردر ؛ وجوديمز تشكل ايتمه‌دن اول شيمدی بزده‌كی ماده‌لرك هوالرده جداله اشتراك ايتديكنی بيليورز ؛ ارض آتشدی ؛ بز وقتيله كونش ، قمر هپ بر آراده يانارق دهری دولاشيوردق ؛ شيمدی بو حياته نردن كلدك ؟ جفا چكيورز ؛ شكايت ديكليه‌جك كيمسه يوق .

ايشته ايلك پارچه‌يه بويله معنی ويره‌بيليرز . ديكر قطعه‌لر دها آچيق يازلمشدر ؛ شاعرك شكايتلرينی دويه‌رق آكلامغه چاليشكز . . .

ضيا پاشانك چوجوقلغی

بنم پدرم ، غلطه كمركنده كاتب وايشنی ، كوجنی أيی بيلير ، وظيفه‌سيله قناعت ايدر بر مرد محاسبدی . بنم هنكام صباوتمده ياز قيش بوغاز ايچنده ، قنديلليده ساكن اولوردق . بنمله برابر مكتبه كيدوب كلمك ، همده أوك سوقاق ايشلرينی كورمك ايچون اون يدی ، اون سكز ياشلرنده وعمر نامنده بر كوله آلمشدی .

كوله ، مملكتنده خرمزلقله تربيه اولنديغندن كراز ، اوزوم موسملرنده بنی باغلره كوتورر ، كنديسی ألی يتشديكی ميوه‌لردن چالاردی ؛ برلكده يردك . تخمينمه كوره آلتی يدی ياشلرنده ايدم . بركون كوله ايله برابر قپودان اسبق داماد خليل پاشانك قنديللی اوزرنده واقع باغلرندن « حوضلی باغ » ديرلر ، بر باغنه كيتدك . باغك اطرافی ديكنلی چاليلرله محفوظ اولمغله كوله بر مدخل بولوب‌ده كيره‌مه‌دی ؛ ألنده‌كی صوپه ايله چاليلری آرالايه‌رق كوجله بر كوچوك دەليك آچه‌بيلدی . بكا خطاب ايله « بن بورادن صيغه‌مام ؛ سن كوچوكسك ؛ ايچری كير ! ياقينده‌كی كوتوكلردن اوزوملری قوپاروب بكا وير ؛ برلكده ييه‌لم ! » ديدی . بن‌ده پكی ، ديدم . ايچری دالدم واوزوم دەوشيرمكله مشغول اولدم . مكر خليل پاشا مرحوم ، او اثناده نشان آتمق ايچون او باغه كلمش ؛ نشان دستيسی بالتصادف تمام بنم چاپول ايتديكم محله قونولمش اولمغله اوزاقدن بنی كورمش ؛ مرحومك دائره‌سی قواصلرندن قنديللیلی احمد بك ديرلر ، قوجه بيقلی بر قواصی واردی كه هر بار راست كلدكجه بيقلرندن قورقاردم . اوكون پاشانك يانده بولنمش ؛ وپاشا بنی اوكا كوستروب يانته كوتورمه‌سنی تنبيه ايله كوندرمش .

بن ایسه دنیادن بی‌خبر! متصل اوزوم صالقیملرینی قوپاروب چالی آراسندن کوله‌یه ویرمکله مشغول‌ایکن آنسزین آرقه‌مدن بری کلوب بنی قوجاغنه قاپدی. وقورقوتمایه‌رق، بیلمم نه سوزلرله تأمین وتسلیتلو ایده‌رك پاشانك یاننه کوتوردی. اوکنده دوران برقاچ طبق اوزومی بنم اوکمه سوروب ییمك تکلیف أیله‌دی؛ اونك بو نوازشی قورقونی وحجابی بوس بوتون زائل ایدوب بلا تکلف ییمکه باشلادم. کیمك چوجوغی اولدیغمی، أومزك نه سمتده اولدیغنی صوردی؛ بن‌ده سویله‌دم. نیچون اوزوم چالدیغمی صورونجه هیچ کتم ایتمه‌یوب کوله‌نك تعلیماتی تمامیله نقل ایتدم. بنم صداقت وصفوتم بس بللی مرحومك خوشنه کیتدی؛ زیرا أمله بر خیلی پاره ویردی؛ واحمد بکه تسلیم ایله خانه‌مزه کوندردی.

غرائب اتفاقیه‌دندرکه مرحومك صوك قپودانلغنده حسب‌القدر خدمت شاهانه‌ده بولوندم. برکون سرای همایونه کلدی. کندیسیله صحبت ایدرکن خاطرمه کلوب «بوندن اون آلتی اون یدی سنه اول قندیللیده حوضلی باغده نشان آتمق أثناسنده ایکن یشیل جبه کیمش برچوجوغی اوزوم‌چالدیغنی صیره‌ده کوروب، قواص‌احمد بك‌ایله طوتدیره‌رق جلب وتلطیف بویوردیغکز خاطره کلیرمی؟» دییه سؤال ایتدم؛ پاشا مرحوم، غایت فطین وذکی اولمغله درحال تخطر ایتدی. و «او چوجوغه حالا آجیرم؛ زیرا باباسی هرکیم ایسه یاننه بر خرسز کوله قاتمشدی. یوقسه چوجوقده اصلا فنالغه استعداد کورمه‌دم. چونکه وقوعاتی هیچ کتم ایتمه‌یه‌رك بکا نقل ایتدی وپك خوشمه کیتدی. صوکره احمد بك دخی چوجوغی تصدیق أیله‌دی. لکن او چوجوغی وبو وقعه‌یی سز نه‌دن بیلیورسکز؟» دیدی؛ بن‌ده جوابمده «ایشته اوکون سزك‌باغکزدن اوزوم‌چالارکن یاقه‌یی اله ویرن ولایق اولمادیغی حالده مظهر التفاتکز اولان چوجوق صاقاللاندی. بوکون قارشیکزده ینه التفاتکزه نائل اولیور؛ یعنی بنده‌کزم.» دیدم. بن بونی سویلر سویله‌مز کویا خرسزلغی کندی ایتمش کبی کمال ادبندن قیزاردی و بکا تشکره میدان ویرمه‌یوب مستغرق تلطیفات أیله‌دی».

بو کوله‌یی بر آز وقت صوکره پدر مرحوم، آزاد ایدوب مملکتنه کوندردی. بنی دخی او أثناده امام زاده مرحومك نظارتی تحتنده سلیمانیه جوارنده یکی آچیلمش اولان مکتب ادبیه‌یه ویردی. وتربیه‌مه باقمق ایچون اسماعیل آغا نامنده، اللی بش یاشلرنده بر لالا طوتدی.

بزم لالا ، قیصریه قضاسی داخلنده « افکه » قریه‌سندن اولوب یکیچری دورنده طشره وزواسنه ایچ آغالغی ایتمش ؛ چوق شی کورمش ، اولدقجه دنیایی آکلامش ، حقیقتده پیشکین وادیب واولاد حریصی بر آدامدی . شو قدرکه کیجه وکوندوز درد وفکری بنی اون غروش قازانوب بر کون اول مملکتنه کیتمك وآخر وقتنی چوجوق چولوغیله برابر کچیرمکدن عبارت اولمغله پاره‌خانه‌سی کلنجه لالام دورلو حسیات انسانیه‌یی اونوتوردی . مثلا پدر مرحومك لالایه وبکا برنجی توصیه‌سی ، جامع حولیسنه کیدوب چاپقینلرله اویناماق . ایکن هرکون مکتبدن چیقیلدقده شریکلرمله برابر بز صولوغی سلیمانیه جامعی حولیسنده آلیردق . اکر لالا بر آز تیتیزلك ایده‌جك اولورسه پدردن آلدیغ کونده‌لکدن جیبمده قالان یکرمی‌پاره یاخوداوتوزقرق پاره‌نی‌الله صیقیشدیردم؛ درحال یوزی کولوب « هایدی ، بن‌ده ایکندی نمازینی قیلمادم؛ سن بر آز اوینا، بن‌ده نمازی قیله‌یم » دیردی و نمازدن صوکره اکثریا صوك جماعت برنده اویقویه واروب برایکی ساعت بنی‌حالمه ترك ایدردی. صوکره عودت ایده‌جکمزده نیچون کجیکدیکمزی شاید پدر صورارسه ایکمزك جوابی بر اولمق ایچون برلکده یالان حاضرلاردق .

لکن بوحال ایله برابر لالام بنی دائما درسمده دوام وصنفمده‌کی چوجوقلره سبقته اقدام ایچون الندن کلن تشویقاتی اجراده قصور ایتمزدی . حتی نظم اشعاره باشلاییشم او آدمك همت مخصوصه‌سی وبر غریب وسیله ایله اولدیغندن بوراده نقلنی فائده‌دن خالی کورمم .

*
* *

بزم لالانك اشعاره پك محبتی واردی؛ حتی کندیسنك یازیسی کوچ اوقونوردرجه‌ده املاسز اولدیغی حالده عاشق عمر و کوهری آثارندن محفوظی بولونان بیتلری مناسبتلی مناسبتسز صیره‌کتیروب اوقور وآرا صیره، کندی‌ده قطعه وغزل کبی شیئلر نظم ایدوب ایچنده موزون اولانلری‌ده بولونوردی . بومطلع اونك غزلندندر :

درونم دردین عرض ایتدم بوقرطاسه قلملرله
کورهلم نه‌ظهور ایلر ، نه‌سویلر غنجه فملرله ؟

مکتبه عیسی‌افندی‌نامنده برفارسی معلمی‌تعیین ایدلمشدی؛ هرهفته‌صالی کونی‌کلیردی؛ چوجوقلرك بعضیلری اوندن درس آلیرلردی ؛ لکن بنم مکتبه کونده‌ریله‌جکم وقت پدر مرحومدن « صاقین اولمایه‌که فارسی اوقویه‌سك ؟ زیرا هرکیم اوقور فارسی ، کیدر

دينك ياريسى ؟ » ديه آلمش اولديغم نصيحت ، قولاغمه كوپه اولديغندن فارسى‌يه هوس شويله دورسون اوقويانلره دينسز نظريله باقاردم .

لالا، بو حاله واقف اولمغله كيزليجه بكا فارسينك هر شيئه لازم اولديغنى ودينه دوقونمقسزين اوقونماسى ممكن ايدوكنى وهر فارسى اوقويان دينسز اولمايوب حتى عيسى افندى پك صالح ومتدين بر آدم اولديغنى وكنديسى بيله وقتيله اوقويه‌مديغنه نادم اولوب شيمدى الندن كلسه آق صاقاليله اوقويه‌جغنى وا كر بن اوقومازسه‌م امتحان وقتنده شريكلرمدن كرى قاله‌جغمى وپدرك بكا بويله ديمه‌سى كنديسنك فارسى آكلامديغندن اولمغله اكر بن شيمدى آندن كيزلى اوكره‌نه‌جك اولورسه‌م هم پدرمى كچمش هم ده امتحانده برنجى چيقوب آنى ممنون ايتمش اوله‌جغمى اويله بر لسانله آكلاتدى كه آرتق فارسى اوقومغى أيجه ذهنمده قرارلاشديردم وكويا كيزلى بر قباحت ايدر كبى مكتبك دمير باش كتابلرندن بر « تحفهٔ وهبى » استعاره ايدوب اوهفته درسه باشلادم .

أيجه خاطرمده‌دركه هنوز تحفه‌يى تمام ايتمه‌مشدم ؛ بر كيجه لالا ايله برابر، قارشيلقلى اوطوروب ال دكرمنى ايله بولغور اوكوتمكله مشغول ايدك ؛ دكرمنى چويرركن صيره بكا كلدى ؛ بن چويرمكله مشغول ايكن كوردم كه لالا كوزلرندن ياش دوكوب متصل آغلايور . سببنى صوردم ؛ جوابنده « سن دها چوجوقسك ، آكلامازسك ؟ » ديدى . بن اصرار ايتدم ؛ نهايت عاجز قالوب «بو دكرمن لسان حال ايله نه‌دييور بيليورميسك؟» ديدى .

بن دكرمنك لاقيردى سويله‌ديكنى اووقته قدر ايشيتمه‌ديكمدن حيران حيران لالانك يوزينه‌باقدم، « آمان، دكرمنك ناصل لاقيردى‌ايتديكنى بكا سويله! » ديه ابرامه‌باشلادم. لالا ، درونندن بر آه چكوب « أوت ، دكرمن سويلر ؛ و بزدن دها فصيح و معقول سويلر . فقط اونلرى ايشيتمكه قولاق ايستر ! ايشته بودكرمن لسان حال ايله ديبوركه :

« أى بكا نظر ايدن غافللر ! كوزلريكزى أيجه آچك ، بكا أيجه باقك ! زيرا بن بو دنيانك بر مثالى‌يم ؛ بكا قويديغكز بوغدايلر دخى دنيايه كلن انسانلرك عينيدر ؛ قونيلان دانه‌لرى ايكى طاشك آراسنده يووارلايه قيروب اوفالديرم ومطلوب اولان مرتبهٔ كماله كلدكلرنده — كه بولغور اولورلر — اونلرى ديشارى آتارم، يكى كلنلرله مشغول اولورم . نته‌كيم دنيا دخى كنديسنه كلن انسانلرى زمين وسما آراسنده انواع بلايا وامتحانات ايله أزوب كچيروب كماله يعنى هر شخص كنديسنه مقدراولان نصابه بالغ

اولدقده مزاره دفع ایدر ، دیکرلریله مشغول اولور . حتی بو معنی اوزرینه شویله‌ده بر شعر خاطرمه کلدی . شیمدی بالبداهه نظم ایتدم . » دیدی و « آسیابی دور ایدن آهنکه نظر قیلمشم » مصراعیله بر قاچ بیت اوقودی . حیفا که دیکر مصراعلر خاطرمده قالمادی .

بن بو سوزك مدلولنی آکلایه‌جق یاشده اولمادیغمدن آسیابك بویله کوزه‌ل سویله‌مه‌سندن زیاده لالانك فضل وکماله حیران اولدم وآسیاب وآهنك کلمه‌لرینك معناسنی آکلامقله فارسی اوقومغه ذوق وهوسم بر قات دها تزاید ایتدی ولالانك کوزینی قاشنی أکه‌رك کمال تلذذله وبیلمه‌دیکم بر طرزده اوقودیغی شعرك اداسی معناسندن زیاده خوشمه کیدوب شعری بکا اوکره‌تمه‌سنی رجایه باشلادم . لالا ، جوابنده « شعر دیدکلری بعض عباده مخصوص بر عطیهٔ الهیه‌در ؛ توغل وتحصیل ایله اولماز . اکر جناب باری سکاده مقدر ایتمش ایسه شاعر اولورسك ؛ والا هیچ بر وسیله ایله بو شرفه نائل اولامازسك . خواجه‌ك نعمان افندی هر علمده ماهر بر فاضل متبحر ایکن شعر سویلیه‌بیلیورمی ؟ باق ، عیسی افندی فارسیده یکتا اولدیغی حالده طبیعت شعریه‌یه مالکمی ؟ ایشته شعر بر داد حقدر ؛ علم ایله اله کچمز » دیدی . بونی ایشیدیر ایشیتمز کویا ایچمده کولله‌نمش بر آتش کومه‌سی وارمش‌ده اوکوروکله‌نمش کبی کندمده بر غلیان حس ایتدم ؛ قرارم مجالم قالمادی ؛ دکرمنی براقدم ؛ آغلایه‌رق لالانك بوینته صاریلدم و شعرك ناصل سویله‌ندیکنی مطلقا بکا اوکره‌تمه‌سی ایچون یالواردم .

لالا ، اهل عشق وباغری یانیق بر کیمسه ایدی . بکا نظر ترحمله باقدی وبرطرز دلنوازانه ایله « سنده بو عشق وهوس اولدقجه اومارم‌که شاعر اولورسك ! » دیدی . وشعر دینیلن عادتا سوز اولوب فقط اوزان عروض دیدکلری « فاعلاتن مفاعلن »لرك حرکات وسکونته موافق اولمه‌سنی و مصراعلرك آخری بربرینه اویمق لازم کله‌جکنی بیلدیکی قدر تعریف ایتدکدن صوکره « مادام‌که شعره هوسك وار ؛ ابتداکی نظمك تبرکاً بر « نعت نبویه » اولسون . هایدی بو کیجه چالیش ! او یولده بر شیٔ یاپوب یارین بکا کوستر ، اویمایان محللرینی دوزه‌لتیرز . بویله‌بویله سن‌ده شاعر اولورسك » دیدی ووردیغلرینك « یارسول‌الله » اولمه‌سنی توصیه أیله‌دی .

بن ادرسوینیج ایله مردیوه‌نلری دورت ال ایله چیقه‌رق اودامه قوشدم ؛ قاپی‌یی قاپادم . اوکمه برطبقه کاغد قویدم ؛ همان قلمی اله آلدم . کویا ذهنمده بیغیلمش ، قالمش برچوق شیئلر یازه‌جقدم . دوشون بره دوشون !. عقلمه برشیٔ کلمز ! وزن ، عروض نرده ؟ عادی کلمه‌لر بیله کویا بزی طوتوب‌ده زورله سالسله‌ٔ وزنه صوقه‌جق خوفیله ذهنمدن فرار ایدرلردی . والحاصل خاطریمه هیچ برسوز کتیره‌مه‌دم . بویله‌لکله صباح اولدی ، کوزیمه برلحظه اویقو کیرمه‌دی . ناصل اولورسه اولسون دیدم ، کاغده برقاچ سطر صاچمه‌صاپان شیئلر یازدم ؛ فقط سطرلرك صوكلرینه « یارسول‌الله » ردیفنی علاوه‌ده قصور ایتمه‌دم ! بونلری بر قاچ یوز کره تکرار تکرار اوقودم و ذهنمجه هپسنی موزون و پك اعلی بولدم . لکن معنی هیچ خاطریمه کلمه‌دی .

اورته‌لق آغاریر آغارماز سوینه‌رك ، لالانك اوداسنه قوشدم وهنوز یاتاغندن قالقمش ، آبدست آلیرکن یاقالادم ومظفرانه کاغدی النه طوتوشدیردم . لالا ، برکره کوزدن کچیردی ؛ کاغدی ینه بکا ویردی و تبسم ایده‌رك « بوده فنا ده‌کل اما شعرده وزن ، هر سطرك حرکات وسکونی بربرینه موافق اولمق دیمکدر ؛ بونك ایسه کیمیسی « فاعلاتن » کیمی « مستفعلن » اولدیغندن باشقه هیچ برندن بر معنی چیقمایور . کلمه‌لر بربرینه « دارغین اوکوز » کبی باقیورلر ؛ حال بوکه شعرده وزن ایله برابر معناده شرطدر . سن ینه بونی صاقلا ؛ فقط بوکیجه دیدیکم یولده سویلمکه چالیش ؛ یارین کوره‌یم ! » دیدی .

او زمان بن‌ده شعریمی تکرار اوقودم . لالانك دیدیکی قصورلرك هپسنی کوردم ؛ آرتق درس کیمك قیدنده : شاعر اولمق نجه جهانه مالك اولمقدن قیمتلی اولدیغندن اوکون آقشامه قدر مکتبده شعر دوشوندم ؛ جامع حوالیسنده جویز اویناركن ینه شعر تصورایتدم . نهایت اوکیجه‌ده صباحلره قدر اوغراشه‌رق برشیٔ قاره‌لادم . ایرته‌سی کون لالایه کوستردم ؛ لالا کاغده کوز کزدیررکن بنم یوره‌کم اوینار‌دی ؛ عجبانه دییه‌جك دییه کوزلرینك ایچنه باقاردم . بیلمم نه تشویق ایچونیدی ؛ یوقسه صحیحاً وزنی ، معناسی وارمیدی ؟ « آفرین ، آرتق شاعر اوله‌جغکده هیچ شبهه‌م قالمادی ؛ باباك ده‌کل کیم منع ایدرسه ایتسین ؛ آرتق قورقمام » دیدی . برقاچ کون کونده‌لکمدن تصرف ایدوب لالا ایله برابر کیزلیجه صحافلره کیتدك ؛ برعاشق عمر مجموعه‌سی آلدق ؛ کیجه‌لری اونك مطالعه‌سیله مشغول اولوردم . پك آز مدتده لالانك اوقودیغی ویاپدیغی شعرلرك ناموزون اولانلرنی تمیز ایتمکه وحتی اوقودیغم عاشق عمر وکوهری اشعارندن بکه‌ندیکم بیتلره نظیره‌لر بیله سویله‌مکه باشلادم ! فقط

معنی جهتنه چوقلق عقلم ایرمزدی . تاکه مرحوم فطین افندی ایله کوروشدم؛ بن کندیمی اولمش، بیتمش برشاعر ماهر وعاشق عمرحضرتلرینی جهانه مثل ونظیری کلمه‌مش براستاد متبحر صانوب دوروركن افندی مرحومك اخطاراتی بوتصوریمك اکالنه سبب اولدی . ایمدی اکر موزون سویلیه‌نه شاعراطلاقی صحیح ایسه بووسیله ایله، بزم لالانك سایهٔفیض وهمتنده ، بن‌ده شاعر اولدم .

ایشته اکرکوله بزده قالوب‌ده بن‌اونكله دائمادوشوب قالقمش اوله‌یدم، باشی آچیق برخرسز اولمازسه‌م‌ده مطلقا عفیف منظر مرتکبلردن بری بولوردم. اکرلالانك أیلکی غالب اولمایوب‌ده یالکز پاره‌یه ارتکاب ایله بنی هوی وهوسمه ترك ایده‌یدی بن شاعر اوله‌مادقدن صوکره بالدیری چیپلاق بر طولومباجی اولوردم .

آه ، استانبولده‌کی لالالرك هپسی بزم اسماعیل آغایه بکزه‌سه‌لر بنه چوجوقلره نه موطلو ! اکر انسان کامل اوله‌مازلرسه ناری شاعر اولورلر . لکن اونلرك برطاقمی پاره خصوصنده تماميله اسماعیل آغایه بکزرلر ؛ فقط تعلیم آدابده بهره‌لری و همتلری یوقدر؛ برطاقمی‌ده بزم معهود کوله‌نك یاشایلریدر؛ الله چوجوقلرك یاردیمجیسی اولسون. زیرا اللك باغندن اوزوم چالان هر چوجوق ، مساعدهٔ بخت ایله خدمت ملوکانه‌یه نائل اوله‌ماز و «تهمیل» کتابنی ترجمه ایدوب نفسنده وقوعه کلن خطیئاتی بنی‌نوعنه مثال‌عبرت اولمق ایچون میدانه قویه‌ماز !..

ضیا پاشا

ضیا پاشا

حیاتی . — استانبولده دوغدی ؛ چوجوقکن سلیمانیه جوارنده‌کی « ادبیه » مکتبنه دوام ایتمشدی ؛ قابلیتی بر لالانك رهبرلکیله انکشافه باشلادی ؛ پدرینك اجتماعی ، فکری افقی کنیش دکلدی ؛ محدود برآدمدی ؛ اوغلنه فارسی بیله اوقوتمق ایسته‌مه‌یوردی ؛ لالاسی شاعر طبیعتلی ایدی ؛ کوچوك ضیانك ادبی ذوق حس ایتمه‌سنه سبب اولشدی .

اون یدی یاشلرنده ایکن صدارت مکتوبی قلمنه کیردی؛ اطرافنده ایکی‌دورلو تاقی واردی: (۱) شرق اثرلریله دولو محفللر ، قوتلی کورونیوردی ؛ ماضینك هر نوع تأثیرینه آچیق ، یکیلکلردن اوزاق ، معین شعر شکللرینه تابع دکالرك نفوذی هر یره حاکمدی ؛ (۲) وطنمز ،

باشنه برمدنیتك جاذبه‌لرینه قاپیلیوردی ؛ اوره‌پادن شرقه دوکولن برنهرك ایلك سر پینتیلری چوقدن باشلامشدی . ضیا پاشا ! بو ایکی جریان آراسنده بوبودی ؛ آرقداشلری ماضیدن کلن ادبی ذوق اسبابیله اکتفایه راضی ایدیلر ؛ بو بوع اثرلرك کندی روحنه‌ده مؤثر اولدیغنی کوریبوردی !

۱۸٥٤ ده سلطان مجیدك اوچنجی کاتبلکنه تعیین ایدلدی ؛ سرایده غربدن آقان سیلك استقامتی دها قولای آکلادی ؛ بر لسان او کرنمك لزومی تحقق ایتدی ؛ آلتی آی هیچ بریره چیقمادی ؛ ذکی ، عزمنده قدرتلی بر محرردی ؛ آز زمانده فرانسزجه اثرلردن استفاده ایتمکه باشلادی .

صدراعظم عالی پاشا ایله کچینه‌مه‌دی ؛ سرایده‌کی وظیفه‌سندن آیرلدی . خدیو اسماعیل پاشا ، مصرك وراثتنه عائد اولان قانونی باب عالی واسطه‌سیله ده‌کیشدیردی ؛ آرتق مصر ، بعضی آوروپا سلطنتلرنده اولدیغی کبی عمودی اصوله تابع یعنی پدردن الك بویوك اوغله کچمك صورتیله اداره ایدیله‌جکدی . مصطفی فاضل پاشانك خدیولك مقامنده حق واردی ؛ بوتبدلی منفعتنه ، افکارینه موافق کورمه‌دی ؛ وطنمزك دها مدنی ومختار برحیاته مظهر اولمه‌سی دعواسیله پاریسه چکیلدی ؛ مصر اداره‌سیله عالی پاشانك نفوذی علیهنه شدتلی نشریاتده بولنمق ایستیوردی . استانبولده عصرك احتیاجی نسبتنده فعال وانقلابجی اولمغه چالیشان بعض کنجلرك « یکی عثمانلیلر » جمعیتنی تشکیل ایتمش اولمه‌سی [۱۸٦٥] ایشنه یارادی ؛ بوهأتدن ضیا ونامق کمال بکلری پاریسه دعوت ایتدی ؛ کویا مملکتك سعادتنه چاره بولمق ایسته‌یوردی ؛ آز صوکره جمعیت اعضاسنك برقسمی ، مصطفی فاضل پاشانك اطرافنه طوپلاندی ؛ لوندره‌ده « مخبر » و « حریت » غزته‌لری نشر اولندی ؛ باشده کمال وضیا بکلر واردی ؛ همتله چالیشدیلر ؛ نیتلری فنا ده‌کلدی ؛ لکن هنوز چوق غافلدیلر ؛ حیاتی بیلمه‌یورلردی ؛ یاپمق ایسته‌دکلری شیئك حدودی بیله چیزلمه‌مشدی ؛ خیاللرینه اسیر اویورلردی ؛ مجاهده‌لرینك علی‌العاده نتیجه‌لرله نهایتلنه‌جکی طبیعی ایدی .

سیاحتلرینك یالکز برفائده‌سی اولدی : ضیا پاشا ، اوروپاده بولندیغی دورت بچق سنه ظرفنده چوق ده‌کیشدی ؛ « ظفرنامه » سنی ، « ترکیب وترجیع بند » منظومه‌لرینی ، ئه‌میل ترجمه‌سنی اسویچره‌ده ، « رؤیا » سنی لوندره‌ده یازدی ؛ استانبوله عودتندن بر مدت صوکره قانون اساسی مذاکراتنه اشتراك ایتدی ؛ سلطان عبدالحمید دورنده سوریه واطنه والیسی اولدی . . .
[۱۸۲٦ — ۱۸۷۹ . ۱۲٤۱ — ۱۲۹٥]

شعرلرینك اوصافی . — ضیا پاشا ، اسکی ادبیاتمزك طبیعی تکامللرندن یه‌تیشمش قیمتلی بر شاعردی ؛ سیس ولسانه حاکم بر اداسی واردی ؛ قوتنی دها زیاده بیندن ، کنیش ، انکین دوشونجه‌لره مستعد مفکره‌سندن آلیوردی ؛ هیجاننده‌کی صیجاقلق ، کلمه‌لری أریتن ، طاشتین کوکلی ، اینجه ، مرضی حساسیتی حائز شاعرلر کبی ده‌کلدر ؛ تپه‌لردن نهایتسز افقلره آتیلان احتراصلی هایقیریشلری یوقدر ؛ حسی ، خیالی اکثریا فکرلرینك جاذبه‌سنه قاپیلمش بولورز .

ماضیدن قالان شعر ذوقنی حس ایتمشدی ؛ اساساً فضولی کبی صیجاق ، آجی محبت هجرانلری دویمایوردی ؛ فریادلرنده کوز یاشی کیزلنمه‌مشدی ؛ نفعی ، بولوتلو ، کنیش کوکلرده کورله‌ین قهرمان ادالی برصنعتکاردی ؛ شعرلرینك آهنکی روحلرده اوغولتولرله چالقانیوردی ؛ ضیا پاشا ، بونوع آغیر موسیقی‌یه‌ده حائز ده‌کلدر ؛ ندیمك اینجه ، وفاسز ، هرجائی بر حسرتله تیتره‌ین ، قیریلوب دوکولمکه مستعد ، نشئه‌لی یازیلرینه‌ده آشنالغی آزدر ؛ شیخ غالب کبی تضادی ،

رنکی چوق بر شاعرده بکزه‌مه‌یور ؛ یالکز هپسنده‌کی ذوق آ کلایه‌رق حس ایدییوردی ؛ « ترکیب بند » ی اك کوزه‌ل اثرلرندن بریدر ؛ بوشعرنده « روحی » نك حیاتده‌کی عادیلکلره هجوم ایدن ذکی ، متوکل درویشلکنه یاقیندر .

وقتیله بکه‌نیلن ، تقلیده لزوم کورولن پارچه‌لره مشابه شعرلر یازیلیردی ؛ شاعرلرك بربرینه عائد اولان قافیه‌لره ، بکزه‌تیلمك ایسته‌نن اثرده‌کی روحه انجذابندن « نظیره‌جیلك » دوغمشدی ؛ ضیا پاشا بو هنرك اسـتادلرندن بریدی ؛ شعرلری ایچنده فضولی ، روحی ، نفعی ، ندیم ، شیخ غالب ادالرینی بولمق قولایدر . فقـط عمومی اوصـافیله اسکیلردن دها زیاده نابی‌یه بکزه‌یور ؛ لسانه اونك کبی طبیعی وقولای تصرف ایته‌یی بیلیردی ؛ ضرب مثل اوله‌جق قدر حکیمانه بر قدرتله یازییوردی .

اثرلری . — ضیا پاشا ، اوروپا ایله آزه‌منده‌کی فرقی آ کلایانلردندی :

دیار کفری کزدم ؛ بلده‌لر کاشانه‌لر کوردم ؛
دولاشدم ملك اسلامی بوتون ویرانه‌لر کوردم !

کبی یازیلرنده مملکتك دوشـدیکی فنا ایچورومی کوستریوردی . اوروپاده بولندیغی دورت بچق سنه‌یی بوش کچیرمه‌دی ؛ نچون کری قالدیغمزی دوشوندی ؛ هرملت ، آزچوق فرقلرله ، عینی یولده یوریور ؛ یارین بزده‌ده برانقلاب اوله‌جق ؛ بوسـببله اورته‌یه فکر یعنی مجاهده ایچون بایراق آصمالی . ضیا پاشا ، ژان ژاق روسونك « ئه‌میل » نی ، انکیزیسیون تاریخنی ترجمه ایتمکله بوفکره خدمت ایتمشدر .

« اشعار ضیا » اسمیله نشر اولنان اثرنده لعتلری ، کربلا مرثیه‌سی وار : بونوع شعرلرنده صمیمیدر ؛ الٰهی برایمانله یازییور ؛ فقط یالکز بینیله ... سیکیرلری صیجاق برعشق ایله یانمایور ؛ بردرویش وجدی کبی ده‌رینکلره دالغینلغی یوقدر ؛ « مسدس » نی اوقودیکز : کوزه‌لدر ؛ پشنده حزین ، وقارلی برآهنك سوروکلیور ؛ هرقطعه‌سنده حیاتك بر یاراسی قاناشـدر ؛ آجی حسلرله کیمسه‌سز ، نـهایت توکله یانین ، بوبی بوکوك برخسران ایچنده شـکایتلر ایته‌سی چوق صمیمی کورونور .

« ظفرنامه » سی اکثریا انجه تعریضلرله دولو برهجویه‌در ؛ اصل منظوم قسمنه اسکی طرزك پك کوزه‌ل برنمونه‌سی دنه‌بیلیر ؛ اثرینك ، شرحك مقدمه‌سی بالالتزام برآز یوکلو ، ترکیبلی یازلمشدر ؛ دیکر جهتلری طبیعی‌در ؛ فونوغـمه افاده‌سنه بکزر ، کنـدی چوجوقلغنه دائر یازدیغی صحیفه‌لری اوقودیکز . اوفاق جمله‌لیدر ؛ صمیمی ادالری چوقدر ؛ « اندلس تاریخی » موزه مدیری حمدی و خلیل بکلرك پدری صـدر اعظم ادهم پاشـانك فرانسزجه‌دن ترجمه ایدلمش بر اثریدر ؛ کندی رجاسی اوزرینه ضیا پاشا طرفندن آغیر افاده‌لرله قویولاشـدیرلمش . . شیمدی تاریخه لازم اولان قولایلقله اوقونمایور ؛ ادبی قیمتی‌ده قالمامشدر .

« رؤیا » نك سیاسی بر رنکی وار ؛ مولیه‌رك « تارتوف » اسملی مهم بر اثرینی « رؤیانك انجامی » دیه نظماً ترجمه ایتمشدی ، بونده اصلنده‌کی اوصافی ، قیمتی بوله‌مایز !

خلاصه : ضیا پاشا ، مملکتك حرمته لایق برفکر آدامیدی ؛ شعرلری پك چوق کوکللره تسلی وحکمت درسی اولدی ؛ ماضینك تأثیرینه تابع قالیوردی ؛ جبهه‌سی استقباله دونمشدی ؛ انتقال دورینك فکره وشعره حاکم محررلرندندی . . .

رؤیا

« بردم غفلتده بیلدك تا زوال عالمی »

« عالم رؤیاده چوق کوردك مثال عالمی »

« خوابدر نسبتله ماضی صبح استقباله »

« بویله تعبیر أیله‌مشلردر خیال عالمی »

برآقشام اوستی بوغاز ایچنده دریایه ناظر برباغ کوشکنه کیتمش، غریبانه پنجره‌نك کوشه‌سنه اوطورمشدم. خیالمه احوال عالم، کوکله برغریب ألم کلدی. تنزه ایچون اطرافه باقدم، کوردم که:

« یم اشك ادیبان کبی آهسته رو اولمش »

« باد آه غریبان کبی غمکین و جکرکاه »

« اشجارده برصوت حزین وار ایدی کویا »

« کوکلم کبی أیلرلر ایدی حسرت ایله آه »

دریا، اوقدر لطیف وراکد ایدی که اوزه‌رنده اولان اوفاق اوفاق موجه‌لر، قویو یشیل بر چمنزاره قونمش بر بیاض کوکرجین آلایی ظن اولونوردی.

هوا، اوقدر آهسته وزان اولوردی که یاپراقلرك حرکتی، جکر پاره‌سنك راحتی ایچون کیجه اویقوسندن محروم اولمش بر شفقتلی والده‌نك قلبی، قلبی سویلدیکی نغمه‌لردن داغنیق صاچلرینه کلن اهتزازلر کبی فرق اولونور اولونماز درجه‌لرده ایدی.

بوحالده کوزلریمك نوری آزالمغه باشلادی؛ تماشانك کوکله ویردیکی تعب سوداوی آثارندن ظن ایتدم. برده سمایه باقدم که، کونش ـ اقبالنك اك رونقلی زماننده دامان وکریبانی پارالایارق انزواخانهٔ عدمه چکیلن فلك پرواززان دولت کبی ـ اوزه‌رنده‌کی بولوتلرینی ییرته‌ییرته مغرب اختفایه یوریدی. یری، قبرستان فنادن نشان ویرر برقورقونج طوپراق رنکی باغلادی. اطرافده، یتیملرك قانلی یاشندن نمونه اوله‌جق برآلتی قزیللقدن باشقه برشی قالمادی.

کیده، کیده هرطرفه بر دهشت چوکدی. کائناته بربهت وحیرت مستولی اولدی. بهایم، ایکله‌یه‌رك مغاره‌لرینه، قوشلر چاغریشه‌رق یووالرینه چکلمکه باشلادیلر.

آراسی برآزداها کچرکچمز قاراده، برایکی بلبل نالنده‌دن، دریاده، برقاچ خواننده‌دن باشقه ایشیدیلیر فرد آفریده قالمادی.

کوکلم ، بوعاشقانه تماشالر ایله کندندن کچمش ، نظرم ایسه اطرافه مستولی اولان محیط ظلمتك اعماق خفاسنده غائب اولمش کیتمشدی . کیتدکجه ظلمت برحاله کلدی که قاراکلغی أل ایله طوتمق قابل کبی کورینوردی . سایه‌سنده اکلندیکم هر آغاج نظرمده برغول بیابانی شکلنی باغلادی.

کویاکه یریوزی زیر زمینه کچمش ویاخود ظلمات مقابر، روی ارضه چیقمش ایدی . کویاکه ئولوم، ماتم اثوابنه بورونمش‌ده میدانه اوغرامش ایدی . کویاکه یدقدرت شو برآووج خاکی عوالمندن آییرمش‌ده عدم آبادنسیانه آتمش ایدی . کویاکه پنجه‌لریله سیف تعدی‌یه صاریلان شهدای حریتك هردم جوشان اولان تازه خون سیاهی، بردریای بیکران شکلنی آلمش وامواج طوفان خروشیله داغلری، طاشلری احاطه ایده‌رك هوای ظلمه‌قارشی قبارمش قبارمش‌ده باغلادیغی شکل هائلده دوکه قالمشدی .

اطرافه باقمق ایسته‌دم - حالك دهشتیله نور بصر کیرپیکلردن آیریلمغه جسارت ایده‌مزمش کبی - نظرم هیچ برشیئه تعلق أیله‌یه‌مه‌دی. بن ایسه یارب ! بوپردهٔ ظلام ایچنده عجبا قاچ مظلومك فانی دوکولیورده سندن باشقه کیمسه کورمه‌یور ؟ قاچ غدارك خنجر تعدیسنه صو ویریلیورده سندن باشقه کیمسه بیلمه‌یور؟ قاچ یتیمك کوزلرندن اولوقلر کبی یاش آقتدیریلیورده سندن باشقه کیمسه واقف اولمایور ؟ قاچ داد خواه ، ظالم ألندن فریاد ایدییورده سندن باشقه کیمسه ایشیتمه‌یور؟ یوللو برطاقم قارا، قاراخولیالره مستغرق ایکن بردنبره برقیامت قوپدی .

یانمده اوطوردیغم پنجره ، - محصور بر قلعه‌نك کله‌یه مقـاومت ایده‌مه‌مش قاپیلری کبی - برطراقهٔ سامعه چاك ایله آچلدی .

یوزومی چویرر چویرمز کوزیمه ، اعصابه دوقوناجق قدر قوتلی، مملکتلر احاطه ایده‌جك درجه‌ده وسعتلی برعمود نورانی کوروندی .

دقت ایتدم: مکرکه آفاقی ، آشوب قیامتدن نشان ویره‌جك برفیرطنه بولوتی قاپلامش! بدر منور ایسه ید بیضا کبی خارق العـاده برقدرتله اوعمان ظلمتی ایکی‌یه بولمش . ده‌کزه باقدم : هرموجنه برجبل سیال دینسه روا ایدی.

امواج ده‌کل ، کویاکه کردباد قیامت یکپاره یالچین قایادن مخلوق اولو، اولو داغلری یرلرندن قوپارمش، بربرینه چارپه ، چارپه ابعاد نامتناهی ایچنده سورورودی . یاخودکه بر قوجه سنکسار، زلزله‌یه اوغرامش، متصل لرزه‌ناك اولور ایدی .

عکس مهتاب دکل ، صانکه فلکده کهکشان، او هائلهٔ جهان آشوب ایله مرکزندن اوینایه‌رق اوجبال سرکردان آرهسنه دوشمش ، تمایشی هر لحظه‌ده برشکل دیکر پیدا ایده‌رك چالقانیردی . یاخودکه بر عظمتلی نهرشفاف، او مهیج سنکستانه تصادف ایتمش چاربینه ، چاربینه چاغیلدیسی عبوفه چیقارق بر طرفدن دیکر طرفه آقوب کچردی .

فقط مهتابك ظهوری‌ده لمحهٔ بصره انحصار ایتدی . برآچیلدی ، برقاپاندی ، بردها کورونمه‌سی میسر اولمادی ... آنی متعاقب اورتالغی آه غریبانه‌ن شدتلی شمشکلر ، کریهٔ عاشقانه‌دن کثرتلی یاغمورلر قاپلادی .

روزکار أسدکجه‌دهشتده زلزله‌یی آکدیریردی. کوك کورله‌دکجه کرهٔ زمین ایکله‌یور، ظن اولونوردی . شمشك چاقدقجه هر سحاب کثیف ، شعله فشان اولمش بریانار داغ کبی کورونوردی .

بوعواصف طوفان انکیز یاریم ساعتدن زیاده سورمه‌دی . فقط ، کرهٔ زمین — بر سیلاب عظیمك صدمهٔ شدتیله یرندن قوپارق کرداب خروشنه طوتلمش برداغ پارچه‌سی کبی — أمواج ظلمت ایچنده یووارلانیردووردی . قارا کلق ، اوقدر اوزادی‌که خاطر، اکتساب أبدیت ایتمه‌سندن أندیشه‌یه دوشسه ویاخود بوکیجه‌نك صباحی فردای قیامتدر ظن اولونسه روا ایدی .

بن ایسه هنکامه‌نك اعصابمه ویردیکی اضطراب وکوکلمه کتیردیکی انقباض ایله بوتون بوتون محروم آرام اوله‌رق زمان تجزءه قدر لاینقطع اودانك ایچنده دولاشیردم .

عاقبت یورغونلق وجودمه غلبه ایتدی . کوز قپاقلرم — یاصدیغه دایانمش خسته‌لر کبی — دوردیغی یرده اوکنه ، اوکنه ییقلمغه باشلادی ، اودانك بر کوشه‌سنه اوزاندم ، درحال اویومش قالمشم. آه او، نه‌خواب حیات افزا ایدی. ایکی یاشنده برمعصوم والده‌سنك ممه‌لرینه دایانسه ینه بوقدر صفا پرور براویقو کچیره‌بیلمك احتمالك خارجنده‌در .

بررؤیا کوردم، اویله خیاله بیك حقیقت فدادر . پك آززمان سوردی؛ اویله تماشانك هردقیقه‌سنه برعمر بشر قربان اولسون .

کویا برصحراده ایمشم . کونش هنوز افقدن چیقمغه باشلادی . فقط ، ضیاسی بزم کوردیکمز کبی دکل مایع حالنه کلمش آیدی . اوغرادیغی یرلری شعشعه‌سنه غرق ایدردی. الوان بزم کوردیکمز کبی دکل کویا که بر جوهر سیال اولمش ایدی . برجسمه تعلق ایتمه‌سه‌ده ینه میدانده کبی کورونوردی .

برحالده‌که ایکی اوچ دقیقه کچر کچمز آغاجلردن، چیچکلردن، داغلردن، طاشلردن، یرلردن، کوکلردن نور آقمغه، رنك یاغمغه باشلادی. یاپراقلر، تلونده برر ابر سحردن، میوه‌لر، التماعده برر نجم منوردن نشان ویریردی.

تپه‌لرده یاریم آی بویوکلکنده اینجولر دلنمش، ایچنده نیجه بیك مرغ بوقلمون رنك آشیان طوتمش ایدی.

دره‌لرده داغ پارچه‌سی قدر الماسلر اویولمش، درونه نیجه بیك بهیمهٔ شبتاب التماع صیغنمش ایدی.

صباحك فیضی بردرجه‌ده ایدی‌که انسان هر دقیقه کچدکجه کویا که وجودنده روحی بویوبورمش کبی وحیاتی بدننده طاشه‌جق صورتده تزاید ایدیبورمش کبی برحال حس ایدردی. کویا که حیات، أجزای عالمك عمومنه سرایت ایتمشدی.

غنچه‌لر، بلبل کبی دالدن داله اوچارق شاقیرداردی. سمنلر، کبوتر کبی هواده پرنده آتارق دم چکردی.

اطرافه باقدم: ابنای وطنك نصفندن زیاده‌سی اوراده اجتماع ایتمش ظن اولونه‌بیله‌جك قدر عظیم برازدحام موجود ایدی.

قدرتك بویله مافوق‌الطبیعه برآرایش رنکارنك ایله اظهار ایتدیکی بدیعهٔ اعجازی تماشادن هرکس برصورتله لذتیاب صفا ایکن افقده غایت خفیف برآتشی بولوت پیدا اولدی.

آغر آغر آچیلمغه باشلادی، آراسندن بت پرستلر نظرنده «آلهة الحسن» اعتبار اولونه‌بیله‌جك برنازنین کوروندی. کیده، کیده قیز دوغرولدی. ایچنده یاتدیغی بولوتی دیز قپاقلرندن کوبکنك اوستنه قدر وجودینه صاریندی. اوجنی صاغ اوموزندن آتارق ممه‌لرینك آراسنه ایندیردی. کندی اوزون بویلی، تندرست، مردانه یاپیلی برقیز ایدی.

برنورانی جماله، برحسننده‌کی طراوتنه باقیلسه برباقیشده کونش، برباقیشده نوبهار انسان شکلنه تمثل ایتمش ظن اولونوردی.

بنیه وجودینه داغیلان صرمه صاچلری، فجر اوزرینه یاییلمش خیاط شعله‌دن فرق اولونمازدی. کوزلری، هرباقشده کوکلرك الکمستور اولان اعماق خفاسنه کیرر، تحری اسرار ایدر کبی کورینوردی. دهانته دقت اولونسه، ابتسام صباح، کردنندن کوکسنه دوغرو نظر اولونسه، عمود سحر، جسمانی بروجوده اطلاق اولونورمش دینیلیردی. ممه‌دکل کویا که قرص قمر ایکی‌یه بولونمشده هربری کوکسنك برر طرفنه قونولمشدی.

حسمی ، او درجه شفاف ایدی که بوروندیکی بولوتك هر طرفندن عکس الوانی کورینوردی. بلوطه صارینیر صارینماز تیسولری اورپردی . آرسلان صاچنه بکزه‌دی . جبهه‌سی پارلادی . برنورآل ایچنده قالدی ؛ قاشلری بردرجه چاتیلدی که نظرلرده :

« عشوه طوتمش دامندن ، فتنه کیرمش آره‌یه »
« کلمش ابرولر ینه مستانه خنجر خنجره »

بیتنده اولان تصور شاعرانه‌یی تصویر ایدردی . کوزلری نورنظرینك حدتندن باقدیغی یرلره شراره صاچار کبی کورینوردی. بوحال ایله افقك منتهی اولدیغی داغدن قدم قدم آشاغی اینه‌رك یاغمزه کلمکه باشلادی .

بن ایسه کوکلده بو وجود روحانی‌یه بر آشنالق، برانسیت حس ایدر ایدم . کندی کندیمه دیرایدم که بوچهره ، مطلقا بنم اول کوردیکم برسیمادر . ینه کندی کندیمه دیر ایدم که بو، یا پری یا ملك اوله‌جق ! هیچ احتمالی وارمیدرکه آرامزده اولدن بر آشنالق بولونسون ؟ بویله اطمئنان وترددن مرکب برحال ایله طرزینه ، طورینه ، أندامنه ، اطرافنه امعان نظر ایده‌رکن برده کوردم که هر آدیم آتدقجه رهکذارینه پارچه ، پارچه برچوق زنجیرلردوکولوب کلیور. اوزمان بیلدم که بوجسم لطیف فکرده خیالنی، لوحه‌ده تصویرینی تماشا ایده‌رك جمال خاطر فریبنه مفتون اولدیغم حریتك تمثال سماویسیدر.

« نه افسونکار ایمشسك آه أی دیدار حریت »
« أسیر عشقك اولدق کرچه قورتولدق اسارتدن »
« سنکدر شیمدی جذب قلبه‌قدرت‌ـ‌تر حسن‌ایتمه »
« جمالك تا ابد دور اولماسین انظار امتدن »

نامق کمال

١٢٨٩ تاریخنده کورولمش خیالی بر رؤیانك تصویرینی‌اوقودیکز؛ دیمك که‌اوککزده‌کی سطرلرك یاریم عصره یاقین برحیاتی وار. بز بودورظرفنده خیلی‌ترقی ایتدك ؛ اسکیدن ادبی هیجانلری حاوی اولمق لازم کلنجه صحیفه‌لرآغیرلق باصمش کبی‌اوزاق‌مناسبتلی‌خیاللرله، اوزون ترکیبلر وقوللانیلمه‌سی نادرغریب کلمه‌لرله یوکلی، کویا قیملدامه‌سی کوچ برحالده قالیردی؛ لزومسز کلمه اویونجاقلری ایچنه صاقلانان کوزه‌للکی کورمك کوچدی ؛ تاریخ کتابلرنده ، بعض مجموعه‌لرده بولدیغمز آچیق عباره‌لی نثرلرده ملتمزك‌ادبی تهیجلرینی‌احتوا

ایتمه‌یوردی. تنظیماتدن صوکره‌کی ترقی‌یه چوق احتیاجمز واردی؛ بوامله آچیلان انقلاب دوره‌سنه کمال‌بك ریاست ایتدی؛ شناسینك حاضرلادیغی استنادگاه اوستنه ظریف، اینجه بر اثرده کل، کسکین، شدتلی خطلرله تراشیده ایدلمش، سوس یرلری بللی، آغیر بر هیکل قویدی؛ قوتلی شخصیتی قلملره تحکم ایدییوردی؛ سزائی، ابوالضیاتوفیق حتی عبدالحق حامدبکلر، نفوذینك تحتنده‌یازی‌یه‌باشلامشلردی؛ دهاصوکره‌کلن وجیهی، «صبیح» مؤلفی محمودکمال بکلر کبی مقلدلر بویله اکمال ایتدیلر؛ سلیمان نظیف بکده بیله نامق کمالك حالا کیزلی تأثیری واردر.

رؤیا، طبیعتك کوزه‌للکلرندن زیاده خیالی‌تصویرلرله دولو، لسانه‌حاکمیتنده طاشقینلغی حائز برأثردر؛ کمال بکك یازیلرنده خارجی عالمك تأثیری آزدر؛ تصویرلرنده اطرافنك حقیقیلکنه، طبیعته صادق کورونمز؛ رؤیاده مثلا استانبولده‌کی بوغاز ایچنی بوله‌مایز؛ چیزدیکی لوحه‌لر دها زیاده عمومیدر؛ منظره‌لرینك اینجه تفرعاتیله مشغول اولماز؛ افاده‌لرندن معین بریرك خصوصیلکنی چیقارمق قولای حتی چوق‌دفعه ممکن ده‌کلدر.

ده‌کزی ادیبلرك کوزیاشنه، روزکاری غریبلرك آهنه بکنزه‌دییور؛ آغاچلر کوکلی کبی آه‌ایدرك متحسردر؛ دورغون، کوزه‌ل ده‌کزك اوستنده‌کی اوفاق موجه‌لری کورنجه قویو یشیل برچمنلکه قونمش بیاض کوکرجین آلایلرینی خاطرلایور؛ هوانك یاواش أسدیکنی آکلاتمق ایسته‌یورکن کیجه اویقوسندن محروم اولمش شفقتلی بر والده‌نك قلبی قلبی سویله‌دیکی نینی‌لردن یاوروسنك داغنیق صاچلرینه کلن تیتره‌یشلری دوشونور؛ بونلرده‌کی التزامی حس ایتمك ایچون فضله‌دقته احتیاج یوقدر؛ حالبوکه یازیلرده آکلاتمق، هیجانه کتیرمك هوسی‌هیچ دویولمامق لازمدر؛ کمال بك چوق بویوك قدرتیله برابر بو ضعفه دوشویور؛ جلال‌الدین‌خوارزمشاه‌تیاتروسنده، جزمی وانتباه حکایه‌لرینك بالخاصه مقدمه‌لرنده فضله اعتنا هوسلری حس ایدیلیر؛ بعض مکتوبلرنده کوردیکمز صمیمی طبیعیلکدن اوزاقلاشمش بولنور.

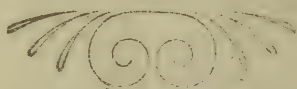
صنعتی یالکز کوزه‌للك ایچون، ادبی هیجانلر ایچون اختیار ایتمه‌یور؛ هپ ملی، اجتماعی برمقصدی‌واردر؛ رؤیاده حیاتلری عظمتلی بیله‌کچسه عاقبت‌اونلرکده عدمه‌سوروکله‌نه‌جکنی آکلاتمق فکریله کولشك غروبنی «فلکپروازان دولت» ك اقبال زماننده کلیورن ئولومنه بکنزه‌دییور.

مغرب کونش چکیلنجه‌قرمزی بررنك آلیر ده‌کلی؟ کمال‌بك همان یتیملرك قانلی کوز

باشلرینی سویله‌مك فرصتنی بولور. مع‌مافیه قیمتی ، حقی بویوکدر؛ وطنك ـ یکیرلرندن ایلك دفعه اوده‌هایکی وپك خیرلی بر حمیت جریانی کچیرمشدی . بوندن باشقه ادبیاتده بر مکتب رئیسیدر: حامد، اکرم، سزائی بکلرك فکر و مسلك اعتباریله ناجی اودر .

خیالنی، هیجانلرینی غایت قولای فقط پك سلطنتلی بر لسانله افاده ایدییور؛ رؤیاسنده‌کی فیرطنه تصویرنده آچیق بر آهنك واردر؛ هر عباره موسیقیلی برادا ایله آقیور؛ خالد ضیا بکك « فیرطنه » سیله قارشیلاشدیره‌جغز؛ بونی دها ساده و آز خیاللی کوره‌جکسکیز .

اصل رؤیانی آکلاتیشی کوزه‌لدر؛ کوچوك جمله‌لر ایچنده خیالی بر تابلو تماشاسندن حس ایده‌بیله‌جکمز ذوقی ویرییور ..

« دیوژن » دن بر مقاله

یالپاق شیطان ... یاناز چوجوق ... یاراماز چوجوق ... صیرناشیق چوجوق ... دون ینه مطبعه‌مزه کلمه‌دیکمی ؟ تو .... نه‌ده قاره بلایه چاتمشز ! بر دورلو یاقامزی الندن قورتارمق ممکن اولامادی .

ایشته محاوره‌مزی یازییورم . سز بنم یرمده اولسکزده رد ایدیکز .

چوجوق — قوزوم دیوژن ... برشی سویله‌یه‌جکم ، یازی ویرسه‌ك آ ... نه‌اولورسك آیوجق ... ایشته کاتبلکه هوسم وار . سنی چوق دائم اوقویورم ، اونك ایچون یازدیغم شیئلرك اوقوندیغنی کوردکجه هوسله‌نیورم . بنم مینی مینی دیوژنجکم... یازه‌جقسك، ده‌کلمی؟

دیوژن — یازامام یاوروم . سن بزم غزته‌نك لسانی بیلمه‌یورسك ، هپ سنك ایسته‌دیکك کبی شیئلر یازارسه‌ق ـ هانی شیمدی دیوژنی چوق اوقویورلر دیمه‌یورمیدك؟ـ صوکره هیچ اوقویان قالماز .

چوجوق — هله شوکا باق . صانکه سزك غزته‌نك لسانی‌ده برشیئمی ؟ عقلکه کلنی سویله‌ییورسك ، اولور کیدر ..

دیوژن — سن آغزیکه کلنی سویلمکه باشلادك . شورادن سلامتله کیدرمیسك ؟

چوجوق — اوح .. بنم مسخره دیوژنجکم ! پاموق کدیلر کبی کوزل دیوژنجکم ! شکرلر کبی طاتلی دیوژنجکم ! داریلما آیول ، بن فنا برشی سویله‌دم .

دیوژن — چوجوق ، صیرناشما ! سنکله اوغراشمغه وقتم یوق ، آکلاشلدیمی ؟

چوجوق — دیوژن ، سویلیه‌جکم لاقیردیلری یازمازسـك اما ، کوپکی قیرارم ، عمرم اولدقجه قارشیکده دورور ، کولکه ایده‌رم . اسکندرك نه‌قدر سلاحی ، افلاطونك نه‌قدر کتابی وار ایسه کتیریر برر برر باشکه اوریرم . آغلارم ، آغلارم ، آغلارم ، کوزلریمی یومروق کبی شیشیریرم . دوکونورم ، دوکونورم ، دوکونورم ؛ وجودیمی پستیل کبی چوروکلر ایچنده براقیرم . بابامه کیده‌رم ، آننه‌مه کیده‌رم ، خاله‌مه کیده‌رم ، دایمه کیده‌رم ، امام افندی‌یه کیده‌رم ، ناظر خانمه کیده‌رم ، دیوژن بنی دوکدی دیرم ، قیامتلری قوپاریرم سنی برده‌امحله‌دن‌چیقارتیرم . والله ها ! اکر یازمازسه‌م کوپکدن آلچق اولایم .

دیوژن — والسلام ! بەچوجوق ، بزمله زورك نه ؟

چوجوق — زورم نه‌می ؟ بن غزته‌یه یازی یازه‌جغم ، آکلادکمی ؟ غزته‌یه یازی یازه‌جغم . تورکجه‌دن باشقه لسان بیلمم . شیمدی چیقان تورکجه غزته‌لرك هپسی‌ده قلمی کور دکنکی ، حقه‌یی دیلنجی چناغی ، کاغدی « مقامك جنت اوله » پوصله‌سی ظن ایتمشلر . بن سانله یدکجی اوله‌مام . اونك ایچون سکا کلیورم . سن ینه نه‌ایسه دلی دولو سویلیورسك !

دیوژن — ها !...

چوجوق — اوح بنم پاپاغان دیوژنجکم !. اوح بنم قاناریا دیوژنجکم ! اوح بنم ... اوح بنم ... قیویرجق قوزیسی دیوژنجکم ! آدام ! یالوارییورم . نه‌یه اوقدر قاشلریکی چاتیورسك‌یا !

دیوژن — ای ... پك‌اعلی ، پك اعلی !.. شو حیوان تشبیهلریله التفاتی براقالم‌ده ایشمزه باقالم .

چوجوق — بن جادی‌یی کوردم .

دیوژن — هانکی جادی‌یی ؟

چوجوق — ایشته جادی‌یی ...

دیوژن — تحف شی ! نره‌ده کوردك ؟ ناصل کوردك ؟

چوجوق — سویله‌مم ...

دیوژن — لبیك ....

چوجوق — سویله‌مم‌یا ... اوح‌یا ... اوحوجق‌یا ... سنك دنیادن خبرك یوق‌یا.. اوح‌یا ... اوحوجق‌یا ...

دیوژن — ای صوکره ناصل ایده‌رز ؟

چوجوق — دمین قوغویوردیکزیا !.. براقیر کیده‌رز .

دیوژن — سن بیلیرسك ... اما کیتمه‌سه‌ك أیی اولور ... کل شوجادی‌یی ناصل کوردیککی سویله‌ده یازالم .. شکردن ، یمشدن برشیٔ ایسترمیسکز بکم ؟

چوجوق — برلیموناطه ایصمارلا باقالم .. دیوژنك برده مجموعه‌سنی کتیر . بر کدی شرقیسنك نوطه‌سی ... برمونته‌قرستو .. ها کرچك، برده‌مانی کاغدلی اوچورتمه ایسترم... شیمدیجك‌ها !.. یوقسه بالله براقیر قاچارم .

دیوژن — ایشته بکم ... کلیور بکم ... آی افندم ... سن‌ده بزی اوته‌کی غزته‌لره چویردك ... عادتا کندیکه دالقاووقلق ایتدیریبورسك‌آ ...

چوجوق — ینه‌می حدتلندیکز ؟

دیوژن — یوق ... استغفرالله ... هانی برآزده ایشمزه باقسه‌ق دیرم ... ایشته مانی اوچورتمه‌ده کلدی .

چوجوق — اوستده یازیسی یوق . لکن نه‌ایسه ... بن جادی‌یی کوردم ... اما ناصل کوردم . رؤیاده کوردم .

دیوژن — ای ...

چوجوق — الله خیرلره تبدیل أیله‌سین . بر غالبه‌لك .. بر غالبه‌لك .. بر غلبه‌لك ! بن‌ده صانکه ایچلرنده بولونمشم . هر کس جادی کله‌جك ... جادی کله‌جك ... جادی کله‌جك دییه سویله‌شیور ، کولیشیور . حتی بایراملاشیوردی. بن کندی کندیمه : جادی کله‌جك‌ده ، نه‌اوله‌جق ؟ بوقدر سوینمه‌نك معناسی نه‌در ؟ دییه تعجبده ایکن ، جادی کلیور .. جادی کلیور ... یوللو برفریاد قوپدی . کیمسه‌نك بکزنده قان قالمادی .. هر کس « بوجادی وطنی‌ده یوداجق .. ایچی طوتانی‌ده یوداجق » دییه سویلنمکه باشلادی .

بن نه‌تلاشك حکمتنی آکلایه‌بیلدم . نه‌لاقیردیلرك معناسنی . . عمرمده باشمه کله‌مش‌درجه‌لرده حیرته‌اوغرادم. بن‌اویله‌آلیق آلیق اطرافمه‌باقوب‌دورورکن هرکس‌بربرر داغلمغه باشلادی .. دیرکن هوا قاراردی .. قندیللر یاندی .. صوکره ینه هواآچیلدی. اورته‌ده « جادی‌دیریلیور » دییه برفریادقوپدی . اطرافمه‌باقدم. کیمی کوردمسه‌اعضاسنك هربری آیری آیری تیتره‌مکده ایدی .

ینه‌هوا قاراردی . بولوندیغم‌بر بوغاز ایچی کبی ایکی‌طرفه آیرلدی. شمال‌طرفنده‌جادی

دیرلدی. جنوب طرفنده «جادینک اعلامی اوقونه‌جق، وجودی چالی ایله چرپی ایله، تزکله، فلان ایله یاقیله‌جق» صدالری عیوقه چیقمقده ایدی.

بوحالده ینه هوا آچلدی. اطرافمه باقدم، کیمسه‌لر یوق. اوزاقدن داغه چاغلدیسی کبی ده‌رین ده‌رین برسس کلمکه باشلادی دقتله‌دیکله‌دم، ینه «جادی کلیور! جادی کلیور!» دییورلردی.

دقت ایتدم: اوته‌دن بر طاقم وقارلی، هیبتلی آدملر کلمکه باشلادی، اطرافده اولان برایکی کشی بوآدملری کورنجه: «ایشته جادی، ایشته انسانلر ایچنه قاریشمش» دیه برولوله قوپاردیلر.

دقتله باقدم. ایچلرنده بری وار. یوزی قرمزیمی، قرمزیمی، قرمزی! برآشی بویاسی قوچیسنه ایکی آیاق طاقشلرده کزدیرییورلر، صاندم. بش یاشنده ایکن ایشتمش ایدم؛ جادی قان‌طلومنه بکزر، دیرلر ایدی. بونی کورنجه اوروایت عقلمه کلدی.

دها دقتله باقدم. قیافتی قورقونجمی، قورقونج! صانکه ظلم یاخود ئولوم جانلانمش‌ده اورته‌ده کزییور، قیاس ایتدم. اوچ یاشنده ایکن ایشتمش ایدم؛ جادی مزاردن چیقنجه عزرائیله وکیل اولورایمش، اوحکایه خاطریمه کلدی.

بن بونلری دوشونوب دورورکن اوهیبتلی، وقارلی آدملر جادی‌یی اورته‌لرینه آلدیلر؛ بوکسکجه بریره دوغرو چکلدیلر، کیتدیلر. بوتون مملکتک طاشلرینه، طوپراقلرینه وارنجه‌یه قدر هرذره‌سی لسانه کلدی: «الحمدلله محکمه، جادینک یاقاسنی الدن براقمایور. یوقسه بوجمعه ایرته‌سی کونی قورتیلوب‌ده مزارنده راحت قالسه‌یدی بیم بیلیر دها نه‌لره جسارت ایدرایدی!» دیمکه باشلادی. دورت یاشنده ایشتمش ایدم. جادیلری جمعه ایرته‌سی کونلری مزارلرنده بولورلر، جمعه ایرته‌سی کونلری اوزرلرینه اعلام اوقورلر، جمعه ایرته‌سی کونلری یاقارلر ایمش. اومثل خاطریمه کلدی.

بوحالده اویاندم. معبر معبر دولاشدم. جادی‌یی یاقدیلرمی، یاقاجقلرمی؟ بردورلو تحقیق ایده‌مه‌دم.

دیوژن — چوجوق، الله لایقکی ویرسین. بکاقاراقوشک رؤیاسنده چکدیکم اذیتلری خاطریمه کتیردک. حالا تیرل تیرل تیتره‌یورم.

چوجوق — قورقمادیوژن، بوقدر دهشتلی رؤیالر چیچک علتی کبی انسانه وانسانیته عمری ایچنده برکره کلیر ایمش. بن حکیملره صوردم. تکرری محالدر دییورلر.

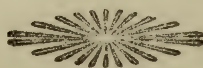
نامق کمال

دیوژن : سینوبلی یونان فیلسوفی (میلاددن اول ٤١٣ ـ ٣٢٣) دربدر ، کوپ ایچنده یاشامش ، غریب دوشونجه‌لریله معروف برمتفکر . افلاطونك انسانی تویسز ، ایکی آیاقلی برحیوان دییه‌رك تعریف ایتمه‌سنی ایشیدنجه برخروس یوله‌رق ایشته افلاطونك آدمی دیدیکنی سویلرلر ؛ اسکندره « کولکه ایتمه باشقه احسان ایسته‌مم ! » جوابیله مقابله‌سی قیمتلی برضرب‌مثل کبی نسلدن نسله کچیور . شهرك یوللرنده کوندوز فنارله آدم آرامغه چیقمشدی ؛ طبیعته یاقین ، آلایشدن ، صنعی احتیاجلردن آزاده یاشامق ایسته‌یوردی . سلطان عزیز دورنده « دیوژن » اسمنده برمزاح غزته‌من واردی ؛ کمال بکك بومحاوره‌لی مقاله‌سی اوراده انتشار ایتمشدی .

*
* *

کمال بکك یازیلرینی هپ آغیر آهنکلی ، فضله تشبیهلرله قویولاشدیرلمش ظن ایدییورز ؛ بوحکم ، هرنوع أثری ایچون دوغرو دکلدر ؛ مکتوبلرینك برقسمی حتی بعض تماشا پارچه‌لری غایت آچیق ، تکلفسز ، معتدل ، ساکن فکرلرله سوسلی وبسیط یازلمشدر ؛ اهمیت ویردیکی جلال الدین خوارزمشاهده آغده‌لی ، قاتی خیاللری حاوی صحیفه‌لر چوقدر ؛ اسکی دیوژن اسملی مزاح غزته‌سنده چیقان مقاله‌ده‌کی محاوره‌یه انفس دینه‌بیلیر ؛ تیاترو اولسه‌یدی کوزه‌ل برصحنه لسانی دینه‌بیلیردی ؛ یازی اوقدر حقیقی ، شفاهی طبیعیلکه یاقین انحالری حائزدر .

مقاله‌نك معناسی ایچون دییورلرکه : حکومتدن ، مطبوعاتك حریتنی منع ایتمك ایچون تطبیق ایدلمه‌سی دوشونولن قانون پروژه‌سندن شکایت ایدییور ؛ جادی رؤیاسی ، کویا بویله فنا بربحرانی اولدن قارشیلامق ، یاپیله‌جغی سویله‌نن ظلمی آلایلی برلسانله شدتلیجه خبرپالامق غایه‌سنه کوره یازلمش .

واویلا

قمك رنکی عکس ایدوب تننه ،
یکی آچمش کله مثال اولمش .
انعطافیله باق نه آل اولمش ،
سرو سیمین صفالی کردننه !

بولطافتله اول نهال روان ،
گیرییور گوز یوموبجه رؤیامه ؛
بکزییور عینی کندی خولیامه ؛
بوتصور ، دوقوندی سودامه .
آه ، بویله گزرمی هیچ جانان ؟
گل ده گل آرقه‌سنده قانلی کفن ،
سنمیسك ، سنمیسك غریب وطن ؟..

بو گوزه‌للکده ، هیچ بوچاغکده ،
یاراشیرمیدی بوینکه اوکفن ؟
جسمکك هرمسامی یاره ایکن ،
طوتدك اولادکی قوجاغکده .
سن گیدرسه‌ك بزی قالیر صانما !
شهداك اولدی موت ایله خندان ،
صاغ قالانلر دوررومی هیچ گریان ؟
تنده یاشدن زیاده درآلقان ..
سویله‌ین سویله‌سین ، سن آلدانما !
سن گیدرسه‌ك بوتون هلاك اولورز ؛
قوینکه‌جان آتارده خاك اولورز !

گیت وطن ، کعبه‌ده سیاهه بورون ،
برقولك روضهٔ نبی‌یه اوزات ،
برینی کربلاده مشهده آت ..
کاشانه او هیأتکله گورون ،
و تماشایه‌حق‌ده عاشق اولور ؛
گوزه برعالم أیله‌یور اظهار
که جهاندن بویوك لطافتی وار .
بولطافت اولنسه گرانکار ،
مذهبمجه دیمك موافق اولور :

آچ وطن ، کوکسکی الهکه آچ ،
شهداکی چیقارده اورتایه صاچ !
دی که : « یاربی بو حسینك‌در ؛
شو ، مبارك حبیب ذیشانك !
شو کفنسز یاتان شهیدانك
کیمی بدرك کیمی حنینك‌در !
تازه‌له‌نسیمی قانلی یاره‌لری ؟
می‌دوکولسونمی قبر اصحابه ؟
یاقیشیرمی صنم بو محرابه ؟
خاچمی قونسون بدل شو میزابه ؟
دینكك قالماسینمی براثری ؟
آدم اولادی برطاقم جانی ،
سندن آلسینمی ثار شیطانی ؟ »

نامق کمال

«واویلا» نك وزنی :

فعلاتن	مفاعلن	فعلن
فلك‌رن	کی‌عکس‌ایدوب	تتنه
فعلاتن	مفاعلن	فع‌لن
یکی آچمش	کله‌مثا	ل‌اولمش
فاعلاتن	مفاعلن	فعلن
سروسیمین	صفالی‌کر	دنه
فاعلاتن	مفاعلن	فع‌لن
بکزه‌یورمی	نی‌کندی خول	یامه

کمال بك وطنك تأثرلرندن عصبی ، شدتلی ، متهور هیجانلر دویاردی ؛ واویلاقلبنك صمیمی فریادیدر . أثرلرنده ملتنك قوتی ، حزنی ، ظفره‌لایق تهیجلری قولای‌حس‌ایدیلیر ؛ اولجه وطنمزك اضطرابیله معذب تورکولر یازلمشدی ؛ فقط اصل معتبر ادبیات شکلی‌بو غلیانه یابانجی‌قالیوردی ؛ بزکال بکله وجدانمزی دهایاقیندن‌دویمغه باشلادق ؛ خلقمزك‌دینی

هیجانلر ایچون صمیمی قناعتلی، معزز عشقی واردر. نامق کمال بحیله قدسی حسلری ده ریندن دویوردی ؛ اون سکزنجی عصرده آرتق ماضینك کفایتسزلکی آکلاشیلمشدی؛ صوکره سلطان محمود ، اوروپانك مدنی تشکیلاتنه اویمق ایستهیوردی . مملکتك بعض منور خلقی یکیلکه راضی اولمقده نجات آرامشدی ؛ نامق کمال عصرینك ایجابنه ، علمی اصوله طرفداردی ؛ منور برمسلمان اولهرق مملکتك خیرینی دوشونیوردی؛ ماضیمزده شرف، ظفر دستانی آرادی ؛ املاری قیریلیورکن صارصیلارق هایقیرمقله اطرافه ولوله ، هیجان ویردی ؛ أثرلرنده وطنی ایچون بوتون مقدساتیله ایکله‌یوردی ؛ واویلا بوتهیجلرله یازلمش ایدی ؛ صداسی استقبالك وجداننده چینلامغه لایقدر .

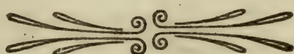
وجودی کله بکزه‌دییور ؛ کردنله مهتابك ده‌کزه عکسندن متولد کوزه‌ل ، کوچوك موجه‌لی پارلاق منظره یعنی « سرو سیمین » آراسنده نه مناسبت‌وار؟ « نهال‌روان » سیار فدانه‌دینیر ؛ البته بررابطه ایله قوللانیلمشدر ؛ دوشونکز .

ایلك سطرلری اوقویان، کل رنکنه بورونمش جاناندن بحث ایتدیکنی آکلایور؛ فقط سوز، ایلك پارچه نك صوك مصرعنده بکله‌نمه‌ن بر طرزده نهایتلنمشدر ؛ مقدمه‌لرده اصل فکر آچیقدن آچیغه سویلنمه‌یور، مخاطب بلکه باشقه برشیئه منتظردر؛ خیالك بویله انتظارخلافنده نتیجه‌لنمه‌سنه «تردید» دینیر؛ بونك معین بر شکلی یوقدر؛ بعضاً اکلنجه‌ایله بیتر؛ بعضاًده فجیع اولور . شوپارچه‌ده آچیق برتردید مثالی واردر :

ساعت اون بربچق، آقشام اولیور ؛ ایشته کونش
باتیور ، هرکس ایدرخانه‌سنه دوغرو شتاب .
بکله‌یور هرکسی بر پنجره آردنده برأش ،
دورماییك، اونلری بکلتمه‌یك ای حسرتلر ،
دورمایم بن‌ده ، بنی چونکه اوده‌مده بکلر :
برصوئوق عزلت ایله برده سیاه قابلی کتاب!

بونوع یازیلر اوقویانی دوشوندیرر ؛ خیالی ، حسی دها قولای قبول ومحافظه ایتمك ایچون ذهنی ماهرانه حاضرلار .

وطنك فکرده مجرد برشکلی واردر ؛ بو، واویلاده بر شخص کبی تلقی ایدیلیور؛ ایلریده کوره‌جکسکز : بوکا «تشخیص» دیه‌جکز .

نامق کمال

حیاتی وزمانی. — کمال بك « ١٨٤٠ » « ١٢٥٦ » سنه‌سنده تکفور طاغنده دوغدی؛ عائله‌سی تاریخده ایز براقه‌جق قدر طانینمشدی. احدادندن بکر آغا قونیه‌لی کورونیور. بونك اوغلی عثمان پاشا معتبر، شانلی بروزیردی؛ کمالك بویوك باباسی شمس‌الدین بك اوزون مدت اوچنجی سلطان سلیمك سلحدارلغنده بولنمشدر؛ پدری مصطفی عاصم بك دولت مأموریتنده مالیه اعضالغنه قدر یوکسلمشدی؛ عصرك احتیاجنه موافق معلوماتی آزدی؛ اسکی منجملکه مراق ایتمشدی؛ تکیه عنعنه‌لرینك تأثیری آلتنده یاشایوردی؛ کمال دوغنجه طانیدیغی بردرویشك حضورینه کوتوردی؛ دعاسنی آلمق ایسته‌یوردی؛ او، مینی‌مینی چوجوغك «اسلامه کمال» اولمه‌سنی جناب‌حقدن نیازایتدی. مصطفی بك اوغلنی بوتضرعده‌کی خلوصه قانع اوله‌رق بویوتیوردی.

هنوزیکی، عصری تربیه اساسلرینه یاقین مکتب آچه‌مامشدق. آنجق بزم عالم والده سلطان مکتبنده بالنسبه أیی‌اوقومق قابلدی، آز برمدت اورایه دوام ایتدی. پك کوچوك ایکن آنه‌سندن محروم قالدی. بویوك باباسی عبد اللطیف پاشا قارصه متصرف کیدییوردی. قیزینی غیب ایتمه‌سندن دویدیغی آجی ایله سوکیلی اوکسوزندن آیریلمق ایسته‌مه‌دی. استانبولی حسرتله ترك ایتدیلر. کمال بردها مکتبده اوقویه‌مادی. قارصده ایکن آو آرقه‌سنده أکلندی، کتابلرینی آچمغه‌بیله وقتی یوقدی. صوفیه‌یه کیدنجه‌ده بویله آواره وسرآزاد یاشادی. برکون اورمانده سورکون آوی ترتیب‌ایتدیلر، یاورولی برقره‌جه ووردی. بوقانلی ماتمه تحمل ایده‌مه‌یه‌جك قدر حساسدی، توفنکی تأثر و هجران ایچنده الندن دوشدی. بوآجی وسیله ایله فکر وادبیات حیاتنه تماماً دوندی.

استانبوله عودتنده متقابل ادبی ذوقه طرفدار ایکی‌محفل بولدی: غالب، عونی، عارف‌حکمت، سنیح، فائق‌ممدوح بکار حتی ضیا پاشا کبی اسکی صنعتکارلری طانیدی. نفعینك، نائلینك، فهیمك سلطنتنده‌کی نفوذه کیرییوردی؛ شناسینك اطرافی آیدینلاتان یکی مشعله‌سندن الهام آرامق فرصتی چیقدی. فرانسزلسانیله ادبیاتنه واقف‌اولمق فکری اویاندی؛ بوصره‌ده اسکی‌تصویرافکارك نشرینه اشتراك ایتدی. ماضیده‌کی ادبی ذوقه حرمتی واردی؛ عصرینك علمی تکامللرینه منجذب یاشامق ایجاب ایدییوردی. اون سکزنجی عصرك فلسفی جریانلرینه فضله قیمت ویره‌رك سیاستله اشتغاله‌باشلادی. یکی عثمانلیلر جمعیتنك مؤسسلرندن اولدی. مصطفی فاضل پاشانك دلالتیله بوامل ایچون اوروپاده اوچ بچق سنه چالیشدی.

سلطان عزیز دوری کنجلکك، یکی فکرلرك آتشلی زمانیدی. عبرت، حدیقه ودیوژن کبی غزته‌لر حرمقاله‌لرنشرایدییوردی. کمال بوشدتلی جهاده برقهرمان کبی قاریشدی. وطن‌وسلستره‌تیاتروسنی بودورده صحنه‌یه توديع ایتدی. استانبولده کنج ذکالرك طاشقینلقلرینی سوکیلرله قارشیلایه‌جق بر حکومت یوقدی؛ دورت آرقداشیله برابر نامق کمالی نفیه کوندردیلر. منفاده کوکالی برفدا کارکبی یاشامقدن بیلمادی؛ عاکف بك تیاتروسنك اساسنی قبریسده جفا کارانه کوتوریلورکن واپورده حاضرلادی. ماغوسه‌ده ایلك کیجه‌یی تابوت کنیشلکنده کوچوك، قسوتلی براوداده کچیردی؛ وجداناً مستریح اویومق اوزره ایکن عاکف بکده‌کی سلیمان بکی ایجاد ایتدی. سیاسی جهاده، هر نوع جانفدا قهرمانلغی کوزه آله‌رق کیرمشدی؛ وطنی ایچون هرفلاکته اوغرامقده یکی، عزمکار

برقوت بولوبوردی. چوق حافظه‌لی برمحرردی؛ ضیا پاشایه کوندردیکی «تخریب خرابات» ایله «تعقیب» مکتوبلرینی هیچ برکتابه مراجعت ایدمه‌یه‌رك حبسخانه‌ده یازدی ؛ کلنهالی منفی ایکن استانبولده باشقه برنام ایله نشر ایتدیردی . قاره بلایی‌ده منفاسنده یازدی ؛ کوکلنك اینجه تللرندن، مملکتك حسلی روحنه دوغرو اوزانان باغلری چوق صیجاق وصمیمی حساسیتله ملی ایمانه مستنددی .

سلطان مرادك جلوسی اوزرینه استانبوله کلدی . آز صوکره مدحت پاشانك قانون اساسی مذاکراتنه دعوت اولندی . عمرینك صوك دورلری مدللی ورادوس آدالرنده منفی برمتصرف صفتیله کچدی؛ ساقزده ملتمزك برولیسنه یاقین معزز قدسیتله صوك نفسنی حقه وتاریخه تسلیم ایتدی. [٢ کانون‌اول ١٨٨٨ بازار] روم ایلی فاتحی سلیمان پاشانك قبری جوارینه تودیع اولنمه‌سی حقنده وصیتی واردی ؛ اراده ایله بولایره نقل ایدلدی .

نفوذی ، یازیلرینك اوصافی .— کمال بك خلقك روحنه چوق مؤثر اولدی . یاریم عصره یاقین بر زمان حکومتك حقسز اجرا آتی‌حمیتلی تحسسلربله مؤاخذه وتلمین‌ایتدك؛ اطرافمزك غیظندن متنفر وجدانلر ایچون شعرلری معصوم عصیانلریمزه متین برتسلی ایدی . «وظیفه، ملت ، حق، استقبال ، وطن ، حریت ، وجدان» کبی یوکسك هیجانلر دوغوران تلقیلری هپ اونك آتشلی فکرلرندن اوکرندك . وطنی سومکده چوق صمیمیدر؛ مملکتك انقلابی اوزرنده الك بویوك‌نفوذی کمالك شخصنده بولدق ؛ مکتبلی مدرسه‌لی ، بوکون سیاسی‌وادبی هیجانلره یاقین یاشایان‌وطنداشلرك بویوك بر استادی کبی ذکالره ، عصبی حساسیته حاکم اولدی . سلستره ، صوك نسله‌قدر هرقلبك تهیجلرینی طاشیردی ؛ کلنهال ، ظلمه ، حقسز، سرت تجاوزلره قارشی عصیان خدمتی کوردی ؛ واویلاددکی ماتمله ایکله‌مه‌ین قالمادی ؛ وطن ودین‌حسی دستان حالنده کمالك روحندن یوکسه‌لیبودی. رەنان مدافعه‌نامه‌سنی اسلام احکامنه متجاوز قناعتلری قیرمق هوسیله یازدی. الٓهی‌بجلیلره ذکاسیله تعبد ایدیبوردی .

منظومه‌لرنده آغیر، وقارلی فکر متانتی وار ؛ مشهور قصیده‌سنك بعض بیتلری علمی‌تجربه‌لره مستند قیمتلی بر ضرب مثل کبی استقباله ودیعه قالدی؛ دونکی نسل ایچنده ایکی‌مربعنی، دلی‌حکمتله برابر یازدیغی وطن مرثیه‌سنك برچوق قطعه‌لرینی ازبرله‌مه‌ین آزدر .

ماضی‌ی، ملجه‌مدنی حیات‌ایچون‌اویانق‌اشتیاقیله، احیا ایتمك ایسته‌دی. عثمانلی‌تاریخنی‌تحلیل‌وانتقاده محتاج، أیسه‌که دها زیاده متوجه محاکمه‌لرله یازدی . اوراق پریشان ، قنیژه وامیرنوروز برر تاریخی قرائت کبی اوقوندی. تخریب‌ایله تعقیبی تنقید شرائطنه موافق‌ده‌کلدر . ضیا پاشایی‌سیاستدن دارغین، منفاسنك ویردیکی طبیعی برعصبیتله مؤاخذه ایتدی. مه‌پریزون ترجمه‌سنه عائد، ابوالضیا مجموعه‌سنده چیقان یازیلری‌ده اکثریا کلمه ، ترکیب ویا عادی ، آغیر افاده‌لرك ذوقی خیرپالایان غلطتنی قیرمق ایچون حاضرلانمشدی ؛ کوزه‌ل اثرلر قارشیسنده ایچندن کلن ادبی حظ ایله متحسس اولوبوردی . حامده، طارقده‌کی‌ماتمزده برقیزمنظومه‌سنی‌تنقید ایچون، کوندردیکی مکتوبده‌استاده‌یاقیشیر تصحیحلری ودوغرو مطالعه‌لری واردر .

ادبیاته عائد وقوفی آرقاداشلرینه فائقدی . عربجه‌یی پك أیی آکلایوردی. بهار دانشی کوزه‌ل برمقدمه علاوه‌سیله‌فارسیدن ترجمه‌ایتمشدی. یازیلری، مختلف‌خصوصی توصیه‌لری‌ابوالضیا توفیق، حامد واکرم بکلر اوزرنده مؤثر اولدی. سزائی بك اوزون مدت استادك افاده‌سی خارجنه چیقه‌مادی . وطن اشتیاقنه‌اوزاق‌قالان حساسیتنده‌کی حرارت آزالیبور. منظومه‌لری‌ایکی دورلوتأثیر ایله‌یازلمشدی.

حسینی مشرب اول برجان ایچون خوف ورجادن کچ
فضای کربلای عشقه وار مردانه مردانه
دوشوب نامق بنه سودای زلف یاره حسرتله
بیابان جنونی دور ایدر دیوانه دیوانه

بیتلرنده اسکی ادبیاتك کوزه‌ل کولکه‌لری واردر . بر چوق غزلك رنکی ماضیدن عکس ایدییور . بونوع یازیلری ایچنده

باعث شکوی بکا حزن عمومیدر کمال
کندی دردی کوکلمك بالله کلمز یادمه

کبی منفعتدن مستغنی ، معصوم حتی فداکارانه فراغت حسلری بولویورز.

دیوژنده چیقان مقاله‌لری غایت ساده یازلمشدر ؛ مکتوبلرینك بر قسمنده‌کی صمیمیته اوزون مدت حیرت ایتمشدك ؛ قنیژه غایت أبی ، طاتلی بر رومانك ویردیکی ذوقه یاقین برقرائت کتابنه بکزر. فقط شهرتی بونوع اثرلر تأمین ایتمیور . کمال دویمق ایچون قولاقلرده محتشم ، اوزون فاصله‌لرله مطرد موسیقی سلطنتنك یوکسك طنینلری اوغولداماليدر .

رؤیاسنك ایلك صحیفه‌لری، کلیبولیده غروب تصویری، انتباه وجزمی حکایه‌لرینك اعتالی تصویر پارچه‌لری کبی آثارنده قویورنکلی ، آچیق معنالی ، کثیف منظره‌لرله سوسلو، دولغون بر تابلو ذوقی واردر .

حکایه وتماشالرنده قهرمانلرینی حقیقی حیاته منسوب رعشه‌لرله ذی‌حیات بوله‌مایز . حمان هیچ برنده باشه‌دن باشه طبیعی حیات آراسنده قلبی چارپان، متحسس برانسان تأثیری یوقدر . اشخاصنی ایسته‌دیکی کبی اداره ایدر ، محاوره‌لرینه صحنه لسانی دییه‌مه‌یز ؛ اکثریا اوزون ، رنکلی تشبیهلرله دولو ، شیمدی صنعی ، صیقیجی نطقلره بکزه‌ین صحیفه‌لرینی آقتور لساندن دیکله‌مك قابل ده‌کلدر. جلال‌الدین‌ده‌کی تماشا ذوقنه مخالف ، محتشم بلاغت اشتیاقی فضله برکلفت صاییلیر .

نامق کمال‌بك ایچون ادبیات غایه ده‌کلدی. یالکز کوزه‌للکه تابع اوله‌رق یازمقله اکتفا ایده‌مزدی. شعرلری، حکایه وتماشالری هپ کندی امللرینه وصول ایچون برر واسطه حکمنده ایدی . روحی وطن عشقیله یانیوردی؛ قلبنده ملتنك طاتلی ، آجی هجرانلری صیزلاردی ؛ ادبیاتی سیاسته، اجتماعی فکرلرینه قربان ایتمکدن پرواسی یوقدی .

«مقبر»ك مقدمه‌سی

مقبرکه آثار موجوده‌مك اك اخیری‌در، فنابولمش بر وجودك بقاسی ایچون یاپیلدی. مقابرده مندمج اولان معالی شعریه‌دن مقبرده براثر بولنمادیغنی بیلیرم. مقبر، برفریاد تحسری شامل‌درکه هیچلکه مستند اولدیغی ایچون مطالعه‌سندن حاصل اوله‌جق نتیجه‌ده هیچ‌در؛ لکن بنجه برشی‌ءدر .

أوت بوكتابى پايمال مطالعه ايدن فكر ، برقبرستانى دولاشمش اولور وقبرستانده واقع اولديغى كبى هيچ برشئ آكلامايەرق ايچندن چيقوب كيدر .

بوكتابك مقدمەسنى كورمكله نتيجەسنه واقف اولمق ياخود مندرجاتى اوقومقله اسمنى دوشونمك بردر؛ بوكتاب قبرستانده يازلدىكە بدبخت مؤلفنى أبى طانيانلره كدر ، طانيمايانلره ايسه كلال ويرر. تأثراتمى يالكز كوكلمده صاقلامق ياخوديازوبدەباصديرمامق ممكن ، بلكەده اولى ايكن بوصورتده ميدانەچيقارمق لازمى ايدى؟ سؤالى وارداولورسه آنك جوابى حاضردر :

وادئ سكوته دوشنلرك اجسادندن مرور زمان ايله برآووچ طوپراق قالديغى كبى كوكلمده اولان الك عزيز بريادكاردنده مرور زمانايله بربليرسزخيالقالير؛ بن اوخياله قانع دەكلم. كتابى يازوبده اوراقم ايچندەحفظ ايتمك ايسه افكارمتأيسه ياخود اعضاىميته كبى پريشانلغنه خدمت ايدر؛ بن او پريشانلغه تحمل ايدەمم، ياكتابى ميدانه چيقارمق يوقاريده اميد ايتديكم كبى بقاسنەمى خادم اولەجق؟ اوده دەكل؛ مقبرهيچ اولمازسه بندن زياده معمر اولەجقدر؛ ايشته بونك ايچون نشر اولندى.

مقبر ، كوكلمدەكى فريادن يابيلمش برمزاردركه محتوياتى طاشلره يازلمش سوزلر كبى ايستەرم، هيهات !. مقبرك حاوى اولديغى فرياد!. آيرى آيرى برطاقم قبرلردر. فقط بونلرك هپسنده يالكز بروجود دفين بولنيور؛ او وجود بكاسوديكم بريوزده تجلى ايدنانسانيتدر.

بن بوكتابى كندم اوقويەيم ديه يازدم؛ زيرا حسياتمه اشتراك ايدەجكلر نادر بلكه دخى برقاچ نوادر اولەجغنى بيليرم. برده ذاتاً كيمسەنك شريك تأثرم اولماسنى ايستەمم ، قورقارمكه اواشتراك، تجربەيه متوقفدر. بنايستەرمكه حالمه آغلاديغم بيچارەايچون يالكز كندم آغلايەيم . بويالكزلق پك بويوك برعذاب اولديغى ايچون عين تسليت كلمەلىدر .

مطالع كورركه بومقدمه دخى كندم ايچون يازلمش بركتابه بكزەيور ، ئچەلم .

مقبرك برطاقم تكرراتدن عبارت اولان محتوياتى يالكز برلاقيردىدر ؛ او لاقيردى ايسه يالكز مزاردر؛ بوتون آوازەلرك نتيجەسى يالكز صوك نفس اولديغى كبى .

مقبرك اثار سائرەم كبى فنا بولەجغنده شبهەم يوقدر ؛ ذاتاً تأثرمك محافظهٔ شدتنه ابديت بيله كفايت ايتمز؛ مؤلف ، خالقنك حضورينه يوركندن بوپارەنك قانلرى جريان ايده ايده چيقەجقدر .

بعض قلبلرده كدرله سرور بربرينه جانشين اولەماز ؛ قلبواردركه پرورده ايتديكى

حزنی دنیانك اولانجه حظ ومسرتلری ازاله ایده‌مز. ینه او حزن هیچ بر مسروریته مانع دەکلدر ، بعضی کوکللرده ایسه حزن ومسرت مجتمع بولنور ؛ برحزنده صفا بولنماسی، بر تبسمك کدر انکیز اولماسی بوندندر . فقط ینه قلب واردرکه محافظه ایتدیکی کدری سوینج تزیید ایدر ؛ بنم کدرم بوا کدارندندر. کدرمك آرتماسی ایچون سوینمك ایسته‌رم ؛ بونی کیمسه‌لره آکلاته‌مام ؛ بوحسك لسانی آکلاشیلمقدن بری‌در ، سکوت ایده‌لم .

فقیرك براثری اولدیغی ایچون مقبری شعر دییه تلقی ایتمك ایسته‌ین او تورسه مطالعه‌سنده بنم شاعرلکمدن برنشان بولماز . آنجاق دوشونور ایسه برفریاد دویارکه ایسترسه اونی برشعر ظن ایدر ؛ او فریاد ، بشرك عجزی‌در . اك کوزه‌ل ، اك بویوك ، اك دوغرو شعر ، بر حقیقت مدهشه‌نك تضییق آلتنده هیچ برشیٔ سویلیه‌مه‌مکدر ؛ مقبر ایسه خطابت ایدییور .
انسان بعض کره خاطرینه کلن برخیالی طانیه‌ماز ؛ او قدر کوزه‌لدر ؛ ذهندن اوچان برفکره یتیشه‌مز ، اوقدر یوکسکدر ؛ قلبنده دوغان بر حسی بوله‌ماز ، اوقدر ده‌رین‌در . بو عجز ایله برفریاد قوپارر ، یاخود پك قاراکلق برشیٔ سویلر ، یاخود سویلیه‌مزده قلمنی آیاغنك آلتنه آلوب ازر ؛ بونلر شعردر .

مقبر کوکلدن دوغمش بر تأثری حاوی ایکن بعض طرفلرنجه بنم روایت اولنان شاعرلکمه بوسبوتون اجنبی‌در . اوقویان بر یرینه بکزه‌مز ایکی لسان بولورکه مقبرك بلکه ایکی آدم طرفندن یازلدیغنه ذاهب اولور . هله یازدیغم شیئلرك بعضیسی اوقدر بنم ده‌کلدرکه معنالرینی کندم ده آکلایه‌مام . حکایهٔ ماضی‌یه دائر اولان جهتلری ، که اك خراب یرلری اولدیغی حالده اك سودکلرمدر ، نی شاعر صایانلری کریان یاخود صایمایانلری دها زیاده راست بیان ایدر . بعض وادیلری‌ده ینه بنم شعرمه ده‌کل‌ده بر تازه قیزك مزارینه بکزر ، برنجیسی نقائص ادبیه‌دن ایکنجیسی نقائص انسانیه‌دندر . تصویر فضائله تعلق ایدن جهتلرینه کلنجه پك ناقص یاخود ناکافی‌در ؛ بعض طرفلری‌ده فریاد حالنده اولدیغی ایچون اوقدر یرده قالماز .

مقبر ، عمومیتی اعتباریله پك چوق نظرلر ایچون صؤوق براثردر . بو صؤوقلق یالکز بنم قلبمی احراق ایدر . عالم ادبیاته برآخرت لازمدر ، مقبر او آخرتدن نشان‌در . مقبر حیات ادبیه‌مزك قبرستانی‌در ، بنم زوالمدر . مقبر برفکری برچوق طرزبیانده سویله‌یور ؛ الفاظی خواص ایچون هیچ ، معناسی خواص وعوام ایچون هیچ ، وجودی برمرحومه ایچون مزار ، بناءً علیه نجه برشیٔ‌در .

مقبر اوغراديغم فلاكتك آغيرلغنه نسبتله خفيف، ده‌رينلكنه نسبتله تهی، شعرلكنه نسبتله هيچ‌در؛ فقط بكانسبتله برشی‌در. مقبر مقبرده‌كل برتربه، تربه ده‌كل برمعبد، معبد ده‌كل بركره، كره ده‌كل برفضای بی‌انتها اوللی ايدی . حال بوكه برمقبربيله ده‌كل. مقبر نور الهينك ايندیكی، فكر انسانيتك چيقه‌مادیغی برمنبر اوللی ايدی؛ مقبر بر محشر اوللی ايدی . . هيهات ! .

فكر چيقماملی ديم، چيقه‌من بر حالده بولنملی‌در . مقبرده اينيور، مؤبداً اينيور ! بوابدی اينيش برده‌رينلكه دال اولسه بيله حيفا كه ينه مقبر اولمقدن باشقه برشی ده‌كل : مقبرك معناسی مقابرك ظواهرندن عبارت.

نقائص ادبيه، نقائص انسانيه‌ديمشدم؛ أوت نه‌ياپالم ؟ خطايی تصحيح ايچون نه‌ياپالم كه اك بويوك خطا مصححدن صادر اولیور! بويوك‌نامل‌راصحابنه هيكللر ياپيلديغی كبی كوزه‌ل فكرلر، بويوك وقعه‌لر ايچون‌ده بيتلر ياپيلملی‌در؛ مزاراللهك ياپديغی بر هيكل .. برآونی ناصل تصوير وتجسيم ايده‌بيليرز ؟

هانكی قلم محاسن طبيعيه‌يی حقيله تقليد ايتمش ؟ بزم يازوب‌ده اك كوزه‌ل بولديغمز شعرلری بزه الهام ايدن طبيعتدر؛ اوشعرلر، صوده كورينن عكسه بكزركه مطلقاخارجده برمسبی اولور. بعض اكابر ادب برشاعرك مزياتی كندی بيننده تولدايتديكنی ادعاايدر. بن بوفكرده ده‌كلم ؛ بنم اكر وارسه محاسنم داغلرك، يايرلرك، چيچكلرك‌در؛ سيئاتم بنم‌در.

بيتيرمه‌دن اول شونی‌ده سويله‌يم : مقبرك بنده وقوعنی‌خبرويرديكی مصيبت، هرحالده برابر اشعارمه‌ده بربويوك انقلاب كتيردی. بوانقلابك صدمه‌سيله فكرمك‌ايتديكی حركت تدنی ياخود ترقيمی‌در ؟ اوراسنی اخوانم تميز ايدر. مقدمه‌ده بيله ايكی سوزی برآرايه كتيره‌مه‌دبكمه دقت بويورلسون . ديديكم انقلاب، سما ايله مزارك مصادمه ايده‌جكلری برنقطه‌ده ياخود برفضای نامتناهيده بولنمقدر. قلبم ، مدتلرجه بوايكی قوهٔ خارق‌العاده‌نك آراسنده قالدی. بونلر ياقينلاشدقجه بن تسليت بولور، آيرلدقجه نوميد اولوردم . نهايت برلشديلر، بن ازيلدم، مقبرچيقدی! بوشعرمی‌در؟ نه‌ممكن! سما ايله‌مزار برلشمه‌ملی، دها دوغروسی آيری قالملی ايديلر. بن‌افتراق واستغراق ايله‌فغان ايتملی ايدم، اوشعر اولوردی.

مقبردن اول يازديغم شيئلرك پك‌چوغنی‌بكنمم؛ بعضيسنی‌پك‌آز بكنيرم ، مقبری ايسه هيچ بكنمه‌يور، چوق سوييورم ؛ بكنمه‌ديكم شوسببله‌دركه بوكتابك ادبيات ايله پك آز مناسبتی وار؛ سوديكم شونك ايچوندركه بوكتاب اودر . بوتون موجوداتی شعر كورنلر

نظرنده بلکه مقبرده برشعره بکمز، نجه بر شاعره‌یی آندیرر، او شاعره صانع قدرتك برشعری ایدی ... مقبرك محتویاتی بونجه نقائصی، حشویاتیله برابر بر مرحومه‌نك روحانیتی، برروحك معنویاتی‌در.

مقبر اونك حالی، اونك رسمی، اونك خیالی، اونك هیکلی، اونك مزاری‌در؛ اونك هیچ بربکنیله‌جك یری قالمایان حیاتی‌در؛ ینه تکرار ایده‌یم: مقبر اودر؛ بونك ایچون سورم. لکن مقبرادبیات نقطهٔ نظرینه قارشی‌چرکین برچوجوقدر: معصوم فقط کوزه‌ل ده‌کل. حقیر برفیلسوفدر: حکمت فقط شبهه‌لی. قصورلی برحسن‌در: فریادفقط‌مصنع. معمور برمزاردر: حزین‌ده‌کل‌فقط‌مزار: برمغرب فقط پارلاق؛ برکوزه‌ل فقط سویمسز؛ برشعر فقط قافیه‌لی. بونك‌ایچون‌ده بکنمم. فکرك سرحدی ممات اولدیغی کبی شعرك‌ده الفاظه انتقالده حدودی قافیه اولیور؛ نه‌یاپه‌لم؟

مقبر ایچون بر فکر شرعی بیان ایتمك لازم ایسه ایشته بو کتاب بر مرحومه‌نك مزاری‌در. زائرندن فاتحه نیاز ایده‌رم.

عبدالحق حامد

ادبیاتمزده‌بالخاصه ایکی شاعر وار: نظمك‌ده نثرك‌ده استادی‌اولمشدر؛ فضولی، دیوانی کبی شکایتنامه وحدیقةالسعداسیله ده بویوك برصنعتکاردی؛ عبدالحق حامد بکك منظوم أثرلری شعریمزده انقلابلروجوده کتیردی؛ «طارق» و«فتن»ی ایله‌ده نثرندن یوکسلمش برشاهقه کوردك. اسکی‌شاعرلردن شیخی‌یی، احمدپاشایی، باقی‌یی، نفعی‌یی، شیخ غالبی‌ناثر دیه طانیمایورز. سنان پاشانك «تضرعنامه» سنده چهره‌سنك بوتون چیزکیلری بللی برنثر استادی واردر؛ آهی، سعدالدین، نرکسی، ویسی، نابی‌افندیلر، راغب‌پاشااوزاق‌مناسبتلری حائزمعنالر، غریب کلمه‌لر قوللانیورلردی؛ نثرلری، یازیده برنوع‌قافیه‌لی کلمه‌لربولوندورمقدن عبارت دییه بیله‌جکمز سجعلرله[١] یوکلیدی؛ غایت‌آغیریازیورلردی؛ بواعتیادسلطان‌عزیز

[١] منیف پاشا، تنظیماتدن صوکره یتیشن محررلرك الك بویوکلرندن بریدر، عینتابده دوغمشدی؛ تحصیلی قوتلی ایدی؛ غربه شرقه عائد مختلف برقاچ لسان بیلیوردی؛ فلسفه‌یه، حقوقه، ادبیاته مراقلی ایدی؛ شعر یازیپوردی، ایجه اثرلری واردر. سیاسی غزته‌جیلك خارجنده ایلك جدی رساله‌یی منیف پاشانك همتیله قازانمشدق؛ ١٢٧٨ ده نشر ایتمکه باشلادیغی «مجموعهٔ فنون» ی مملکتك صوك یوز سنه ظرفنده کچن الك قیمتلی تشبثلرندن بری صاییلیر. نثرنده فکرلرینی کلمه‌جیلکه فدا ایتمش کورونمه‌یور؛ بوندن اللی سنه اول عینتابلی شاعر حصیرجی زاده محمد آغایه کوندرمش اولدیغی شو مکتوبی قیصه جمله‌لی فقط احتمال که مخاطبنی ممنون ایتمك یاخود سامی پاشایه تبعیتله هنر کوسترمك ایچون باشدن باشه سجعلی یازمشدر:

دورنده صدراعظم اولان تلماق مترجمی یوسف کامل وسزائی بکك پدری «رموزالحکم» صاحبی سامی پاشالردن صوکره اسکی خیزنی محافظه ایده‌مه‌دی ؛ مع مافیه اولجه یالکز مصنع افاده‌لر یوقدی ؛ مجموعه‌لرده حتی بعض تاریخلرده غایت آچیق ، کوچوك عبـاره‌لی أثرلره تصادف ایدییورز ؛ بونلردن برقاچ پارچه اوقویه‌جغز : فاتح دورنده ، استانبولك فتحی صیره‌لرنده یازیلان «طریق الادب»ده ، عاشق پاشا تاریخنده حتی سعدالدین افندینك تاج التواریخنده ، پچوی ، کاتب چلبی ونعیما کبی مؤرخلرك آثرلرنده ، یکرمی سکز چلبینك پارس سیاحتنامه‌سنده ، بالخاصه مترجم عاصم افندینك اوقیانوسنده بسیط کوزه‌ل تورکجه‌یه مثال چوقدر ؛ کانی ، سجعلی فقط آ کلاشیلمسی قولای ، کوچوك عباره‌لی استهزا ولطیفه‌ذوقنه یاقین برچوق مکتوب یازمشدی ؛ عاکف پاشا ساده ، آغیرایکی متقابل افاده‌لی جریانك تأثیرنه

«کوکل ، مائل سمت ستانبولدر ؛ اما که ترك وطن‌دن‌ده مأمولدر . ایکی طرفده‌ده انجذاب درون بر کمالدر . یارب نه مشکل حالدر . [افتاده کامن بمیان دوکهر با] تمام حسب حالمدر ؛ باعث اضطراب بالمدر . یا بونلردن هـانکیسنی فدا ایتمك قابل اولور ؛ عقل وانصـاف بوکا ناصل قائل اولور ؟ ایکیسنك‌ده حق نعمتی عروق واعصابمه ساریدر ؛ کویا که ماء جاریدر . ایکیسی‌ده برچوق اسـباب میل ورغبتی جامعدر ؛ انفس مواقعدر . بریسی دایهٔ وجود ونشأتمدر ؛ بریسی مایهٔ فیض ورفعتمدر . بریسی عروس عربستاندر ؛ بریسی مغبوط عموم جهاندر . بریسی منبع علم وکمالدر . بریسی مرکز جاه وجلالدر . نه بریسی چوقدن بری خدمتی ترك ایتدیکم ایچون بنی آستان رحم وشفقتندن رد ایدر ونه‌ده دیکری آغوش تربیه‌سنده پرورده اولدیغم حالده اوز اولادینك مادوننده عد ایدر . دوغروسی ایکیسنککی‌ده محض مروتدر ، کمال فتوتدر .

بو کشاکشله یولده‌روان ایکن کریوهٔ حزن وملالده افتان وخیزان ایکن غمام غفلت مرتفع اولدی ؛ ظلام حیرت مندفع اولدی . شهراه حقیقت کوروندی ؛ درکاه سـعادت کوروندی . مشعل اتقان یاقدم ؛ چشم امعـان ایله باقدم ؛ کوردم ، ایکیسی بر وطن ایمش ؛ صـفا بخش جان وتن ایمش . مکر بوخاصه ممالك عثمانیه‌نك هرجزئنده وارایمش . اهل بصیرته آشکار ایمش . المنة لله حقیقت حب وطن معلومم اولدی ؛ سر وحدت مجزومم اولدی . آرتق کوکل پوصله‌سی نه عینتابی ونه‌ده آستانه‌یی کوسترر ؛ عموما ممالك شاهانه‌یی کوسترر .

یارب ، بنی بو خاك پاکدن دور ایتمه ، دور اولسه‌م‌ده حسن التفاتکدن مهجور ایتمه ! مینای دلی صهبای محبتیله پر ایتدك ؛ کاسهٔ سریمی ده آنك خاکیله لبریز ایت ؛ ایکی جهانده بنی عزیز ایت . الـٰهی ، وطن عزیزی عزیز وطن سـایه‌سنده معمور ایت . اعداسـنی مقهور ایت . راه محبتنده تنم خاك اولسون ؛ خاکیله چشم امیدم تابناك اولسون .

بو دعالرله ترزبان اوله‌رق ، امید اجابتله شادمان اوله‌رق صوب مقصوده عنانتاب اولدم ؛ وارستهٔ قید ستانبول وعینتاب اولدم . »

کوره‌جکسکز : بالخاصه اسکی ادبیاتمزده سـجعلری احتوا ایدن نثرلر ، سـنان پاشانك « تضرعنامه » سی مستثنی ، هپ بویله ساده واوفاق جمله‌لی دکلدر .

تابعدی؛ نثری بو ایکی نفوذ آراسنده متوسط قالدی؛ شناسی کلمه و لساندن زیاده مطبوعاتمزه یکی فکر، یکی تلقی کتیردی ؛ عصرینك مدنی احتیاجلرینه تماس ایتمه‌سی اسکیلکی محافظه‌یه مانع اولیوردی ؛ سجعی بردن ترك ایده‌مه‌دی ؛ نثری کلفتلی افاده‌لر ایچنده ساده‌له‌شمش کورونیور ؛ نامق کمال، آهنکی محتشم ، موسیقیلی یازیلری سوییوردی ؛ ال ایله طوتوله‌جق قدر قویو تشبیهلره سربست برجریان ویرمشدی ؛ مدحت افندی، صنعت خارجنده خلقك دیلنه یاقینلاشدی ؛ معلم ناجی، طبیعی ، بسیط اثرلرده ذوق آرایوردی؛ ابوالضیا توفیق بك، شناسی ایله نامق کمالی تقلیده اوزندی ؛ سعدالله پاشا، اکرم وسزائی بکلر خصوصی مزیتلریله بو جریان آره‌سنده برر قیمتلی محرر اولدیلر ؛ عبدالحق حامد، نثرلرنده بعضاً نامق کمالی خاطرلاتیور ؛ مثلا طارقده بو نفوذی حس ایدییورز؛ یالکز «انتباه »ده، «جزمی» ده، «رؤیا» ده هیجان ماده حالنده کورونیور ؛ حامدك یازیلری دها سیالدر : کمالی ده هپ عظمتلی جمله‌لر یازار ظن ایتمه‌ملی؛ مکتوبلری، تیاترولرینك برچوق صحیفه‌لری ساده و آچیقدر؛ فقط حامد بك کلمه و ترکیبه یوکلی سطرلرینه ، دها زیاده یوکسك ، ده‌رین معنالر، حتی شفاف شعرلر قویار ، یالکز نامق کمال کبی اونك‌ده حقیقی، طبیعی حیاتله علاقه‌سی آزدر.

مقبر مقدمه‌سنده حامد بك یایمه بلاغت هوسلرینه اسیر ده‌کلدر : کوکلی سربستجه ایکیلده‌یور ؛ کلمه‌یه ، انتظامه تابع کورونمز ؛ تهیجلری ده‌ریندر؛ مقبری الهامنك شعریله دویارق آکلاتمشدر ؛ یالکز صنعتنده، ذوقنده شیمدی صیجاق حسلی در، انجه سیاه ماتملره آشنا چیقار؛ آزصوکره انکینلرده مبهم افقلره دوغرو یوکسلیر ، حر برآتلاییشله بردن ، علی العاده الملریمزدن آیرلمش بولنور؛ بربرینه بکزه‌مز ایکی وصفی حائزدر؛ مقبرك مقدمه‌سی یأس ایله، حیاتك محرومیتلریله ، چوق حس ایدلمش افکار ایله دولو برپارچه‌در.

«طارق» ده بعضاً اولدیغی کبی کلمه‌لرك مادی رابطه‌سیله، افاده اویونجاقلریله اوغراشمغه وقتی ، آجی حزنی مساعد ده‌کلدر ؛ مقبر ، خسرانی ، انسانلغك ماتمنی تصویر ایدر ؛ مزاردن نهایتسز فضالره انتقالی طبیعیدر ؛ بو آتلاییشی ایچون درجه کوستریور ؛ مقبرك برتربه ، خاور برمعبد ، صوکره برکره ، بونلرده کافی ده‌کل ؛ « بر فضای بی انتها » اولمه‌سی لازمدر ؛ ادبیات کتابلری ایشته. بودرجه درجه کنیشلمکه، ایجابنه کوره، دارالمغه یاخود ده‌ریناشمکه «تدریج» دییور ؛ صنعی یاپیلیرسه تحمل ایدلمز.

مقبر مقدمه‌سنك هرقسمی عین قوتده کوزه‌ل ده‌کلدر؛ سز هانکی پارچه‌لری دها زیاده بکه‌نیورسکز ؟ خالدضیا بکك قویو خیاللرینی ، افاده‌لرنده‌کی تسلسلی ، جنابك ظریف، تراشیده صحیفه‌لرینی خاطرلاییکز . مقبرك مقدمه‌سیله ناصل بولاجقسکز ؟ حامدك لسانی ادبیات جدیده استادلرینك نثرینه بکزه‌یورمی ؟

مقبردن

بر کون دیدی ، اضطراب ایچنده ،
بن ئولمکه کلمشم بوهنده .
ئولمك دیدی ، قهقهه‌یله کولدم ،
دویدم‌که فقط ایچمدن ئولدم !
ایتدك بز اوآنده نیم زنده ،
نفرتله وداع هندوسنده .
قالدمی ، دیمشدی ، یولده بر کون
« هندستانك ده‌کزلرنده ؟ ».

کچدك قالی بویولده مبهوت ،
خون جکر اولدی جرعه وقوت .
پرسشلرمه سعال ظالم ،
رد أیلر ایدی جواب مظلم .
اولمشدی حیاتی امر موقوت ،
مانند افق کوزوکدی بیروت .
بیلم‌که نه‌اولدی ، کچدی بر کون ،
صوردم آنی ، ظاهر اولدی تابوت !

تابوت .. اورهنمای مقبر ،
تابوت .. اوهیکل مکدر .
تابوت .. اوخطیب صم وابکم ،
تابوت .. اوبرودت مجسم !
تابوت .. اوسکوت پای درسر ،
تابوت .. اومصیبت مکرر ،
تابوت .. اووحشت معند ،
تابوت .. اومقبر سفربر !

تابوت .. اوانقلاب خاموش ،
سرحد روان عقل مدهوش !
تابوت .. اوخرابه‌زار امید ،
تابوت .. اواغبرار جاوید ،
تابوت .. اوظل حشر بردوش ،
تابوت .. اوموت جوش درجوش !
صارمشدی اوروحه چاربالن ،
بن آچمش ایدم مماته آغوش !

اول ماه کومولمه‌مشدی حالا ،
ایتدم عجله‌یله عزم صحرا ،
یالکز صورایم دیدم خدادن ،
هیچ برکلن اولمادی سمادن !
کزدم آزیجق غریب وتنها ،
باقدم‌که برنده جمله اشیا !
برشیده تغیر ایتمه‌دم حس ،
آنجق ده‌کیشیردی فکر مولی !

قوشلرده دوام سوز وسازه ،
مالکدی آغاجلر اهتزازه ،
دریا کورونوردی دوردن صاف ،
کیم کورسه بنی ایدردی انصاف !
یوق برآجیان او سروناز ،
چیقمشدی امین ایدم جنازه .
بر پیر غریب تجدی کوردم ،
صاندم کوتورر حیات تازه !

دوندم کری پیرو خیالم ،
بیلمم کیمه دیردم : آه ظالم !
کون باتمش او ماهدن اثر یوق ،

بیك بیك كلیر فقط خبر یوق !
قونمشدی یر آلتنه نهالم ،
بیلك كره دها قیرلدی بالم !
جانانك او كونكی حالی ایواه ،
ایواه بنم او كونكی حالم !

یارب نه آجیدی آه او منظر ؟
هر سو آجیلر ایچنده مضطر .
فریاد صبی ، غریو اژدر !
بر زهر سیاه ، شیر مادر !
جاوید ، او بر چه محقر ،
بر عین نسیس وموت صرصر !
چیقدم سمواته خاك برسر ،
ایندم سموات ایله برابر !

حدت ، بوكا الك بویوك كدردر ،
فریاد ، شفای بی اثردر ؛
تحقیر ، تسلی دكردر ؛
دوشمك ، بوكریوه‌دن كذردر ؛
جاریمق باشنی طاشه ظفردر ؛
ای شمس ، كه خالق سحردر ،
چشمك او عمای نور منظر
سونسون كه بوحاله بی خبردر !

برلكده ادانی واعالی ،
اون بیك وار ایمش كیدن اهالی :
عسكر ، علما ، شیوخ وصبیان ،
رقتله بوماجرایه كریان ،
بر بندن ایمش بوجیش خالی ،
كوكلسه بوكون آنكله مالی .

وار اول غربانواز بیروت ،
ای شهر مکارم و معالی !
روحم قالەجق سنکله هرآن ،
سن مهر و وفایه ویرمه پایان .
حسرت اومصیبتی بیلیرسك ؛
البته محبتی بیلیرسك !
معشوقەمه اول بنم نکهبان ،
قلب ایتمەیه خاکه برف وباران .
خاموش یاتار کناره دوشمش ؛
هیچ یار دەکل سکا او مهمان !

ماتمزده بربیاض مرمر ،
ظاهردر اولنجه داخلدر ،
اسمی ایله اسمم آنده مسطور ،
جسمم دخی کاشکی اولسه مستور .
آکلار اورادن کذار ایدنلر ،
طوپراقدەکی سوکیلم نەایستر :
برفاتحەدن قلوب تغدی ،
ایتمکده ثنای حقی ازبر !

وزنی : مفعول مفاعلن فعولن

مقبر، ۲۵-۲٦ یاشنده ئولن سوکیلی رفیقەسی ایچون یازیلمش ابدی براثردر: برنجی ، ایکنجی، بشنجی، آلتنجی، سکزنجیلری کندی آرالرنده، اوچنجی دوردنجی بربریله مقفی، یالکز یدنجی سطری قافیەسز سکزر مصرعدن مرکب برچوق پارچەلری احتوا ایدر؛ اولجه بوطرزده یازلمازدی ؛ شکلنك اسمی یوقدر.

مقبری تحلیل ایتمك ایستەمەیورز؛ کوچدر؛ شیمدی بسیط ، علی العاده کورونیورکن خبرسز انکینلره دوشن بر شاعری ادبی معناسیله قولای آکلایەمایز ؛ حامد اکثریا افقمزی آشییور؛ کوزەللکنی دویمق ایچون برچوق دفعه اوقومق، دوشونمك لازمدر. افادەسنك شکلی اسکیلرك عینی اولەماز ؛ ماضیدەکی اثرلره اویمایور: اونلر معین، مطرد

برفکر اطرافنه طوپلانیورلردی : متصوفدیلر ؛ مقبره‌ده‌کی دوشونجه‌لر دها چوق کنیش ومختلفدر ؛ حامد بك ، نظمنده فضولی‌یه ، شیخ غالبه ، نثرنده بر آز نامق کماله یاقین‌در ؛ فقط بواوچ بویوك آدامك هیچ بری‌مقبره‌ده‌کی تأثرلره ، اوقدر تازه ، ده‌رین شعره حاکم ده‌کلدر ؛ فنتن مؤلفی شرقدن زیاده اوروپایه بورجلی کورونور .

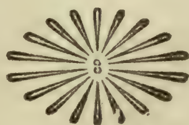
اوقودیغمکز پارچه‌ده حامدك‌مبهم ده‌رینلکی ، پارلاق ، صمیمی تضادلری جس‌ایدیلیر: تابوته صاغر ودیلسز خطیب ، کدرلی هیکل ، سفربومزار . . . دیمك کیمك خاطرینه کلیر ؟ ماتمنك سرینی جنابِ حقدن صورمق ایچون صحرایه چیقمه‌یی بوقدر طبیعی لسانله سویله‌مك کوچدر ؛ برصبینك فریادینی أژدر نعره‌سی ، والده سودینی سیاه برزهر ، ابدیلکی محقر برقویو ، انسانلری صوك نفس ، ئولومی حدتلی ، کورولتولو روزکار کبی دوشونمك هرکسه نصیب اوله‌ماز .

چیقدم سمواته خاك برسر ،
ایندم سموات ایله برابر !

بیتنده‌کی بویوکلکی دویمق وبوقدر قوتلی یازه‌بیلمك لازمدر .

بوآجی ئولومه حدتك اك بویوك کدر ، فریادك تأثیرسز برشفا ، تحقیرك باشقه برتسلی ، دوشمه‌نك بوکریوه‌دن کچیش ، باشمزی طاشلره چارپمه‌نك برظفر اولدیغنی بزده آنجق حامد بك حیرته لایق بر « ایجاز » حالنده یازه‌بیلیر . یالکز تابوت کلمه‌سنك اون اوچ دفعه تکرار ایدلمه‌سی چوقدر ، بوراده‌کی تأثرك صنعی اولمه‌سی احتمالی ذهنمزدن کچیور ؛ شعرك قوتنی ، احتشامنی تأمینه چالیشمق پك أبی برمزیتدر ؛ فقط بو التزامی هرکسدن ماهرانه صاقلایه بیلمك ایجاب ایدر .

فکرت‌بکك شعرلرنده نثره‌یاقین برافاده واردر ؛ حامدبکك بالادن برسمی ، طارقده‌کی مکتوبی ، دهااول بوصورتله یازلمشدی ؛ مقبردن اوقودیغمز پارچه‌یی ناصل بولویورسکز ؟ یعنی فکر ، بیت‌حتی مصرع‌ایله برلکده بیتمه‌یورمی ؟ بوکونکی افاده‌لرله مقایسه‌ایدیکز..

روحلرك محاوره‌سی

برمزارستان . لیل . مهتاب . اجسام مایمه‌دن عد اولنه‌جق هیأت وقیافتده ، سیابه واری البسه اکتسا ایتمش مخلوقات . بر طاقمی یاقبنده مزار طاشلرینك اوستنده وكنارنده اوطورر ، بر طاقمی اوزاقده اشجار ومقابر آراسنده كزینوب كاه وبیكاه رقص ایدرلر. اوزاقده‌كیلرك مكالمه‌لری روزكار كبی بر فیصیلتیدن عبارت اولور، یاقنده‌كیلر بروجه آتی مخاطبه‌ده بولنورلر :

برئولو . — قیز ، والده‌كدن سن آیریله‌لی بونجه سنه‌لر كچمش، بونجه سنه‌لردن بری سندن آیری یاشامه‌یه ناصل تحمل ایده‌بیلیور ؟ شفقت مادریسی سنك مفارقتكه ناصل قائل اولیور ؟

بردیكری . — تعجب ایتمم . بنم‌ده نامزدم بنی ئولورجه‌سنه سور ، بندن اول ئوله‌جكنه قسملر ایدری ؛ حال بوكه ارتحالم كونی دها كوزلرینك یاشی قورومه‌دن ، بنی شوراجغه كوموب‌ده عودت ایتدیكی آقشام ، مصادف اولدیغی بر قیزك آغوش صیانتنه آتیلدی ! تمام یكرمی‌بش سنه اولیور. شیمدی متأهلدر . بنمسه نظرنده خیالم بیله قالمادی؛ بلكه كورسه طانیه‌ماز ؛ بلكه‌ده بر كابوس كورمش كبی حایقیره‌رق اویانیر ؛ فقط تعجب ایتمم ؛ برفانینك اول وآخر الكزیاده سودیكی كندیسیدر . والدین ، اولادندن زیاده كندی كندیلرینه رحیم ومشفق ، عاشق معشوقه‌سندن زیاده كندی نفسنه عاشقدر؛ زوجین ایسه بربرلرینی ینه كندیلری ایچون سورلر. لكن دیدم یا، هیچ تعجب ایتمم، آجیلرله پرورده اولان حیات فانیه‌ده برلذت واردركه ابدیتك اولانجه مواعید وتبشیراتی اوكا چوق كره فدا ایدیلیور. آه ، هانكیمز بومغفرت آباد سرمدیته حسن رضا منزله كلدك؛ ینه هانكیمز اودارالمشاقه عودت ایده‌جك اولسه‌ق مخالفت كوستریرز ؟ بوحالمز حال صلح ومسالمت ایسه‌ده دائما بر ، یكتا ایسه‌ده یكرنك اولدیغی ایچون عادت وطبیعتمزه اویمایور . بز تبدلات متمادیه واوحیات فانیه ایله كسب الفت ایتمشدك .

باشقه‌بری. — بوكاده آلیشیرسك! هرشیئك اول وآخری الفتدر. سنی حال حیاتكده بورانك تصویر احوالیله بر آزچوق تدهیش ایتمشلر ؛ كوریبورسك‌كه بر صبح صفای دائمیدن باشقه برحال ده‌كلدر .

ئولولردن بری . — بنی دیكله ؛ سن دنیایی هنوز ترك ایتدیككك ایچون روحانیتك یالكز ایلك طبقه‌سنی كوریبورسك ؛ بیلمش اول‌كه درجات دنیویه‌كبی مراتب اخرویه‌ده واردر . بوعالمده كیتدكجه ارتقا ایده‌جك برچوق تبدللر كوره‌جكسك . أوت برزمان

کله‌جك که فضای نامتناهینك ثوابت وسیاراتی آره‌سنده برملك کبی طیران ایده‌جك، شمسك، ارضك، قمرك، بوتون کره‌لرك زیر پایکده دوندکلرینی کوره‌جکسك. ینه برزمان کله‌جك که شو کائنات فانیة‌الحیات، پیش نکاهکده تارمار اوله‌جق؛ ینه برزمان کله‌جك که بوتون مخلوقات و موجودات ایله، اومحشر مکونات ایله برابر سجده‌لر ایده‌رك مرجع اصلی وابدینك حضورینه چیقه‌جقسك. ایشته اوزمان نه‌ماضی، نه مستقبل؛ فقط دوام حال.. نه‌ارکك نه‌قادین؛ فقط بز... نه‌ئولو نه‌دیری؛ فقط روح...!

بردیکری. — کرهٔ ترابك روابط فانیه‌سندن‌دها بزده‌افتراق ایده‌لی چوق اولمادی! کندیمز بورالرده ایسه‌كده خیالمز اوراده دولاشیور؛ فریاد ایده‌مه‌یورسه‌قده سکوت ایده بیلیورز؛ کوندوزلری منزوی ایسه‌كده کیجه‌لین چیقوب کزییورز. بهار، خزان، نسیم، طوفان، بوراسی‌ده زیارت ایدییور؛ مهتاب، کوره‌مه‌دیکمز کونشك ظل نوازیسنی، بولوتلر، کزه‌مه‌دیکمز ده‌کزلرك رطوبتنی کتیرییور. ایشته روزکاردن پای تختك آوازهٔ مدنیتنی دویوبورز؛ ایشته قوشلردن، ازهار موسملك تعریفنی، مسیره ومشجره‌لرك اوصاف ونشائدینی دیکله‌یورز. ایشته سمت رأسمزده تیتره‌ین ستاره‌لر، کنجلکمزه برشفقت مادرانه‌ایله کولر کبی... ایشته رأس مدخلمزده دوران سرولر حالمزه، برسکوت فکرت انکیز ایچنده، آحیر کبی دوریبورلر. ایشته فانیلر بیننده همشیرهٔ ممات، نامزد شباب عد اولنان ورمك سایهٔ اصفرار واغبراری قیافت جسمانیه‌دن تعری ایتدیکمز شوزمانده بیله ناصیهٔ حالمزده لمعان ایدییور. یوزمز اصلا کولمز ایسه‌ده برداممی سرور ایچنده بولنیورز. کوروئمه‌ین یوزمزك ابتسامی، اك حزین، اك مؤثر ومعنیدار تبسملر خوابکاهمزك یوزنده کوریله‌بیلیر. «یردن برآووج طوپراق آلوب هوایه سرپه‌رك» ایشته بوبرنغمهٔ سروردر:

ئولولردن بری. — [اوستنده بولندیغی مزارك ایچندن بر قفا کمیکی چیقاره‌رق] ایشته برصیر تیمش کله که یر آلتندن بوتون کائناته کولیور! بو بنم باشمدر! بیلمم دنیاده‌کی خیالمه بکزه‌یورمی؟ یکرمی یاشنده برکوزه‌ل قیزك باشی!.. بوکمیك پارچه‌سنك قارشیسنده بوتون جهان تیتره‌یور؛ فقط بز کولیورز! برزمان بنم اولان بوباشله بنم شیمدی هیچ برمناسبتم یوقدر. باشم بوحاله کلمش، فقط بن کولیودم. بنمی قوردلر ییوب بیتیرمش، فقط بن دوشونیورم. شکلم، سیمام، قیافتم، تفرعاتم اولان هپ بوشیئلر فنا بولمش، فقط اصلم باقی، بنلکم دائمیدر. روح ابدینك آشیان ماضیسی اولان بوکمیکدن قفاده شیمدیدن صوکره هیچ برفکر وخیال بسلنه‌مز؛ هیچ برعقرب ویا چیان تغدی ایده‌مز؛ فقطینه

برمعنای علوینك مقریدر. بوده برجهان فانی، بر کرهٔ ترابدر. عظمت الهیه‌نك حدوحسابی اولمایان تاجلرندن بری ! هربری بر کوچوك کره دیمك اولان ذره‌لر ، یاخود هر بری بربویوك ذره دیمك اولان کره‌لردن الك‌صوکره چیقان مال، عینیله بو ناصیهٔ تهی اندرتهیده مندمجدر . شمس ، قمر ، زهره نه‌ایسه بونهایتسز چرکینلك‌ده اودر!. دنیویلرك استقبالی اولان شو المده طوتدیغم حال بزم ماضیمزدر ! شیمدی بوباش بنم ده‌کل ، مضحکهٔ فنانك صحنه‌سنده‌کی اضغاث واحلامه‌کولن دیلرله سیکیرلرك باشیدر! « قفا! کمیکنی یاواشجه مزاره براقه‌رق » ، ایشته بن اونی منسوب اولدیغی خاکدانك شو کنارینه براقیورم . اوکمیکدن باش ، بو طوپراقدن یاصدیغه منقلب اوله‌جق. «برحرکتدن‌صوکره» بوقورقونج‌جوجوغه اویقو دها زیاده یاقیشیر . بن، بوروح متفکر ، بن ، بوفکر ذیروح ، مؤبداً اویانیغم . دارعقبانك قاپیلری بوتون دنیایه آچیق اولدیغی کبی بزه‌ده دنیانك هر طرفی آچیقدر . ایشته اوقدر زحمت واعتنالرله سد ایتدکلری مزارلرمزك فوقنده دوره بیلیورز . عمان ظلمتی یاروب شندلکلره کیریورز ؛ طبقهٔ ترابی ، مظلهٔ نوم ونسیانی ده‌لوب بزدن تنفر وتوحش ایدن فکرلره چارپیورز، پردهٔ اسراری ییرتوب بزه الك ضد، الك نامحرم برموضع حسیات اولان حجله‌کاهلره نفوذ ایدییورز. او ، اوکنده بوتون قاپیلرك آچیلوب‌فکرلرك یره کچدیکی ، قبه‌لرك ، محرابلرك رکوع ایتدیکی ئولوم نره‌یه کیدرسه بزده کیدییورز ؛ اونره‌یه کیدرسه بزده کیدییورسه‌ق‌ده بزم اولدیغمز یره اوکله‌مز . الك چوق ظلام ایچنده کورونن رنکی بزم ایچون بوس‌بوتون اوچمش ، الك‌چوق ییلدیریم پارلتیسنده کوزوکن دیشلری برجه چورومش ، توزطوپراق اولمشدر !. شانمز روحانیتدرکه حیات ومماتدن منزهدر. دنیاده برسودیککمز ، کورمك ایسته‌دیککمز وارسه یاقینده کلیر، کورورسکز. شیمدیلك بز آرقداشلرمزه باقه‌لم ، کونش دوغمه‌دن بررقص عمومی ایله نعمت عظمای روحانیتی تحدیث ایده‌لم !.

عبدالحق حامد

حامد بکك نشر ایدیلن ایکی جلد مکتوبلرندن باشقه مطبوع اوتوز اثری وار ؛ اون یدیسی تیاترودر ؛ بونلر ایچنده اشبری ، تزری ، نظیفه‌یی ، ایلخانی ، طرخانی ، عبدالله‌الصغیری ، زینبی ، لیبرته‌یی ، ساردانا پالی ، نسترنی منظوم یازمشدر ؛ دخترهندو ، ماجرای عشق ، ایچلی قیز ، طارق ، ابن موسی ، صبروثبات منثوردر ؛ فنتن دها زیاده نثره عائد صاییلیر : موزون قسمی آزدر ؛ بونلرك هپسی ادبیاتمز ایچون پك چوق‌قیمتلی

بر ثروت اولمشدر ؛ فقط صحنه حیاتی ینه فقیردر ؛ اوچ چیچکله بهاره چیقیله‌ماز ؛ هم عبدالحق حامد بکك اثرلری تیاترو اوصافنی حائز ده‌کلدر .

تنظیماته قدر بزده یالکز قره‌کوز واورته اویونی واردی ؛ سلطان مجید دورنده استانبوله بعض اوروپا قومپانیه‌لری کلشدی ؛ پادشاه سیر ایتمك ایسته‌یوردی ؛ ۱۲۵۷ سنه‌سنده نشر ایدلمش کوچوك بر کتاب کوردم ؛ سلطان ، موضوعنی قولای آکلاسین دییه اویونك روحسز براجمالنی یازمشلر. ادمون فازی ایله عبدالحلیم ممدوح بك حامدك پدری خیرالله افندی‌یه ۱۲۵۰ ده حاضرلاتمش برتیاترو اسناد ایدییور ؛ بوکا دائر باشقه برده بروثیقه بوله‌مادم ؛ شناسی افندی « شاعر اولنمه‌سی » اسمنده برپرده‌لك اوفاق بر قومدی یازمشدی ؛ کمال بکك وطن یاخود سلستره‌سنی ، زواللی چوجوغی ، عاکف بکنی ، قره‌بلاسنی ، کلنهالنی ، جلال‌الدین‌خوارزم‌شاهنی بیلیورسکز ؛ وفیق پاشانك بویوك برموفقیتله ترجمه‌ایتدیکی مولیه‌ر کلیاتی مطبوعدر ؛ اکرم بکك «وصلت یاخود سووه‌کسز سونج» ، چوق بیلن چوق‌یا کیلیر» اسملی ایکی اثری نشرایدلمشدی ؛ مرادبکك روسجه‌دن ترجمه‌ایتدیکی «عقلدن‌بلا» ، صوکره‌چیقان «تجربه یوارلاندی‌قپاغنی بولدی » اسملی تماشالرك ادبیاتمزه‌تأثیری اولمادی ؛ مدحت‌افندی‌نك تیاترویه عائدآثاری ، هله ابوالضیا توفیق‌بکك اجل قضاسی‌یك اویله اهمیتلی شیئلرده‌کلدر ؛ عالی‌بك ، مولیه‌رك Eourberies de Scapin اسملی‌اثرلرینی «عیارحمزه»دییه‌تورکجه‌یه‌ماهرانه تطبیق‌ایتدی ؛ علی‌فرخ‌بکك «هوشنك»ی ، عبدالحلیم ممدوح بکك « بدریه » سی ، مناسترلی رفعت بکله بدرالدین پاشانك ایکی جلد تماشا کلیاتی ، سامی‌بکك‌اثری‌مهم برتشبثدی ؛ فقط صنعت اعتباریله آزموفق اولمشلردی .

حامد بك ادبیاتمزه منظوم هائله‌یی کتیردی ؛ بو واسطه ایله چوق کوزه‌ل شعرلر یازدی ؛ لکن لسانی تمثیل ایچون مساعد ده‌کلدر ؛ آقتورلری سوسلی ، مصنع جمله‌لرله قونوشدوریور ، پرده‌لری ، مجلسلری ترتیب ایتمکده اهمالی چوقدر ؛ اوزون نطقلر سویله‌تمکدن چکینمز ؛ فنتدن آلدیغمز پارچه‌یی آز اول اوقودق : فکرلرینی ، شعره نفوذینی‌بکه‌نییورز ؛ بعضی‌ده‌رین‌فلسفه‌لری واردر ؛ انسانی‌دقتله دوشوندورور ؛ مزارستانده اك صوك قیزك سویله‌دیکی سوزلره باقیکز ؛ پك کوزه‌لدر ؛ آغیر برچوق کلمه وترکیب آراسنده فکرلری پارلایور ؛ لکن بونلر صحنه‌ده قازانه‌ماز . شعرلرینك قیمتی نه‌اولورسه اولسون‌دیکله‌ینلرك تحملی آزالیر ؛ هیچ کیمسه بویله اوزون ، مجازلی ، مصطلح عباره‌لری ، شفاهی افاده ایچنده سوه‌مز ؛ بوسبیدن حامدی ، خلقه تیاترو‌واسطه‌سیله طانیتمق کوچدر .

ادبياتده فكرلرك تطبيقى ، حقيقى حياته موافقتى ضرورى اولەماز ؛ علم بيلە نظرياتنده فابريقەلره تقدم ايدر ؛ اك دەرين تفكرلر ، يالكز مثبت فنك حدودى ايچنده كيزلەنمز ؛ ذكا ، معين افقلرى آشار ؛ ألده مادى واسطه بولنماديغى حالده رهبرسز الوهيت عالمنه كچر ؛ مؤلف كندى مطالعەلرينى بيلەاورتەيه قويار. صنعت دهاسربستدر ؛ كوزەللكى ، ادبى ذوقى محافظه ايتدكدن صوكره خياله ايستەديكى كنيشلك بخش اولنه بيلير ؛ حامدبك ڤولولرى بوقدرتله قونوشدوروبور ؛ يازدقلرينه « تشخيص وانطاق » دينير .

حامد بك أثرلرنده يالكز معنايه تابع دەكلدر ؛ قلمنك اوجنه كلنجه كلمەلردن ده استفادەايدر ؛ مثلا « هر برى بر كوچوك كره ديمك اولان ذرەلر ، ياخود هر برى بر بويوك ذره ديمك ولان كرەلردن الك صوكره چيقان مآل .. » ديبوركن ذره ايله كرەنك يرلرينى ده كيشديرەرك بر « عكس » ياپيور ؛ بيليورسكز كه على العاده ايكى سوزى تقديم وتأخير ايتمكدن برشى چيقماز ؛ فقط بورادە اهميتلى بر فكر فرقى واردر ؛ افاده كنيشليەرك كوزەلله‌شيور ؛ بوسبيله حامد بكك « عكس » نى بكەنييورز ؛ طارقده يازديغى « آشاغيدن يوقارىيه ايديلن بوخطاب ، يوقاريدن آشاغىيه ايتن خطابلرقدرعلوى ايدى ، عبارەسندەكى عكس آز اول اوقوديغكز پارچەدن كوزەلدر .

هند اورمانلرينك قوجامان كوكدەلى سرت ، آغير يارمه آغاجلرندن برينه بكزەين داوالاجيرونك – فنتنك اوستراليادە آلتون تاجرى اولان زوجنى اولدورمك ايچون كيتمەدن اول – سويلەديكى شو سوزلرى اوقويوكز :

[شو اودانك ايچنده طيرناقلرمله بر بويوك خندق آچوب سافلينه قدر ايندكمى ايسترسەكز امر ايدك . ايكى كوزمى اويوب بينمه برخنجر صاپلايوب ده قارشيكزه اويله كلديكمى ايسترسەكز امر ايدك . بوهيكلى وجودم دەكيشوب حضوريكزده بر آووج فوسفوردن ، بريبغين توزدن عبارت قالسين ؛ امرايدك ، ويرانەلر ايچنده ديولرله مبارزه ، مزارلقلر آلتنده جادولرله معاشقه ايدەيم ! امر ايدك ، هندده ، ايرانده آتش پرست ڤولولرينى يين قارتاللرى الله طوتوب كتيرەيم ده پاپاغانلريكزه خدمت ايتسينلر ! لسانلرى معدوم اولان موتى قفالرينى پنجەمله صيقوب فريادە كتيرەيم ؛ امرايدك بى بى ، امرايدك ، بحر محيطك خيزاب وسيلابلرينه بر تمساح كبى آتيلوب ده سزەبراوستراليا آرسلانك ممەسندن ياورولرينى قوپاروب كتيرەيم ! سيلان آداسنك وحوش يتاغى جنكللرينى يالكز باشمه بولمغه ، آمريقا اورمانلرينك سيار ومستولى حريقلرينى سوندرمكه كيدەيم ! ايسترميسكز كه

صحرای کبیرك قاصیرغه‌لرینی ده‌ویرمکه کیده‌یم ؛ اهرام مصری ییقمغه باشلایه‌یم ، نیاغارا نهرینك شلاله‌لرینی دوردوره‌یم ، بنارس معبدینك دیرکلرینی سه‌ن‌پول کلیساسنك قبه‌سنه چارپه‌یم ، قافقاسیا تپه‌لرنده الله‌ییلدیرم سونده‌ره‌یم ، سویش قنالنی اجساد واموات ایله دولدوروب اقوام عالمك حرب وتجارت کمیلرینی دوردوره‌یم ، ظلمت یوزی کورمه‌ین ممالکده شمسك انوارینه قارشی دوروب اهالی وحیواناته بر لیل ظلمانی کوسترمکه چالیشه‌یم ، هیچ کوندوز اولمایان اقلیملرده بیاض آییلرك آره‌سنده صاعقه‌لری دوکدوران بوزدن قلعه‌لرك ، شفاف داغلرك تپه‌سنده سزك حرارتکزله یانایم؟ ایسته‌رسه‌کز امر ایدك ، بونلرك هپسنه راضی‌یم .

ایشته ملك الموتك طوفانلر یاپان قانادلریله تیتره‌ین وجودمك سزك هوای مجلسکزله أریوب کیتدیکنی کورویورسکز؛ بن ده کیدرم ؛ امریکزله وحوش وطیورك ، انس وجنك ، فکر وخیالك کیده‌مه‌یه‌جکی یرلره کیده‌رم؛ فقط بینك بر الیهمك الیهنه یمینلر اولسون، سزه معشوقکزی ویرمك ایچون قوجه‌کزی آلمغه کیتمم .]

اوزون بر فاصله‌دن صوکره آوتق اوسترالیاده جناتی ایشله‌مشدر ؛ شیمدی بیروت اوکلرنده ، واپورك کوکره‌سنده مدهش فیرطنه‌یه قارشی کورله‌یور :

اولیه برشدت تصمیم ایله چیقدم که یوله ،
قارشیمه چیقسه اکر سنك مزارم دونمم !
بحر زخار ده‌کل ، أبر شرر بارده‌کل ،
هپ یانار داغلر ایله دولسه جوارم دونمم !
دالغه‌لر ، اویمایکز باد تعند کاره ،
سز قیلك نعشمی ایصال کنار یاره !

بختمی ربط ایله امید بعید وصله ،
بنی ایتدی سزه تودیع وامانت جانان ،
بکنزه‌یور جوششکز کرچه نوید وصله ،
اولمه‌یك شاهدی ایتدیسه خیانت جانان !
دالغه‌لر ، نجه‌زن اولمازسه‌م اکر اغیاره ،
سز قیلك نعشمی ایصال کنار یاره !

نه بلادر ، نه‌در اول حور جهنم بردوش ؟
سز ده‌كل حالنه آشفته اولور بلكه وحوش ،
فيللر خاكه دوشوب مورلر ايلر فرياد ،
كوهدن كوهه قاچار شير ژيانلر پرجوش !
دالغه‌لر ، سز قيلك امدادكه ياندم ناره ،
سز قيلك نعشمى ايصال كنار ياره !

چيقيور قانلى يوزى قارشيمه عمانده بيله ،
سونمه‌يور مشعلهٔ لعنتى طوفانده بيله ،
دشت ودريانى آشوب تا ايكى آيلق يولدن ،
كليور ناله‌لرى كوشمه صاغدن صولدن !
دالغه‌لر ، بنده اولان درده ئولومدر چاره ،
سز قيلك نعشمى ايصال كنار ياره !

بنده طوفان كبى‌يم ، ياغديريرم موت وخطر ،
كوز ياشم سيل بلا ، آه وغريوم صرصر ،
ظلمتك چاك ايدوب أى شب ، صالارم صبحه نظر ،
برق تهديد ايله أى أبر ، بن اولمام مضطر !
دالغه‌لر ، بن سزى دوندرمه‌دن آتشزاره ،
سز قيلك نعشمى ايصال كنار ياره !

داولاجيرو ، كيتمه‌دن اول « فتن » ، چوق طاشـقين ، عادتك فوقنده هيجانلى شيئلر سويله‌يوردى ؛ دوشونكز كه چيلغين براحتراصله صارصيلمشدى ؛ قيصقانيوردى . (فتن) ك لورددیق اسملى عاشقى اوغرينه زوجنى اولديرمك ايسته‌يه‌مزدى . جنايتك بونتيجه‌يه مساعد هر شكلندن اضطراب دوياجغى طبيعى ايدى ؛ ذاتاً داغ كبى قبا جثه‌لى بر آدامدى ؛ حسى اينجه‌لشه‌مزدى ؛ (فتن) ، اورتاق چيقمباسندن اوركيوردى . فوراني عادى حدود آراسنده قالامازدى ؛ جمله‌لرينى چوق شيشكين خياللره توديع ايتمك ضرورتنده ايدى ؛ رقيبنه خدمت احتمالنى شدتله منع ايتمه‌سى لازمدى . فكرلرينى بوسببله محال اوله‌جق قدر آغير انتخاب ايتمشدى .

انسان هیجان دقیقه‌لرنده وقعه‌یی اکثریا اولدیغی کبی آکلاته‌ماز. تأثرلرندن حسی طاشار؛ ایکنه‌دن آجی دویسه چوالدیزدن بحث ایدر. اوشویله دوکدیغنی سویله‌مکه مجبور اولور. شعری بوتمایللرمزدن آییرمق قابل ده‌کلدر؛ آز چوق افراطه یاقین دویمقدن نفسمزی منع ایده‌مه‌یز؛ دوشونمکزکه بوضرورت شاعرلر ایچون دها آچیق بر احتیاجدر. اونلر بزدن چوق فضله حساس اولور؛ ساکن، طبیعی فکرلری محافظه ایدیله‌مز؛ هیجانلری جوشار؛ ادبیاتده بوحقیقتی آشان طاشقینلغه «مبالغه» دینیر؛ هراثرده آزچوق بولنور. برنثر یاخود نظم پارچه‌سنك یاهپسی طبیعتده‌کی تأثردن زیاده برحسی، بر خیالی افاده ایدر ویا اصل اثر بر آز ساکندر؛ بعض قسملری عادی حدوده موافق اولماز. داولاجیرونك (فتن) ه سویله‌دیکی سوزلر، فیرطنه‌یه قارشی هایقیردقلری هپ فضله تأثر محصولیدر.

مبالغه‌یی درجه‌لره آییریورلر: وقوع بولماسی احتمالی عادته، عقله توافق ایدرسه «تبلیغ» دینیر؛ بعضاً عادته مغایردر؛ فقط عقلاً محال کورولمز؛ بوکا «اغراق» دییورلر؛ عقلك، عادتك قبولنه امکان ویریله‌مه‌ینجه مبالغه‌نك «غلو» درجه‌سی تحقق ایدر. سز حامد بکك نثرینی ومنظومه‌لرینی بو اوچ مرتبه‌یه تعلقنی تعیین ایتمکه چالیشه‌رق اوقویکز.

اك زیاده بکندیککز پارچه‌لر هانکیلریدر؟ علی‌العاده فکرینی آکلاتان بر آدمه دقت ایدیکز؛ اکثریا مبالغه‌لی سویلر. سوزلرینك هپسنی «یالان» دییه عمومی بر تصنیفه تابع طوتمق دوغرو ده‌کلدر؛ بونك اخلاقه تعلق اولمایان قسملری‌ده واردر؛ مع‌مافیه بردفعه هر حالده فکرلرینه فنا ویاخود ایی دییه بیلیرسکز؛ فقط کوزه‌للکی دویمه‌کز ایچون سوزلرك نه درجه‌ده مبالغه احتوا ایتدیکنه باقمه‌کز ضروری اوله‌ماز؛ بز طبیعتی، خارجی عالمی اعصابمزده‌کی اهتزاز وتأثرله آکلایورز؛ دماغه تأثیر ایدن انطباعلرك بزه عائد اولمق صورتیله خصوصیلکی واردر؛ خارجده‌کی مؤثرلره بکزه‌مه‌سی بیله ایجاب ایتمز. حتی هرکسده عینی اولماسی ممکن ده‌کلدر؛ مزاجك، یاشك آزیاخود چوق حسلی، اینجه دوشونمه‌نك حسابه قاتلماسی لازمدر؛ بناءً علیه مبالغه‌ده‌کی اعتدالك یاخود افراطك درجه‌سندن فضله حقیقی تأثرلریمزه موافق، صمیمیلکنده کیزلی کوزه‌للکی آرامق ایجاب ایدر. ادبیاتده، منطق دائما اك دوغرو معیار اولاماز؛ حقیقته، خارجی عالمه توافق‌ده شرط ده‌کلدر. شاعر، سویله‌دیکی سوزلری اثرنده روحنی، هیجانلرینی کوسترمك

ایسته‌دیکی قهرمانك صمیمی تحسسلرینه یاقیشدیره‌بیلملیدر . داوالاجیرو (فنتن) ك توجهیله یانار ؛ جاذبه‌سنه شدتله قاپیلمشدر ، برلکده یاشامق ایچون روحنك دەرین ، صیجاق منبعلرندن کلن براشتیاق ایله هرشیئه صالدیره‌بیلیر ؛ بوقوتلی عزمی او کنده انسانی ئولومك بیله ییقیله‌جغنی ظن ایدر وصانکه طاشقین ، چوق دالغه‌لی ده‌کز ویا قیغیلجیم یاغدیران بولوت دە‌کل، جواری هپ یانار داغلر ایله دولسه حرکتنه ینه‌هیچ برشیء مانع اولاماز ؛ کندی اویله صانیر. (فیرطنه‌یه قارشی) منظومه‌سنده‌کی مبالغه‌لری بوفکرایله‌حس ایتمکه چالیشمکز، بکنمه‌کز احتماللری‌چوغالیر؛ مع‌مافیه‌بویله یازیلردن مطلقا ذوق آلمق ایجاب ایتمز ؛ فضله آغیر ، محاله یاقین ، انکینلره تماس ایدن اثرلر ادبیاتك یالکز برنوعیدر ؛ هردورده مؤثر واك کوزەل عداولونمه‌سی بکلنه‌مز : صنعتی سومکده جبر یوقدر !

عبدالحق حامد

حیاتی . — عبدالحق حامد بك ، ۱۲٦۷ سنه‌سنك کانون‌ثانیسنده استانبولده بیکده منور بر عائله آراسنه دوغدی ؛ پدری خیرالله افندی ادیب ومورخدی ؛ رشید پاشانك آچدیغی انجمن دانشده ایکنجی رئیس صفتیله چالیشمشدی . بویوك باباسی هکیم باشی عبدالحق منلا ، سلطان محمود دورینك علم وصنعت ذوقنه منسوب متفکرلرندندی .

حامدك تحصیلنه دقت ایدیلیوردی . هنوز یکی تربیه أملرینه موافق مؤسسه‌لریمز پك آزدی. صبیان مکتبنده اوقودقدن صوکره ، عسکرلك خارجنده یا جامع درسلرینه دوام ایدیلیردی ؛ یاخود قلمده، أولرده خصوصی درس آله‌رق فکراً ترقی‌یه امکان واردی؛ محدود اجنبی مکتبلرینه کیدنلرك مقداری چوق دە‌کلدی؛ کوچوك ایکن بیکده‌کی فرانسزمکتبنده برآز اوقودقدن صوکره پارسده بر قولله‌ژه ویرلدی . عربجه وفارسی درسلری ایچون استانبولده سلیم ثابت وبهاءالدین افندیلردن درس آلدی ؛ اون اوچ یاشنده ایکن ایرانه سفیر اوله‌رق کیدن پدریله برابر برمدت طهرانده بولندی ؛ خارجیه نظارتنه انتسابندن صوکره اکثریا استانبولدن باشقه یرلرده یاشادی ؛ روسیه‌ده ، یونانستانده ، بومبایده شهبندرلك ایتدی. مستشار صفتیله برچوق سنه لوندره‌ده‌قالدی. بروکسل سفیری ایکن استانبوله عودته مجبور اولدی . شیمدی اعیان اعضاسندندر .

اثرلری واوصافی . — نامق‌کمالك معنوی ریاستنده‌طوپلانان کنجلره کوره أدبیات،سیاسی واجتماعی حیاته هیجانله مؤثر بر واسطه اولیوردی ؛ حامد ، شعرده کیننه ، ذوقنه ، کوکانك

ایسته‌دیکی تحسسلره یاقین‌دوشونمکله برابر صنعتنه هیچ مانع کورمه‌دیکی ایچون نامق کمالك جهادینه اشتراك ایتدی. ١٥ نیسان ١٢٩٣ تاریخنده حاضرلادیغی (لیبه‌رته) یی مدحت پاشانك استانبولدن اوروپایه چکیلمه‌سنی متعاقب یازمشدی. مقصدینی آ کلامق ایچون موضوعنك قهرمانلرینه، اشخاصنه باقمق کافیدر. بومبایدن کمال بکه کوندردیکی مکتوبده، سیاستده سکوت اسنادینه بیله تحمل ایده‌مه‌یور. ملتمزك یوکسك طبقه‌سنه منسوب برشاعر اولمقله برابر (سافلك تسلیسی) نامنی طاشیان منظومه‌سنده ییلدیزلرده‌کی مخلوقاته خطاب ایدییورکن اکثریتی حائز زمره‌یه فردك متحکمانه سلطنت سورمه‌سنی عادی کورمشدی.

نامق کمال اعتقادنده مدرسه‌یه تابع ایدی؛ حامدك صمیمی شعر تحسسلرینه تکیه محفللری دها موافق کلدی. خصوصی بر مکتوبنده حضرت مولانایه خلوص‌ایله انقیاد ایتدیکنی کندی یازییور.

تزرده اندلس عربلرینك هیجانلرینی ترنم ایتدی. نظیفه، ابتدائی برترتیب داخلنده اسپانیاده‌کی اسلام سلطنتنك هجرانیله قانییور؛ «طارق یاخود اندلس فتحی» کویا باشدن باشه مسلمان دهاسنی تبجیل ایچون یازلمشدر. «ابن موسی»ده‌کی عدالت، قهرمانلق اشتیاقی دین آتشندن حرارت آلیور.

أثرلرنده بربرینه ضد اقلیملرك خصوصی ایزلری وار. دختر هندوبی بومبایه کیتمه‌دن اول یازمشدی. نظیفه‌یی، طارق، ابن موسایی، تزری، عبدالله‌الصغیری اندلسه عائد بر قاچ تاریخ کتابنه بالخاصه اعصابنك قدرتلی، یوکسه‌ك درین الهاملرینه بورجلودر. صبر وثباتی قهوه‌لرده، عوام آره‌سنده یاشامه‌دن احمد وفیق پاشانك توصیه‌سیله ضرب مثللریمزی طوپلایه‌رق حاضرلادی؛ ایرانی کورمه‌سه‌یدی بیله ایلخان وطرخان کبی منظوم تیاترولره مؤلف اوله‌بیلیردی. ساردانا‌پالی یاشایه‌رق دو‌یمقدن‌زیاده آثوری‌تاریخنده بولدی. فننده کندینك خیاللریله سوسلو، بعضاً حقیقته یاقین‌برلونده ذوق واردر.

أدبی کتابلرك خارجنده قالان نثریمز اولجه‌ده اکثریا ساده وطبیعی یازیلیردی؛ ظاهراً محتشم، آهنکلی تورکجه‌نك اسارتندن عاصم وشناسی افندیلرله کمال بکك، عاکف وضیا پاشالرك دلالتیله قورتولدق؛ نظمی ایلك‌دفعه اسکی شکللردن آییره‌رق بکندیرن ادهم پرتو پاشا اولدی؛ بوکوچوك بر مقدمه ایدی. شعریمز اصل حامدله بیوك برانقلاب کچیردی. صحراسی ادبی اختلال حاضرلادی. فرانسز نظمی همان تماماً تجربه ایدلدی؛ شکللر، الهاملریمزك اطرافنده جامد، هیچ منحنیله‌شه‌مز برحالده قاتیلاشمشدی؛ حامد، اوروپادن اورنك آله‌رق ماضی‌یه باغلی، سربستی‌یه مضر مانعلری قیرمق ایسته‌دی. نظمك حریتی صحرادن صوکره قازانیلدی. چوق یرده فکری، تصوری‌ده اوروپالیدر.

بزده اولجه قره‌کوز واورته اویونی واردی؛ یکرمی سکز چلبی محمد افندی کبی سفیرلر، استانبوله آنجق تیاترونك، اوپرانك ابتدائی توصیفنی کتیره‌بیلمشدی؛ سلطان مجید دورنده اجنبی لسانیله‌یازلمش برچوق پیه‌س سیر ایدلدی. شناسینك شاعر أولنمه‌سی اسمنده برپرده‌لك قومه‌دیسنی خاطرلایورز؛ کمال بك آلتی دانه تیاترو یازدی. احمد وفیق پاشا مولیه‌ری ترجمه ایتدی. اکرم بکله مدحت افندینك‌کیلر حامدله مقایسه اولونه‌ماز. عالی بك کوزه‌ل تطبیق Adaptation نمونه‌لری کوستردی؛ رفعت بکله بدری پاشانك تماشالری ١٢٩٦ سنه‌سنده انتشاره باشلامشدر. حامد بك، بزده‌کی تیاترولرك هیچ برینه تابع قالمادی؛ فرانسز قلاسیقلرینی اوقودی؛ قورنه‌یی تقلید ایتمك احتیاجنی حس ایتدی؛ فننده شکسپیرك نفوذی واردر. اثرلرینك بر قسمی ویقتور هوغویی خاطرلاتیر. اویله طبیعتك فوقنده کورولتولی، مهیب، طاشقین خیاللرله دولودر.

تورکجه، فکرك اینجه‌لکارینه ، جوشقون تهیجلره موافق، ایسته‌دیکمز درجه‌ده قوتله أکیلوب بوکوله‌مه‌یوردی . حامد، تیاترویه مساعد لسانی بوله‌مادی . منظوم فاجعه‌یی ایلك دفعه اودیکلتدی ؛ شعرلرینه خصوصی بر موسیقی ویریپوردی ؛ ماضیدن، آرقاداشلرندن فرقلی بر آهنك ایله قولاقلریمز ده‌رین برحظ دویارق چینلادی. فقط پیه‌سلرینی شاعرلکنك قدرتی یاننده یوکسه‌لمش کورمه‌دك . طبیعیلکنی بیله محافظه ایده‌مه‌یور ؛ وقعه‌لر صمیمی بر ترتیب ایچنده حقیقی ، روحدن کلن صیقی رابطه‌لرله ، متحد برکتله کبی آچیق ومتوازن ده‌کلدر. حیاته اینه‌مه‌یور ؛ پارلاق مخیله قهرمانی کبی شیمدی یانمزده ایکن نهایتسز مسافه‌لره بکزه‌ین افقلری آشـه‌رق غایت قولای بر الهام ایله عمان اوزاقلاشیور . لساننده‌کی اسکیلك، تیاترولرینی تمثیل موفقیتلرندن محروم ایتمشدر . « تزر ، اشبر ، لیبه‌رته ، سفیله ، ساردانapal ، فنتن ، ایلخان، طرخان ، عبدالله‌الصغیر، ابن موسی ، ماجرای‌عشق، صبر وثبات ، ایچلی قیز ، دختر هندو ، نظیفه ، نسترن ، طارق » اسملی پیه‌سلرینك هیچ بری بوتون تماشا مزیتی وکوزه‌للکی ایله یازیله‌مادی .

موضوع انتخابنده متعصب ده‌کلدر . اك کوزه‌ل أثرلری حیاتمزه تعلق ایتمه‌یور ، قهرمانلری مختلف زمانلره واقلیملره عائددر . یالکز هپسنده بولدیغمز دلبرلکه ، جاذبه‌یه آشنا چیقیورز ؛ یعنی حامدك دهاسی بزمدر وبوتون انسانلغه تماس ایدن حساسیتی ملتمزك معزز مالکانه‌سی اولمشدر. اشبر ، نظیفه ، طارق ، زهرا ، موسی ، عبدالعزیز حتی سفیله کبی هیجانلی متحسس قهرمانلری اونك سایه‌سنده قازاندق . اطرافمزده بر حامد عالمی تشکل ایتدی : مقبره‌ده‌کی طاشقین، جانلی، هر حالده چوق صیجاق وصمیمی هجرانلره آجیمایان ، مفتون اولمایان ادبیات مراقلیسی یوقدر .

حامد بکك بر چوق أثرلرنده یوکسك حتی خصوصیلکه یاقین رنکی حائز، قویو تفکر ایزلری وار ؛ بلکه ایلك ادبی ذوقنی عجم شعرلرندن آلدیغی ایچون ماضیمزده‌کی عنعنه‌یه تبعیتله افکارنده تصوف نفوذی چوقدر .

حیاته، سماره ، ده‌رینلکه کوزه‌للك وفلسفه‌یله دولو یوکسك تماشاسنده مونس، طاتلی باقیشلری حس ایدیلیر ؛ کیزلی ، سیاه سیسلرله اورتولو افقلره محرم یارادیلیشده برشاعردر؛ انکین‌ده‌کزلرك آغیر دالغه‌لی محتشم کنیشلکنی شعرلرنده بولویورز ؛ وقارلی داغلرك کوکره مرتفع ، سرآزاد تاجنه دوغرو قارتال کبی هیبتله یوکسکدن سوزولیور . بعضاً وولقانلرك متهور فورانی دویولور . هر حالده وجد ایله صارصیله‌بیلیر ؛ دوشمکده ویوکسه‌لمه‌سنده متوازن ده‌کلدر .

حنین

یوکسه‌لت أدای نغمهٔ رقت فزودکی ،
مطرب ، نوای آهمه بکزه‌ت سرودکی !
ده‌کدیر رك جنانمه مضراب عودکی ،
مطرب ، نوای آهمه بکزه‌ت سرودکی !

آكلات بنم فلاكتمی عودك آغلاسين ؛
بر آتشين خروش ايله فريادی چاغلاسين ؛
قلب عليلی سوزش تأثيری داغلاسين ،
مطرب ، نوائ آهمه بكزه‌ت سرودكی !

تصوير ماجرای فراق أيله ديكله‌يم ؛
حرمتله آغلايم اوكا ، ضجرتله ايكله‌يم ؛
قانسين سرشك حسرته روحم سرينله‌يم ؛
مطرب ، نوای آهمه بكزه‌ت سرودكی !

لطف ايت ، براق ترانهٔ شوق وشطارتی ؛
كوستر بكا حقيقت اعجاز صنعتی ؛
بر نغمه بول كه فكرمی ياقسين حرارتی ؛
مطرب ، نوای آهمه بكزه‌ت سرودكی !

آغازه‌ك اوقشاسين امل انحارمی ؛
آلسين قرارلحن حزينك قرارمی ؛
بيلمزسك آه دغدغهٔ انكسارمی ؛
مطرب ، نوای آهمه بكزه‌ت سرودكی !

آرتير خروش زمزمهٔ شعله زادكی ؛
روحمله هم انين ملال ايت فؤادكی ؛
فرض ايت كه سن ده طوپراغه ويردك نژادكی ؛
مطرب ، نوای آهمه بكزه‌ت سرودكی !

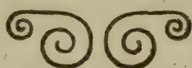
رجائی زاده

محمود اكرم

وزنی :

مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن
بوکسه‌لتأ	دای نغمه	ه‌رقت ف	زودکی
مطرب ن	وای آه	مه‌بکزمت س	رودکی
ده‌کدیر ر	ك جنان	مه مضراب	عودکی

حنین، نژادك حسرتیله بسته‌لنمك ایچون یازلمش کوزه‌ل، یانیق برشعردر. موسیقینك آجی فلاکتلری ایکلیه بیلن نغمه‌لرندن وفا ایسته‌یور؛ فراقه تحملی یوقدر؛ آجی‌دویارق تسلی آرایور. هجران ایچون دوکوله‌جك صیجاق کوزیاشلری اعصابنی یاقمشدر؛ آغلامغه قانمق صورتیله بلکه سرینله‌یه‌بیلیر؛ سوینجی، کولن بسته‌لری دیکلیه‌مز؛ فکری یانه بیاملیدر. منظومه‌نك تسلیسز قالان ده‌رین المی افاده‌یه، انشاده چوق قابلیتی واردر. کله‌لرینك حزین آهنکنه دقت ایدیکز.

مارغریت

— نژادك برشعر فانیسی —

مارغریت! کوزه‌ل چیچك! .. بوتنها یولك تا کنارنده یاپه‌یالکز نه یاپیورسك؟.. سنی بن‌دون صباح‌ده کوردم؛ دون — بیلمم نیچون؟ — بوقدر بشوش کوروتمه‌یوردك؛ بالعکس رنك رویکده بر قیریقلق واردی که یورککك کیزلی بر ألمله اوزولدیکنی آکلاتیوردی. بوکون سنی پك سوینجلی کورویورم. دوغروسنی سویلیه‌یم‌می؟ سنی بوقدر سوینجلی کورمك... نه دییه‌جکدم؟ أوت! بوموقعی انتخابکده ألبته بر سبب اولمالی. یالکزلغك اکلاتیور که... نه‌بیله‌یم بن؟ بلکه بربکله‌دیکك واردر.

اوح! .. بوکون پك کوزه‌للکك وار. هم‌ده نه‌قدرشنسك! صاریشین‌چهره‌کده‌کی اودالغه دالغه لمعه‌لر امینم که کونشدن ده‌کل، اوبوتون روحکدن کلیور... کرچك، سن بهارك صاریشین بر قیزی ده‌کلیسك؟.. بن صاریشین قیزلری — بوکا ایناتمالیسك — بوتون قابلیت شعرمله، بوتون حساسیت روحمله سوه‌رم. لکن خاطریمه نه کلدی، بیلیرمیسك؟.. ذاتی خاطرمدن چیقمایوردی که... بوکاده أمین اول: بن اویله

شیلری هیچ اونوتمام . . . هانی اوده سنك کبی صاریشین ، آدی‌ده مارغریت ، اوده بهار حیاتك تازه برچیچکی ... یالکز برفرقکز وار ، سویله‌یم‌ده باق ناصل آجیرسك : سن دوز بیاض کینمشسك؛ ذاتی دوز بیاض عینی تازه‌لکدر . مارغریتلره هررنکدن زیاده یاقیشان اودر . بیلمزمیسك ؟ کلینلرده بیاض کیرلر . صباحك ایلك آیدینلغی‌ده بیاضدر ده‌کلی ؟ اونك ایچون بن ایسته‌رم‌که مارغریتلر دائما بیاض کیسینلر . لکن بنم هر ایسته‌دیکم اولمایورکه . . . « اوده‌سنك کبی مارغریت » دیمه‌دممی ؟ بهار حیاتك یکی یتیشمش صاریشین بر قیزی . زواللی قیز ! او بوکون نازنین اندامیله یوقاریدن آشاغی تکمیل سیاهلره کوموملش . آرتق آغلاییور . . بیچاره ماتمزده ! . .

ایشته بعض وقت مارغریتلرده اوقدر کوزه‌للکلرینه ، اوقدر تازه‌لکلرینه رغماً . . شو تازه بهارك بوتون انوار ایچنده پارلایان کولومسه‌مه‌لرینه قارشی بویله سیاهلره بورونوب مغموم کزییورلر . سببنی‌ده سویله‌مك لازممی ؟ کندندن برآز دها کنج ، دییه‌بیلیرم که بنم چاغمه یاقین بر أرکك قارده‌ش غائب ایتدی . لکن بونده اصل غائب ایدن کیم ؟ بنجه او زواللی چوجوقکه سوکیلی همشیره‌سندن اوزاق قالدی . هپسی بر . . . بیلمم هانکیسی دها بختسز ! قره حمایی بیلیرمیسك ؟ بویامان خسته‌لغه طوتیلان تازه‌حیاتلر ایچنده اونك یاقیجی اللرندن قورتولابیلنلر نادردر .

ئولوم . . قورقونج برشی ! . . پك‌ده ده‌کل . . . لکن بنیمدی سکا بوندن بحث ایتمه‌لیمی ایدم ؟ . . أبی که عقلمه کلدی . عقلمدن اول کوکلمه دوغمشدی . آرتق داریلمازسك، ده‌کلی ؟ « نه اولور ؟ — دییورم — بنم‌ده برمارغریتم‌اولسه !» مارغریت . . آه ! بو اسمی پك سورم . هایدی سنکله قارده‌ش اولالم . بنی کندیکه بربرادر . . . یاخود ... ناصل ایسترسه‌ك ... عجبا باشقه بربکله‌دیککمی وار؟ .. وارسه ضرری یوق ، بن کیده‌رم . آه ! دنیاده برقیز قارده‌شه مالك اولمق نه أبی شیئدر ! دوشون برکره : یارین بن‌ده حمادن ئولیویرسه‌م ؟ — مادام که قارده‌ش اوله‌جغز — البته بکا آجیرسك ، « زواللی نژاد » دییه . . أوت ! اسمم نژاددر ! باق بن بواسمی‌ده پك سوه‌رم ، بوده بکا سنك آدك قدر کوزه‌ل کلیر . ایشته « زواللی نژاد ! » دییه برایکی داملا . . ده‌کلی؟ کرچك سویله‌یورم . ایچمده برحس وارکه بکا تکرار تکرار « سن حمادن ئوله‌جکسك » دییور . بن ئولورسه‌م سن‌ده سیاهلرمی کینیرسك؟ . . یوق یوق ، بن‌ایسته‌رم‌که بوبیاض ئوابنی . . چونکه بونلر تازه‌لکه ، صاریشینلغه چوق یاقیشیور . . بونلری هیچ

ده‌کیشدیرمه . یالکز صباحلین وقوع فجری خروسلر یانیق سسلریله عالمه اعلان ایدرکن . . یالکز کونك هر دمنده کنج قیزلر ، دلیقانلیلر ، چوجوقلر فرحلرندن ، سوینجلرندن هایقیره ، چاغیره بورادن کلوب کچرلرکن ؛ یالکز آقشام غریبلکنده بوتون قوشلر ساکن ساکن یووالرینه چکیلیرکن بنی « زواللی نژاد ! . . زواللی قارده‌شم ! » دییه خاطره کتیر . بن اونی دویارم ، روحم شاد اولور .

فقط نیچون بوراسنی انتخاب ایتدیکز؟ آه! هم‌پك کوزه‌ل، هم‌ده‌پك کوز اوکنده‌سکز. قورقویورم‌که ــ آرتق شیمدی قورقمغه برآز حقم وار، ده‌کلمی کوزه‌لم ؟ ــ قورقویورم‌که سزی یابانجی برأل قیه‌مادن قوپاره‌جق . ویله صانیورم‌که او بر دلیقانلیدر . سزی ، صانکه سزده اونی ایستر ایمشسکز کبی ، جاکتنك ایلیکنه ــ اعتراف ایده‌یم که بو مناسبتسزلکی بن ده یاپاردم ــ طاقه‌جق . . صوکره سز اوراده اونودولاجق ، خیرپالانه‌جقسکز ، اوح ! بونی ایسته‌مم ، اوکا یاواشجه‌جق دییکز که . . . لکن نه دییه‌بیلیرسکز ؟ « براق بنی ، بن نژادك . . او زواللینك . . . » آرتق نه دیرسه‌کز دییکز . . کیم بیلیر ؟ اودلیقانلی بلکه رقیق . . مرحمتلی بریوره‌که مالکدر . أوت ! اویله اولمق لازم کلیر . سزی بر خندق کنارینه اینجیتمه‌دن براقیر . سز اوراده بهار قوشلرینك هرطرفدن کلن حزین شرقیلرینی دیکلیه‌رك ، ایرته‌سی صباحك کولر یوزلی صاریشین طلوعنه برقاچ بوسهٔ وداع کوندره‌رك دوشونه دوشونه ــ آرتق شیمدی بنی‌ده برآز دوشونیرسکز ، ده‌کلمی ؟ ــ صولار صولار .. بنم کبی سکون تسلیمیت ایچنده ئولور ، بیترسکز . لکن بوندن قورقماییکز . ذاتی حیات نه‌در ؟ ذاتاً موجودیتمز نه قدر دوام ایده‌بیلیر ؟ بن ده چورویوب طوپراق اوله‌جغم . لکن روحم . . او ، چورومه‌یه‌جك ، او چورومز . روحمك کزوب دولاشه‌جغی جنتلرده بن سنی البته بولورم . الوداع مارغریت ! الوداع نازلی ، دلبر چیچك ! . . ایسترم که شوفانی عالمده بهار عمرك بتمکندن مدید اولسون ! . .

رجائی زاده

محمود اکرم

قطع نه‌دیمك ؟ : « مارغریت » ده سربست الحانلر ایچنده آچیق ، کوزه‌ل برآقیش وار؛ جمله‌لر قیصه وصمیمیدر؛ سوز سویله‌یورکن بعضاً معنالی برسکوت ایله مقصدمزی آکلاتمق دها قولای اولور ؛ بالخاصه بوصورتله مخاطبلریمز اوزرنده فکرمزك تأثیری آرتار. بعضاً افاده‌یی نه‌یاپمق ایستدیکمز آکلاشیله‌جق طرزده اکسیك براقیرز ؛ « مارغریت » ك ایلك

سطرلرنده بالالتزام نقطه‌لرله چیلمش بویله قیریق ایکی جمله کوریورسکز ؛ مقصدی آچیقدر : مارغریت چیچکنی قیصقانیور ؛ کندندن خبرسز سویتمه‌سنه راضی اوله‌ماز . هنوز سویله‌مکده قدرتی یوقدر ؛ حسنی تودیعه جسارت ایده‌مه‌یور ؛ عباره‌یی کسمك صورتیله اصل فکری پك‌قولای آکلاتیلمشدر . بو ، صمیمی ، جدی برسبب تحتنده واقع اولیور ؛ ادبی لزومه استناد ایدر ؛ « قطع » صنعتی بویله یاپیلیر . ماهیتی شودر : مقصدی آکلاته‌جق ، تأثیری زیاده‌لشدیره‌جك برحالده ، سوزی بیتیرمه‌دن ، ملتزم ، آنی برتوقف . . صوکره کویا باشقه وادیلره کچمك ! « مارغریت » ك ایلك قسمنه باقکز : بونك ایکی مثالنی کوره‌جکسکز .

تشخیص مثالی: نژاد، مارغریت چیچکنه برهمشیره‌یه‌خطاب ایدرکبی سوزسویله‌یور؛ آکلامادیغنی بیلمه‌یورمی ؟ بواحتماله امکان یوقدر . اوحالده انسان کبی حسلی ، فکرلی اولمایان شیئلره خطاب ایتمه‌یی صلاحیتمز داخلنده کورمك لازمدر !

افاده‌نك اوصافی : « مارغریت »ك لسانی حامدبکك « فتن » نده‌کی نثره بکزه‌یورمی؟ بونده‌کی افاده آچیقدر ؛ سیکیرلری کرکین ، صارصیله‌رق تیتره‌یه بیلن برآدامك اینجه حساسیتلریله عصبی کورونیور ؛ شفاهی لسانه یاقیندر ؛ فضله خیاللرله یوکلو ترکیبلری یوقدر ؛ اویله ایسه « فتن » دن آلدیغمز « روحلرك محاوره‌سی » نه بکزه‌تیله‌مز ، مقایسه ایدیکز .

یاقه‌جقده برمزارلق عالمی

برشبدی ، کویده عازم کشت وکذار ایدم ؛
احیایه دور ، کشته واموانه جار ایدم .
متروك برمزارلق ایدی مسکنم بنم ،
یالکزجه آنده خاك نشین مزار ایدم .
طوپراقدی هرمزار فقیرانه بی‌رخام ،
فقرمله بن‌ده زائرذی ابتصار ایدم .
جسمله چون علامت مقبر سکون نما ،

فكرمله ليك مضطرب وبی‌قرار ايدم .
وحشتله حاضرون نظر انداز ايدی بكا ،
زيرا كه ايچلرنده غريب الديار ايدم .
اطراف پردی نالهٔ غوك وهزار ايله ،
لكن سكوت موقعه بن كوشدار ايدم .
كريان ايدم ، فقط كوزم آزادهٔ دموع ،
قدی لبمده ناله ، فقط ناله‌كار ايدم !
چوكمشدی اول قدر دله باركران درد ،
كيم آه چكمكه بيله بی اقتدار ايدم .

آكدم او بی‌وفايی غريبانه آغلادم ؛
كلدی خيالی ديدهٔ كريانه آغلادم !

عاريدی كوك نمايش رنك سحابدن ؛
انوار آقاردی هرطرفه ماهتابدن .
بكزردی كاه اوسس‌كه كليردی بعيددن ،
اول صوته كيم تحصل ايدر آسيابدن .
صمت وسكون او مرتبه حاكمدی موقعه ،
كيم مضطربدی بنده اولان اضطرابدن .
ليلك رطوبتی كچه‌رك تازمينه‌دك ،
بربوی اخروی دويولوردی ترابدن .
دهشت بولوردی دل ، متحرك ظلالدن ،
اموات ، قالديرردی سرين صانكه خوابدن .
عطف أيلدم درونه نكاه تحسری ،
دويدم شوكيزلی ناله‌يی قلب خرابدن :
وارميدی كيمسه بن‌ده اولان دردہ اوغرامش ،
شونده حضور ايچنده ياتان شيخ وشابدن ؟
اما ينه بو درد ايله‌در ذوق ولذتم
قورتارمه أی خدا ، بنی بواكترابدن !

آ كدم او بی‌وفانی غریبانه آغلادم ؛
كلدی خیالی دیدهٔ كریانه آغلادم !

سمتك سكون وظلمتی آرتاردی دمبدم ،
كویا چكردی قعرینه دوغرو بزی عدم .
دهشتله دولدی خانهٔ قلبم ، فقط ینه
اصلا خیال وخاطرمه كلمه‌دی ندم .
ناكه تجسم أیلدی قارشیمده بر وجود ،
بر قهرمان عشوه ، مهابتلی بر صنم ؛
امواج نور واری وجود لطیفنی ،
اورتردی نیم سترهٔ بیضاسی خم بخم .
مدهشدی كوزلری ، دهنی لرزه‌دار خشم ،
كیسوسی تارمار ایدی ابرولری بهم .
نور نكاهی برق بلادن نشان ایدی ؛
سیال بر آله‌ودی لبندن چیقان ستم !
رفع أیلیوب هوایه تهورله بر ألن ،
تقریب ایدردی نزدیمه كندین قدم قدم .
ایتدم قیام دوشمك ایچون پای قهرینه ،
ایواه اوچدی كیتدی او نور سما حرم .

آ كدم او بی‌وفانی غریبانه آغلادم ؛
كلدی خیالی دیدهٔ كریانه آغلادم !

دالدم زمینه ینه دریای فكرتك ؛
اولدم دوچار هولی نهنكان محنتك .
یارب ، دیدم ، توكندی حیاتم او بیتمه‌دی ،
پایانی یوقمی رنج واذای محبتك ؟
آزادیٔ دلی بكا روزیمی قیلمادك ؟
هردم اسیری اولماده‌یم بن بر آفتك .
كوكلده اولماسه قره سودای چشم یار ،

نه‌یدی ایشم ایچنده بودریای ظلمتك ؟
تبدیل عیش ، نقل مکان هپسی بی‌أثر ،
یوقمی خدا جهانده دواسی بوعلتك ؟
یوق چونکه پنجه‌سندن امید خلاص دل ،
ویر باری رحم قلبنه اول بی‌مروتك .
بر کره‌جك دها کوروون ای نورچشم‌جان ،
اولدیردی حسرتك بنی ... اولدیردی حسرتك .
حیفا ! دریغ ! یوللو برآوازه دویدم آه ،
حالم دوقوندی کوکلنه صحرای وحشتك !

آکدم اوبی‌وفایی غریبانه آغلادم ؛
کلدی خیالی دیدهٔ کریانه آغلادم !

رجائی‌زاده
محمود اکرم

وزنی :	مفعول	مفاعیل	فاعلات	فاعلن
	برشبدی	م‌کشت‌وك	کویده‌عاز	ذارایدم

قافیه حقنده: منظومه‌ده هربری طقوزر بیتلی دورت قسم وار ؛ سز اولا ایلك پارچه‌یه باقیکز : برنجی، ایکنجی، صوکره کلن هرچفت عددلی سطرلرك نهایتلری سامعه‌ده عین تأثیری براقیور ؛ بونلرك صوکنده « ایدم » فعلی مکرر اوله‌رق قوللانیلمشدر ؛ اونی ترك ایدیکز: « کذار ، جار ، مزار ، ابتصار ، بی‌قرار ، دیار ، کوشدار ، ناله‌کار، اقتدار» کلمه‌لری قالیر ؛ هپسنك صوك هجالری ، قولاغه عینی‌سسله چارپار ؛ بونلره « قافیه‌لی کلمه‌لر» دینیر ؛ بوحکمی ویرمك ایچون ایکی وصف آرانیر : (۱) سامعه‌ده برنوع تأثیر براقان هجالر ، عین کلمه‌نك تمامی یاخود صوکره علاوه ایدلمش جزئی اولماق لازمدر ؛ بوسببله « ایدم » فعللرینی یکدیکرینه قارشی قافیه‌لی صایه‌مایز . ایکنجی طقوز بیتلی پارچه‌یی تدقیق ایدیکز : ینه برنجی ایکنجی وصوکره کلن چفت عددلی سطرلرك نهایتلری عین صدایی حائزدر ؛ یالکز بونده برنجی قسمك « ایدم » فعلی کبی مکرر بر « دن » اداتی وار ؛ بونی حذف ایدنجه « سحاب ، ماهتاب ، آسیاب ، اضطراب ، تراب ، خواب ، خراب

شاب ، اكتراب » كلمەلری قالیر ؛ هپسنك سامعەدە عین تأثیری براقدقلرینی ایضاحە احتیاج یوقدر. شیمدی برنجی وصفك حکمنی ویرەلم : عین کلمە ، عین ادات بربریلە قافیەلی اولەماز (٢) آیری معنالی سوزلرك صوك هجالرینە ، قولاقلریمزدە عینی سس تأثیرینی ویرمك شرطیلە « قافیەلی » دینیلیر .

منظومەدەکی دیکر پارچەلرك بوایکی وصفە کورە تطبیق ایدلمەسی پك قولایدر: اوچنجی قسمك قافیەلی کلمەلری : « دمبدم ، عدم ، ندم ، صنم ، خم بخم ، بهم ، ستم ، قدم ، حرم » . بونلرك هیچ بری عین کلمەنك یاخود اداتك تکرر ایتمش شکلی دەکلدر؛ صوك هجالرینك سامعەدە براقدیغی تأثیرك، عینی اولدیغنی کورییورز ؛ اوحالدە بوکلمەلرە قافیەلی دیمکە هیچ مانع یوقدر . دوردنجی قسمی اوقوییکز: یالکز « ك » لر تکرر ایدییور ؛ اوحالدە نەلرك قافیەلی اولمسی لازمدر ؟ سز تعیین ایدك . .

منظومەنك شکلنە دائر : یوقاریدە ویریلن ایضاحاتدن آکلادیکز : بوشعرك هر پارچەسندە برنجیدن ماعدا بوتون تك عددلی سطرلرك نهایتدە عین صدایی حاصل ایتمەسنە لزوم کوسترلەمشدر؛ قافیەلی کلمەلر، هرقسمك ایلك ایکیشر ودیکر چفت عددلی سطرلریدر. یالکز شرقیلرك نقراتی کبی تکرر ایدن بر بیت وار ؛ قافیەجە اوتەکی بویوك پارچەلرە بکزەمەیور ؛ « آغلادم » فعلی ، صوکدە مکرر اولدیغی ایچون آتیلدقدن صوکرە ، « غریبانە » کلمەسی « کریانە » مفعول الیهی‌ایلە مقفادر ؛ بوصورتلە منظومەدە حاصل اولان شکلە « ترجیع بند » دینیر . ایکی شرطی وار : (١) قافیەلری مختلف برقاچ قسمدن مرکب اولمق (٢) هرپارچەنك نهایتندە، کندی آراسندەقافیەلی عین بیتك تکرار ایدلمەسی.

لسانك دەکیشمەسی حقندە : رجائی زادە اکرم بك « ادبیات جدیدە » محررلرندن اولکی نسلە منسوبدر ؛ لسان ، انسانلر ونباتات کبی ذی‌حیات اعضالی برشیئە بکزر ؛ نوعی یعنی اسملری ، صفتی ، جملەلرینك طرز تشکلی ... عینی قالیر ؛ انسان جماعتلرندە آغاجلردە اولدیغی کبی فردلر یعنی کلمەلری، افادە شکللری دەکیشیر ، حتی ئولور، قورور. بوتبدللر ایچون کچن زمان‌معین دەکلدر؛ بعضاً ایکی اوچ عصر عین حالدە قالیر، اولسانی قونوشان ملتلرك فکر انقلابلرینە کورە بعض کرەدە اون‌سنە کافیدر ؛ بزتنظیمات‌سنەلرندن صوکرە ایجە دەکیشدك ؛ اکرم بك وقتیلە « چون، لیك » نوعندن اداتلری ، « جار ، غوك . . . » کبی کلمەلری ترددسز قوللانیوردی ؛ بونلر ، شیمدی اسکیمشدر ؛ بوکون ایچون تکرار تازە طومورجق ویرەمز .

لسانلرده‌کی تحول ، یالکز کلمه‌لره منحصر دکلدر ؛ افاده‌لرده اختیارلار ؛ باشقه احتیاج حاصل اولور ؛ « یاقه‌جقده برمزارلق عالمی » نی ، کندی ذوقکزی دوشونه‌رك بوفکره کوره‌ده یکی اثرلرله مقایسه ایتمکه چالیشکز .

رجائی زاده محمود اکرم

حیاتی، اثرلرینك اوصافی . — محمود اکرم بك ، [١٢٦٣-١٣٣٠ : ١٨٤٧-١٩١٣] ده استانبولده یاشادی ؛ پدری مطبعهٔ عامره وتقویم وقایع مدیریتلرنده بولنمشدی؛ اسکی شعرذوقی واردی ، یازیسی کوزه‌لدی، اوغلنی عصره موافق احتیاجلره کوره یه‌تیشدیرمك ایسته‌یوردی؛ عرفانیه مکتبنه دها صوکره حربیه‌یه کوندردی؛ چوجوغك عسکرلکه مراقی یوقدی؛ صیقی انضباطه وجودی مساعد دکلدی؛ مسلکنی دکیشدیرمکه لزوم کوردی.

کنجلکنده ، اطرافی یکی جریانلره حاضرلانیوردی : شناسی « تصویرافکار » ینی چیقارمغه باشلامشدی [١٢٧٨] کمال بك، آتشلی هیجانلری ایچون باشقه برافق آرایوردی؛ موجودی بکنه‌مزدی؛ اکرم بکده بوتمایللری سوینج ایله قارشیلایه‌جق برقدرت واردی؛ فرانسزجه اوکرندی ؛ هنوز پك کنجدی ؛ « نغمهٔ سحر » ی « یادکار شباب »ی نشر اولندی؛ «ناچیز»نده اینجه حسلری، حیاته قارشی ماتمی ترسم ایتمکه باشلادی؛ «زمزمه»لری شاعرلکنده‌کی اوصافك بوتون حدودینی چیزدی ؛ نأثرلرنی هیجانله هایقیرمایوردی ؛ قلبنده‌کی الملك سیاه خطلری، بوینی بوکوك، زهری کوکنه آقان ایچلی بریتیمك محزونلغنه بکزر ؛ اثرلرنده قورقونج اورمانلرك آغیر سکوتی ، روزکار اسنجه دویولان اوغولتوسی یوقدر ؛ سیکیرلری صارصان ، قربحه‌سی کنیش ، قوتلی برشاعر دکلدر ؛ طبیعتده اینجه کوزه‌للك آرار ؛ آغیر سوسلره قاپیلماز. رنکی اوچوق، حزین قیرچیچکلرندن بردمت شعر حاضرلار ؛ هرمصیبته آغلامق هجرانلری دویه بیلیر .. پرواسز ، مستقل برعزم ایله یکی برحرکتك باشنه کچه‌مشدر : شناسی، کوچوك بر قومدی یازمشدی ؛ کمال بك، سیاسی فکرلرنی، وطن عشقنی طوپلو وقعه‌لر حالنده کوسترمك ایچون تماشا واسطه‌لرندن استفاده ایتدی ؛ احمدوفیق پاشا ، مولیه‌ر کلیاتندن چوق مهم نمونه‌لر کوستردی ؛ حامد بك، شعر هیجانلرینه تیاترو شکلی ویردی ؛ اکرم بك علاقه‌سز قاله‌مازدی ؛ بوجریانه

« وصلت یاخود سوره کمز سوینج ، چوق بیلن چوق یا کیلیر » کبی قیمتی آز ایکی اثرله اشتراك ایتدی .

اسکی ادبیاتمزده حکایه آز ده کلدر ؛ تنظیماتدن صوکره ده فرانسزلرك تأثیری آلتنده بعض اثرلر حاضرلاندی ؛ کمال بکك « جزمی » سی ، « انتباه » ی نشر اولندی ؛ یوسف کامل پاشانك آغیر افاده لی «تله ماق» ترجمه سی چیقدی ؛ احمد مدحت افندینك حکایه لری خلقك ذوق ایله اوقومه سنه مساعددی ؛ اکرم بك بوادبی نوعی یالکز اوزاقدن سیر ایتمه دی ؛ « محسن بك » ی ، دها صوکره « شمسا »یی « عربه سوداسی » نی یازدی .

« تفکر » نده بك أبی بر بابا شفقتنك صمیمیلکی واردر ؛ « نژاد اکرم » ده بومرثیه کوکللره مؤثر ، حزین کوزیاشلریله قارشیلانان برماتم آبده سی اولمشدر .

خواجه لغی ، منقدلکی . — ملکیه ده ، غلطه سرای سلطانیسنده معلملك ایتمشدی ؛ «تعلیم ادبیات»نی یازمق، نشر ایتمك صورتیله خواجه لغنك نفوذینی کنیشله تدی، مطبوعاتمزه تمیز ، سالم برتنقید ذوقی ویردی ؛ کنجلره نامق کمالك قدرتنی ، حامدك شعرلرنده کی ده رینلکی ، انکین افقلره دوغرو آتیلشنی حتی شیخ غالبك اوصافنی او آکلاتدی .

مع مافیه «تقریضات»نده، اوچنجی «زمزمه» مقدمه سنده، « تقدیر الحان»ده، مکتوبلرنده منقدلکنی محدود بولورز ؛ تنقیدی ، شخصی حسلرینك ، تمیز ذوقنه عائد تظاهراتك مختلف کتابلری ایچنه سرپیشدیرلمش اولمه سندن عبارتدر ؛ هیچ برصنعتکاری ، وثیقه طوپلایه رق، سجیه لرینك خصوصیلکی ایله برابرده رین تحلیللره تابع طوتمامشدر ؛ شعرك ، حکایه نك ، تیاترونك حصولی ، تکاملی حقنده کی شرائطله مشغول ده کلدی ؛ زماننده چیقان اثرلری ده مقاله یاحود مصاحبه لریله قارشیلامامشدر . اکرم بك ، اوروپالی معاصرلری کبی ده کلدی ؛ اونلرك علمی اوصافی یاننده کوچوك قالیر ؛ « تنقید » ك نه دیمك اولدیغنی سویله یورکن بوحکمی ایضاح ایدلمش بوله جقسکز . « قدمادن برقاچ شاعر » ی ادبیاتمزك تاریخنه دائر ایلك تشبثلرندندی ؛ آکلاتمق ایسته دیکی محررلر حقنده نهایت بر « مخطره » خدمتی کورمشدر . مع مافیه صوك قرق سنه ظرفنده بزده ادبی قاعده لرله مشغول بالخاصه ایکی استاد یه تیشدی : معلم ناجی افندی ، اکرم بك . تحصیللری یکدیکرندن فرقلیدر ؛ بری کنجلکنی وارنه ده کچیرمشدی ؛ برمدرسه ده اوقودی ؛ پك أبی عربی ، فارسی اوکرندی ؛ چالیشقان ، استعدادی چوق برشرقلی کبی دوشونیوردی . صمیمی هیجانلری ، اسکی عنعنه لردن فیض آلدی . اکرم بك ، عصرینك یکیلکلرینی دها اول کوردی ؛ فرانسزجه

اثرلر واسطه‌سیله اوروپایه چوجوقلغندن بری تماس ایدییوردی . عربیسی معلم ناجی افندینك بیلدیکی کبی قوتلی ده‌کلدی. آرالرنده قناعت ومزاج فرقی ده‌واردی: آکلاشه‌مادیلر. بربرینه قارشی مؤاخذه‌لری ، اوزون براختلاف حالنده شاکردلرینه کچدی ؛ ایکیسی ده مملکتمزده برجریانه‌ریاست ایدییوردی؛ «ادبیات جدیده» محررلری اکرم بکده‌هایاقیندر؛ کتابك نهایتنده اختلافلرینك، تمایللرینك طبیعیلکنی، سببلرینی آکلامش اوله‌جقسکز .

کتابه

أی انسان، أی غبار ناپایدار ! نره‌یه اوچوب کیدییوسك ؟ برأمل دورا دوره ویا بروصال بی‌مثال اقباله‌می شتاب ایدییورسك ؟ بن‌ده سنك کبی بر صبح نوطلوع امله منجذب اولمش کیدرکن ئولوم یولمه چیقدی .

اکر ایسترسه‌ك مسکن مستقبلك اولان شومزارك کنارنده برآز توقف ایت . فقط صمت وسکون لازم . زیرا بوراسی وادئ خاموشاندر. تراب اولمش دلربا أمللرك، کله‌دن کچمش آتیلرك؛ سونمش عصرلرك آراسنده نغماتی عوالم مجهوله‌دن عکس ایدییور کبی کلن شو قوشك ، بومرمرلرك اوزرینه دوکولن فریادینی دیکله !

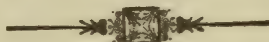
شاعر ایسه‌ك ؛ حکیملرك، عالملرك، شاعرلرك، بختیارلرك ، عصرلرك بوتون دبدبه وآرایشی ایله شو سیاه سرولرك آراسندن قیامت غروبنی ، بوتون انسال مستقبلهٔ انسانیتك شوقارشیکی افقلردن محشرطلوعنی سیرایت. شیمدی بنم ایچون طلوعلر، غروبلر، قیامتلر، محشرلر، کافهٔ موجودات مزاریمك کولکه‌سنده سسسز صداسز اوچان بر کلبکك قنادیله مساویدر. رنکك اوچویور! ئولومدنمی قورقیورسك ؟ ئولومدن زیاده حیاتدن قورقملی ! یوقسه سنك‌ده قلبکدن برشی، برجزء بوراده مدفونمی؟ قارده‌شم سزائی‌یی طانیرمیسك ؟ بیلیرم ، بنسزلکدن اونك حالی یامان ، شیمدی کیم بیلیر نه‌قدر پریشان ونالاندر ! اکر ینه مفتور اضطراب حیات ایسه ، اکر لیالئ تنهاییده آلام افتراق ایله بی‌تاب خواب ایسه اوده بورایه ، شو کوشه‌یه کلسین ، بوراده راحت اویونیور !

ساعتلر غروبی چالمغه باشلادی . سن آرتق چکیل. بورایه کله‌دن اول اعلان عشق ایده‌جك براقبال ، عرض اشتیاق أیله‌یه‌جك برامیدوارسه سن اونلره شتاب ایت. کیجه

كليور . بلكه آى طلوع ايدر. بوراده ، بووادئ خاموشانده كيجه يارپلرى اولادلرينك باشى اوجنه كله‌جك والده‌لرك، نشـانليلرك آغوش خيالنه كيره‌جك كنجلرك، آيك ضياى انزوافزاسنه قارشى‌اوچوشه‌جق روحلرندن بلكه قورقارسك .

براق ! انسانلر مشاغل يوميه‌سنده ، عوالم علويه حيات ليليه‌سـنده ، كائنات دور ابديسنده ، قارده‌شم سزائى كوز ياشلرنده دوام ايتسين !

سامى پاشا زاده
سزائى

هيكل سعى

شواهقدن قوپان برخندهٔ شارقله ظلمتلر ،
پريشان بربولوت حالنده تيترركن بواديده ؛
ده‌رين ، غرنده عكس صولتيله رعد هول آور،
قيميلدار برسياه اژدركبى آغوش واديده . . .

بوتون آفاقى استيعاب ايدن بوشلقده نالشزن
خيالتلر كزر ، هپ بربرندن خوار ومستثقل ؛
بوموحش، مفترس هنكامهٔ ظلمتده برهيكل ،
باقار لاقيد وعلوى برستون آهن‌اوستندن ..

سكون أى رعدوبرق ، أى صرصر حرص وأمل، أى شان !
بوتون أبناى خلقت أك مطنطن برمذلتله
بولوركن هركوچوك نفخه‌كده برماتم ويا برسور . .

شوعلوى ساعئ بى‌خواب‌وراحت، ايشته غيظ افشان
دورر قارشيكده ـ هرشيدن اوزاق ، هرنشئه‌دن مهجور ـ
أكيلمك بيلمه‌ين برجبهٔ مغرور صنعتله ! . . .

توفيق فكرت

وزنی : مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

شعرك وزنلرینی بولمق ایچون قولاقلریمزك بو نوع آهنکه آلیشمه‌سی لازمدر ؛ مصراعلرك موسیقیسنی دویوره‌جق درجه‌ده براعتیاد حاصل اولمه‌سنی فضله‌اوقومق تأمین ایدر؛ یالکز وزنك اساسنی اوکرنمه‌کزه مانع یوقدر؛ شو ابتدائی اصول ایله بونی تجربه ایده‌لم : سزه معین برجمله‌ویرییورم: بش هجایی بیل. مساویلرینه ، اقسامه آییره‌لم :

بش = ایکی‌صداسزحرف + برحرکه + برجزم
ه = بر حرف + برحرکه
جا = برصداسز + براوزون صدالی حرف
یی = برصداسز + برقیصه صدالی حرف
بیل = ایکی صداسز + آرالرنده برصدالی حرف

کوریپورسکز : هپسنك تشکلی بربرندن آز چوق فرقلیدر ؛ فقط اثباتسز برشکلده شیمدیلك شوایکی طاقمك مساواتی قبول ایدیکز :

بش = جا = بیل ه = یی

برنجی قسمی کوسترمك ایچون کیمیاده جسملر حقنده یاپیلدیغی کبی لاعلی‌التعیین بر حرف انتخاب ایده‌لم : « م » . « ه » ایله « یی » هجالرینك اشارتی « وه » اولسون .

« هیکل‌سمی »ك مثلا ایکنجی مصراعنی بومعلوماته کوره تطبیق ایده‌لم :

پریشان بربولوت حالنده تیترکن بوادیده .

مصرعك برنجی « پ » واون‌اوچنجی« ب » هجالرینك « بش‌هجایی‌بیل » جمله‌سنده‌کی « ه » دن هیچ فرقی یوق ؛ « وه » دییه بیلیرز . ایکنجی « ری » ، یدنجی «جا»، اون دوردنجی «وا» ، اون بشنجی « دی » هجالری«جا» ماهیتده یعنی برصداسز + براوزون صدالی حرفلردن مرکبدر؛ « م » دیمه‌لی‌یز .

اوچنجی « شان »، آلتنجی « لوت»، اوتنجی«تیت» هجالرنده ایکی صداسز+ آرالرنده برصدالی حرف وار؛ « بیل» ه بکزر؛ « م » دییه‌جکسز.

بشنجی «بو» ، طقوزنجی « ده » ، « بش هجایی بیل» ده‌کی «یی» کبی تشکل ایتمشدر ؛ برصداسز + برقیصه صدالی حرفدن عبارتدر ؛ « وه » دیمك ایجاب‌ایدر.

سکزنجی «لن» ، اون‌برنجی«رن»، اون‌ایکنجی « کن» هجالرینك « بش هجایی بیل » جمله‌سنده‌کی « بش» دن فرقی یوقدر ؛ اوحالده بوکاده «م» دییورز . صوك هجا ، هپ «م» اعتبار اولنور؛ تطبیق ایده‌لم :

پریشان بر   بولوت حالن   دهتیترركن   بوادیده

ــ ـ ـ ـ   ــ ـ ـ ـ   ــ ـ ـ ـ   ــ ـ ـ ـ

دوردر هجادن عبارت بر انتظام کوریلیور؛ انشاد ایتمك ایچون دهکل، سامعهده آغیره بر برندن آیرلهسی قولای بر آهنك وجوده کتیرمك اوزره دوردر دوردر اوقویکز :

پریشان بر   بولوت حالن   دهتیترركن   بوادیده

مصرعندهکی موسیقیی

مفاعیلن   مفاعیلن   مفاعیلن   مفاعیلن

ــ ـ ـ ـ   ــ ـ ـ ـ   ــ ـ ـ ـ   ــ ـ ـ ـ

وزننه بکزتمك ، حتی آهنکجه عینی صایمق قولایدر. بو ترتیب ایله ادبی انشادی بر آن ایچون ترك ایدهرك آغیر آغیر اوقومقده دوام ایدنجه منظومهنك بوتون مهقانیزمهسی آکلاشیلیر؛ بویله هرقسمی آییرمق صورتنه موافق اولان قرائته «تقطیع» دینیر.

فارسی قاعدهسیله یاپیلان ترکیبلردهکی وصفی واضافی کسرهلر، شاعرك ارزوسنه تابعدر؛ « م » ماهیتنده یاخود « ـه » کبی اوقونهبیلیر؛ لکن بری اختیار ایدلدیمی اوتهکی ترك ایدلمش صاییلیر؛ عین هجا ایکیسندهده بردن مساوی اولهماز؛ بو بحث ایچون دها چوق تطبیقاتده بولنهجغز .

« هیکل سی » حقنده : شعرك آهنکنده وقارلی برعظمت وار؛ کلمهلرله اصل معنایه عائد هیجان پك متناسبدر؛ طقوزنجی سطردهکی پرواسز، حر هایقیریش ، جهلی، جفائی پریشان بربولوت کبی تیترهتیر. قورقونچ وادیلرده کویا حقیقةً سیاه براژدر ، اذا وحیرتله قیمیلدانیر ؛ بوتون افقلری قاپلایان بوشلقده خیالتلر ، ذلت ایچنده سفیلانه دولاشیورَ کیدر؛ بوزندانلره دمیرستون اوزرندن یالکز « هیکل سی » ك قیدسز، یوکسك نظری باقهبیلیر؛ حضورنده شمشکلر، کوك کورولتولری ، فیرطنهلر کبی چیلدیران هراحتراص ، سسسز اکیلمك، ازیلمك ایجاب ایدر؛ سعیك، صنعتك مغرورجبههسی، غرانیتدن سرت ، اوچوروملی، کسکین یارلره بکزر؛ هرشیٔ، بوتون حقسز هجوملر، اوکا چارپهرق قیریلیر. بوشعرده بویله برقدرتلی اراده واردر !

فکرتدن صوکره لسان دها سادهلشدی؛ « هیکل سی» دهکی ترکیبلری حتی کلمهلرینك برقسمنی آرتق قوللانهمایز: « خندهٔ شارق ، عکس صولت، رعدهول آور ، آغوش وادی، نالشزن، هنکامهٔ ظلمت، ستون آهن، صرصرحرص وامل، ابنای خلقت، ساعیٔ بی خواب،

غیظ افشان ، جبهۂ مغرور صنعت» ترکیبلری ، «بوادی ، فرنده ، مستثقل ، موحش ، مفترس » کبی کلمه‌لر ادبی لهجه‌یه آنجق تاریخی قیمتلریله کیره‌بیلیر ...

شکلی : بیلیورسکنز، وزنه اویان، نظم ایدیلن برسطره « مصراع » دینیر؛ بومنظومه، اون دورت مصراعدن عبارتدر ؛ دورت قسمه آیرلمشدر ؛ برنجی ایله ایکنجی دوردر ، اوچنجی ایله دوردنجی اوچر سطری احتوا ایدر؛ قافیه‌لرینك طرزی « هیکل سمی » ك ترتیبنه یاقین یاخود عیناً موافق اولور: نظمك بوشکلنه فرانسزجه اصطلاح ایله « Sonnet » دینیر.

ربابك جوابی

هجران بیترمی ، کریۂ هجران دینیرمی هیچ ؟
برلحظه اوکجه نه‌یدی اوفریاد مختلج ؟
سندك « اویوقلایور ! » دیبه کویا دونوق ، دنی
برقلب دربدر کبی تلعین ایدن بنی .
سندك باشمده زار وستمکار ایکیلده‌ین ،
سندك « وطن خراب اولویور ، آغلایور ! » دیین .
سنسك ووران بوضربه‌یی ، ای روح بی‌سکون ،
لرزه‌مله شیمدی اورپه‌ریبور ، تتره‌یورمیسك ؟
سن ظن ایدرمیسك که بنم هب الملوم ؟
هیهات، بن نوائب ایامی ایکله‌رم !
تهزیز ایدن بوتللری ، ای روح منکسر ،
آفاقی ایکله‌تن اومقدس ایکیلتیدر .
منعکس هراهتزازه عمروقم نهان ، عیان ..
بعضاً جری ، کزیده برامیدی آولایان
برقورشونك صفیر فجیعیله صارصیلیر ،
نفرتله ایکله‌رم وسسم زرد ومحتضر
برچهره‌نك خطوط خموشنده تیتره‌شن

اوجاعی بسته‌لر ؛ بو یانیق‌سر نوشتی بن
کونلرله ایکله‌ر ، ایکله‌رم آرتق... تغلبك ،
قهرك دمیر دوداقلری ، جهلك ، تعصبك
مصروع ومفترس جاناوار دیشلرنده هپ
انسانلغك عصرلره مودوع ویرتعب
شکوای اغترابنی دیکله‌ر ، یاقین اوزاق
هرنوحهٔ ألمده بوغوق برانین حق ،
سوزشلی برکتابه اوقور ایکله‌رم . شباب ،
آغوش آچار قارانلغه ، بن ایکله‌رم خراب . .
افقك بر احمرار کتومنده ، قوشلرك
چیغلقلرنده ، کویلری تکفین ایدن قارك
لونمده بر فجیعه دویار ، ایکله‌رم . . . وطن ،
عفریت حرص وغیظك اوهرکیفی حق صایان ،
هرشکل التقامی حلال عدایدن ، « سوزم »
قانون ! » دیین تسلطنی آتنده : « اوکسوزم ،
بدبختم ، ایشته کیمسه‌جکك خیری یوق بکا ،
بن برزواللی‌یم ! . . » دیبه پرشهقهٔ بکا
ایکله‌رکن ارتق ایکله‌مه‌مك هم‌ده اك جسور ،
اك کور سسمله ایکله‌مه‌مك برکناه اولور . . .

توفیق فکرت

مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن
برلحظه	اوکجه‌نه‌یدی	اوفریادِ	مختلج

شکلی : قافیه‌لرینه کوره تعیین ایدیلیر ؛ کوریورسکز ، بو منظومه ایکیشر ایکیشر کندی آرالرنده مقفادر ؛ « مثنوی » دینیر .

شاعرك جوابی

شاعرك حيات خصوصيه‌سنی تدقيق ايدنلر ، سيمای شعرينك سيمای حقيقيسيله توافقنی سويله‌يورلر . ايشته آلداتمايان برقلم ! .

« لوقونت ده‌ليل » ، بر چوق زمان سورن تنكی معيشت ايچنده او بلند ناصيهٔ صنعتنی أكمه‌مش ، ماديتدن عاری بر منفعت علويه تضمن ايتمه‌ين هيچ بر ايشه ال سورمه‌مشدر . محرملرندن بعضيلری ضرورت حالنه واقف اولدقلرندن كنديسی ايچون برشیٔ ياپمق ايسته‌يورلر ، اونی صيقينتيسندن قورتارمق چاره‌لرينی دوشونيورلردی . ايچلرندن بری ، موسيو فوق ، محدود فقط خير انديش ذكاسيله محب محترمنك پك مستثنی بولديغی فطانت وقابليتی ايچون محصولدار بر زمين اشتغال آراديغی صيره‌ده ، شرقيلرينك ولولهٔ شطارتيله بوتون پارسی آياغه قالديران تەرەزانك آلقازار صحنه‌سنده ايلك نغمات موفقيتی ايشيدلمكه باشلامشدی .

موسيو فوق ، آراديغنی بولديغندن امين ومحظوظ ، همان « لوقونت ده‌ليل » ه قوشار ، ديركه :

— عزيزم ، انسانك النده هنر اولنجه دائما پاره قازانمق ممكندر .

شاعر ، دوداقلرنده اينجه برتبسمله جواب ويردی :

— ديمك كه بنده يوق ؟

— ناصل يوق ؟ هپمز اقتداركه حيرانز ؛ فقط . . .

— فقط هنوز شهرت وموفقيت قازانه‌مادم ده‌كلی ؟

— آه عزيزم ، شهرت ، اسبابنه توسل ايتمه‌نجه كلزكه . . نه‌دن تەرەزا ايچون بر شرقی يازمايورسك ؟

تەرەزا ! . . ميخانه‌لرده ، قافه شانتانلرده ، حتی توشيله‌ريده تغنی ايتمش بر قادين ايچون شرقی يازمق ! او ، « لوقونت ده‌ليل » ، صاف وعلوی برغايهٔ خياليه‌يه موافق اولمايان هر شيئی ترك و رد ايده‌رك ضرورت و سفالته روحنك تكميل قوتيله صاريلديغی حالده . . .

شاعر ، دوداقلرنده وچهره‌سنده هيجانك نشانهٔ معتادی اولان خفيف براهتزازله سكوت ايديپوردی . موسيو فوق طرفندن بوقدر صافدلانه برتكليفه اصلا انتظار

ایتمه‌مشـدی . نهایت تك کوزلکنك آلتندن کسکین بر لمعهٔ استهزا ایله پارلایان نظرینی مخاطبنك متعجب سیماسنه دیکه‌رك دیدی‌که :

— ته‌ره‌زا ایچون شرقی یازمق! . بو ، اَلمدن کله‌مه‌جك بر شیٔ ! حقیقةً یاپه‌مام.

بونك اوزرینه لوقونت ده‌لیل ایله ته‌ره‌زا ، برباب شعر ایله بر لاته‌رینا آراسنده‌کی فرقی کوره‌مه‌ین موسیو فوق ، کمال صفوتله میریلداندی :

— فقط مادام که شاعرسك عزیزم ! . .

توفیق فکرت

بر ایچیم صو

— کوزه‌ل چوبان ، برایچیم ، بر یودوم صو دستکدن ،
بوکون صیجاق ینه پك ، صانکه اورته‌لق یانیور . . .
— کوزه‌ل‌چوجوق، سنك اولسون‌حیاتم ایستر‌سه‌ك ،
نیچون کوزم سکا باقدقجه بویله یاشلانیور ؟ .
— کوزه‌ل چوبان ، نه‌قدر طاتلی سویله‌یورسك سن ،
یالان‌ده اولسه ایچیم دوغرو سویله‌دك صانیور !
— کوزه‌ل چوجوق ، بکا باق ، آلداتیرمی‌یم سنی بن ؟
ایچك بویاشلری بوش آکلایورسه آلدانیور . . .
کوزه‌ل چوبان، بر ایچیم ، بریودوم صو دستکدن ،
بوکون صیجاق ینه پك ، صانکه هر یانم یانیور . . .

توفیق فکرت

« بر ایچیم صو » ، هنوز چوجوق دینه‌بیله‌جك بر چوبانله همان او یاشـده بر کویلی قیزی آراسـنده کچن کوچوك بر محاوره‌در ؛ دقت ایدییورسکز : چفت عددلی مصراعلر کندی آرالرنده ، تکلر بربریله قافیه‌لیدر ؛ اولجه بویله یازلمازدی؛ شـعرلریمزده محاوره طرزی یکیدر ؛ قافیه‌لرك دورلو دورلو اولوشی ، نظمك دها باشـقه شـکللره آیریلشی

حامدون ، فکرتدن صوکره باشلایور ؛ بو منظومه‌ده چوجوقلرك ایچندن کلن اینجه، تمیز بر آرقاداشلق، طاتلی، صیجاق بر سویشمه حسی واردر ؛ ادبیاتمزده بوقدر آچیق صفوته کوچ مثال بولنه‌بیلیر ؛ افاده بسیط کورولور : شـفاهاً پك آز قوللاندیغمز بر کلمه بیله یوق ؛ رباب شکسته‌ده‌کی « ایزلر ، پاره وحیات ، ملت شرقیسی » کبی شوصوك منظومه‌ده‌ده عربی ، فارسی قاعده‌سیله یازلمش بر ترکیبه تصادف ایدلمز ؛ شعر ، لسـان اعتباریله اوقدر بسیط وطبیعیدر .

وزنی : مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن. تطبیق ایدیکز:

کوزه‌ل چوبان برایچیم بر یودوم‌صو دس تکدن
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن
بوکون صیجاق ینه پك‌صان که هرطرف یانیور

سکون ایچنده

سکون ایچنده ... شو رهفته چارپینان ، باغیران
غریو موحش امواج، آغیر آغیر سونه‌رك
وجود لیلی اویوشدیردی برحضور کران .
ده‌کزده صولغون ، أزیك بربقیۀ خلجان ؛
هوا آغیر ؛ یورولان برأمل رخاوتی وار
بوتون حیات عناصرده ؛ صوك یاغان قارلر ،
چامورلو قالدیریمك طاشلرنده پك سه‌رك
کچن آدیملری سزدیرمه‌یور ؛ ده‌رین ، مضطر
براهتزاز ایله بعضاً ، بودیکله‌ن کیجه‌نك
رکود نائمنی دیشله‌یور أنین کلاب ؛
وسیسلی جاملرمك آرقه‌سنده بن ، بی‌خواب ،
یارین شو برکیجه‌لك افتراقه آغلایه‌جق
نشیدۀ املك نفسیله صالللانه‌رق
صباحی بکله‌یورم ... کله‌یور ، فقط خائن !

سکون ایچنده ... فقط مضطرب ، امینم که
طبیعتك‌ده بویوك برملالی وار بوکیجه ؛
اونك‌ده حزنی صمیمی ، ده‌رین ، خفی ، اینجه ؛
اونك‌ده ماتمی بردول قادین‌که اك مبکی
نحیمه‌لرله کچن برحیاتی نقل أیلر
شاقاقلرنده وقتسز بیاضلانان تللر .
اونك‌ده کوزلری یاشسز ده‌کل ؛ شودالّلردن
صیزوب دوشن قطراتك سقوط نالانی
بکای حسرتی‌در ... أی ندیمهٔ هیجان ،
سن آغلا ؛ بن‌ده بوتون سوزشمله کریه‌فشان ،
قاپیمده بکله‌رم ؛ ألبت کلیر ، صورار : ــ بونه ؟ ــ یا ،
بو بویله ایشته ، سنك حسرتك ... بوزهری بکا
فراقك آغلاتیور ، بسله‌یور بوهجرانی
سز اولمانجه سونوك ، بوش قالان ، ئولن بو یووا !

توفیق فکرت

ادبیات جدیده قافیه تعاملنی قیردی ؛ اولجه « مضطر » کلمه‌سیله « قارلر » جمعی ، « کیجه‌نك » مضاف‌الیهی ایله « خائن » صفتنی ، « امینم که » ایله « مبکی » یی هیچ کیمسه مقفی دیبه قوللانمق ایسته‌یه‌مزدی ؛ شیمدی ، آیری کلمه وادات اولمق شرطیله ، صوك هجانك قولاقلریمزده عین تأثیری براقمه‌سنه اهمیت ویریورز ؛ بو تحقق‌ایتدیمی کلمه‌لری قافیه‌لی صایمغه هیچ برشی مانع اوله‌ماز .

« سکون ایچنده » نك ایکی پارچه‌سی‌ده عین ادبی قیمتی ، هیجانی حائز ده‌کلدر ؛ برنجیده موضوعی پك کوزه‌ل حکایه ایتمك قدرتی وار ؛ تابلو چیزیلیور : دالغه‌لر چیلغین برچیرپنمه‌دن صوکره یورغون ، یاواش فاصله‌لی تنفسلرله صولویه‌رق سونمك اوزره‌در ؛ کیجه آغیر ، اویوشوق برالغینلق کچیریور ؛ هوا ، اوستمزه چوکمش کبی قویو برکتله حالنده‌در ؛ قارلر قالدیریملرده‌کی سه‌برك ایزلری اورتویور ؛ دیکله‌نن کیجه‌نك فنا برسسله بیرتیلدیغی ، دیشلندیکنی دویویورز ؛ ایصسز اویویان دورغونلق ایچنده کوپك

حاولایور؛ شاعر اوداسنده هجران کابوسلری کچیره‌رك ألملی برشعر ایله اویقوسز هیچ اویانامایان، آچیلامایان صباحه منتظردر.

ایکنجی پارچه‌دها مؤثردر: بوکیجه طبیعتك بویوك برملالی وار؛ اونك ده حزنی اینجه کیزلی وصمیمی‌در؛ شیمدی مشرق آغاریور، بو آچیلشده آجی شیلر حس ایدیلیر: بر دول قادینك ده شاقاقلرنده‌کی تللر بویله وقتسز بیاضلانیر؛ داللردن ایکله‌یه‌رك دوشن قطره‌لر کویا حسرت ایزلریدر؛ شیمدی شاعرك سیکیرلری تیتره‌یور؛ «سن‌ده سوکیلی، هیجانله، آجیه‌رق آغلا؛ بن یانیق یوره‌کمله، یاشلی کوزلرمله قاپیده بکله‌دم؛ ایشته یووام سونوك وبوش قالدی؛ بن هجران ایچنده، زهرلنه‌رك، معذب وبدبخت یاشایورم.» دییور...

«سکون ایچنده» شعری یاقیجی براضطراب وحسرتله دولودر؛ حس ایدلمه‌سی ایچون برچوق دفعه دویه‌رق، دوشونه‌رك اوقونمه‌سی ایجاب ایدر؛ فکردن زیاده حساسیتمزه خطاب ایتدیکی ایچون آکلاتیلمه‌سی کوجدر.

وزنی : مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

توفیق فکرت

حیاتی. — فکرت بك، ١٢٨٥ تاریخنده استانبولده دوغدی. پدری حسین افندی مملکتك ملی عنعنه‌لرینه حرمتکار، اورته ذکالی، دوغرو، متوازن فکرلی برآدامدی، حیاتنك صوك دورنده متصرف اولمشدی؛ اوغلنی محمودیه مکتبنده، غلطه‌سرای سلطانیسنده اوقوتدی.

تنظیمات سنه‌لرندن صوکره اوروپا تأثیرینه تابع، ادبی لیاقتله مجهز، حریت ایچون فداکارلغه راضی برنسل یتیشدی: کمال بکك وطن تهیجلری ایچون حجانلی حساسیتی واردی؛ حامد بك شعرده بر انقلاب قهرمانی اولمشدی؛ رجائی زاده اکرم بك اینجه برشاعر مزیتیله برابر وقارلی استاد نفوذینی حائزدی؛ سزائی بکك سرکذشتنده کوزل تحلیل اشتیاقی حس ایدیلیوردی. تورکجه لسانی معلم ناجی افندینك نثرنده نظمنده آچیق، طبیعی برتصفیه‌دن کچمك اوزره ایدی؛ فکرته بکدن اول، اسکی ماضیدن فرقلی، اویانیق بردوره باشلامشدی...

غلطه‌سراینده اوقویورکن شرقه عائد تلقیلرله برلکده اوروپانك یکی افکارینه تماس ایتدی. اولا منتخبات مجموعه‌لرنده، صوکره اصل جدی محدود اثرلرده بالخاصه فرانسز ادبیاتنی تعقیبه فرصت بولدی. رجائی زاده محمود اکرم بك ذوقنده، ذکاسنده مؤثردی؛ تعلیم ادبیاتك نشری اوزرینه اوغرادیغی اعتراضلره قارشی استادینی سعادت غزته‌سنده برایکی آرقاده‌شی ایله برابر مدافعه ایتمشدی؛ مکتبدن چیقنجه خواجه‌سنك کوچوك یاشلی، محترم بردوستی اولدی. ثروت فنونك ادبی ریاستنه اکرم بکك دلالتیله کچدی.

اولجه ترجمان حقیقتده نظمی ، اسماعیل صفانك چیقاردیغی مرصاد مجموعه‌سنده ، اسکی معلوماتده ، معارفده «محمد توفیق» امضالی شعرلری نشر اولندی . بوصیره‌ده یاریم قالمش منظوم برپیه‌س یازدی . ثروت فنونده ایکن سلانیکده چیقان مطالعه‌یه ، استانبولده‌کی طریق غزته‌سنه‌ده معاونت ایدییوردی . [۱]

مؤثرلری . ــ هنوز کوچوکدی ، شعر ایله اطرافنك تأثیرینه معروض قاله‌رق ، اوغراشیوردی . مکتبی اکمال ایتدکدن صوکره‌ده برمدت مستقل اوله‌مادی ؛ «مرصاد»ده چیقان « عزلتکه‌مادری زیارت » منظومه‌سندن «یاقه‌جقده برمزارلق عالمی» نی خاطرلامق ایجاب ایدر . یالکز وزنی وقافیه‌لرینك طرزی ده‌کل ، ایچندن کلن آهنکی ، اسلوبی رجائی زاده اکرم بکه چوق بکزه‌یور :

برشبدی . . جامه خوابکزین ملال ایدم ،
حسرتله‌زار ، حیرت ایله پایمال ایدم ؛
ویرمزدی غم کوز آچمغه بردم مساعده ،
کوز یومق ایسته‌دم آکاده‌بی مجال ایدم .
هیچ انتظامه کیردیکی یوق کرچه حالمك ،
لکن بوشب بوتون بوتون آشفته حال ایدم ...

تیاتروسنك موضوعی اندلسه عائددر . بوانتخابی تزه ، طارقه ، نظیفه‌یه احتمالکه ابن موسی ایله عبدالله الصغیره تابع قالمه‌سندندی . صنعت مسائلنده موضوعه فضله اهمیت اسنادی موافق اولماز ؛ هله یالکز بوسببله حامدك تأثیرینی دوشونمك کافی ده‌کلدر ؛ فقط الیزابتك ایوبه سویله‌دیکی شوسوزلره باقلکز ، اشبرك نفوذی نه‌قدر آچیق کورونیور :

الیزابت
عقربمی ، ییلانمی‌یم ، نه‌یم بن ؟
موجب نه بواحترازه بندن ؟
کلدم سکا مقصدم هویدا ،
برسوزله بنی ایدرسك احیا ! .
برسوز ، دیدم ، آلهانه برسوز ،
احیامه بنم بهانه برسوز ! .
« ایوب نکران وچشت ؛ الیزابت ــ دوام ایله »

---

[۱] بوندن صوکره‌کی ایضاحات ، سهواً دها بویوك حرفلرله دیزلمشدر ؛ چوجوقلر ایچون مهم تلقی ایدیلوب ایدلمه‌مکده ایکی نوع یازی آراسنده برفرق یوقدر .

عالی ایسه سوز لیاقتمدن
بر نظرهٔ لطفه قائلم بن . « مأیوس »
لکن اوده یوق ، تهورك وار ،
بندن اوقدر تنفرك وار . — تقرب کتنان —
شاهد بوکا طور وحشیانه‌ك !

— ایوب ، الیزابتی بر آزدها نظر تهور وتنفری آلتنده ازدکدن صوکره دونر ، آغیر آغیر اوزاقلاشمغه باشلار . —

الیزابت

— اورولمش کبی اولدیغی یرده قالیر —
— هایقیره‌رق —

ایتدکده بنی اسیر شیون ،
شمدی قاچیورسك ، آه غدار !
اولدور بنی اویله کیت
— یانینه کلمش اولان دونا مارینانك قوللری آراسنه دوشه‌رك —
ستمکار ! ؟

« کریهٔ ماتم » ی اوقویورکن « سفیله‌نك حسب‌حالی » خاطره کلیر ؛ حامدك بو اثرنده عصبی ، چیلغین بر هجران وار ؛ فکرتده فضله اضطرابك آجی ، طاشقین هیجانلرینی ، آز صوکره صبری ، تحملی بیته‌رك کویا بردن دوکه‌جك کبی هنوز ساکت ، قانلرینی ایچنه آقیته‌رق خیچقیران غیر متوازن ، متهور حساسیتنی بوله‌مایز . فقط « کریهٔ ماتم » سرلوحه‌لی منظومه‌ده سفیله‌نك سوزلرینه یاقین بر أدا وار :

سنی کورمك .. سکا آه ایتمك ایچون ،
سنی تعقیب ایده‌رك کیتمك ایچون ،
قوشارم یأس ایله اما نره‌یه ؟
قوشارم پنجره‌دن پنجره‌یه !
چیقامام ، قالدم اوده‌مده محبوس ،
زار و کریننده ... ملول ومأیوس .
چیقامام اوته‌یه ، عفت مانع !
بو قادینلق . . . بو قباحت مانع ! . . .

مع مافیه بوتون بونلر چوجوقلق اثرلری ایدی . رباب شکسته‌نك یکی قسمی هپ کندی هیجانلرینك خصوصی آهنکیله دولودر .

شخصی نفوذی أدبی حیاتمزه چوق مؤثردر : وزنه دها قولای او تصرف ایتدی. عروضك اسکی مطرن موسیقیسنه اسیر دکلدی . کلمه‌لرك اصل ایچنده کیزلی آهنکنی دویمق ایسته‌یوردی . اولجه عجم نفوذی آلتنده قالیوردق؛ فکرتله یکی بر موسیقی، دها کوزه‌ل بر نغمه دیکله‌دك . قوللاندیغی وزنی فردوسیدن ، سعدیدن ، حافظدن قولایجه آییره‌بیلیورز .

رباب شکسته‌ده عروضك اجنبیلکنه آز مثال واردر :

خلجانلرله کچن بر کونك «آقشامنده»

زواللی «یاره‌لی» حربك صفالی وقتنده

اوکون تنزهه چیقدم ، سما بولوتلی «ایدی» .

مصراعلرنده‌کی آقشامی ، یاره‌لی‌یی – « کریه پروردی » ایله بیتن بر مصراعه تابع قافیه اولدیغی ایچون – بولوتلی ایدی فعلنی فنا اوقوتیور .

شعرینك اوصافی . — صنعتکارلغنده سرت ، طنطنه‌لی ولوله ایله داغلری آشه‌رق نامتناهیلکه دوغرو کوره‌ین بر شاعر دکلدی ؛ حکایه وتیاترو ایله‌ده انسانلغك ضعفنی، قدرتنی، هیجانلرینی تحلیل واستنطاق ایتمه‌دی ؛ مرصادده‌کی یاریم پیه‌سی ، حامدك اشبری ونظیفه‌سیله معلم ناجی افندینك نظمنه اسیر قالمش ابتدائی حتی کوزه‌للکی انکارایدلمش بر اثردی . سما وپرونی‌ده مستقل تماشا قدرتی اظهاره کافی دکلدر ؛ دائما کوچوك نسبتده قالان منظومه‌لرنده روحك اینجه‌لکلرینی قوتلی بر حساسیتله ، دامارلرنده‌کی صیجاقلغی غیب ایتمه‌یه‌رك کوستریبوردی ؛ کوکلنك حسرتی وحزنی، طاشقینلغه دائما آشناوحاکم چیقدی. کوکلره یاقین ساحقه‌لره یوکسلمه‌سنده مدهش برقارتال سوزولوشلری یوقدر . کوزه‌ل بر اسویچره داغنك تپه‌سنه چیقان ترن کبی افقنك کنیشلکی وکندی اعتلاسی درجه درجه آرتیوردی .

قریحه‌سی قوتلی فقط معیندر؛ شعری نامتناهیلك حسی ویرمه‌یور؛ هله باش دوندورن ده‌رینلکی ، انکینلکی آزدر ؛ یالکز هرنوع کوزه‌للکی آکلامقده‌کی ذوقی اینجه، ممتاز وتمیزدي ؛ حیاتی کبی شعرلری‌ده سوسلی، ظریف قالدی؛ رسمده معزز بر هوسکاردن

فضله یوکسلمشدی ؛ موسیقی‌یی سوییوردی : یازیسی پك کوزه‌لدی ؛ شمدیکی یکیلکه، کلمه‌لرك أرییه‌رك ، ساده‌لشه‌رك قازاندیغی شفافلغه یاقین بر چوق منظومه‌لری واردر .

ادبیاتمزك هیجانلرینی شدتله حس ایدییوردی : «آونك تصاویر»ده‌کی «فضولی»سنده عراق کونشنك یاقیجی صیجاقلغی وار؛ « ندیم » ی چوق کوزه‌لدر؛ جناب شهاب الدین بك، «نفعی» منظومه‌سنی بوشاعرك اوغولتولی آهنك ایله قاباران بوتون قصیده‌لرنده‌کی موسیقیدن قیمتلی بولویور . « عبدالحق حامد » شعرنده کرسیٔ استغراق مبدعنك شاعر سیماسنی کورمه‌مك قابل ده‌کلدر؛ فکرت، ادبیاتمزك ماضیسنی اعصابنده‌کی رعشه‌لرله برابر اوقدر ده‌رینلکه مؤثر ذوقندن قوت آله‌رق حس ایدییور ! .

اثرلریله صمیمی حساسیتی آراسنده صیقی باغلر وار ؛ مملکته ، حیاته عائد امیدی ویأسی کوکلنده چارپیشیوردی ؛ نیکبین دقیقه‌لر کچیرییورکن فردایی ، رجوعی یازدی ؛ « نادم حیات، غیای وجود، بهار مغموم» آجی حسنك زهرندن سیاه اولمشدی .

طبیعتك کوزه‌للکلرینی کورویوردی : «سزا» ده آغاجلردن صدفلی قوملره‌دوکولن تیتره‌ك، اینجه کولکه‌لی برساحل ، بیاض قانادلی یلکنلریله سوسلی، آسوده برده‌کز بولویورز؛ «یاغمور» ده باشلریمزه یاقین کچن یاز بولوتلرینك دوکولوشنی ، صوکره مطرد سقوطنی طبیعتدن آهنك آله‌رق کوسترمشدی؛ حسنك غزاسنده کویك اوزاق دورغونلغی، دکرمنك قوللرنده‌کی آغیر حرکت، حرب میدانلرنده قاباران آتش دره‌سنك کورولتولریله آقیشندن متولد اوغولتولر ، مور باروت دومانلری واردر ؛ «درد نهان»نده متحسس نحیف داللردن حسلی اعصابنه بوینی بوکوك دوشن صولغون، آجی یاپراقلرك حزنی ، ورملی اینجه بر قیزك ملالی کیزلیدر . « آقشام » ده وادیلردن ، داغلردن آغیر آدیملرله آشه‌رق اوزاقلاشان کونك غروبی واردر؛ « یشیل یورد » ده چایك کنارنده، میشه‌نك دالغین، وقور ، شفقتلی قوللری ایچنده مستریح اویوبان دلبر کوبی تخیل ایدییور ؛ « مائی‌ده‌کز » ندن کوچوك رعشه‌لری بیله اونوتمش قیریشیقسز، دوز، ساکت بر لیمان حسی آله‌رق آیریلیورز . «شهیدلکده» مسلمان بوغاز ایچنك شعری تیتره‌یور . «عسکر کچرکن» آی ییلدیز آلتنده ایلرله‌ین وقارلی ، معدنی ، مطرد آیاق کورولتولرینی ایشیده بیلیرز ؛ کوی مزارلغنده‌کی دیاسز تازه‌لکی حس ایتمك قابلدر . قهقهۀ یأسنده خیرچین ایصلقلرله أسن برصوك بهار روزکارینك چیغلقلری دویولور. قوجامان ساعتك خیرلتیلی بزکین، آغیر چینلاییشی قولاقلرده اوغولدایور ؛ عقرب ویلقوانك سرت ، مرحمتسز

اشارتلر ایدن خشین پارمقلری کوزومك اوکنده ... آونك شهورینی عصبی ، نشئه‌لی، صولغون ، متهور ، قیریجی ، صوثوق منظره‌لرنده‌کی آهنکی دویه‌رق اوقویورز .

رباب شکسته ، خلوقك دفتری ، شرمین ، ربابك جوابی دیکر متفرق وغیرمطبوع آثاری اوزون أدبی تحلیللر ایچون قیمتلی وثیقه‌لری حائزدر. سلطان عبدالحمید دورینك آجیلرینی رباب شکسته‌سز آکلایه‌مایز ؛ خلوقك دفترنده‌کی حقه عائد دستانلری، قوتله چارپان قلبنك تمیز، أییلك ایچون فداکار، رعشه‌لی هیجانلریله تیتره‌یور، «شرمین»ی خسته ایکن وطنك مینی مینی یاورولرینی دوشونه‌رك یازمشدی ؛ « ربابك جوابی » رباب شکسته شعرلری کبی کوزه‌ل ، متوازن آهنکیله استقباله کچیور ...

فیرطنه

کونش ، ناکهان آتش حیاتی سونمشجه‌سنه دوکمش، پاسلانمش برصفحه‌شکلنده‌یدی؛ اوزاقلرده‌سیسلره بوغولمش، قرمزی برقناره بکنزه‌یوردی؛ وهلةً نه‌اولدیغنی آکلایه‌مادم؛ ده‌کز، بولانیق برکولك ئولو صولری کبی اویویوردی ؛ فقط بواویقو آراسنده سینه‌سی مخوف کابوسلرك خلجان هراسیله‌قابارمش، برآن ایچنده پرتهور، بوتون اعصابنك برطغیان آرامشکنیله چیلدیره‌جق ظن اولونوردی ؛ اوزمان فوق‌العاده برمنظره کوردم. قارشیده آرتق کثیف قاراتیلر آلتنده بوغولارق قعرعماندن چیقمش سیاه، جسیم مخلوقلر مهابتیله دوران داغلرك اوته‌سنده، کویا پارچه‌لانه‌رق ضیای خونینی برغبارلعل ایله فضایه صاچلمش برکونش، شعلهٔ واپسین احتضاری عظیم بردریای ظلام ایچنه برفوارهٔ خوناب شکلنده دوشمش، صاورولمش برقرمزی کونش واردی؛ برآن ایچنده بو، سونمش ظن اولوندی؛ اوراده شیمدی بغتةً انجماد ایده‌رك کنارافقده منقش قالمش بریانغینك احمراری کوروندی؛ آنجق بردقیقه . . . صوکره بوکنار پارهٔ سمادن کویا ظلمتلرك اوچوروملری آچیلدی وبونك قعر پرغلیانندن برپروازبی‌فاصله‌یله کیجه‌لر، طاقم طاقم آلای آلای سمالری،ده کزلری استیلا ایدن، مناظری کثیف برسیسه بوغان، بردقیقه‌اول انجلای حیات ایچنده مست حظوظ مناظره شیمدی سیاه کفن چکن کیجه‌لراوچدی اوچدی.. اوزمان اوقورقونج خواب کرانندن ده کز اویاندی؛ اوقابارمش سینهٔ اضطرابنده شرحه‌شرحه صولر یاریلدی؛ بوبحربی انجانك

نظری سوروکله‌ین سطح مدیدنده لایعد برکانلر پاتلادی ؛ دالغه‌لر، ده‌کزك تا اعماقندن قاباروب کلن برنفس عذاب ایله یوکسه‌لدی ؛ بر ثانیه صوکره برفتور شکسته ایله رماد سوزانی هوالره صاووره‌رق قایناشان بریائغین کبی کوپوکلرینك ایچنده ییقیلوب سوندی؛ وبو، متمادیاً بویله دوام ایدییوردی.

او وقت اطرافدن برواویلای ماتم، بوتون طبیعتدن برغریو اشکنجه، برخرخرهٔ مذبوحانه ایله‌عظیم برنفس‌احتضار چیقدی؛ هرطرفدن، افقك هرنقطه‌سندن برقاصیرغه‌، سمالری قیره‌رق ده‌کزلره دوکمك، دالغه‌لری قوپاروب سمالره چارپمق ایسته‌ین متهور، عقور برروزکار قوپدی؛ باشمك اوستنده‌میشه‌نك، بوپیرعصر دیده‌نك‌نادرون وجودندن کلن برچاتیردی ایله‌ایکله‌دیکنی، اطرافده ده‌کزلرله هوالرك اولودیغنی ایشیتدم ؛ اوزمان بردقیقه ایچنده بومدهش‌حدت طبیعتك قارشیسنده، شواطرافه یاغان سیسلرله شوقایناپان ده‌کزك، بوبو صرصر ممات شدتیله ایکله‌یه ایکله‌یه کچن روزکارك ایچنده عمیق برحس هراس ایله‌تیتره‌دم ؛ بردن بوتون دنیا اطرافده بی‌انتهابرعمان عدمه‌دالیور؛ بودیجورستان مزار ایچنده برین، یالکز بربنله‌شو آرقه‌مده ایکله‌ین، ایکله‌یه ایکله‌یه کویا جان‌ویرن میشه قالیور ظن‌ایتدم ؛ کوزلریمی قاپادم؛ بوممات‌طبیعت ایچنده بن‌ده بوقلغك‌قعرظلامنه نفسمی صالیویرمك فقط بوسیاه دقیقهٔ حیاتی کورمه‌مك ایسته‌دم . . .

خالد ضیا

فیرطنه‌ده روزکارلرك، ده‌کزك، آغاجلرك . . . یالکز کورولتولی هیجانی یوقدر. سطرلر فضله یوکلوده کورونیور . چوق ترکیب‌وار: آتش‌حیات، خلجان‌هراس، طغیان آرامشکن، شعلهٔ واپسین احتضار، فوراهٔ خوناب، بحربی‌انحا، خرخرهٔ مذبوحانه، پیرعصر دیده، دیجورستان‌مزار... کبی ترکیبلری آرتق قوللانمامه‌جغز. خیاللرك بربوی آ، دنجه‌فاصله‌سز دوامنی کوچ قاورایه‌بیلیورز ؛ ایلك اوقویشده «آکلات» دیسه‌لر یازینك کلمه‌لره عائد آهنکندن باشقه سویله‌یه‌جك سوز بولمقده مشکلات‌چکه‌جکز. ده‌کز، بولانیق برکولك دورغون صولرینه بکزه‌تیلیور. بوسکوتی دویبورز؛ فقط‌کافی‌ده‌کلدر؛ ده‌کزده‌قورقونج کابوسلردن اورکه‌رك‌چارپان بر سینه تصور ایتملی؛ صوکره طاشقین برحدتله چیلدیره‌جق قدرعصبی حاضرلق کورویورکبی اولملی‌یز؛ قویوقارارتیلر آلتنده بوغوله‌رق‌انکین ده‌کزك ده‌رینلکندن‌چیقمش‌سیاه، قورقونج مخلوقلر کبی دوران داغلرك اوته‌سنده، قانلی ضیالری قرمزی توزحالنده فضایه‌صاچیلان‌پارچالانمش برکونش‌دوشونملی؛ بوقدری‌ده کافی ده‌کل،

حیاتك اولومه تسلیمی زمانلرینه بکزه‌ته‌رك کنیش انکین برده کز ایچنه، قانلی صولر یوکسه‌له‌رك سرپیلن برفیسقیه شکلنده غروب ایدن برکونش تصور ایتمك لازمدر ؛ حتی بوصورتله‌ده خیال بیتمه‌یور؛ رنکلر دوکارق افقده بریانغینك قیزللغی کبی کورونه‌جك؛ بردقیقه صوکره مغربدن قارا کلقلرك اوچوروملری آچیله‌جق؛ قاینایان ده‌رینلکلرندن چیقان کیجه‌لر، سمالری، ده‌کزلری قاپلایان، هرطرفی قویو برسیسه بوغان، آزاول حیاتك پاریلتیلری ایچنده سوینن، کولن منظره‌لره شیمدی سیاه کفن چکن کیجه‌لر اوچه‌جق ؛ او زمان ده‌کز، قورقونج آغیر اویقوسندن اویانه‌جق ؛ قابارمش، مضطرب کوکسنده صولر پارچه‌لانه‌رق صاییسز یانار داغلر پاتلایه‌جق؛ دالغه‌لر ده‌رینلکلردن قاباروب یوکسه‌له‌جك؛ برثانیه صوکره قیریله‌رق، اوصانه‌رق صیجاق کوللرینی هوالره صاووروب قایناشان بریانغین کبی کوپوکلرینك ایچنده سونه‌جك؛ بوشدت وسکون هپ بویله اوزایه‌جق ؛ بوصیره‌ده اطرافدن برماتم فریادی ، بوتون طبیعتدن آجی برنعره ، بوغوق برخیرلتی ایله صوك بر نفس چیقه‌جق ... بوقدر فضله خیال زنکینلکی، افاده‌یه آغیرلق ویرییور. تصویرلری جامدده کلدر: خیزلی یاغمورلردن صوکره قاباران نهرلر کبی تلاشلی، صالغین طاشییور ؛ ده‌وریلن آغاچلر، چالی ده‌متلری ، چاقیل طاشلری هپ برلکده کیرلی صو فیضانیله آقیور ؛ فیرطنه‌یی حس ایدییورز؛ متهور، قودورمش روزکار، چاتیردیلر ایچنده هیجانله ایکیلده‌یور؛ فقط بوپارچه کله، ترکیب اعتباریله یوکلودر؛ خیاللرك تسلسلی، ایلك اوقونشده قولایجه آکلاییشه مانع اولویور؛ مع مافیه تصویر ایده‌بیلمکده قوتلیدر ؛ حتی خالد ضیا بکی اکثریا بوتخیل افراطی ایچنده کوزه‌ل، طاشقین تهیجلرله مجهز کورمه‌مك قابل ده‌کلدر.

مائی وسیاه

مائی وسیاه حکایه‌سنك اصل قهرمانی احمدجمیل، اوچ مقصد ایچون یاشایور: والده‌سیله قارده‌شی اقبالك سعادتنی تأمین ایتمك؛ ادبیاتده برانقلاب یاپه‌رق بویوك برصنعتکار صفتیله مشهور اولمق؛ عسکری رشدیه‌سندن بری آرقاداشلق ایتدیکی حسین نظمی‌نك همشیره‌سی لامعه ایله برعائله تشکیل ایتمك .

عزمی، ذکاسی کافیدر : هنوز مکتبده اوقویورکن فقیرناموسلی بردعوی وکیلی اولان پدری وفات ایدنجه عائله‌سنک معیشتی ایچون کیجه‌لری درس ویرمك ، غزته‌لرك تفرقه رومانلرینی ترجمه ایتمك صورتیله چالیشه‌بیلیور. شعر ذوقیله مجهزدر: استانبولك معروف محررلری ایچنده انسانلغك نصیبنی ترنم ایدن منظوم اثرینی کوزه‌ل، یکی بر انشاد ایله اوقویور.. شعرلرك یوکسکلکنی آکلامق کوچدر؛ غرضله کیرلی، جاهل وجدانلر وار: استهزا ایله قارشیلانیور !.

اقبالی معزز ومعصوم بر املە ، باباسنك بویوك مطبعه‌سنه وارث اولان وهبی بکه ویریور ؛ انیشته‌سی تربیه‌سز، آلچق برآدمدر ؛ قارده‌شی بو آدمك اَلنده بدبخت ، آجی برخسرانله متأثر ، ئولویور .

احمد جمیلك حسنی هیچ کیمسه آکلایه‌مادن لامعه‌یی برارکان حرب ضابطنه ویریورلر؛ بو آغیر ضربه‌لر اوزرینه آوتق استانبولده محررقاله‌ماز؛ والده‌سیله برابر عربستانده برمأموریته کیتمك اوزره‌در ؛ آیریله‌جنی کون اسکی آرقاداشی حسین نظمی ده اوروپاده‌کی سفارتلریمزدن برینه یوکسك بر وظیفه ایله کوندریلیور ...

ایشته مائی وسیاهك اسکلتنه عائد کوچوك برخلاصه ... حکایه‌نك شو صوك صحیفه‌لرندن احمد جمیلك تأثرینی ، هجرانلرینی ، خالد ضیا بکك اسلوبنی آکلایه‌بیلیرز :

احمد جمیل سرکه‌جیدن والده‌سیله سحری صنداله بیندیردکدن صوکره اسکله‌ده اشیادن برشیٔ قالوب قالمادیغنی آکلامق اوزره صوك برنظر تفتیش ایله اطرافنه باقدی . صنداله آیاغنی آتمق اوزره ایدی ، قولندن بریسی طوتدی : حسین نظمی .

اسکی آرقاداشی کوچوك برصیحهٔ حیرتله سلاملادی :

— سن ده‌می کیدییورسك ؟

اونك ده یاننده بر بویوك یول چانطه‌سی واردی :

— أوت بو کون مسافرلری ایله ...

— بن ده لوئیدله کیدییورم ...

بو ایکی محب، آره‌لرنده او کوندن بری یاواش یاواش حاصل اولان برصوغوقلقله شیمدی یکدیکرینه قارشی حسلرینه برسربستئ سیلان ویره‌مه‌یورلردی. حسین نظمی دیدی‌که :

— ایکی کون اول توجیهات آره‌سنده تعیین ایدلدیککی یری کوردیکم زمان حیرت ایتدم .

حسین نظمی ، جمله‌سنك بقیه‌سنی اتمام ایده‌مه‌یور کبی بر آز تردد ایتدی ؛ صوکره آرقاداشنك ألنی طوته‌رق : — نه‌قدر اوزاقی انتخاب ایتمشسك ، جمیل ... تأسف ایده‌رم . دیدی . احمد جمیل خفیفجه النی چکه‌رك جواب ویردی :

— بن ده سنك ینه اوکونکی توجهات آراسنده امیدایتدیککك یرلرك الك کوزه‌لنه تعیین ایدلدیککی کوردیکم زمان صوك درجه ممنون اولدم . تبریك ایده‌رم .

احمد جمیلك آغزنده بوتبریك ، شوایکی آرقاداشك حیاتنی تشکیل ایدن زنجیر تضادك آرتق صوك حلقه‌سی حکمنده ایدی . یکدیکرینه سویلیه‌جك بر شیلری قالمامش ایدی ؛ حسین نظمینك چانطه‌سنی بر صنداجی قالدیرمش ، بکله‌یوردی ؛ ایکی آرقاداش تکرار یکدیکرینك اللرینی صیقدیلر .

[برساعت صوکره مسافره‌رینك سرای برونی دولاشان واپوری حسین نظمی‌یی ، سینه‌سی امید ایله مالی ، برجهان آماله دوغرو کوتوررکن قیز قله‌سی آچیقلرندن بر میل بعلی ایله سوزوله‌رك یاواش یاواش ایلریله‌ین لوئیدك سویش خطنه ایشله‌ین آغیرکمیلرندن بری احمد جمیلی قلبنده برمزار امید مرده ایله صوك تربهٔ آمالنه سوروکله‌یوردی] اولاً حرکت اثناسنده ، اودغدغه ایچنده هیچ برشی حس ایتمه‌دی ؛ والده‌سیله سحری آشاغیده کندیلرینه تخصیص اولنان یره یرلشدیردکدن صوکره یوقاری‌یه چیقدی ؛ صندالر ، مردیونلر تلاش ایله اینوب چیقان خلق ، چوزولن خلاطلر ، قوشوشان طائفه‌لر ، آره صیره ایری سسیله بوکورولتینك ایچنده هر کسی سکوته دعوت ایدییور کبی حدیدانه باغیران دودوك ؛ دها صوکره اطرافنده لیمانك ازدحامی ، استانبوله غلطه آراسنه صیقیشان بوده کز پارچه‌سنی برعربده‌کاه حیات حالنه کتیرن بوتون اوحرکت برمدت بیننی ، کوزلرینی اشغال ایتدی ؛ فقط واپور بوازدحامکاهی یاواش یاواش ، کویا شو بزم حیاتدن تحسرله افتراق ایده‌رك ، اوزاق براقدقجه ، دقیقه‌لر کچه‌رك احمد جمیلك پیش نظرنده بوتون حیاتنك یکانه محفظهٔ تحسساتی اولان بوشهری افقك زمین لاجوردیسنه ترسیم اولنمش برلوحهٔ بدیعه شکلنده براقمغه باشلانجه قلبنده بردن ، بر حس افتراق دویدی ؛ بر حس که همان او آنده بوتون عزم متیننی صارصدی ؛ تکرار کری دونمك ، کیم بیلیر حیاتنك بلکه صوکنه قدر آیرلمق اوزره اولدیغی بویره تکرار آیاقلرینی باصمق ایچون بر آرزوی شدید اویاندیردی .

اوزاقلاندقجه قارشیسنده جهانکیر تپه‌سندن ده‌کزه دوغرو اینن بایرکوچك، ملون طاش پار‌چه‌لرندن اوزرینه برلوحه ایشلنمش اوزون ، یوکسك بر دیوار شکلنده ترفع ایدییور ؛ اوته‌دن پارچه پارچه قاچه‌رق صاقلانیور کبی کورونن بك‌اوغلی صیرتیله غلطه یوقوشلرینك اوزرندن قالقمش متجسس برباش کبی یانغین قله‌سی ایری کوزلریله باقیور، اوته طرفده استانبول تپه‌لرینك اوزرنده جامعلرك برر مغفر سیمین ایله اورتولی جسیم باشلری یوکسلیور ، مناره‌لرك سماواته پرواز ایتمك ایسته‌ین برر تیر بیاض شکلنده‌اوزانان اینجه بویلری جابجا آقشامك هوای اسمری ایچنده کویا اهتزاز ایدییور ؛ بریده کونشك صوك ضیالریله طوتوشمش جاملریله قرمزیلقلره بویانان احسانیه، اسکدار ، دهایوکسکده یشیل تپه‌لرك اوزرینه اتکلرینی سره‌رك مرمره‌یه باقان چاملیجه ، بر آز دها ایلریده طوپراقلردن آیریله‌رق کندیسنی ده‌کزه صالیویرمك ایسته‌یورمش ظن ایدیلن فنار ، موده ، نهایت واپور حرکت ایتدکجه وضعیتلرینی ده‌کیشدیرن — یرلرندن‌اوینایورلرمش، بعضاً یکدیکرینه صوقوله‌رق ، بعضاً بربرندن قاچیشه‌رق دالغه‌لرك ایچنده یوزیورلرمش وهمنی ویرن — آدالر ... شیمدی واپور برآر دها سربستانه ایلرله‌یور، آرتق‌بومنظره‌لر اولکمندن چابوق اوزاقلانیور ، آفاقك سیسلرینه بوغولیوردی .

احمد جمیل اوراده ، قلبنده بریأس عمیق‌ایله کندیسندن قاچیور ظن‌ایدیلن بولوحه‌یه کوزلرینی دیکه‌رك ، باقیوردی . ثابت ، مصر بر نکاه وداع ایله کوزلرینی اولوحه‌دن آییرمایوردی . واپور اوزاقلانیوردی ؛ نهایت او لوحه پیش نکاهنده اوزرینه بر تول کچیرلمش کبی دونوق قالدی ؛ دها صوکره بوسبوتون‌بولاندی ؛ اووقت اوزرینه کونشك بررنك محتضری دوکولمش بولوطلردن باشقه برشی کورمه‌دی .

باشنی چویردی ؛ ایشته کونش اوراده ، تا مرمره‌نك ده‌کزلره دوکولن آفاقنده ، پارچه‌لانمش برداغ انقاضی شکلنده ییغلمش بولوتلرك آرقه‌سندن اینیوردی .

کونش کورونمه‌یوردی، یالکز اوبولوت ییغینتیسنك ییرتیلمش سینه‌سنده بریانغین ، دهاش ، مهیب بریانغین کورونیوردی ؛ اولا او منفذ نوارك‌اطرافنده بولوتلر بر طوفان لعله بویانمش دورییور ، برآز یوکسکده سیاه برکومه اویانغینك فوقنده بر طاق ظلمت قورییور ؛ کنارلردن پنبه ، قرمزی ، آل ، صاری ریشه‌لرصارقیور ؛ برطرفنده اریمش برياقوت‌دره‌سی اینجه‌برخط متبدل ایله یول آچه‌رق آقیوردی . نا کهان‌منظره ده‌کیشدی. کویا بویانغین بردن سونه‌رك اورته‌سنده قرمزی‌برطبق آچیلدی، اطرافندن یمین‌ویسارینه،

زیر وبالاسنه دسته دسته صاری نوردن متشکل اوقلر فیشقیردی . برثانیه صوکره ینه ده کیشدی، بولوتلر بولعلپاره‌لرله مملو طبق اوزرینه پارچه پارچه دوکولمکه باشلادی، نهایت بوسبوتون اورتدی ، آرتق هیچ برشیٔ کورونمه‌یوردی ، اوراده سیاه بولوتلردن برداغ یوکسلدی. ناکهان کونشک صوك برحملهٔ ضیاسی فوران ایتدی ، تا اوداغك تپه‌سنده ، طوتوشمش براورمان کبی پارلادی . شیمدی احمد جمیلك کوزلری بولانیوردی . بوتون ده‌کزی ، سمایی بوبولانتی ایچنده‌قاریشدیردی ، آرتق کورمه‌یه‌رك باقیوردی. برآزصوکره ناکهان آیاقلرینك آلتنده بر فشفشهٔ خفیه ایله اسرار لیالی طاشیمغه حاضرلانان صولرك اوزرینه واسع ، مدید برکولکه دوشدی .

اووقت احمد جمیل، واپورك کنارینه، تخته قناپه‌نك اوزرینه اوطوردی ؛ دیرسکنی دایادی ، باشنی آوجنك ایچنه‌قویدی؛ آقشامك سرین برروزکاریله صاچلری‌اوچوشه‌رق، پیش نکاهنده حاضرلانان کیجه‌نی سیره باشلادی .

بوراده ساعتلرجه بویله، ینه ایچون آشاغی اینمك ایسته‌مه‌یه‌رك کوکرته‌نك شو حال تنهائیسنده بوراده‌دوشونمك ایچون قالمغی ترجیح‌ایده‌رك، اوطوردی؛ فقط دوشونه‌مدی. یالکز بوراده کیجه‌نك یأس برودتی تنفس ایده‌رك بوتون مزاحم حیاتی‌دیکلندیرمك ، بوظلمتی زهرلیه‌رك تشفیه ایدن بر دوای مغشی کبی ایچمك ، قانه قانه جکرلرینی اونکله دولدیرمق ایسته‌یوردی .

بو سیاه بر کیجه ایدی. اویله برکیجه‌که کویا سماوات، بوتون قندیللرینی سوندیره‌رك ده‌کزلره خفایای بزم غیبی دوکمك ایچون حاضرلانمش ایدی . یالکز ایلریده دیرکلرله باجه‌نك برو سرسریٔ لیال شکلنده یوروین کولکه‌لرینه ظلمتلر ایچنده رهبرلك ایدن واپورك قرمزی فناری بو سیاهلقلر آره‌سنده آچیلمش اوزاق بر قرمزی کوز کبی پارلایوردی . بوسیاهلقلر . . .

[احمدجمیل، ایشته شوصاچلرینك آراسنده اوشوته‌رك کچن روزکارك ، قنادلرینی چیرپه چیرپه بو سیاهلقلری سمالردن ده‌کزلره دوکدیکنی حس ایدیور ، کوریور ، اونلرك فشافش سقوطنی ایشیدیورردی : کویا برباران درسیاه . . .

بردن ، بوسیاه کیجه‌نك قارشیسنده عقلنه برباشقه کیجه‌نك خاطره‌سی کلدی .

تا مبدأ حیات خولیاسنده ، تا زمان انجلای امیدنده تپه باشی باغچه‌سنده خلیجه باقه‌رق سیر ایتدیکی مائی کیجه ایله او باران الماسی تخطر ایتدی .

پیش نکاهنده اوماثی کیجه ایله بوسیاه کیجه تقابل ایتدی : مائی وسیاه .

آه ! بیچاره حیات پژمرده ! . . مائی بر کیجه ایله سیاه بر کیجه آراسنده کچن شو بیچاره عمر برهوا ! . . برباران ألماس آلتنده انکشاف ایده‌رك شیمدی برباران درسیاهك آلتنده کومولن اوازهار فرسودهٔ آمال ! . .]

ایشته ، ایشته کوریبور ، کوزلرینك اوکنده ، یاغان بوسیاهلقلر ، ده‌کزه دوکولدکجه وزمزمهٔ واپسین ایله بوغولان بوظلمتلر ، ایشته بونلر اوحیات خولیا اوزرینه چکیلن بر کفن ماتم ده‌کلمیدی ؟

اووقت ده‌کزه باقدی : سیاه بر ده‌کز . . قارا کلغك ایچنده احمد جمیل واپورك کنارندن اسمر بر بوبوکله قایناشه‌رق فرار ایدن او سیاهلقلری کوریبور ، بوتون زیر نکاهنده مخوف ، موحش ، وهم آورعدم سیاهلقدن باشقه برشیٔ کورمه‌یوردی .

آه بوده‌کزك خفایای ظلامی ! . . . بر حملهٔ قرار ، یالکز بر کوچوك حرکت ، اورایه کیده‌بیلیردی . اورایه کیتمك ، بو سیاهلغك ایچنه ، بردها چیقله‌ماز ، عودت اولنه‌ماز ده‌رینلکلرینه کیتمك . . .

[دالغه‌لر اوزون ، قالین برسیاه ییلان کبی قیورانه ، یووارلانه یووارلانه آچیلیور ؛ بللیسز برلسان ایله زیر نکاهنده ظلمتلرك ابعاد بی نهایه‌سنه دوغرو سریله‌رك اونی دعوت ایدییوردی .]

بونلرك آغوش سیاهنه آتیلمق ، یارین دوغه‌جق اولان اوکونشك سفالت حیات ایله استهزا ایدن ضیاسندن قاچمق ، الی‌الابد بوظلمت هیچی ایله شو آسودکیٔ بزم عدم ایچنده یووارلانوب کیتمك . . .

اوزمان کندیسنی بو دالغه‌لرك آراسنده سوزولوب لطیف برمستیٔ عدم ایله غشی اوله‌رق ، اعصابی اویوشه‌رق ده‌کزك او بی پایان اوچوروملرینه دوغرو اینیور وهم ایتدی . اینیور ، برسقوط بی‌نهایه ایله ظلمتلری طبقه طبقه یاره‌رق شو امواج سیاهی کتله کتله صیرتنه آله‌رق ، یاواش یاواش ، برآهنك منتظمله ، عدمه برسکون تسلیمیتله اینیوردی . أوت ، برحملهٔ قرار ، یالکز برکوچوك حرکت ، بی‌نصیب کچن حیاتیله شو بی فائده وجود آراسنده بوده‌کزك بوتون طبقات ظلامنی بر سلسلهٔ اسداد کبی براقه‌رق تا شو عمان دیجورك عمق قعر نایابنه چکدی . نا کهان سیلکندی .

تایانی باشنده برسس :

— جمیل ، نیچون قارا کلقده یالکز اوطوریبورسك ؟ دییوردی .

اووقت تیتره‌یه‌رك آیاغه قالقدی : « كلیوردم، آنه! ... » دیدی ، وبو نومید حیات، یاواش یاواش ، بوسیاه كیجه‌دن ، شـو رنك جاذب عدمدن آیریله‌رق ، آنه‌سنی تعقیب ایتدی . . .

خالد ضیا

مانی وسیاه حكایه‌سنك موضوعی نه‌در؟ بوصوك پارچه‌ده استانبولدن آیریلیشه، كونشك غروبنه ، ده‌كزه ، احمد جمیلك مرآتشؤون غزته‌سنده محرركن اشتراك ایتدیكی تپه باشی ضیافتی خاطره‌سنه عائد برتصویر اشتیاقی وار . ناصل بولویورسكز ؟

خالد ضیا بك، برفكردن اوته‌كنه غایت قولای كچییور ؛ بو آتلاییش، ذهنك قوتلی بر قابلیتیدر. دقت ایدییورمیسكز، هركس بعض مناسبتلر بوله‌رق دماغنده‌كی افكاره برنوع كچید رسمی یاپدیرییور: مثلا شو اوكمده‌كی یازیدن راین نهرینه، ایكنجی سلطان مرادخانه، عثمانلی مدنیتنك انتباه عصرینه قارشی لاقیدیسنه ، ابراهیم متفرقه‌یه ، رسـملی مجموعه‌لرك ییل باشی نسخه‌سنه ، ابوالضیا توفیق بكك ربیع معرفتنه انتقال ایتدم ؛ ذهنمده اوزون برسلسله حاصل اولدی. ایلك نظرده فرقلی، اوزاق كورونن بوتون بوفكرلر غایت آچیق مناسبتلرله بربرینه باغلیدر ؛ اولا : بویازیی باصدیرمق ایسته‌یورم ، مطبعه‌نك فائده‌لرینی دوشوندم ، موجدی خاطریمه كلدی : غوته‌نبرغك مایانسلی اولدیغنی بیلیورم ، خریطه‌ده بوشهر راین نهری اوزرنده كوستریلیور . شیمدی خریطه‌دن، نهردن استفاده ایده‌رك كچید رسمنی باشقه وادیلره دوغرو اوزاته بیلیرم؛ فقط بوسلسله آره‌سنده غوته‌نبرغی آلیورم.

یاشـادیغی زمان بزم هانكی دوریمزه اصـابت ایدییور ؟ مطبعه‌نك اختراعی تاریخی ۱۴۳٦ در؛ اووقت بزده پادشاه ایكنجی سلطان مرادادی؛ بووسیله ایله باشقه برسلسله دوشونه بیلیردم ؛ اسكی استقامتی برافدم ؛ مطبعه، اهمیتلی برمدنیت عاملیدر؛ اوروپانك اون آلتنجی عصرده كنیشله‌ین انتباه امللرینی دویمامق بزم ایچون پك فنا اولدی ؛ سـلطان سـلیمان دورینك حشمتی، علمه ، صنعته عائد تظاهراتی ایتالیانك ، انكلتره وفرانسه‌نك اوزمانكی نوری یاننده یازیق كه سونوك قالییور؛ مطبعه‌سز یاشایوردق؛ جهانده‌كی انقلابی كورمه‌مشز. اودووك اهماللرندن شیمدی متأثرز ؛ بوتأثر برچوق فكره منشـأ اوله بیلیر ، فقط اصل موضوعی ترك ایتمه‌یورم : بزده مطبعه تأسیسنه ابراهیم متفرقه باشلامشدی؛ بواسمدن باشقه ساحه‌لره كچمك قابلدر؛ بن اوزمان چیقاریلان كتابلرله بوكونكی تكاملی دوشوندم، رسملی غزته‌لرك ییل باشی نسخه‌لرینی خاطرلادم، صحیفه‌لرینی چوق كوزه‌ل رنكلرله سوسله‌یورلر،

انسان یاپراغنی چویرمکه قیاماز ؛ بزده بونوعه یاقین تشبثلرك باشنه ابوالضیا توفیق بك کچمشدی : « ربیع معرفت » لری مطبعه نفاستی ایچون برشاه اثردر .

اوکمه‌کی یازیدن پك معقول مناسبتلرله ایلك نظرده اوزاق کورونن بحثلره تماس ایتدیکمی کورویورسکز ؛ بونی سزده یاپه‌بیلیرسکز ؛ حتی هر کون یاپیورسکز ؛ ذهنمز بر ماکنه کبی ایشلر ؛ اکثریا اراده‌مز خارجنده بیله برفکردن اوته‌کنه کچیورز . هم بو یورویوش ، بو آتلایش سببسز ده‌کلدر: یکدیکرینه هرهانکی بروسیله ایله یاقین کورونن معنالر عادتا بربرینی چکر ؛ مکتب بناسندن طلبه‌یه ، خواجه‌یه ، درسلره انتقال ایدیلیر ؛ اوغلی کورولونجه باباسی خاطرلانیر ؛ طانیدیغمز برسس ایشیدیلنجه صاحبنك چهره‌سی دوشونولور ؛ چونکه بونلر بربرینه مقارن شیلردر .

اختیار صوفی برقادینه جنتك اوصافندن بحث ایدیکز ؛ ایچنی چکر ؛ برآز متأثراولور ؛ صوروکز ، خاطرینه جهنم عذابی کلمشدر ؛ دیمك که ضد فکرلرده بویله یکدیکرینی دعوت ایده‌بیلیور .

ئولدیکنی بیلدیکمزاسکی آشنالردن برینه راست کلشز کبی‌یولده هیجانله برآن ایچون صارصیلدیغمز واقعدر ؛ یابانجی برشهرده کزییورکن بعضاً بردن بره کندی وطنمزی خاطرلارز ؛ سببی آچیقدر : یولده کوردیکمز آدامك یورویوشی ، چهره‌سی وفات ایدن ذاته بکزر ؛ یکی کیتدیکمز شهرك بر منظره‌سی بزم کندی مملکتمزی آکدیرر . مشابه ایکی شیئك یکدیکرینی متعاقب ذهنه کلمه‌سی غایت قولای اولور .

خلاصه : اولجه برآراده کوردکلریمزدن بری فکره کلشکن اوته‌کیلرینی‌ده خاطرلامق ، برمعنادن ضدینه انتقال ایتمك ، بر شیئی مشابهیله دوشونمك دماغك طبیعی وظیفه‌سیدر ؛ افکاریمز بویله تسلسل ایدر . ۹۲ نجی صحیفه‌ده معترضه‌ایچنه آلدیغم جمله‌یه باقیکز ، مزاردن صوکره «مرده» ، تربه» کلمه‌لرینی ده کورپورز ؛ آره‌لرنده مناسبت واردر ، عین موضوعه شدتله تعلق ایدرلر ؛ بوکا «مراعات نظیر» یاخود «تناسب» دینیر ؛ ذهنك حرکتلرنده‌کی طبیعی‌جریانه استناد ایده‌رك وجوده کلیر . بونك دها آچیق مثاللرینی ایلریده کوره‌جکنز .

احمد جمیل استانبولدن آیریلیور ؛ متأثردر ؛ غروبی سیر ایتدکدن صوکره هرشی قاراریور ؛ شیمدی کیجه‌نك سیاهلغی اورته‌سنده قالمشدر ؛ ذهناً نره‌یه کچیور ؟ ۹٤ نجی صحیفه‌ده معترضه ایچنده‌کی جمله‌لری اوقوییکز ، مانی ، مسعود بر کیجه یه ده کلمی ؟ سببی معلومدر : ضد معنالر حافظه‌مزده کویا بربرینی چکیور ؛ فلاکت دقیقه‌لرنده بختیار کچن

دملری خاطرلارز. ایکی ضد فکرك یاخود حسك وخیالك بربریله قارشیلاشەرق عین عبارە ایچندە قوللا نیلمەسی دیمك اولان «تضاد» بوندن نشئت ایدر .

۹۵ نجی صحیفەدە اشارت ایتدیکم بر جملە وار ؛ کیجەلین دالغەلر قورقونج اولور ؛ قیورانە قیورانە حرکت ایدر. دالغەلرك بوحالی انسانە اوزون، قالین برسیاه ییلان حسی ویرەبیلیر؛ محررك دالغەلردن ییلانە کچمەسی بریاخود دها زیادە سببلە بربرلرینە بکزەمەلرندن قابل اولمشدر؛ جملە ایچندە اصل دالغەلردن بحث ایتمك ایستیور، ییلانك یورویشی، دەکزك اوآندەکی بر حرکتنە بکزەدیکی ایچون خاطرە کلمشدر ؛ اوحالدە دالغەلرە ، برشیئە تشبیه ایدیلدیکندن «مشبه» ، ییلانە «مشبه به» دییەجکز؛ یالکز دالغەلردن ییلانە انتقال ایتمك برسببلە قابل اولەبیلیر، بونلر بربرلرینك عینی دەکلدر؛ تشبیه ایچون برمناسبت تأسیسی ایجاب ایدر؛ دالغەلرك قیورانە قیورانە اوزایەرق حرکتی بکزتمکە واسطە واساس اولمشدر؛ بوکا «وجه شبه» نامی ویریلیر ، « کبی » ادات تشبیهدر .

بو اصطلاحلری بر آرایە طوپلایەرق سویلەیلم : دالغەلر بکزەتیلیور : مشبهدر ؛ ییلانە خارجدن برشی تشبیه ایدیلیور : مشبه بەدر ؛ دالغەلرك قیورانە قیورانە حرکتی بکزەتمەنك اساسی، واسطەسیدر ؛ وجه شبه دینیر ؛ « کبی » تشبیه اداتیدر. اوحالدە ادات تشبیه + وجه شبه + مشبه به + مشبه = تشبیه مفصل اولور . تشبیه اك چوق بودورت رکنی احتوا ایدەبیلیر . «وجه شبه» لە ادات تشبیهك بولونمەسی ضروری دەکلدر .

تشبیهك تطبیقاتی ایچون بو سؤاللرە جواب آراییکز : جهانکیر تپەسندن دەکزە دوغرو اینن بر بردیوارمیدر؟ یانغین قلەسی ایلە باش آرەسندە نەمناسبت وار ؟ منارەلردن سمالرە پرواز ایتمك ایستەین بیاض اوقلر نیچون کچیور؟ مغربدە ییغیلمش بولوطلر نەدن داغ انقاضنی خاطرلاتمشدر ؟

محلەیە موقوف

کوچوجك أوینك آلتندە عطارلق ایدەن دوغرو باصماز سالم خواجەنك قیزی شریفەیی بوتون محلەدە آرامایان یوقدر. ایکیدەبردە دکانەخبرکلیر: «شریفەخانم بزەکلسین..» دوغرو باصماز، همان شریفە دوغدی دوغەلی بوکا آلیشمشدر ؛ هرکون برقاچ کرە

تکرر ایدن بو ترانه، اونك ایچون « اون پارالق زنجفیل » یاخود « ایکی دانه هندستان جویزی » قبیلندن برسپارش حکمنده درکه ایشته اون سکز سنه دن بری دوام ایدییور.

او، شبهه سز استحقاق کسب ایدلمکسزین، کندیسنی دوغرو باصماز عنوان معنیداریله تلقیب ایدن بو محله خلقنی قلباً عفو ایده رك هرکسی ممنون ایتمك ایچون اون پارالق زنجفیلله ایکی دانه هندستان جویزینی محله مکتبنك قره لامه کاغدلرندن بر پارچه سنه کمال اهتمامله صاروب نازکانه ویردیکی کبی ینه عین تقید نازکانه ایله : « پکی ، سویله یه یم ده کیتسین ! » جوابنی ویرر.

بو درجه خاطرشناسلغی ، مزاجکیرلکی اونی محله ده دوغرو باصمازلقدن قورتاره مامش ایدی. صاغ آیاغنك بر آز ایچری چارپیق باصمه سندن وسیله بولونه رق اوکا کیم بیلیر هانکی قوجه قاری طرفندن اهدا اولونان بو عنوان، سالم خواجه نك معنویتنده ده بویله چارپیقلق وجودینه ذهاب حصوله کتیره رك مطلقا دوغرو باصمازله وقوع بولان اون پارالق بر آلیش ویریشده سکز پارالق بر حیله وجودینه قناعت واردر.

بوتون محله نك خدمتجیلری سپارشی کتیروب خانملرینه تسلیم ایده رکن : « دوغرو باصمازدن آلدم . برکره حساب ایدیکز. » قیدینه لزوم کورورلر وبوتون خانملر حسابی کورمکه لزوم بیله حس ایتمکسزین : « آ ، مطلقا حیله ایتمشدر . » دیرلر .

سالم خواجه بونی بیلیر، اوزاقدن اوزاغه شهرت سیئه سنك عکس ولوله سنی دویار وبوتون دکاننه مراجعت ایده ن چوجوقلره، قادینلره صحت وجدان وحسابنی کوستره رك ازالهٔ سوء نامه موفق اوله بیلمك ایچون : « ایشته کوریورمیسك ؟ باق ، ترازینك کوزینه اون ایکی بچق درهم قویدم ؛ یکرمی بش درهم اولسه اوچ غروش ایده ر ، دیمك یاریسی آلتمش پاره ... آکلایورمیسك ؟ سن بکانه ویردك ، بر یوزلك ده کلی ؟ آل شو قرقلغی، شیمدی بنده نه قالیور؟ آلتمش پاره ... حسابه عقلك ایردیمی ؟ ایشته خانمه بویله آکلات !.. » دیر . عجمی عرب قیزلرینك، یوزینه صیریته صیریته باقان احمق اوشاقلرك ذهننه بو ساده حسابلری صوقه بیلمك ایچون تر ایچنده قالیر ؛ فقط او ، ینه دوغرو باصماز سالم خواجه در ونه وقت محله نك خانملری چوجوقلرینه شکر آلمق ایچون پاره ویرسه لر : « دوغرو باصمازدن آله جقسه ك دقت ایت اولادم!.. » اخطارینه لزوم کورورلر.

سالم خواجه نك حیله کارلغنه قرار ویرلدکدن صوکره برثروت مکتومه صاحبی اولدیغنی فرض ایتمکه بر کوچوك خطوه واردی ؛ بو خطوه لری بوتون محله خلقی، تا خلاجك

چراغندن صاری بویالی قوناغك صاحب مرعی‌الخاطری متقاعدین کتبه‌دن کاشف افندی‌یه قدر ، کویا ال اله ویره‌رك متفقاً همان آتیویردیلر: حکم اولوندی‌که دوغروباصماز، هیچ اولمازسه بش یوز لیرالق بر آدمدر .

« خسیس حریف ! قیزینك آرقاسنه بر یکی باصمه انتاری بیله طاقماز ... » سوزلری محله‌نك عمومی بر ترانه‌سیدر .

شریفه هنوز دنیاده یوقکن ، اونك والده‌سنی اسکیجه بوسکیجه اثوابنك ایچنده کوردکجه هپ بوکا بکزه‌ر بر نقراتله ترجمهٔ مرحمت اولونوردی . صوکره اورته‌یه دها آجینه‌جق بر شریفه‌چیقنجه حسیات مرحمتك مصروف لهنی درحال ده کیشدیردیلر. تادوغار دوغماز باشلادیلر ، اونك بر یوزوك قدر کوچوك آغزینه‌دوقونه‌رق: « زواللی یاوروجق، باباك باشکه بر آلتون نظرلغی‌ده‌می چوق کوردی ؟ » دیدیلر .

ایشته شریفه محله‌ده هر کس طرفندن آرانلمغه بوصیره‌ده ، هنوز قونداقده بر ببك ایکن ، باشلادی . یکی بر لحوسه اولسه یاخود امزیکلی بر والده‌چوجوغنی أوده براقه‌رق کزمکه کیتمك ایسته‌سه درحال‌عطار دکاننه خبرویریلیردی: « آننه‌سی آلسین‌ده کتیرسین» دینیردی . اوزمان شریفه‌نك قارنی لاپه ایله تیریدله بر کوزه‌ل دویوردقدن صوکره ، اوقارشیدن ملول ، ملول باقارکن ، آننه‌سنك قوجاغنه باشقه بر چوجوق ویریلوردی .

دها صوکره شریفه بر آز بویونجه باشقه دورلو بر قیمت کسب ایتدی . اوآرالق بوتون محله‌نك بر اویونجاغی اولدی . أکلندیریله‌جك چوجوقلر ایچون شریفه جلب اولونور ، دکانه : « شریفه‌یی ایسته‌یورلر ، کوچوك خانمله اوینایه‌جق . » تنبیهی کونده‌ریلیردی. محله‌ده بش اون کون اوداسندن چیقارلمایه‌جق خسته بر چوجوق اولسه ثوابی سوه‌ن قومشولردن بری والده‌سنك خاطرینه شریفه‌یی کتیریردی : « صیقیلماسین ، چوجوق ! شریفه‌یی کتیرتك‌ده أکلندیرسین ! » نصیحتنی ویرردی . چوجوق والده‌لری ایچون شریفه‌یی کتیرمك مدار مفاخره ومسابقه‌عد اولونان بر زینت حکمنه کچدی. شریفه‌یه بوقدر خدمتنه مقابل مکافات یاپمق فکرینه مانع اولان بر مطالعه واردی : « آ، باباسی یاپسین ، اوقدر پارا بریکدیریورده چوجوغنی هیچ دوشونمه‌یور . » بعضاً اوکا اوجلری دلینمش پوتینلر، بیقانه بیقانه صولمش اسکی انتاریلر، قیریله‌رق أوك ایچنده غلبه‌لق ایتمه‌سین دییه آتیلمغه قرار ویرلمش اویونجاقلر هدیه اولونور. فقط بونلر ویریلیرکن چوجوغه : « باباك اوله‌جق حریفه سویله‌ده بریکدیردیکی پارالردن سکا یکیسنی آلسین . » طرزنده بر نقرات

تردیف ایدیلیردی. صوکره بوهدیه‌لرك تأثیرات آتیه‌سی تحت تأمینه آلنمق ایسته‌نیر، و: « قیزم یارین ینه‌کل، نه‌می؟ باق، چوجوق یالکز صیقیلیور. » دینیردی. او، أکلندیرمکه مأمور اولدیغی چوجوقلردن دایاق ییدیکنه اهمیت ویرمه‌یه‌رك ایرته‌سی کون ینه کیده‌ر، بر اسکی چورابك بارمقداریسندن قورتیله بیلمك ایچون دورلو خویسزلقلره، شماریقلقلره تحمل ایده‌ردی. او تا دوغه‌لیدن بری وقف وجوده مأمور بر مخلوق اولمق قناعتیله بویویوردی: هر کون نه‌دن ایستنمش ایسه اورایه کیدر، موجودیتنه آرزو ایدلدیکی کبی تصرف اولنه‌جق بر بیچاره تسلیمیتیله بوینی بوکه‌رك « بن کلدم! » دیرـدی. بوکا نه آننه‌سی، نه باباسی اعتراض ایتمزلردی. چوجوقلرینه محله‌ده اصابت ایدن حصهٔ وظیفه‌نك ذلتنی دویمازلردی؛ بالعکس «شریفه کبار چوجوقلریله اوینایور؛ بوتون محله شریفه‌یی سوییور» اطمئنانیله قلباً برغرور بیله حس ایده‌رلردی. لکن بر کون بر وقعه تحدث ایتدی که آزقالدی شریفه‌نك موقوفیت نفسیه‌سنه خاتمه ویره‌جکدی: بر کون شریفه‌یی قولندن طوته‌رق، آغلاته‌رق، باغیره‌رق دکانه کتیردیلر: « آمان، نه‌یارامازچوجوق بو؟ یاپمادیغنی براقمادی ...» دیدیلر. شریفه‌نك یوزی کوزی طیرمالانمش، آغلامقدن شیشمش ایدی. باباسنی کورنجه چوجوق بوسبوتون جوشه‌رق، خیچقیره، خیچقیره آغلایه‌رق آکلاتدی: « شادیه خانم، بنبه أوك قیزی، کدی یاوروسنی یوزیمه آتدی‌ده ... بن‌ده قورقدم، آغلادم‌ده آننه‌سی بنی دوکدی. أولرندن قوغدیلر؛ بن بردها او بنبه أوه کیتمه‌م!...» دیبوردی. سالم خواجه هیچ سسنی چیقارمادی. ایرته‌سی کون شریفه‌یی دکانه برابر ایندیردی؛ و اوکون شریفه‌یی ایسته‌مك ایچون کلن خدمتجی‌یه برنجی دفعه اوله‌رق جواب رد ویردی: « شریفه آرتق بر یره کیتمه‌یه‌جك، شریفه آرتق اوقویوب یازمق اوکره‌نه‌جك، دکانده اوطوره‌جق ... » دیدی. سالم خواجه شریفه‌یه درس ویرمکه باشلادی.

هر صباح دکانك اوکندن کچنلر اونی مندرینه اوطورمش، قارشیسنده‌ده شریفه‌یی دیز اوستی اوطورتمش، ألنده برهلال ایله، جامکانلرده آصیلی دوران کاغددن قره کوزلرله حاجیوادلرك نظر متبسمی آلتنده، قیزیله قارشی قارشی‌یه صاللانیور کورورلردی، و بو، آراصیره بردودوك، یکرمی پاره‌لق مرور، ایکی طبقه کاغد ایسته‌ین مشتریلرك زیارتلریله فاصله‌لره اوغرایه‌رق ساعتلرجه دوام ایده‌ردی؛ سالم خواجه آرتق قیزینی یانندن آییرمامغه تماماً قرار ویرمش کورونیوردی. تام ایکی آی محله‌نك کبار چوجوقلری، شریفه‌دن، بوجانلی اویونجاقدن محروم قالدیلر؛ فقط بونك بویله دوامی یالکز او ایکی آیه منحصر

قالدی . برکون محله‌نك زنکینلرندن ، بنم یاغلقجیلردن مکرم افندی، اصل سالم خواجه‌نك بوقراری اتخاذ ایتمه‌سنه سببیت ویره‌ن شادیه‌نك باباسی دکانه اوغرادی . بو فوق العاده برشرفدی . مکرم افندی برآز هوادن ، صودن ، دره‌دن تپه‌دن بحث ایتدکدن صوکره مقصد زیارتنی آکلاتدی : شریفه درسه باشلامش ، ماشاءاه ، بویاشده ، الله باغشلاسون. اوده شادیه ایچون دوشونیور آما هنوز مکتبه ویرمکه جسارت ایده‌مه‌یور . عجبا اونی صباحلری بورایه کونده‌رسه‌ده شریفه ایله برابر اوقوسه، بوزحمته مقابل اوده برخدمتده بولنسه، آیده برمجیدیه هدیه ایتسه ...

ایرته‌سی کوندن اعتباراً دکانك اوکندن کچنلر سالم خواجه‌نك قارشیسنده ایکی چوجوق کورمکه باشلادیلر . حتی اوچنجی کون محله مکتبنك خواجه‌لغنی ایفا ایدن امام افندی بیله دکانك اوکندن کچرکن باشنی قاپیدن اوزاتوب : « آفرین سالم خواجه ! یاواش ، یاواش عطارلق مکتب خواجه‌لغنه دونه‌جك ، غالبا ؟.. لکن خواجه‌لقده دوغرو باصمالی.» دیمش یدی . سالم خواجه بوتعریض صریحه جواب ویره‌مه‌مش، فقط بوسوزلردن فنا حالده معده‌سی بولانمش ایدی. اوکون درسی بیتیرمکده عجله ایتدی. شریفه‌یه: «هایدی، قیزم ! سن‌ده شادیه خانمله کیت‌ده برابر اوینارسکز . » دیدی . بوتهدید ضمنی‌یه کیتدکجه اهمیت ویرییور ، معناسنی ذهننده بویوتدکجه بویوتیوردی . نهایت برکون آقشام اوستی ینه أوه اوغرایه‌رق مکرم افندی‌یه سرد معذرت ایتدی .

مکرم افندی باشقه برصورت تکلیف ایتدی : « اویله ایسه اذن ویریکزده شادیه ایله برابر شریفه‌یی‌ده مکتبه باشلاتەلم . صباح آقشام برابر کیدوب کلسینلر . »

شریفه، شادیه خانمله برابر مکتبه ویرلدی . هرصباح دکاندن چیقار ، قوشه ، قوشه ینه أوه کیده‌ر ، اکثریتله شادیه‌یی اویقودن اویاندیریر واونی میفی مینی بر لالا وقاریله مکتبه کوتوروردی . برآز زمان صوکره شریفه‌یه رسماً شادیه خانمك قالفه‌لق صفتی توجیه اولوندی. بوخبر اطرافه انتشار ایدر ایتمز قومشو خانملری بر حسد ساری دولاشدی . مکتب خواجه‌سنه خبرلر کونده‌رلدی . مکتبه یکیدن چوجوقلر باشلاتدیرلدی. « خواجه افندی‌یه مخصوص سلام ایده‌رم ، شریفه بزمکینك‌ده قالفه‌سی اولسون » دینلدی. وشریفه‌نك کیتدکجه اهمیتی آرتیور ، شادیه‌یه کیتدکجه وهیه‌لر ، محبه‌لر ، رسمیه‌لر التحاق ایدییوردی؛ آرتق شریفه بوتون محله قیزلرینك قالفه‌سیدی .

بو ، سنه‌لرجه سوردی ، سنه‌لرله کوچوجك کوکسنك نفسنی توکته‌رك قالفه‌لق ایتدی، صباحدن آقشامه قدر صاللانه ، صاللانه مکتب خلقنك یاریسنه درس بللتدی .

شریفه‌نك آرتق تسترینه لزوم کورونوب‌ده مکتب حیاتنه خاتمه چکمك ایجاب ایتدکدن صوکره دکانه ینه‌خبرلر کیتمکه باشلادی؛ محله‌ده نه‌زمان بربایرام یاخود بردوکون ایچون حاضرلق کوریله‌جك اولسه ، نه‌زمان بچمه ، دیکمه متعلق بر ایش ظهور ایتسه دوغرو باصمازك شریفه دوشونولور ، درحال أودن بری آرقه‌سنه یلدیزمه‌سنی ، باشنه اورتوسنی آله‌رق سالم خواجه‌نك دکاننه مراجعت ایده‌ر : « خانم‌سلام ایتدی ، شریفه خانم یارین ایرکندن بزه کلسین . . . » دیر .

او ، نصل اولدی بیلنه‌مز ، محله‌نك اك أبی بیچیم بیله‌ن ، دیکیش دیکن ، النه ایش یاقیشان‌قیزیدر . همان‌بوتون محله‌ده کلین اولان قیزلرك جهازنده اك‌زیاده شریفه‌نك‌مهارت وغیرتندن اثرکورولور ، او هریره قوشار ، هریره یتیشیر، هرکسی‌ممنون ایده‌ر. صوکره، ایش بیتنجه، اونك آرقه‌سنی‌اوقشارلر ، « اکسیك‌اولمه‌قیزم ! » دیرلر ، اوقدر .. دوغرو باصمازك هیچ اولمازسه بش‌یوز لیرالق برآدم اولدیغنه اك‌زیاده بوصیره‌لرده‌قناعت‌اولونور.

یاواش یاواش بوقناعت اوکاده سرایت ایتمش ایدی . اوده باباسنه بر ثروت مکتومه صاحبی نظریله باقار وخدمتندن استفاده ایدن قومشولری قلباً عفو ایده‌رك کندیسنی هر شیدن محروم براقان باباسنه کیزلی برکین دویاردی .

بعضاً بریسنك دوکون حاضرلقلرنده دورلو سوسلی، دانتلالی، قورده‌لالی‌چماشیرلره، ایشلنمش یورغانلره، یاصدیقلره، بوغچه‌لره چالیشوب‌ایشلیه‌رك أوه عودت‌ایتدکدن‌صوکره آننه‌سنه وبالخاصه باباسنه کوسکون ، کوسکون دورور ، اولمایه‌جق بهانه‌لرله بر کوشه‌یه بوزولور، آغلار، آغلاردی . ایرته‌سی کون ینه صباحلین قالقه‌رق کندیسنه یاپیلمایان بوشیلری کیدوب کورمکدن ، اونلره‌دوقونوب اونلر ایچون چالیشمقدن برحظ دویه‌رق قوشار، ایش باشنه عودت ایده‌ردی .

بوتون اطرافنده‌کیلر کوزه‌ل کنیزلردی . او شهزاده باشندن آلنه‌بیلن بر باصمه ، نهایت بربیکه ایله‌مزین خانملرك آراسنده « نه‌یاپه‌یم ؟ بابامك حالنی بیلیورسکز ...» دیمك ایسته‌ین برمعنای محزونیتله دولاشیردی .

آرتق کندیسنی اهمال ایده‌ر اولمش ایدی. طاشیه ، اوصاندیغی بوعادی شیلری تزیینه‌ده لزوم کورمز، صرف طبیعتك الهامیله باشقه‌لرینه عائدشیلر ایچون‌بولدیغی‌ظریف، نفیس ذوق‌زینتپروریدن کندی نفسنی مستفید ایتمزدی ؛ اونده یاواش ، یاواش ، قطره ، قطره حاصل اوله‌رق نهایت بوتون موجودیت معنویه‌سنی استیلا ایدن بر فراغت نفسیه یرلشمش ایدی .

« شریفه خانمه سویله‌یك‌ده بزه كلسین ! كوچوك خانمله برابر چارشویه چیقه‌جقلر! »

بو خبر دكانه كلیر كلمز اوحاضرلانیر ، سنه‌لردن بری سوروكله‌دیكی چارشفنی طاقه‌رق كوچوك خانمك معیتنده چارشویه چیقاردی. ایشته‌سنه‌لردن‌بری بویله‌محله‌ده بوتون كوچوك خانملرله برابر چارشویه چیقمش ، اونلرك دوكونلكلرینی حاضرلامغه یاردیم ایتمش وهپ آرقه‌سی‌اوقشانه‌رق «اكسیك اولمه‌قیزم!» عبارهٔ تشكریه‌سیله‌حق‌ساعیسی تأدیه‌اولونمش‌ایدی.

*
* *

بركون عطار دكاننه صاری قوناغك صاحبی كاشف افندی اوغرادی . سالم خواجه بودفعه ینه شاشیردی. ایشته ایكیدر بویله‌برشرف فوق‌العاده‌یه مظهر اولویور : اون سنه اول مكرم افندی، بوكون‌ده كاشف افندی . . . .

محله‌ده مشهور اولان طلاقت مخصوصه‌سیله كاشف افندی سبب زیارتنی آكلاتدی : آرتق شریفه خانمی كلین ایتمك زمانی كلمش ایدی ، انسان بو بویده اولادیتشدیردكدن صوكره البته مروتنی كورمك ایستر، هیچ شبهه ایتمزكه سالم خواجه‌ده بونی دوشونمه‌یور اولسون . لكن بویله مسائل جدیه‌ده قونو قومشوده یاردیم ایتملی ، ایشته بوكیجه قوناقده چوجوقلرله صحبت ایدیلیركن بودوشونولمش ایدی. اسكی‌قلم رفیقلرندن : «سزدن أیی اولماسین ، خصلت‌ملكانه صاحبی بر ذات ایدی » بریسنك بر اوغلی وارکه بریره ایچ كوكیلمكله كیرمك‌ایسته‌یور ، « یوق ، رجاایده‌رم ، تلاش بویورولماسین !.. شهرامانتنده یوزسكسان غروش معاشی وار ، ایلریسی‌ده پارلاق ... »

بومقدمه‌دن صوكره كاشف افندینك بوتون اسلحهٔ طلاقتی میدانه‌چیقدی وبرساعت ایچنده سالم خواجه‌نك قوای مدافعه‌سنده برتزلزل عظیمی كورولدی .

كاشف افندی دكاندن چیقاركن : «البته سزده آرتق پدرلك وظیفه‌سنی ایفا بویورورسكز ... » دییوردی .

بوكون آقشامه قدر سالم خواجه‌نك ذهننده بوصوك جمله‌نك یالكز بركلمه‌سی مطرد ومتوالی ضربه‌لرله اوردی : آرتق ...

اوكیجه آننه‌سیله شریفه، سالم خواجه‌یی دەرین دەرین متفكر كوردیلر ؛ صوكره بردن ، اختیار آدم ، شریفه‌یه باقدی ، باقدی ، بر شیلر سویله‌مك ایچون دوداقلری قیپرداندی . سویله‌مه‌دی . یوتقوندی وبر چوجوق كبی ایكی الیله باشنی طوته‌رق‌هونكور هونكور آغلادی .

*
* *

ایشه قرار ویرلدکدن صوکره شریفه‌یه ناصحلر، سالم خواجه‌یه‌ده واعظلر چیقدی. ایکیده برده شریفه ینه جلب اولونیور، اوزون، اوزون نطقلرله نصیحت ویریلیوردی: «اویله‌یا! پاره‌لری نه‌کونه صاقلایور؟.» دییورلردی.

همان بوتون محله خلقی دکانه اوغرایه‌رق سالم خواجه‌یه وعظلر یاپیورلر، آرتق شوصاقلانان پاره‌لرك میدانه چیقارلمه‌سی لزومندن بحث ایدییورلردی.

برکیجه قارشیسنده صوموروتان قاریسنه صوردی:

— قاچ لیرا اولسه یتیشیر؟ یکرمی؟..

شریفه حدتله اودادن دیشاری چیقدی. آنه‌سی جواب ویرمه‌یه‌رك صوموروتمقده دوام ایتدی.

سالم خواجه صبرینی غائب ایتمه‌یه‌رك تکرار صوردی: اوتوز؟.. اوتوزه سوزیوق آ، اون‌بش‌ده آغرلق ویره‌جکلر.

ایرته‌سی کون سالم خواجه‌نك دکانی قاپالیدی. هرکس مراق ایتدی. أوندن صوردیلر، سببی بیلن یوقدی. دها ایرته‌سی کون سالم خواجه آنجق ایکی ساعت دکانی آچیق طوتدی. برکون اولکی غیبوبتنی صورانلره جواب ویرمه‌یوردی. اوچنجی کون اوکله‌دن صوکره دکان ینه قاپالیدی.

اوکون آقشام سببی آکلاشیلدی. سالم خواجه أوه کلوب جبه‌سنی آرقه‌سندن آتدقدن صوکره قوینندن برکیسه چیقاره‌رق شریفه‌نك اوکنه فیرلاتدی. وسؤاله حاجت براقمایه‌رق:

ـ أوی استغلال ایتدم! دیدی.

بوخبر محله‌ده انتشار ایده‌ر ایتمز همان هرآغزدن عین جمله چیقدی:

— حیله‌کار حریف!.. دوغرو باصماز بو، مصرف ایتمه‌مك ایچون نه‌اعلی یول بولمش!.. دیدیلر.

* * *

شریفه برنجی دفعه اوله‌رق کندیسی ایچون چارشویه چیقدی. برنجی دفعه اوله‌رق کندیسی ایچون دیکیش دیکدی. شیمدی دکانك اوسته‌ده عاریة تدارك اولونان ماکنه‌نك متمادی غیرلتیسنی ایشتدکجه سالم خواجه اوزون، اوزون دوشونویور. وبوتون سپارشلری یاکلش آکلایه‌رق قرنفیل ایسته‌ینه دارچین ویرییوردی. کیجه‌لری أودن قاچه‌رق محله قهوه‌سنه التجا ایدییور، اوراده معنیدار تبسملرله: «نه، سالم خواجه، الله مبارك ایتسین.» مقدمه‌سیله لاقیردی آچمق ایسته‌ینلره دونوق برنظرله باقیوردی.

* * *

برصباح اوكا خبر ويريلبرلركه هرشی حاضر، يالكز ... أوت، يالكز كلين اوداسی دوشونك زمانی كلمش. اوآكلايه‌مايه‌رق باقيور، «كلين‌اوداسی نه‌ديمك؟» معنای‌استفساريله بكله‌يوردی. او وقت خبر ويرديلر كه كلين اوداسی‌ديمك آينه، قونسول، قناپه، قولتوق، پرده، كليم، شمعدان، ساعت، فلان وفلاندر.

سالم خواجه، جواب ويرمه‌يه‌رك‌دكاننه ايندی، اوآقشام تكرار كلين‌اوداسندن بحث اولونمق ايستندی، جواب ويرمه‌يه‌رك محله قهوه‌سنه چيقدی.

شيمدی آرتق‌سكوت ايديور، قاريسيله قيزينك يوزينه باققدن قورقه‌رق اونلردن قاچيوردی. فقط دوكون تأخر ايديور، داماد صبرسزلانيور، محله‌خلقی سالم خواجه‌يه عادتا برخصومت ونفرتله باقيوردی.

بركون قاريسندن برخبرفوق‌العاده آلدی :— كلين اوداسی قومشولر حاضرلايه‌جق. سنك پارالركه احتياج قالمادی.

اوكون سالم خواجه دكاننك‌اوكندن برآينه قونسولك، ايكی‌قناپه‌ايله‌آلتی‌صنداليه‌نك، بركليمله برجفت شمعدانك كچيرلديكنی كوردی. وباشنك اوستنده تاوان آقشامه قدر متمادی برانين ايله غيجردادی.

*
* *

دوكون كونی شريفه‌يه ياغلقجيلردن قالديرلمش آل‌قديفه اوزرينه صيرمه ايشله‌مه‌لی بركلين اثوابی كيديرديلر، باشنه كرا ايله آلنمش برتاج قويديلر وشريفه بوايكره‌تی قيافت ايله قومشولردن طوپلانان بوايكره‌تی اشيا ايچنده كلين اولدی.

برهفته صوكره سالم خواجه دكاننده اوطوروركن ينه آينه ايله قونسولك، ايكی قناپه ايله آلتی‌صنداليه‌نك بركليمله برجفت شمعدانك كچديكنی كوردی؛ كلين اوداسی كلديكی يره عودت ايديوردی. بو، داماد بكك اوقدر نشئه‌سنه خلل ويرمه‌دی، حتی او آقشام شريفه‌يه: «حقی‌وار. اكر بوقدرتصرفه رعايت‌ايتمه‌سه‌يدی‌اوقدر پارا بريكديريرميدی؟»ديدی.

*
* *

شيمدی سالم خواجه حقيقةً پارا بريكديريور، هرآقشام مينی مينی بركاسه ايچنه آتديغی پاره‌لری آليور؛ كوزلرينی سوزه سوزه ذهناً حسابلريايه‌رق، بورادن‌اوچ‌غروش، دوورت غروش، حتی بعضاً برچاريك آييره‌رق، چكمجه‌سنك برطرفنه صقيشديرييور. وهرآقشام كنندی كنديسنی تسليه ايده‌رك: «برشی دكل! بوكيديشله اوتوز ايكی آيده اوده‌نه‌جك . . .» دييور.

شریفه او ، هرزماندن زیاده محله‌یه موقوف! دوکونده اشیا اعاره ایدنلره قارشی اوده‌نه‌جك دین‌شکرانی وار، ینه‌ایکیده برده دکانه خبر کلیور: « شریفه‌خانم بزه کلسین، برپارچه دیکیش وارده ... » دینیور. محله‌ده کبه‌لکنه انتظار ایدنلرده‌وار. بش آلتی آی صوکره دوغوره‌سنه انتظار اولنان شادیه خانم شیمدیدن پیله‌یور : « برابر امزیریز ، ده‌کلمی ؟ سوت قارده‌شی اولسونلر ! » دییور.

خالد ضیا

خالد ضیا

حیاتی،ایلك اثرلری ــــ خالدضیا بك، ۱۲۸۲ ده زیرك یقوشنده زنکین، نسبتاً منور برعائله آراسنده دوغدی ؛ چوجوقلغی استانبولده‌صوکره ازمیرده کچیردی ؛ باباسی عشاقی‌زاده حاجی‌خلیل افندی‌حافظله مولانایی آکلایه‌رق سوه‌جك‌قدر فارسی ادبیاتنه واقفمش؛ کندی‌کوچوك ایکن بویوك پدرینك حضورنده خیالی وقعه‌لرله دولو ، مدحت افندینك حکایه‌لری کبی ادبی قیمتی آز ، جلدلرله رومان اوقومش .

اووقت‌مکتبلرمزی هیچ بکنمك‌قابل‌ده‌کلدی؛ یالکز تورکجه‌ایله‌فکری محدودقاله‌جقدی؛ فرانسزجه اوکرنمك ایچون مخیتاریست مکتبنه دوام ایتدی ؛. علوم طبیعیه‌یه مراق ایدییوردی ؛ « قانون وفن‌ولاده » « مبحث‌التحف » « بوقلمون کیمیا » حتی « مزاردن‌سسلر» کبی دها صوکره یازدیغی کوچوك اثرلرنده بونوع معلوماته میلنی کوروبورز ؛ ازمیرلی نوزاد بکله برابر ۱۳۰۰ مارتنك ایلك کونی چیقارمغه باشلادیغی نوروز مجموعه‌سنده حکایه وشعر ایله برابر طبیعیاته عائد برچوق یازیلری واردر : توالت ماصه‌لرنده بولنان سونکر ، طزاق ، فیرچه ، صابون ، لوانطه کبی شیلرك ناصل یاپلدیغنی ، کیمیوی ماهیتنی ابتدائی بر متفنن ذوقی ایله آکلاتدیغی نسخه‌لرده آلفرد دوموسه‌دن، میلوادن ، ویقتور هوغودن ، ماله‌ربدن برقاچ پارچه، برداملہ قان کبی ایکی اوچ حکایه‌دن عبارت ترجمه‌لرینی اوقویورز . افاده‌لری هنوز غایت بسیط ؛ فضله یوکلی شعر فیضانلری یوق ؛ نامق کماله، اکرم بکه هیچ بکزه‌مه‌یور . «برفقره» سر لوحه‌لی حکایه‌سی برده آنجق احمد مدحت افندی‌یی خاطرلاته‌بیلیر !

ادبی‌شخصیتی ازمیرده چیقان «خدمت» ده‌کی نشریاتیله باشلایور؛ قسماً بوغزیته‌یه تفرقه‌ایلدکدن صوکره کتاب اوله‌رق باصیلان نمیده ، بر اولونك دفتری ، منثور شعرلر ، بر مخطره‌نك صوك یاپراقلری، بومیدی ؟، هیهات، برازدواجك تاریخ معاشقه‌سی، مزاردن سسلر، فردی وشرکاسی کبی اثرلری ماضی‌یه نسبتله بر انقلاب دیمکدی ؛ ذوقی محدود وعادی نسبتده بسیط بر چوق کیمسه‌لر

اعتیادلرینه موافق بولهمازدی؛ شدتله هجوم ایتدیلر؛ مجاهده‌یه، حقنك تسلیمنی تأمینه مجبور اولدی؛ تسلی‌یه، استنادگاهه محتاجدی ؛ استانبولدن اکرم بکك برمکتوبی کلدی؛ فتوره یاقین حزنی‌لیاقتندن امین ، طاتلی امیدلرله یوکسك بر صنعتکار حظی دویه‌رق صارصیلدی ؛ اوروپانك تفوقنه قانعدی ؛ ذکاسی کوزه‌ل نمونه‌لر قارشیسنده‌قهرمانلرینك روحی تحلیللری ایچون‌یکی مشاهده‌اصولنی آکلامشدی. اکرم بك کبی، کنجلر اوزرنده نفوذلی، ادبی صلاحیتله مجهز بویوك برادیبك تقدیری دوغرو یولده یورودیکنه حق ویریپوردی ؛ بومکتوب عزمنه ، جسارتنه یکی بر قوت علاوه ایتدی .

قهرمانلرینك اوصافی — حکایه‌لرنده‌آبی، نیکبین،اخلاقه‌باغلی برنظری واردر: نمیده، فردی وشرکاسی ایکی قیزله برارکك ، براولونك دفتری برقیزله ایکی ارکك آراسنده کچن‌صیجاق‌حسلی برر عشق ماجراسیدر؛ خسته، متورم نمیده ، ناهیدله‌نائلك باغچه‌ده‌کی ملاقاتنی کورویور؛ قیریق کوکلی، آجی براستغنا ایله نشان یوزوکنی تسلیم ایده‌ر ؛ آرتق یشایه‌ماز . فردی وشرکاسنده اوکسوز، فقیر سانحه اسماعیل طیفوری اولوملره قدرسوره‌ن تمیز وفالی برتحسسله سوییور ؛ ارکك‌ده عین حلجانله متهیجدر ؛ پاره ایله عشق آراسنده مجادله،سانحه‌ده یوکسك‌بر فراغت، عالیجنابانه‌فدا کارلق حسلری اویاندیرر ؛ طیفور برآن ایچون ثروته مغلوب، قوتسز بر احتراص‌ایله فردینك قیزی هاجرله‌أوله‌نیر، لکن سوه‌مز؛ روحی‌سانحه‌نك‌آشناسیدر؛ رفیقه‌سنه‌خیانت ایده‌بیلیر؛ حتی حسنی صاقلایه‌ماز؛ سانحه‌نی سودیکنی اعتراف ایدر ؛ هاجرك افتراقه، هجرانلره تحملی یوقدر ؛ چیلغین بربحران آراسنده اودابی کلیدلر؛ جبیننکی طوتوشدورر ؛ أوی یاقار ، یالکز اسماعیل طیفورچیلدیره‌رق قورتولور ؛ سانحه آرتق دلینك بدبخت براسیری کبی یاشامقده ذوق آره‌یه‌جقدر. براولونك دفترنده وجدی، خاله‌سنك قیزی شعرله‌مشغول اوله‌بیلن‌نکارله برعائله‌تشکیل‌ایتمك‌ایسته‌یور؛مکتب‌آرقداشی حسام‌الدین، ادبی هیجانلره مفتون برکنجدر ، نکارك حسلرینی دها‌قولای آکلایور ؛ وجدی حیله یه ، غیظه ، فنا بر ظلمه تنزل ایده‌مز ؛ عشقنه حسرتدن آجی ماتملی برتربه یاپه‌جق ؛ لکن هرحالده آرتق بوطبیعی و مسعود ازدواجك متحسر برشاهدی کبی یاشامق ایسته‌مه‌یور . حرب . . عودتندن صوکره عادتا ملتزم، قیصه برخسته‌لق . . . نهایت اولومنه قدر سیاه برسکوت .

نمیده ، فردی‌وشرکاسی ، براولونك دفتری هرشیدن زیاده فدا کارلق، وفاحتی یوکسك‌فراغت حسلریله‌دولو أثرلر!.. دیکرحکایه‌لری‌ده بونلره‌یاقیندر: مائی‌وسیاهده‌کی زواللی‌اقبالی، آننه‌سنی، احمد جمیلی ده‌رین آجیلرایچنده سودك؛ نهالك اصیل، اینجه‌عصبیلکی هیمزی برآننه شفقتیله‌خسته ایتدی؛ شاعر راجی‌یه‌بیله قیزمقدن‌زیاده مرحمتله‌متحسس‌آولویورز؛ بهلول، فردوس‌خانم،وهبی‌بك بزه کوروندیکی قدر محررایچون‌ده مستکرهدر؛ کابوس نهایتنده انتقام ابتداشیلکنه تبعیتی کوسترلمه‌دن فنا، اخلاقسز شخصیتلرك آلچالدیغی آکلاشیلان براثردر ؛ لزومسز، پك آچیق سربستلکه جواز ویرمکله برابر فروزانده معزز برعفت عزمی وار ؛ بوتون کوچوك حکایه‌لرینه باقیورم: مکتوب‌پارچه‌سنده‌کی آنا اوغل ، پنجره‌مك حکایه‌سنده قیسقانچ‌وسیاه کوزلریله روحنك زندانلرندن بایقوش کبی آجی باقان‌اختیار قادین وضعیتنده‌کی فنا شخصیتلری مستثنی عد ایده‌جکم ، قهرمانلرینی اوقدر سویلن اخلاق اوصاف ایله کوسته‌ریور .

افاده‌سی — مائی وسیاهده ، عشق‌ممنوعده ، بریازك تاریخی، صوافون‌دمت، کوچوك‌فقره‌لر، برشعر خیال‌کبی کوچوك حکایه کلیاتنده اسلوبنك چوق رنکلی ، اکثریا محتشم ظرافتی صوك حدینه

بولمشدر: آغیر، پارلاق ضیالر آلتنده، قوس قزحدن‌قویو رنکلر ایچنده یازییوردی؛ پوروله‌دن‌طبیعی برحالده آقیورکبی دوشونولمش کوزل‌برتشبیه یاخودعصبی،جانلی مسلسل‌استعاره‌لرله ضله‌سوسله‌نه‌رك بیك دورلو ظریف انحنا آراسنده قیان ، بعضاً پارلتیسیله کوزلری قاماشدیره‌رق کوپوکله‌نن و دائما اطرافنك کیم‌بیلیر هانکی منبعلردن کلن طاشقین دالغه‌لریله بعضاً سوزوله‌رك ، صوکره ینه قاباران بر احتشام ایله کنیشله‌یه‌رك دائمی جریانلرینی تعقیب ایتدی. تصویرلرینی، طبیعتك حقیقی رنکنه موافق ومشخص اولمقدن زیاده، مجرد یالکز ذکاده موجود خیالی برعالمك قویو انطباعیله دولو بولویورز؛ مخیله‌سی خیزلی، دوام‌لی یاغمورلردن طاشان فیرطنه‌لی ایرماقلره بکزه‌یور ؛ بویوك آغاجلری قاصرغه حالنده سوروکله‌ین کوپوکلی فیضانی اوزاق افقلردن کورونه‌بیلیر ؛ساکن آقیشی بیله یاز موسمنك قوراقلغنی خاطرلاتمایور ؛ قویو رنکیله آغدالانه‌رق جریانی کوکلره شفاف برتحسس ، کیزلی برشعر خفیفلکی ویرمه‌یور؛ یازیلرینك قیافتی آغیرسوسلر ایچنده‌پارلاق،قیمتلی طاشلرك شعشعه‌سنه مستغرقدر؛ چیزدیکی هرتابلونك بویالرینی قوتلی وکثیف کوروپورز . روحك اینجه‌لکلرینی تحلیل ایدییورکن بیله اسلوبنك ظرافتی محافظه اعتنالری ، بوکونکی ذوق ایچون برآز صنعیلکی حس‌اولونور.

اثرلرینك ملی برلی اولوشی — أدبی ماضیمزه بورجی آزدر . فرانسز أثرلرینه تابع قالمه‌سی اعتراضه وسیله اولویور ، تحلیل ایتدیکی اشخاصی یرلی، بزم‌عنعنه‌لریمزه‌منسوب بولمایانلر وار؛ کوچوك حکایه‌لرینك پك چوغنده محلی منظره‌لری کوسترمك ، ترسیم ایتدیکی سیالری همان طانیمق قابلدر: «بیاض شمسیه»نك ملی‌اولماسنه‌هیچ مانع‌یوق؛ زرین‌ایله کنج‌ضابطك‌عفیف برقارشیلاشمه‌سنی تمیزتحسسلرله پنجره‌دن کورمك . . قیصه‌برزمان صوکره یکی عائله‌نك بختیار سیرانلرندن برینه شاهد اولمق . . . زوجك مینی بر یتیم براقه‌رق سوندیکنی ایشیتمك .. بوتون انسانیتله برابر بزم‌ده فجیع یارالریمزدن بریدر. «صوك چوجوقلر»ده مملکتمزك آجیسی‌وار؛ کناهسز دورت‌یاورونك أبدی ماتمیله مضطرب ، أیی قلبلی برعائله طانیورز . أیوب قبرستاننده خلیجه‌باقان، خفیف میللی‌بر یاماجده دورت دانه کوچوك مزاری هرسنه قیریلن برسعادت عذابیله زیارته کیدییورلر . آننه قرمزی ، پنبه ، صاری، بیاض رنکلی برر کل فدانی دیکمك ایسته‌یور ؛ لکن چالتمه‌لری احتمالی چوق ؛ بابا کللری کوچوك‌أولرنده یتشدیرمه‌یی دوشونیور؛ یارین بوتون غنچه‌لر آچیلدقدن‌صوکره هربندن باشقه رنکده کوزه‌ل برردمتله کوچوك‌یاورولرینی، عثمانی، فرخانی، احسانی، وجدانی کورمکه کیده‌جکلر؛ بوتمیز املارك یالکز اجنبی عائله‌لرنده ماتملی برر چیچك کبی آچیله‌جغنی، بزم حسسز، عادی، لاقید بروحشی اولدیغمزی کیم ادعا اده‌بیلیر؟ آننه ایله بابانك أیوبه کیدرکن تربه حولیسنده کوکرجینلره داری آتمه‌سی ، ایچلرندن کلن براحتیاجله دعا ایتمه‌لری، هپ بزم قیریق کوکللرمزك برتسلیسیدر.

علینك آرابه‌سنده برکوی یاشایشی وار؛ آنادولی، آننه‌لرك مؤبد مجرانیله صیزلایور؛ علینك والده‌سی کویا حسرت وقهر ایچنده یاشامق نصیبی‌ایچون دوغمشدر.

ملی‌حکایه‌دن یالکز سفیل ، بی‌چاره‌خلقك تأثرلرینی، روحنی تحلیل وارائه معناسی آکلامایورز؛ عشق ممنوع محیطنه‌بکزه‌ین أولریمز وار . . .

خالد ضیا قهرمانلرینی بوتون تمایل و احتراصلریله صحیفه‌لری آراسنده یاشاتمق ایسته‌یور ؛ نهالك معصوم، اینجه روحنده‌کی چارپندی‌یی قیستانج دیمکه قیاماه‌یغمز حسلرینی دویویورز ؛ بهلولی‌اخلاقسز ، چاپقین ضعفلری ، عادی ، حریص فلسفه‌سیله طانیمق قابلدر . مربیه‌نك مستثنی ، صیجاق آننه

شفقتیله سوسلو چهره‌سنی خالد ضیابکده عمومی اشخاصدن بری اوله‌رق کوسترمه‌یور. حزنی، سونجی، بوتون زهری ونشئه‌سی هپ ایچنه آقان اینجه کوکلی، زواللی بشیری آجیه‌رق سوییورز .
موضوعی برم عنعنه‌لریمز، اعتیادیمز خارجنده قالان یازیلری‌ده وار : حیات شکسته، پنجره‌مك حکایه‌سی ، رقصدن عودت ، اسکی مکتوب خریستیان عائله‌لرینه عائددر. تماماً اوروپاده کچن وقعه‌لره توافق ایدنلری‌ده بولویورز : موسیو قانغورو، براوو مایسترو بونوعدن ایکی مثال کبی کوستریله‌بیلیر. فاره ، فروزان تطبیق ، کابوس تألیفی تیاترو تاریخمزك قیمتلی اثرلری ده‌كدر .

قار

دون صباح اویاندیغمز زمان بوتون طبیعتی سالدیده صاچلر کبی آغارمش بولدق : دست شتا یرلره قالیچهٔ بیاضنی سرمش ، قدید اشجاره نامتناهی قوللو کوموش شمعدانلر منظره‌سی ویرمشدی .

قارلی کونلری سه‌ورمیسکز ؛ گنج ایسه‌کز أوت ، ده‌کلسه‌کز خایر ده‌کلمی ؟ قارك لطافتندن بحث ایدن ، آووچ آووچ سمادن دوکولن پاپاتیه‌لره ، زنبقلره ، بیاض تویلره بکزه‌تن ارباب خیـال ، شبهه‌سز قلبنده‌کی حرارت حیاتی ایله شـدائد برودته مقاومت ایده‌بیله‌جکنی حس أیله‌ینلردر .

قارطوپی اویناmقدن ذوق آله‌جق بریاشده بولنانلر البته فصل شتانك قارلی کونلرینی بکلرلر . اون ایکی سنه اول بنده‌کز بیله :

أشنی غائب أیله‌ین قوشلر
کبی قار
کچن أیام نوبهاری آرار

دیمشدم . روحم مناظر برف ایچنده برشعریت حس ایتمشدی . بوکون غالبا سقوط اوراقك فجاعت مسلمه‌سنه رغماً ، صوك بهاری ترجیح ایده‌جکم .

قار مکتب باغچه‌لرنده سه‌ویلیور ؛ سنه‌نك نمایش پیرانه‌سی چوجوقلرك خوشنه کیدییور . دون صباح چانطه‌لری اوموزلرنده ، مکتبه قوشان یاورولری تماشـا ایتدم : قارلرده آتشـین روحلرینی یوارلامق ایچون نه‌قدر استعجال ایدییورلردی . آرا صیره کوکسـلرینك بخار حاریله ایصیتمق ایچون پارماق اوجلرینی طوپلایور ، صوکره برد

كيراز كبي قيزاران قولاق ممه‌لرینی صیجاق پارماقلریله اوقشایه‌رق ایصیتیورلردی . کوشه باشـلرنده بری برینه هایقیران روزکارلر ، دوورت یول آغزلرنده کوچوك قاصیرغه‌لر یاپیور ، مینی مینی مکتبلیلری طوقاتلادقجه صـانکه شطارتلرینی قامچیلامش اولیوردی ؛ پو یرازك بر یاپراق کبی چویردیکی ، صارصدیغی چوجوق ، بوضربهٔ سیاله‌یه کورولتولی بر خنده ایله جواب ویریبور . بویاشده بوتون حوادث جهانه قارشی انسانك یالکز برجوابی واردر : قهقهه !

قیش کونلری ، هرکس دقت ایتمشـدر ، چوجوقلر دهـا شن اولورلر ؛ صـانکه سخونت طبیعیه‌لرینی برودت خارجیه تضعیف ایدر . قار اوسـتنده هربهانه اونلری ولدورور : بییقلردن صارقان بوز ییغینلرینی پرلانطه صـالقیملرینه ، بدبختلرك کوکسنی دوکدیران قار دانه‌لرینی مینی مینی مجیدی نشـانلرینه بکزه‌تیر وکیم بیلیر بلکه ده سـفالته قارشی طبیعتك بوهجومنی برمکافات صانیرلر وآرتق بونلر ، کولمك کولمك ، قهقهه‌لرله اطرافی دولدورمق ایچون اونلره کافیدر .

اوح ! بو حسیاته عودت ایتمه‌یی ایسته‌مه‌ین بر بختیار وارمی‌دز ؟ لوحهٔ شـتا اوسـتنه نودمیده روحـلرك سردیکی طبقهٔ سرور ونشاطی قالدیرنجه بسـاط برف اوزرنده آثار حیاتدن زیاده ثولوم لکه‌لری کشف ایده‌جکز . باغچه‌لره باقکز : آرتق کونشـك ایلیق شعاعاتی سیس طبقه‌لرندن کچه‌میور . یووالری ایصیتمق ایچون بعد ازین قوشلرك حرارت نوازشندن باشقه برشی قالمامشدر ؛ جهانه تازه برکلین کبی بیاضـلر کیدیرن قار ، زواللی سرچه‌لر ایچون واسع ، نامتناهی برکفندر .

سرچه‌لر . . . قوشـلرك یکانه نوع وفاکاری ! . . شیمدیدن صوکره آنجاق اونلر سـکون عمومی‌یی نقطه‌لایه‌جق ، آنجاق اونلر قورو داللره برر کوچوك آونك حیـات آصه‌جق ! . بیلمم نیچون بز قیرلانقیجلری ، اسپینوزلری ، هرجائی مشرب طیور صیفی سرچه‌لره ، او هر موسمده غاغاسنده بر چوب پارچه‌سـیله پنجره‌مزه کله‌رك هر زمان جوارمزه برآز موسیقیٔ محبت کتیرن قوشجغزلره ترجیح ایده‌رز . سونکو کبی کوکسلره کیرن ، شمال روزکارینه یال وبالنی آچه‌رق ، صوئوغی ، آچلغی ، ئولومی کوزه آلدیره‌رق صـاچاغمز آلتندن آیرلمایان سرچه‌لر ، غالبا عدم امکان خیانتدن تمامیله امین اولدیغمز آرقداشلر کبی برآز استغنای قلبمزدن قورتوله‌مایه‌جق ! دائما سودیرمك ایچون برآز شبهه مؤثر بر دوادر : زواللی سرچه ، بیلمش اول که سه‌ویلمك ایچون صداقتدن زیاده شیطنت لازمدر .

پویراز پنجره‌لرده خیرلدایور ، اوکسورویور ، کوزیمك اوکنده بر نشئه دالغالانان آله‌وی صانکه تحقیر ایدییور ؛ بزی خودکام ایدن بو آله‌ودن باشمزی چویرنجه همجنسلرمزك الواح اضطرابنی کوره‌جکز . یازین یالکز اکمك پاره‌سی دوشوننلر قیشین اکمك واودون مصارفنه قارشیلق تدارك ایده‌جك ، صیجاق کونلرده آچلقدن قورقانلر فصل شتانك اوزون کیجه‌لرنده ایکی دشمن قارشیسنده بولنه‌جقدر : آچلق وصوئوق ! کوندوزکی متاعبك کمینه مکافاتی جیبنه قویوب‌ده خانه‌سنه عودت ایتمك اوزره یوله چیقان بدبخت ، هم فرونه هم کومورجی‌یه اوغرامغه مجبوردر . أوده کیلری هم بسله‌مك هم ایصیتمق لازم . حالبوکه اوزون کیجه‌لی موسم مصارفی آرتدیررکن کوندوزلرك دوامسزلغی یومیه‌یی قیصالتیور : زواللی کونده‌لکجی ، مأکولاته ویره‌جك اولان پاره‌دن قوپاره‌جغیله کومور آلمه ، اکمکدن واز کچمکه مجبور . صوکره بوندن باشقه فاجعه‌یی قاتلاندیران بر حادثه دها وار : أوده کوچوکلر هپ اوکسورویورلر . صوئوغك زهر آلود بوسه‌سی جکرلرینی ایصیرمش ؛ بونلری تسخین وتغذیه‌دن باشقه برده تداوی لازم . بونلر ایچون اجزاخانه‌یه‌ده کیرملی . . .

ایشته پدرك عاجز وکریه‌بار کوزلری اوکنده ایکی اوفاق تابوت ، کانون ثانی ایچنده بولوتلانیور . أوینه قوشویور ، خسته یاورولرینه علاج کتیره‌مه‌ین قوللرینی آچیور ، اوکسوروکدن پارالانان مینی مینی کوکسلری کوکسنه باصدیرییور ؛ سفالتك بو بی‌کناه قربانلرینی بوسه‌لریله ، نوازشلریله ، کندی حرارت غریزیه‌سیله صوئوقدن قورومغه چالیشیور . آه کندی دامارلرنده‌کی صیجاقلغی اونلره کچیرمك قابل اولسه‌یدی ! . . فقط بوممکن دکل ؛ ایشته ینه مینی مینی بر تابوت ، مصرانه پیش خیالنده غیجیردایه‌رق اوته‌یه ، اوزاقده‌کی سیاه سرولرك آلتنه دوغرو کیدییور . وشباط سماسی ایکی کوچوك طوپراق بیغیننك اوستنه قارلر بیغیور بیغیور . .

اوف ، بوتصور ایشته تا کوزکلریمك آراسندن منجمد بر رعشه دولاشدیردی . . چابوق چابوق کچیکز ای ایام ظالمه !

صوئوغك بوتون شدت ستمنی کورمك ایچون اقالیم عثمانیه‌دن چیقملی‌یز . مملکتمزك سماسی قیشك اك صوئوق دقیقه‌لرنده‌بیله بالنسبه پك رحیم وشفیقدر .

باقکز : کچن سنه آلاسقا قارشیسنده برجزیره‌ده کورولمش شوفاجعهٔ برودتی دیکله‌یکز : یازکلش ، جزیره خلقی اثر موجودیت کوستره‌مه‌مشدی ؛ متجسس بر سیاح ، حقیقی

آکلامق ایستەدی . آدایه کچدی : بوتون جزیره خلقی ، اختیار، چوجوق ، قادین هپسی چیریل چپلاق دوکمشدیلر . بو ، بلکه دور جمودیدن بری تاریخ ارضده ایلك دفعه اولەرق مشاهده اولونان برمنظرهٔ فجیعه ایدی . بیچارەلر آچلقدن البسەلرینی ییمشلر، مسکنلرینی کمیرمشلر ، نهایت قار اوستنده آچ وچپلاق قالنجه بربرلرینه صاریلمش واویلەجه ، مجتمعاً دوکمشلردی. قیش کچمش ، صیجاق بالنسبه صیجاق کونلر عودت ایتمش اولدیغی حالده بوتون قبیلەخلقی حالا مرمرهیکللر کبی سرت، بی تفسخ دوریبورلردی. چهرەلرنده موتك اشمئزاز معلومی اولماسەیدی اویوبورلر ظن ایدیلەبیلیردی .

جناب شهاب الدین

مجاز فکری : — هر سوزی یالکز لغت معناسیله ایضاح ایدەمەیز ؛ آلت طرفی چیزیلن ایلك سطرلری اوقویکز : قیشه انسان کبی ایش کوره بیلەجك برلیاقت اسناد اولونیور؛ بو، ظاهراً ممکن دەکلدر؛ موسمك أليله يرلره بیاض قالیچهناصل دوشەنەبیلیر؟ کلمەلرك حقیقی معناسنه صادق قالنجه داغده ، قیرده بویلەتفریشاته کیمسه احتمال ویرەمز. لکن عبارەیی تنویرایدەجك بعض دلیللر وار: آغاچلر بیلدیکمز فارسی اضافت قاعدەسنه کوره ، اسکلته بکزەتیلمش؛ بومشابهتك قبولی ایچون نهایت یاپراقلرك تماميله دوکولدیکی زمانی خاطرلامق ایجاب ایدر : وجودده قورو کمیك کبی داللر ، قیشین چپلاق قالیر ؛ بوموسم فکری بزه یاباﻧﺠﻰ دەکلدر ؛ ذاتاً آز اولدە قیشدن بحث ایدیلیوردی؛ یاپراقسز آغاچلرك نامتناهی قوللی کوموش شمعدانلرمنظرەسیویرەبیلمەسیایچون بیاض کورونمەسی لازمدر ؛ اوستطرفده یرلره دوشەندیکی سویلەنن خالینك رنکنی بیلیورز . بو منظرەیله علاقەداردر. ذاتاً « دونصباح اویاندیغمز زمان بوتون طبیعتی سالدیده صاچلرکبی آغارمش بولدق » دییوردی ؛ قیش موسمی ، یەبوشینك سەریلمەسی فکری أك آز دوشونلره بیله « قالیچهٔ بیاض » ترکیبندن قارياغديغنه انتقالی قولایلاشدیرر؛ بوآکلاییش ، اوقدر قوتلیدرکه آرتق کلمەلرك لغت خارجندەکی یکی معناسنی کلفتسز قبوله سوق ایدر ؛ او حالده بعضاً موافق بر مناسبتله عبارەلر ، حقیقی وظیفەلرینك حدودینی آشار ؛ برکلمه یاخود افاده ، اصل معناسیله رابطەیی حائز، باشقه بر موقعده قوللانیلەبیلیر ؛ بواستعماله « مجاز » دییورز ؛ آرتق اونوع عبارەیه لغت معناسی ویریلەمز .

استعاره : کلمەنك اصل لسانده موضوع بولندیغی معنایه عطف ایدلمەسنی منع ایدن حاله « قرینهٔمانعه » دینیر؛ قیشك یرلره «قالیچهٔ بیاض» سەرمەسنی قبول ایتمکده اصابت اولەماز؛

قیش موسمی صوکره « قالیچهٔ بیاض » ك قاره عائد اوله‌بیلمه‌سی بزده مشابهت فکری اویاندیرر؛ همان خاطرلارزکه تشبیه‌ایچون آلت‌اشاغی ایکی طرف لازمدی: (١) بکزه‌تیلن (٢) کندینه برشیٔ بکزه‌ین. یعنی مشبه، مشبه‌به. بوراده «قار» بکزه‌تیلیور؛ مشبه‌در؛ « قالیچهٔ بیاض » ده مشبه‌به دینیر. فقط بونلری بزبولیورز؛ عباره‌ده ایکی طرفدن بری یوقدر: تشبیه اوله‌ماز . « قالیچهٔ بیاض » ك استعمالی بر مناسبته استناد ایدر . اوحالده « مجاز » دییه بیلیرز ؛ مناسبتك بکزه‌تیلمکدن متولد اولدیغنه کوره اسمی « استعاره » در . بوتقدیرده تشبیهده‌کی « مشبه » ، مشبه‌به » اصطلاحلری ده کیشیر ؛ « قار » یرینه بکزه‌تیلدیکی ایچون «قالیچهٔ بیاض» ی عادتا اودونج آلیورز؛ بو سببله اولکنه مستعارله، «مشبه‌به» ه «مستعارمنه» اسمی ویریلیر . «دست شتا»ده مجازدر ؛ حقیقتده قیشك الی اوله‌ماز؛ فقط خالی بی انسان الیله دوشر؛ مادام که برسرمك وظیفه‌سی دوشونلمش‌در؛ اوحالده، «قیش»ی بوراده موضوع بولندیغی معنانك خارجنده قالان « دست » کلمه‌سنك قوللانیلمه‌سیله، انسانه بکزتمك قابل اولور . فقط تشبیه دییه‌مه‌یز . عباره‌ده ایکی طرفدن بری یوقدر ؛ قیش ، ذکری کچمه‌ین انسانه بکزه‌تیلمش‌در ؛ مشبه ، دها أیسی استعاره اصطلاحیله ، مستعارله نامنی آلیر .

مشابهت رابطه‌سی « آل» ایفاایدییور؛ بوکاحذف اولنان مستعارمنهك لوازمندن بری دینیر.

« قالیچهٔ بیاض » ك « دست‌شتا » دن کوچوك برفرقی واردر ؛ برنجیده «قرینهٔ مانعه» ایله برابر « مستعارمنه » ی بولیورز . ایکنجیده مستعارله ذکر ایدیلیور ؛ محذوف اولان مستعارمنهك یالکز لوازمندن بری قوللانیلمش‌در؛ اوحالده «قالیچهٔ بیاض» استعاهٔ مصرحه [تشبیه فکری + قرینهٔ مانعه + مستعارمنه] ، دست‌شتا ، اوکوچوك فرق ایله استعارهٔ مکنیه [تشبیه فکری + مستعارله + مستعارمنهك لوازمندن بری] اولور .

قارلرده چوجوقلرك آتشین روحلرینی یووارلامه‌سی ممکنمی؟ بوافاده‌یه، کلمه‌لرك اصل موضوع بولوندیغی معناده استعمالندن حاصل اولان « حقیقت » دینه بیلیرمی ؟ « هایقیران روزکارلر » ناصل ترکیب‌در ؟ « ذورت یول آغزی » تعبیرینه بیله‌تام حقیقت دیمك قابلمی ؟ روزکارك مینی‌مینی مکتبلیلری طوقاتلامه‌سنه معنی ویرملی؟ شطارت قامچیلانه بیلیرمی ؟ « لوحهٔ شتا اوستنه [نودمیده روحلرك سردیکی طبقهٔ سرور ونشاطی قالدیرنجه بساط برف] اوزونده آثار حیاتدن زیاده [ئولوم لکه‌لری] کشف ایده‌جکز » نه‌دیمك؟ پیراز اوکسوره‌بیلیرمی؟ « پرنشئه دالغه‌لانان آله‌و » نه‌در؟ صوئوغك زهرآلود بوسه‌سی جکرلرینی ایصیرییور » ناصل افاده ؟ « منجمد رعشه » اولورمی ؟

زاویهٔ فلاسفه

فلسوف مظلومی طانیرمیسکز؟ وظیفه‌سی عالمله أکلنمکدر؛ اعتقادنجه استهزاء، ارباب ذکانك حقوق طبیعیه‌سندندر. مظلوم، برداللده دوورماز؛ دونمه دولابه، یل‌دکرمنه، طوپاچه، کرهٔ ارضه بکزه‌ر؛ دونر، لاینقطع دونر، فکرنجه ثبات برنوع مماتدر. جهانده اك زیاده نفرت ایتدیکی مخلوق، دوورت بیك سنه‌دن بری‌عین وضعیتی محافظه‌ایدن بوالهول مصریدر! مغمومیت ایله بلاهتی هم معنی بولور. زلزله‌یه رقص کره، فیرطنه‌یه قهقههٔ هواء، یانغینه آتش بایرامی دیر.

کچن کون کندیسندن شو تذکره‌یی آلدم:

هو!

«کومورجیلرله غزته‌جیلره وارنجه‌یه قدر هر صنف خلقك قلوب تشکیل ایتدیکی صیره‌ده حکمای حاضرهٔ عثمانیه‌نك پراکنده یاشامه‌لرینه کوکلم راضی اولمادیغندن «زاویهٔ فلاسفه» نامیله برمجمع عقلاتأسیس وذات منشیانه‌لرینی زاویه‌نك خدمت کتابتی ایله‌توظیف أیله‌دم. باب‌زاویه یارین ساعت سکزده آچیلیور. اعضا ایله کسب معارفه ایتمك اوزره کلیرسه‌کز مغموماً عودت ایتمزسکز.

امضا

مظلوم‌المعلوم

هامش: زاویه‌نك پروغرامی برجملهٔ وجیزه ایله تلخیص ایدلمشدر: دوغرو سوزه داریلق یوق!..

م...

قلباً: «بوهفته‌کی مصاحبه ایچون سرمایه چیقدی!» دیدم وساعت معینه‌ده... آداده‌کی زاویه‌یه قوشدم.

سیاه پرده‌لری ایندیرلمش، صبح کاذب آیدینلغنده بر صالون، غیر منتظم داغیدلمش قولتوقلر آره‌سنده مختلف جسامتده ماصه‌لر، دیوارده دیوژه‌نك قارا قلم بررسمی، یردن تاوانه قدر چیقان جسیم آیینه‌نك اورته‌سنه میخلانمش ایکی چاپراز قول کمیکی آره‌سنده برقدید قفا: ایشته زاویه!.

قارشیمه چیقان مظلوم بنی المدن طوتەرق اعضایه تقدیم ایتدی :

ایشته زاویەنك کاتبی .. برشاعر، مرکب حقه‌سندن کونش چیقارمغه اوغراشان بر بدبخت .. ایسترکه سطح ارضه کبودسما فرش ایدیلسین!. تورکجه‌یی آنجق «آی ، ییلدیز، بولوت، مهتاب، ده‌کز، بهار، چیچك، بلبل، ترانه، آشیانه، کلبك، دل، محبت، جانا» دییه بیلمك ایچون اوکرنمشدر، زعمنجه بعض الفاظده برراز موسیقی، برعطر خفی وارمش، ؛ کلمه‌لر وارمش‌که برر ستارهٔ بیان ایمش.. کاتبمز اکیلیر، زمیندن الفاظ آلیر ، اوزانیر، سمادن خياللر طوپلار؛ چامورله ضیادن وجوده کتیردیکی خلیطه‌یه: « منظومه‌م! » دیر. وزنلری دوشوك شعرلر سویله‌مك اوکا دوکمه‌لری قوپوق رەدینغوت کیمکدن دها آغیر کلیر. بلکه ربع عصردن بری افاعیل وتفاعیل ایله اخذ واعطاسی واردر .. اکر انسان وزنلرله ، قافیه‌لرله بسلنسه‌ایدی کاتبمز فرعونك رؤیاسنه کیرن ایدی‌اوکوز قدر سمیریردی.وقارون کبی زنکین اولوردی.. شیمدیلك نظرنده صوك بهارك سقوط اوراقی بر«باران ذهب»در؛ عمرینك نهایتنده پارماقلرینی یوقلادیغی زمان ثروت موجوده‌ی اوله‌رق النده بلکه بر آز کاغد وقورو یاپراق رایحه‌سی بوله‌جق .. صوکره اعضالرك آلقیشلری آره‌سنده بنم یرمی کوستردی : ایشته قولتوغکمز ! وینه سوزه باشلادی :

— شیمدی‌ده کاتبمزه اعضای کرامی طانیتالی‌یم : ایشته پوماطه رضا بك ، کوریپورسکزکه مودا غزته‌سندن فیرلامش برقوستوم مودلی‌در . پوماطه‌مز ، ارکك روله چیقمش برآقتریس قدر کوزه‌لدر وبونکله افتخار ایدر ، قبله‌سی آینه ، معبدی تووالت ماصه‌سی ، عبادتی کندی حسننه پرستشدر. طاوس کبی تویلری‌ایله مباهی برجهل؛ کوچوجك برعقل اوستنده قوجامان برغرور، عنها منها برخارقهٔ موازنه‌در . کچه‌لم ... یانده‌کی ذاتی کوریپورمیسکز ؟ صاچلری استرازبورغ بیراسی، کوزلری متاقسا قونیاغی رنکنده ، نظری اسپرتو آله‌وی کبی پارلایور، شهرتی مانطار نوریدر : دائما برایچکی شیشه‌سیله آغزآغزه یاشامه‌سنه مکافاةً کندیسنه بولقب ویرلدی . نورینك مراقی برتیر بوشون کبی هرشیشه‌یه دالمقدر. کچه‌لم ... کوشه‌ده‌کی کنج اوزرینه نظر دقتکزی جلب ایدرم: دیپلومات ناشد بك باب‌عالی حوادثی هرکسدن اول خبرآلیر؛ برکوزی دائما آمدی اوداسنك آناختاری دلیکنه یاپیشیقدر؛ بورنی اسرار قوقوسنه دویامازدیشلری مایمونجق کبی هرکلیدی‌آچمق ایستر؛ دماغی وکلا دیدی قودیلرینك موعد تلاقیسی اولمشدر. ذوقی بویوکلرك حیات خصوصیه‌سنی تحقیقدر. فرانسزلرك دیدکاری کبی ذوق مسئله‌سی مناقشه‌یه تحمل ایتمز: نه‌لر وارکه چامور قاریشدیرمق خوشلرینه کیدر !.

ناشدك يانندەكى طوپجى قائممقامى سرمد بكدر؛ يوروييشندە، سويلەييشندە، حتى باقيشندە وكولوشندە فون‌درغولچ پاشانى تقليد ايدر، همان‌همان اونك منظرۀ خارجيۀ هويتنى بنمسەمشدر، غولچ پاشادن اكسيك برشيئ وارسە تجربەسى، زيادە برشيئ وارسە عظمتى‌در. سرمد بك بويوتى قولالانمش كبى ديك‌طوتار، دائمى برطابورك پيشواسى كبى راپ راپ! يورر، حياتى انقطاعسز برگچيدرسمى تلقى‌ايدر، سرمدبكك فكرنجە مدنيتك موسيقيسى طوپ‌سسى، عطرى باروت قوقوسى‌در. ترقى‌يى سونكولرك اوجندن باشقە يردە آرامق جائز دەكلدر؛ اسلحەنك قدسيتنە اينانمالى‌يز. نوبل، تورين، وايت‌هەد، آرمسترونغ، قروپ... بوتون بوادوات تخريبيەموجدلرى تعزيز ايدلملى!. بونظرياتندن دولايى سرمد بك: «افكار عسكريەسى بولندەدر!» شهرتنى قازاندى... شيمدى زاويەمزك الكمهم عنصرندن بحث ايدەجكم: محترم خواجەمز توفيق افندى، دارداغان صاريغى ايله ايكى اتكى برحذادە دوراماپان جبەسنك دلالت مشتركەسنە رغماً غايت مضبوط الافكاردر. هرداخل اولديغى مجلسدە برمدخل مناقشەآچار؛ مباحثەدە برايكى صف‌قياس ديزر، قياسلرى برقاچ سفسطە ايله مينەلر، بونلرى مسلسل برجربزە ايله سوسليەرك مخاطبلرينى آليقلاشديرنجە خفيف بر تبسم ظفرلە حضارى سوزر! برآزمنطق وبرخيلى شارلاتانلقدن تركب ايدن بوچكە، يشيل طولومبە قرائتخانەلرينك قهرمان مناظرەسى كسيلمشدر. توفيق افندى‌يى طانيانلر متفقاً: «خواجە ياماندر» ديرلر. خواجەمز باب‌فتوى قيليغى‌ايچندە باب‌عالى ديلى‌قوللانير؛ «داعيكز» ديمز، «بندەكز» دير؛ مكتوبى قلملرندە زبانزد غلطات افادەيى مع‌الممنونيە اختيار ايدر. حضرتك بر «جناب حق تقصيراتمزى عفو ايتسين؛ دنيا اويلە دەكيشدى كە كناە على‌الاكثر لوازم اجتماعيە صرەسنە كيريور.» دەييشى واردركە جان داياناماز..

اعضالريمزك الكخوشنى الكصوكە صاقلادم: غزلسراى‌بى‌همتا حسن واجد بكى تقديم ايدرم؛ كنديسنى طانيانلر عجائب‌سبعۀ عالمك سكزنجيسيدر، ديرلر؛ كاغد ومركب ثقلتى داخل وزن اولماديغى حالدە يكرمى اوقە قدر غزل يازمش‌در؛ واجدك سنوى صرف ايتديكى مركب، ترقوس‌شركتنك صو صرفياتى‌قدر برشيئ تخمين‌اولونيور.. نەوقت‌نظمە باشلامش، عمرينە بوقدرغزلى ناصل صيقيشديرمش آكلامق قابل دەكلدر. آغزندە اوچ وزن، آلتى قافيەايلە دنيايە كلديكنى ابەسى ادعا ايتمكدە ايمش.. واجد بك يالكز يازمقلە قناعت ايتمز؛ فضوليدن‌عاشق عمرەوارنجەيە قدر بوترن اسلاف شعرايى‌دە اوقور.. آثار

قدما ایله کثرت الفتدن اوستنه باشنه اسکی دیوان رایحه‌سی سینمش در؛ یانکزه یاقلاشدیغی زمان لاله‌لی کتبخانه‌سنه کیریبورم، صانیرسکز.. صاغ النك شهادت پارماغی، ابدی بر مرکب لکه‌سنه محکوم کبی در .. مور، لعل یاخود سیاه بر آقینتی طیرناغندن تا پارماغنك ایکنجی مفصلنه قدر اینر؛ بعضاً ده ایکی، اوچ رنك بری برینه قاریشیر، شاعرك پارماغنه بر ابوب اویونجاغی لطافتی ویرر. حتی بو مناسبتله شاعرمز ارتجالاً :

سن بو پارماقله، حسن، قوس قزح تصویر ایت !

مصراعنی سویله‌مشدر. آثار غزلسرا، زمان حاضرك دورت عصر کریسنده طوپاللایان بر دیوان افندیسنك نکته وکنایه ایله شاقه‌لاشمه‌سی در. شاعرمزك دماغی رسومات اماتی کیمیاخانه‌سنده تحلیل اولوندی: برکت الفاظ ایله غایت صافی قحط افکاردن مرکب ایمش. روحی مصراعدن مصراعه دولاشمقدن، ظن ایدییورم که، عین طولده خطوط متوازیه شکلنی باغلامشدر. شاعرمزك غرائب عاداتی واردر: نثر اوقورکن قویو چیقریغنی، نظم اوقورکن بوستان دولابنی تقلید ایدر. شعرده جناسی پك سور، سفره‌ده غازیلر حلواسنه بایلیر. واجداك اوکسه کبی بولاشیق، یاپیشیق بر نظری واردر. تعلق ایتدیکی نقطه‌دن آیریله‌مایه‌جق ظن اولونور، برکره کوزینه ایلیشدیکزمی، سزه باقار، باقار، صیقنجه‌یه قدر، بولانتی ویرنجه‌یه قدر باقار .. ایشته شوآنده بکا باقدیغنی کبی !.

قهقهه ایله برلکده آلقیش قوپدی وصوکره مظلومك تکلیفی اوزرینه کله‌جك مجلسده موقع مناظره‌یه وضع ایدیله‌جك مسأله حقنده آرایه مراجعت اولوندی، اکثریت «ادبیات» دیدی.

جناب شهاب الدین

زاویهٔ فلاسفه اولجه اوقودیغکز فیرطنه‌دن، مائی وسیاه حکایه‌سنه عائد پارچه‌دن چوق فرقلیدر؛ هر نثر، عین لسان قاعده‌لرینه تبعیتله یازلدیغی حالده بر برینه بکزه‌مه‌یور؛ بو اختلافك کنیشلکنده‌کی درجه‌یی آکلامق ایچون دوشونکز: هر چهره عین اعضایی حائزدر، فقط میلیارلرجه آدام ایچنده مشابه ایکی سیمازور بولنور؛ هپمز باشقه صورتله یورویورز؛ سسلریمز آراسنده‌کی فرقی تعیین ایچون مشکلاته اوغرامایز؛ هیچ بر شهر اوته‌کنك عینی دکلدر؛ تحصیل اختلافی اولماسه بیله دوشونجه‌لریمزك طرزنده آچیق بر فرق حس ایدیلیر؛ أی غازیلرك بر Nocturne ایله مناسبتی یوقدر؛ سلیمانیه‌نك غوتیك بر اثرله علاقه‌سی اوله‌ماز؛ ژاپونیا أولرینی استانبولده یاپماز؛ زیبك رقصنك آغیر آهنکی لازهوالرنده‌کی عصبیلکه بکزه‌مه‌یور؛ یازیلرده بویله‌در؛ محرردن محرره ده کیشیر؛ کلمه، لسان قاعده‌لری عینی؛ حتی موضوع بعضاً بر؛ فقط

افاده‌نك شكلی، انحنالری باشقه... فیرطنه، مائی وسیاهك اوقودیغمز پارچه‌سی قویو بر آغدا كبی آغیر آقیوردی؛ طاشقینلغنده قولای آكلاییشه مانع بر كثافت واردی؛ خیاللری متوالیدی؛ حتی بر آز طوپلی، شیشكین، افراطه هوسلی كوزونیوردی؛ جمله‌لرا كثریا قیصه ده‌كلدی؛ عباره‌لرده اوزاقدن آتیلمش ایلمكلرله باغلی، دوكوم یرلری بللی بر تسلسل حس ایدیلیوردی؛ زاویهٔ فلاسفه بالنسبه خفیفدر؛ سیماسی كوله‌ن بر چهره‌یه بكزر. خیاللرده كسیك، دها مستقل بر اینجه‌لك واردر؛ جمله‌لر یوكلی كورونمه‌یور؛ حسلر آیری عباره‌لره توزیع ایدلمشدر؛ فیرطنه، موضوعنك ایجابی اوله‌رق بر آز سرت هله پك وقارلی، طبیعتك حدتیله فیضان حالنده كورولتولیدی؛ زاویهٔ فلاسفه نشئه‌لیدر؛ هرشیده بر استهزا، بر لطیفه ذوقی آرار؛ فیرطنه‌ده شعر، هیجان احتراصلرینه یاقین بر تصور اشتیاقی بولویورز؛ زاویهٔ فلاسفه منتظم، آچیق سوزلی، پك نكته‌لی بر آدامك كوزه‌ل لاقیردیلرندن متشكلدر.

بو نوع آیری وصفلر ایكی یازی آره‌سنده‌كی فرقی دها قولای تعیینه خدمت ایدر؛ هر محررك صرف كندینه مخصوص اولان افاده اوصافی بعضاً اویله آیری یكون وجوده كتیر كه دها بر ایكی جمله‌سنی اوقونجه انسان یازینك حركتنه، موسیقیسنه عائد اختلافی حس ایتمكه باشلار؛ دماغلریمز بر برندن آیری مؤثرلر آلتنده تشكل ایدییور؛ عین صورتله دوشونمه‌یز؛ تحسسلریمزك شكلی، درجه‌سی آیریدر؛ دویدوغمز، آكلادیغمز شیلری تبلیغ ایتمك ایسته‌ینجه‌ده سوزلریمز، یازیلریمز باشقه‌لاشیر؛ بو خصوصیلكه، كندیمزه عائد افاده‌لره، ذهنمزده‌كی معنالرك خارجی شكلنه اسلوب دنیر؛ بو كتابك همان هر پارچه‌سی دیكرلرندن آیری بر طرزده یازلمشدر؛ هپسنك خصوصی اوصافنی تعیینه چالیشمقده چوق فائده واردر.

تشبیهی اوقومشدیكز؛ بو راده مظلومی دونمه دولابه، یل دكیرمننه، طوپاچه، كرهٔ ارضه بكزه‌دییور؛ نظرنده زلزله بر رقص كره، فیرطنه قهقههٔ هوا، یانغین آتش بایرامیدر؛ عجبا نیچون بویله دوشونمش؟ صوك بهارك سقوط اوراقی بر باران ذهبدر دییور؛ آیینه قبله، توالت ماصه‌سی معبد، كندی كوزه‌للكنه پرستش عبادت اوله‌بیلیرمی؟ كوزلرله متاقسا قونیاغی، نظرله اسپرتو آله‌وی، مراقله تیربوشون آراسنده نه مناسبت وار؟ بونلری تشبیهك ركنلری اعتباریله ایضاح ایدیكز.

ادبيات

فيلسوف مظلوم خبر ويردى :

— زاويه بو كون ادبيات ايله اشتغال ايده‌جك، مباحثه‌يه متجددين ادبامزدن على راشد بك برادرمزده، دعوت مخصوصه‌مز اوزرينه، اشتراك ايدييور .. شيمدى حسن واجد بكدن مسأله‌ٔ افتتاحيه اوله‌رق برغزل ايسترز.

واجد جيبندن چيقارديغى ماوى رنكلى اوزون بركاغدى آچه‌رق «آتشين» رديفلى برغزلك طقوز بيتنى كمال تقطيع ايله اوقودى .

على راشد نيم متبسم :

— كونش كبى قيامته‌قدر ذكاى بشر اوستنده پارلايه‌جق برآتشپارهٔ بيان ... ديدى.

خواجه توفيق تصديق ايتدى :

ـ حقيقةً آتش زبانانه ! . .

مظلوم آلايه باشلادى :

ـ أوت، آتشين ! . . فرون كبى، بادسموم كبى، خط استوا كبى، جهنم كبى آتشين!.. بوموسمده بوتون كومورجيلرى ، صوباجيلرى چيلديرته‌جق براثرنفيس . . .

صوكره واجده دوندى :

ـ مون‌شر ، ديدى، سكا راهب «قنايب»ك اصوليله تداوى بالماء توصيه ايده‌رم؛ قانكه برآز سرينلك كله‌دكجه يازديغك شعر اوله‌مايه‌جق . .

واجد برآزقيزدى :

ـ أوت، معلوم، سز ادبيات جديده طرفداريسكز. لسانك قولنى بوديني قيرمادقجه انسان سزه كنديسنى بكنديره‌مز .

مظلوم جواب ويردى :

ـ أوت ، قولنى بوديني قيردق ، ففط لسانه برقلب، برروح ويردك ؛ برخلجان، بر حيات قويدق . . ادبيات عتيقه‌دن ضروب امثاله قاتيشان بيتلر يتيشير . بوكونكى توركيايه و كونكى ادبيات ، بو كونكى لسـان لازم . . . يكيچرى شرقيلرى يكيچرى قيافتنده ديكلنه‌بيليرِ . تاريخ سياسيمزده لاله مراقى ناصل كچمش كيتمش ايسه تاريخ ادبياتمزده‌ده

غزل دوری آرتق یاشامامیلیدر . . اسکی شعرلر قناده‌کل فقط ئولو! ئولوم حیاتدن اوقدر اوزاقدرکه ئوله‌نی آز چوق ونوتمالی‌یز .

ادبیات قدیمه طرفدارلغی ئولولره تنفس صناعی‌یاپمغه بکزه‌ین عقیم بر غیرت‌در. آرتق دیوانلری احتفالات لایقه ایله کتبخانه‌لره دفن ایتمه‌لی‌یز . .

دیپلومات ناشد تصدیق ایتدی :

— هرشاعر کندی عصرینک شاعریدر. هیچ کیمسه ابدیتك شاعری‌اولمق ادعاسنده بولونه‌ماز . برقاچ یوز سنه‌دن بری نفعیلرك، نابیلرك ، بیلمم کیملرك اوکنده کمال حیرتله دیز چوکیورز . آرتق یورولدق ، آیاغـه قالقه‌جغز ؛ اسکی داهیلریمزه تاریخ ادبیاتده سوسلی تربه‌لر کوستره‌جکز . مزارله معبد آیریله‌جق . ماضینك راحت دوشه‌کی تاریخ‌در. کچن زمانلری بوتون حسلری ، خیاللری ، شعرلری ، ترانه‌لری ایله اورایه یاتیرمالی‌یز .

خواجه توفیق :

— مع مافیه ، دیدی ، انکار ایتمه‌یه‌لم : آثار اسلاف شایان حرمت‌در .

یوماطه رضا آتیلدی :

أوت بر وصیتنامه کبی ! . . بنده‌کز اشـعار قدمایی آثارعتیقهٔ فکریه ، مستحاثات قلمیه کبی تلقی وتماشا ایدرم . هردیوان بنجه ادبی بر موزه‌خانه‌در .

منطار نوری سوزه قاریشدی :

— اسکی شاعرلر برر قهرمان بدیع وبیان ایدیلر . روحلرنده اشیای موجوده‌دن ، اشیای خارجیه‌دن زیاده الفاظ وکلمات واردی . اونلره فکر کلمه‌دن، الهام وخیال کلمه‌دن، بوتون عنـاصر غزل کلمهٔ قافیـه‌دن کلیردی . نظملرینك روحی ، محوری ، مرکزی تشکیل ایدن قافیه‌در . عادتاالفاظ وقوافیدن مشکل برعالم غیر جسمانی ایچنده یاشارلردی. بنده‌کزه اسکی شعرلر اسکی فوطوغرافیالر کبی صارارمش ، صولمش ، حدودوخطوطی بللیرسزلنمش ، کولکه‌لنمش ، ایسلنمش کلیر . . .

مظلوم انتقادی تعقیب ایتدی :

— شعرای قدیمه‌نك الك‌مشهور مصراعلرینی تحلیل ایدیکز : برمعتاد طنطنه‌سی چوق فقط وسعت و صمیمیتی پك آزدر . چونکه ناظملرینك تحسسی — قادین و چوجوق تحسسی کبی — غایت سطحی و غاغله‌لی‌در . آثار قدماده مدنیت وانسانیت کبی یوکسك موضوعلره عائدشعرلره تصادف ایده‌مه‌یز. محافظهٔشخص ونوع سوق‌طبیعیلری شعرلرینك الك علوی ارکانی تشکیل ایدر .

واجد بونالمشدی، هایقیره‌رق دیدی‌که:

– سزك یازدقلریکزده بزم ایچون برهیه‌روغلیف . . تاریخ ادبیاتمزده آثار حاضره براستیلای غرائب دوری تشکیل ایده‌جك . . شیمدیکی شعرلر هپ معناسز . .

مظلوم کولدی :

– سکوتك بیله معناسی اولدقدن صوکره معناسز شعر اوله‌ماز. معناسز شعرلرك معناسی اودرکه ناظملری بدلادر .

خواجه توفیق بحثی ده کیشدیرمك ایسته‌دی:

– فیلسوف، سن ده پك آجی سوزلیسك !

– سوز نجه بر آز آجی اولمایجه مطلقا طاتسز اولور .

– بریسی دیردی‌که بو ادبیات جدیده وعتیقه مسأله‌سی نه‌زمان حل اولونورسه او زمان یازمغه باشلایه‌جغم . . بنم فکرمده بو ! مع مافیه هیچ برزمان منظوم یازه‌جق دکلم : وزنه اویدوره‌جغم دیه‌رك سوزلرمی پارچه پارچه ایده‌مم .

قائمقام سرمد آتیلدی :

– منظوم، منثور . . بن بوتون آثار جدیده‌یی سویورم . یالکز مستزادلرك یکی شکللری خوشمه کیتمه‌یور. سکز سانتیمترو طولنده برمصراعك آلتنده قیصه‌جق ایکی کلمه: بو، بکا جوجه‌لرله دیولردن مرکب برطابورکبی غریب کورونیور .

رضا میرزا افندی :

– زواللی ادبیات حاضره، معاصرلرمزك هردورلو انتقادینه هدف اولدی.

مظلوم قبول ایتمه‌یوردی :

– ادبیات جدیده‌یی تحقیر ایدنلر بزم معاصرلرمز ده‌کلدر ، دیدی .

واجد مقابله ایتدی :

— معاصرلریکز ده‌کلی ؟ الکیاشلیسی اوتوز بشی کچمه‌ین شاعرلر . . .

— أوت ، حالتلری تازه ، فقط ناصیه‌لرنده قرون وسطی بوروشوقلغی وار . . . یکی قلملر اونلرك فرسوده‌لکنی ، بوشلغنی ، هیچلکنی کوستردی .ناملری اوستنده‌کی نقاب کذبی قالدیردی. صوکره کندیلری ده شتائم انتقادیه‌لریله سفالت اخلاقیه‌لرینی تشهیر ایتدیلر . . بزمقابله بالمثل ایله پارماقلرمزی تلویث ایده‌مزدك. خطا آرامق ایچون اونلرك یازدقلرینی قاریشدیره‌مازدق. کمیك بولمق ایچون سوپرونتو قاریشدیرمق کوپکلره یاقیشیر!..

بدلالر اثار جديده مواجهه‌سنده قيزديلر ، تپينديلر ، بايغره‌لره باشلاديلر ؛ صوكره تهور يرينه تهزيل، ديش غيجيرتيسى يرينه قهقهه، هجو يرينه آلاى قائم اولدى . هر بويوكلكه قارشى عوامك ادوار معاملاتى بودر: اولا آكلاياماز قيزار، صوكره آكلايه‌ماز كولر!..
ناشد بحثه كيردى :

— بويكى ادبياته، بوجهل وحماقتى قودورتان شيئه بر آد قويمق لازمدى: «دەقەدان!» ديديلر . قارغه‌يه ، قارتاله ، بوتون لاشـه خوار قوشـلره اولديغى كبى بو فرانسزجه كلمه‌يه‌ده طول حيات موعوددى. فى الحقيقه ياشادى ، اكرچه صيقينتى ، كيرينتى ، بولانتى ويردى ، فقط ياشـادى وياشايه‌جق . . تاريخده برمقام احراز ايتدى ؛ عفوتى وجدان احفاده قدر كيده‌جك ؛ جنرال « قامبرون » ك « واترلو » محاربه‌سـنده فيرلاتديغى نداى مشهور كبى كوش استقبالده چينلايه‌جق . .

دەقەدان : بوتعبير عريب، حسدك اهليت اوستنه آصمق ايسته‌ديكى ساخته‌كاريافته‌سى ايدى كه كنج ادبايه برناموسلو فابريقه مارقه‌سى حدمتنى ايفا ايتدى .

صوكره على راشدى كوستره‌رك دوام ايتدى :

— ايشته دەقەدانلردن برى . . اثارى ابديته نامزد . .

على راشد :

— ابديت، ديدى، نه‌خام خوليا . . چوجوقكن قيش كونلرى ، جاملرى نفسمزله بوغولاتيرده اوستنه پارماغمزله برشيئلر يازاردق؛ ايشته امتداد استقباله نسبتله اك قوى البنيه شعرك عمرى آنجق بويازيلر قدردر. خفيف برتبدل حرارت اويازيلرى سيليويرديكى كبى اك كوزەل شعرى اونوتدورمق ايچون ده‌سنه‌لرك كتيرديكى كوچوك برتبدل حسيت كافى در. كوز ياشلرى ايستر تأسفله ايستر قهقهه ايله دوكولسون : كونش عين حرارتله قوروتور . زمانده آثار ادبيه ايچون بويله‌در : يازان آغلامشى ، كولمشى دوشونمز ؛ صولدورور، اختيارلاتير، اولدورور، اونوتدورور . . آه ، زيرنده اسـمى سوروكله‌ين اوكله يپغينلرى بندن صوكره نه‌قدر ياشايه‌جق ؟ بنى آتينك نه‌سنه قدر كوتوره‌جك؟ اوتربهٔ فغان ايچنده برقنديل كبى برآز پارلايه‌جق، برمدتجك ذى حيات قاله‌جق برشئ وجوده كتيره‌بيلدممى؟ ايستردم كه هيچ اولمازسه براتوم زمانك فوقنده برقطرهٔ ژاله، برقطرهٔ ضياء، برمزار اوستنده برداملە دمع ترحم كبى برآز پارلاسين . . . فقط بيليورم ، بتون يازدقلريمى فردالوك نفخات تكاملى برد برد سيله‌جك !

... هپمز سیلاب زمان اوستنه أکیلمشز ؛ اوراده خیالمزی کوروز وابدیاً مرسوم قالەجق صانیرز . بر آز ایلریدەکی عمان نسیانی دوشونمەیورز .

خواجه توفیق دیدی‌که :

— علی‌راشد بکی آثاری ایله طانیانلر هیچ ظن ایتمزلرکه بویله مائل یأس بر فطرت اولسون . .

علی‌راشد جواب ویردی :

— اوزان والفاظ آراسنده ترنم ایدەرك قلمم ادبیاتی أکلندیررکن صانیرلرکه روحم ده کولیور، دەکلمی؟ هانیا بعضی دەکز کنارلرنده چیچکلر، کولکەلرله مزین، برحیات تبسم میخانەلر واردرکه ایچریسندن چوق کره بر سرخوشك انینی کایر . ایشته بنم قلبم بوکا بکزر . هرکسی ترقیص ایدن موسیقیٔ بیانی ایچنده قانایان برجریحەسی کیزلیدر . دور سابق، تاریخ عمومی ایچنده برمتعفن چیباندی؛ بودور مریضك کنج دماغلری کتومیت آسمانه آچیلمش برر زخم ذکا اولدی . اطرافمزدەکی عید طبیعته قارشی کوکللرمز مغبر وغضوب دورییوردی. حیاتی ، جهانی ، عشقی ، هرشیئی برعدسهٔ اضطراب ایچندن سیر ایدییوردق. نورسیده روحلر، حیات مطبوعاته بضاعهٔ ادبیەلری قدر آغیر برحمولهٔ غیظ ونفرت کتیرییورلردی . صحائف بلاغته شرحه شرحه دوکولن هر اثر، برتازه ادراکك لایحهٔ عصیانی ایدی . قلملرمز صوك الحان مدنیتی تجربه ایدرکن قلبلرمز محیطاتمزەقارشی پراستکراه ، کری چکیلیر ، چکیلیر ، بروحشی ، بربدویٔ مردمکریز اولوردی . هربرمز خیالی برمسجد اخوت ایچنده معتکف ، شکارلرله صیادلر آراسنده الام عمومیه ایله سربسر یاشادق . . ایچریسنده یاشـادیغمز حالده وطنه قارشی ایچمزده برنوع حس هجران ، تعریفی امکانسز برعذاب وصلت وفرقت واردی . ملت اسیرەنك زنجیر ماتمی قلملرمزه طاقمش ، اسلوبلرمزله ایکلەیوردق. اوتوز سنەلك خوف خونین ایچندەیازدقلرمز انین امتك طنینکاه صمیمیسی ایدی. ناموسسز حکومتك طبقات فضاحتی اوستنده یالکز ادبیاتمز برلیمهٔ عفت‌کبی تموجه چالیشیوردی. اشوالك اداره آرەسنده قانایان قلبنی هرشاعر برقاچ سطرله برآزوسعت خارجیه‌یه چیقارییوردی. کیزلی برحمای اشتیاق ایچنده قاورولان سینەلر بوتون آتشلی کلمەلره ، جملەلره ویرییور ، سفالت عصر اوزرینه بر صیف مضیٔ بیان فرش ایدییوردی . کنج کوکسلردن اصمیت افاقی صارصەجق ، ابکمیت ارضی سویلتەجك، کائنات بی‌حسی حسلاندیرەجك فریادلر قوپدی. ادبیات، بوتون قوتیلەعطالت

عموميه اوستنه هايقيردى . نوحيات قلملردن بوشانان ذكاى حساس، بوتون روحلره توزيع اهتزاز ايتمك ايستهدى . صوك دورك بحران قلميسى فكرتك بر كريهٔ صنعتى ايله نهايتلندى : توركلرك بوتون آلامى « رباب شكسته » ايچنده بولوشمش كبى در . فكرتك روح قارئينده هيچقيران شعرلرى كچن دور سياسيمزه قارشى ملتك برعصيان بلاغتى در . بطون سالفهنك بزه ترك ايتديكى ميراث لسان اوستنه بزده بربوسه كبى فغانمزى قويدق : ايشته خدمتمز . . . يأسمزى دماغمزه طوپلادق؛ زمانمزك فلسفهٔ پيچ وتابنه لايق آچى براسلوب آرادق ، بولديغمزه « دهقهدانلق ! » ديديلر . .

جناب شهاب الدين

يقظات ليليه

كل بو آقشامده سربسر ، كوزهلم
اهتزازات ليلى ديكليهلم :
تا اوزاقلرده ايشته برپيانو ،
تازه پارماقلرك تماسيله
آغلايور برخزان هواسيله ...
ديكله اى يارم ايشته آغلايان او
كيجهنك قعر پرسكوننده ،
ظلمت ابكمك دروننده .
كاه اونك اهتزاز پستيله
متوحش ، حزين ، رقيق ونزار
داغيلير جوه بر سرود هزار .
كاه اونك ارتعاش مستيله
دولاشير كائنات نائمهيى
برعمومى شهيق تنهايى ...
اونى كيم دست رعشهداريله

چاليور ، پرده پرده ايكله‌تيور ؟
اونى كيم بويله غمله سويله‌تيور ؟
تللرك لحن انكساريله
هانكى متروكه بويله اكله‌نيور ،
هانكى ماتم بوسسله سويله‌نيور ؟
كاه اولور اينجه‌نازنين برسس:
ليل ايچنده سوروكله‌نير ، ايكلر ؛
اونى ظلمت ، سكوت ايله ديكلر ..
كاه اولور برفغان تيزهوس:
بوتون اعصاب كائناتى كرر ؛
قلب خوابيدهٔ جهان تيترر ..
صوكره برشهقهٔ بكا اوله‌رق
دوشر آغوش ليل تاريكه ،
چاليشير ، روح صمتى تحريكه ..
صوكره تدريجاً آلچالوب صوله‌رق
اوقدر پست اولوركه اوكسوره‌رك
ظن ايدرسك تباه اولوب كيده‌جك ..
صوكره بايغين ، كسيك ، سكوت ايلر ؛
موسيقئ سكوتى اوقشايه‌جق
برأنين خفى قالير آنجاق ..
كيم بيلير ، كيم بيلير نه‌لر سويلر
بوسوره‌كسز ، هوسلى زمزمه‌لر ،
بو صوصوب دورمه ، صوكره سويله‌مه‌لر ،
بو نوازشلى ، نازلى بوش نغمات ،
بو ركاكت ، بو لكنت الحان ،
بو ترددلى موسيقئ فغان ،
بو ياريم جمله‌لر ، ياريم كلمات ؟

بلکه لیل خموشه یالواریور ،
بلکه بر توف تسلیت آریور !
کاه مستانه برشطارتله
باد بر کونی أیله‌یور تقلید ،
اوچور جوه برخیال وامید ..
کاه بر مغشیانه حالتله
ایکله‌یور محتضر ، زبون وخراب ؛
اولیور جان بلب طیوره جواب ...
تا اوزاقلرده ایشته برپیانو :
اونی بی‌شبهه برقادین چالیور ،
موسیقیدن جواب یأس آلیور ..
دیکله ای روحم ایشته آغلایان او ..

جناب شهاب الدین

وزنی :	فاعلاتن	مفاعلن	فعلن
	کل بو آقشام	ده‌سربسر	کوزه‌لم
	فاعلاتن	مفاعلن	فع‌لن
	تازه پارماق	نرك تما	سیله
	فعلاتن	مفاعلن	فعلن
	چالیور بر	ده پرده ایك	له‌تیور
	فعلاتن	مفاعلن	فع‌لن
	چالیشیر رو	ح صمتی تخ	ریکه

مثاللردن آکلایورسکز: بو وزنلی منظومه‌لرده باشده هم « فاعلاتن » هم « فعلاتن »؛ نهایتده هم فعلن [ق + ق + م] هم‌ده فع‌لن [م م] اوله‌بیلیر.

وزن بحثنده « ألف » ، اوته‌کی حرفلره نسبتله امتیازلیدر : (١) اوست طرفنده‌کی حرفه ویریلن حرکه صیره‌سنده هیچ یوقمش صاییلیر؛ اوقونماز : آلتنجی ، یکرمی‌ایکنجی یکرمی‌اوچنجی، یکرمی‌بشنجی، یکرمی‌سکزنجی، اوتوزنجی، اوتوزبرنجی، اوتوزایکنجی،

الی اوچنجی ، اللی دوردنجی سطرلرده‌کی « یارم ایشته ، لیل ایچنده ، سکوت ایله ، بوتون اعصاب ، دوشر آغوش ، تدریجاً آچالوب ، پست اولورکه ، ظن ایدرسـك ، یأس آلیوز ، روحم ایشته » کلمه‌لرنده بولدیغمز « همزه » یاخود « مد » ماهیتنده‌کی ألفله مستقل برهجا باشلامایور ؛ بونلر کندندن اولکی حرفی صوکره‌کنه باغلامغه خدمت ایدر ؛ بعضاً « ع » نك‌ده « الف » کبی تلقی ایدلدیکی واقعدر . (۲) بعض ألفلرك اوته‌کی حرفلردن فرقی یوقدر : منظومه‌نك برنجی ، اوچنجی ، سکزنجی ، طقوزنجی ، اون ایکنجی ... مصراعلرنده‌کی ألفلره باقکز : باشلی باشلرینه‌اوقونیور ؛ وظیفه‌لری کندیلرندن‌اولکی حرفی صوکره‌کنه ربط ایتمکه یارامق صورتیله استقلاللرینی ترك ایتمك ، آرادن سیلنمك ده‌کلدر .

فارسی‌قاعده‌سیله یاپیلان ترکیبلرده وصفی ، اضافی کسره‌لرك هم «م» کبی اوزاتیله‌رق هم‌ده « ق » ماهیتنده قیصه‌جه انشادی جائزدر : « یقظات لیلیه » نك سکزنجی ، اوتوز دوردنجی ، اوتوز بشنجی ، قرقنجی . . . سطرلرنده‌کی ترکیبلر «م» کبی چکیلمکه تابع اوله‌رق ، ایکنجی ، یدنجی ، طقوزنجی ، اون برنجی... مصراعلرده‌کیلر « ق » ماهیتده قیصه اوقودلمشدر . یکرمی‌آلتنجی سطرده هرایکی قسمه عائدده بر مثال واردر : «قلب خوابیدهٔ جهان تیترز» مصراعنك برنجی‌وصفی کسره‌سی « ق » ، ایکنجی اضافی‌اسره‌سی « م » مجانسنه معادلدر .

هرشیٔ کبی وزنلرده برتصفیه‌دن کچیور ؛ اسکی شعرلرده‌کی اولچو ایله یکیسنی مقایسه ایده‌جکز ؛ اوزمان‌دها أیی آکلاشیله‌جق : آرتق وصفی ، اضافی کسره‌لرك فضله‌چکیلمه‌سنه لزوم کورمه‌یورز .

یقظات لیلیه‌ده ایصسز کیجه‌لری حسرتله تیتره‌تن بر موسیقی وار . بعضاً قارا کلقلر ایچنده آغلار ، بعض‌کره بلبل نغمه‌سی قدر شن ترنملرله وقاسز بوشلغه داغلیر ؛ خیرچین ، عصبی رعشه‌لری برهیچقیریق حالنده بوتون کائناتی صارصار ؛ بوقیریق الحان آراسـنده کیمسه‌سز بلکه دول بر قادینك ماتمی حس ایدیلیر ؛ اینجه ، نازلی برسس ، بعضاً آغیر براضطراب کبی ایکلیه‌رك سوروکله‌نیر ؛ اوزمان کویا بوتون قارا کلقلر ده‌رین بر سکوت ایله موسیقینك هجرانلرینی دیکلر ؛ بوآجی لیلیه Nocturne لرله احتمالکه طالعسز برمتروکه أکله‌نیر ؛ پیانو ، بعضاً صوك نفسنی تسـلیم ایدییور کبی بولومه یاقین‌حالسزلکله کسیلیر ، صوکره حیاته قارشی اشتیاقك آنی ، قوتلی بر حمله‌سیله سکیرلی بر فریاد ، بر چیغلق دویولور ؛ شیمدی نغمه‌لر نازلی ونوازشلیدر ؛ شن ومستریح ایلریلر ؛ صوکره برترده ،

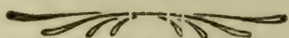
آنی بر وقفه کلیر ؛ بلکه سعادته اعتمادی آزالیر ؛ ترنملری خفیف ، طاتلی میللردن آقه‌ماز کبی اولور ؛ سس چتره‌نیلله‌شیر ، بوغولور ؛ روحك آجی ماتمی یاریم جمله‌لر ایچنده قیریلیر ؛ سیاه بر فغان باشلار ؛ صوکره تکرار کوکلده بر خفت دویولور. ینه مستانه بر شطارت یوکسه‌لیر ؛ فقط نتیجه یاقیندر ؛ خراب ، أزیك بر نغمه ، بر هیچقیریق ، کسیك بر نفس ، ئولوملره آلچالان بر ایکیلتی ایله سونر ..

یقظات لیلیه ، ایشته بویله بحرانلره تابع کوزه‌ل بر أثردر ؛ جناب شهاب‌الدین بکك « تماشای لیال » ، « تماشای خزان » اسملی ایکی منظومه‌سیله نفیس بر مجموعه تشکیل ایده‌ر ؛ ادبیات جدیده‌نك همان رقیبسز بر ثروتی اولور .

احتوا ایتدیکی مجاز وتشبیهلر ایچون بو سؤاللره جواب آرایکز :

پیانو آغلایورمی ؟ موسیقیده خزان هواسی نه‌دیمك ؟ کیجه‌ده کزمیدرکه ده‌رینلکی اولسون ؟ ظلمته نیچون دیلسزلك اسنادایدیلیور ؟ پیانودن بلبل صداسی بوشلغه‌داغیله‌بیلیرمی ؟ تیتره‌مه‌نك مست اولمه‌سی ممکنمی ؟ کاشانه اویقوعطف ایدلمه‌سنه حقیقتمی دیملی ؟ « بر عمومی شهیق تنهان » ناصل دولاشه‌بیلیر ؟ پیانونك سوز سویلمه‌سی ، ایکیلتیسی اولورمی ؟ « تللرك لحن انکساری » نه‌در ؟ ایکیلده‌ین سس حقیقی بر افاده صاییله‌ماز ؛ صوکره‌ده ظلمتك بونی دیکلمه‌سی ناصل اولور ؟ « فغان تیز هوس » نه‌دیمك ؟ کاشانده اعصاب وارمی ؟ جهانك اویوبان قلبی اولورمی‌که تیتره‌سین ؟ قارا کلق کیجه‌نك قوجاغی نه‌در ؟ سکوتك روحی اولورمی ؟ پیانو صداسنه اوکسورمه اسناد ایدیلیور ؟ سکوتك موسیقیسی ، هوسلی زمزمه ، نوازشلی ، نازلی نغمات ، الحانکارکاکتی ، ترددلی موسیقی فغان ، پیانوده یاریم جمله ، یاریم کلمات ناصل اولور ؟ موسیقی ، « ئیل خموش » ه یالواره‌بیلیرمی ؟ نغمه‌لرك بر تسلی عکسی آرامه‌سی نه‌دیمك ؟ پیانوده‌کی ترنملر ایچون مستانه شطارت دوشونیله‌بیلیرمی ؟ « باد پرکو » نه‌در ؟ نغمه ، خیال وامیدله دوله‌بیلیرمی ؟ موسیقینك مختضر ، زبون ، خراب اولمه‌سنی ایضاح ایدیکز .

پیانویی تیتره‌ك اللرله کیم چالیور ، پرده‌پرده ایکله‌تیور ؟ اونی کیم بویله غمله سویله‌تیور ؟ سؤاللرینی جواب آلمق ایچونمی صوریور ؟ ده‌کلسه بر فکر خاطره کلیر : دیمك‌که بز دائما برشیئك حقیقتنی ، ماهیتنی آکلامق ایچون سؤال توجیه ایتمه‌یورز ؛ بعضاً بو ، فضله تأثر محصولی اوله‌بیلیر ؛ اوزمان اسمنه ادبی معناسیله « استفهام » دینیر .

جناب شهاب الدين

تحصيلى ، اثرلرى واوصافى . — أيوب رشديه‌سندن صوكره طبيه‌ده اوقودى ؛ تحصيل وتطبيقات ايچون پارسه كيتدى . فنه وقوفى ، هكيملكدن زياده ، اجتماعى حياتى مثبت مشاهده‌لرله تدقيق ايتمه‌سنه يارادى ؛ « حج يولنده ، اوراق ايام ، اوروپا مكتوبلرى ، نثر حرب ونثر صلح ، افاق عراق » اسملى كتابلرنده ، سوسلو بلور ايچنه صاقلانمش حقيقى حيات و طبيعت افقلرينك كوزه‌للكى واردر . تحصيلى قوتليدر ؛ اجتماعياتدن ، تاريخدن آكلار ؛ تنقيدك ، صنعتك شرائطنى بيلير ؛ مختلف غزته‌لرده چيقان متنوع موضوعلى مقاله‌لرينك قيمتى چوقدر .

هنوز مكتبده اوقوبوركن ابتدائى شعرلرندن متشكل « طامات » ى انتشار ايتمشدى ؛ بوكون ادبى تحليله موضوع اوله‌ماز . صنعته ، يازى‌يه عائد قدرتى « مكتب » و « ثروت فنون » مجموعه‌لرينه اشترا كندن صوكره آكلادق . خيالى ، همان هر نوع موضوع آراسنده ظريف ، سربست ، كوپوكلنه‌رك آقار ؛ فكرلرى دائما كوزه‌ل ، سوسلو تولله‌رله صاريليدر ؛ عادى بر غزته حوادثى ويريبوركن بيله اسلوبى دولغون انحنالى ، يكى بر هيكله بكزر . « رياح ليال » منظومه‌سندن يالكز شو پارچه‌يى مثال ديه اوقويكز :

اى كيزلى كبوترلرك آهسته سرودى ،
اى مروحهٔ لانهٔ مرغان ،
اى باد خرامان !
آفاقه اينَنجه كيجه‌نك سترهٔ دودى ،
باشلارسك افقدن سيلانه ،
بالين جهانه !

رنك وشكل فراطى واردر : مصراعلرينك ترتيبنده وبوتون افاده‌سنده كلفت اختيار ايدلمشدر؛ بيليورسكز : تشبيهلر ، استعاره‌لر ذهنك ، مخيله‌نك فعاليتندن دوغار ، جناب بكده خيالك ثروتى بعضاً تكلفه، اسرافه واريز ؛ روزكاره كيزلى كوكرجينلرك ترنمى حتى، آغير برافاده‌يله، قوش يوواسنك يلپازه‌سى دييور؛ « بالين جهان، ناى زمرد » كبى تركيبلر سطحى بر كوروشله يازيله‌ماز ؛ خياللرنده‌كى زينت وآهنك املى حتى التزامى كوچ صاقلانير. « يقظات ليليه » ده موسيقينك ساكن، خيرچين رعشه‌لرى حس ايديلير؛ بعضاً ترنملرى آچالير؛ كوكلنده‌كى آجى نغمه‌لر سونه‌جك اولور؛ صوكره عصبى هيجانلرله روحنك ماتمى صارصيلير؛ هجرانلرى ايكلر ؛ بوتون سياه حسلره آشنا چيقار. « تماشاى ليال » نده آقشامك غريبلكى ، ملال ايچنده أزيلمش سكونى دويولور ؛ « تماشاى خزان » ى ياواش ياواش سونن بر موسمك حزنيله تيتره‌ر ؛ « الحان شتا » ده قارلرك چيلغين روزكارلر آلنده بعضاً متردد حتى آهسته، صوكره كويا قامچيلانه‌رق خيزلى خيزلى دوكولن عصبيلكى كورولور .

يازيلرنده « نخجير ، تف ، توف . . . » كبى آرتق ياشايه‌مايه‌جق كلمه‌لرى تردد‌سز قوللانير ؛ « غلاف غفلت » ه بكزه‌ين تركيبلرى آز ده‌كلدر؛ منظومه‌لرنده‌كى حساسيت، صيجاقلغنى بعضاً محافظه ايده‌مه‌يور ؛ شعرلرنده عروضك قافيانى دويولور ؛ مصراعلرنده ابدى هجرانلر يوقدر ؛ نظمنك موسيقيسى أريمش ، شفاف بر لحن ايچنده كوكلره سرپيلمه‌يور .

« حج یولنده » کوزه‌ل مشاهده‌لرندن متولد تصویرلرله دولودر؛ « آفاق عراق » ، سینه‌سنده بغداد ودجله‌نك أبی دویولمش شعرلرینی دائما صاقلایه‌جق ... « اوروپا مکتوبلری » ، کوزه‌ل ، تمیز افاده‌لی سیاحت انطباعلرینی حائزدر . « اوراق ایام » ده ، « نثر حرب ونثر صلح » ده ، موسیقی ، رسم ، خنده ، ألم ، استهزا . . فکرك ، خیالك دها بیك دورلو رنکی آچیق کورونیور ؛ « دونما » رساله‌سنده چیقان « اجتماعیات » مقاله‌لری اطرافنده مهم بر تأثیر براقمه‌دن کچه‌دی ؛ مع مافیه مهمدر ؛ تدقیق اولنمق ایجاب ایدر .

تیاترولری . — جناب شهاب الدین بکك شعرلری وار ؛ غزته مقاله‌سی شکلنده‌کی مصاحبه‌جیلکنك ادبی قیمتی یوکسکدر ؛ غربه ، شرقه عائد سیاحت تحسسلرینی کوره‌ن ، دویان ، دوشونه‌ن بر دماغ ایله یازمشدر ؛ بو نوع اثرلرنده ذکاسنك اینجه‌لکی ، تصویره عائد قدرتی پك آچیق کورونور : استقباله کچه‌جکدر . تیاترولرکده علمی ترتیباتی بیلیر ؛ بر وقعه‌یی اقسامه آییرمقده مشکلات چکمز ؛ انسانك ، جمعیتك سجیه‌لرینی طانیر ؛ اطرافه ذکی ، نافذ بر نظرله باقار . لکن تیاترولری قدرتنك کمالنه مثال اوله‌رق کوستریله‌مز . بونلرده بر استاد نفوذندن زیاده یکی هوسلی بر آدم «Amateur» حالی حس ایدیلیر .

« یالان » پیه‌سی ، مملکتك بر آننده روحلری قاورایه بیلن ، کلوب کچمکه محکوم بر اثره بکزر ؛ موضوعی اوتوز بر مارته عائددر : اختیار کویلو ، اوغلنك اختلالده جنایتلره اشتراك ایتدیکنی ایشیدییور ؛ کندی اسکی دورك فنالغنه قانعدر ؛ قلبی ، مکتبلی ضابطلره قارشی منت حسیله چارپیور ؛ یازك صیجاق کونلرنده ، قیزغین کونش آلتنده چالیشان ناموسلو کویلونك اوغلی شیمدی اوجاغنه لکه سورمشدر ؛ آرتق مختارك ، امامك یوزینه باقه‌مایه‌جق ؛ نره‌یه کیتسه کویا هرکسك نظری آلتنده أزیلیور ؛ کوکلی قیرلمشدر ؛ تهیجلر ایچنده بوناله‌رق ئوله‌سی احتمالی وار ؛ رفیقه‌سی بو تأثردن قورتاره‌ق ایسته‌یور ؛ آغیر اضطرابلرله بحران ایچنده بر یالان حاضرلار : اوتوز بر مارتده مکتبلی ضابطلری ئولدورن عسکر ، اختیارك اوغلی ده‌کلدر ؛ او بر ضبطیه‌دن دوغمشدی ؛ کویلو ، خائن چوجوغك کندی نسلندن کله‌دیکنه بر آن ایچون سوینه‌بیلیر ؛ لکن شیمدی ثابت بر فکر ، بوتون تحملنی کمیرییور : زوجه‌سیله قرق سنه عینی چاتی آلتنده ناموسکارانه صاندیغی لکه‌سز بر حیات کچیرمشدی ؛ بو قدر آلچاق وناموسسزجه آلداتیشه قارشی صبر ایتمه‌سی قابل ده‌کلدر ؛ چیلغین بر حدتله قادینی بوغار ؛ دول قیزلری ، آننه‌سنك یالان سویلیه‌جکنه واقفدر ؛ بوغولمش جسدی اوستنه قوشار ؛ بابانك حقیقتی آکلایه‌جق حالی یوقدر ؛ اوده بر طرفه ییقیلیر ؛ تیاترو بو فجیعه ایله بیتر .

کویلو بابایه ، ایچمزده یاشایان بر آدم کبی ، اطرافمزده‌کی حیاتدن فیشقیرمش دییه‌مه‌یز ؛ تیاترونك لسانی ده سوسلودر ؛ انسان ترتیبنك جاذبه‌لرینه قاپیله‌مایور ؛ علاقه‌دار ایتمه‌سی کافی ده‌کلدر . « کور أبه‌سی » ایچون کتابك نهایتنده‌کی لغته بکزه‌ین علاوه قسمنك « تماشا » ماده‌سنه مراجعت ایدیکز . « کوچوك بکار » ی باشقه بر فرصتله تحلیل اولونه‌بیلیر ...

شام غریبان

بو آقشام قیرلرده قالدم آواره ،
پریلرله هر یر مسکوندر صاندم .
حیرتله باقدقجه او وحشتزاره ،
اسرار حسن ایله مشحوندر صاندم .

یورورکن بنمله داغ طاش یورووردی ؛
هر آغاج بیشنده کولکه سورووردی .
ایناندم که بنی هر شیئ کورووردی ؛
حضورمله عالم ممنوندر صاندم .

أزلدن بریدر او اوجره ...،
نینلر سویله‌رمش بر سرین دره ،
سرینی بکاده آچدی مشجره ،
کنجلکم اوراده مدفوندر صاندم .

چاملر ، « قاناد آچمش بر هما » کبی ! .
چایرلر ، « مکوکب بر سما » کبی ! .
چیچکلر ، « عجائب معما » کبی ! . .
نه کوردمسه شاشدم ؛ افسوندر صاندم !

صوذالر دمیدی ؛ بلبل چیله‌ردی .
سروستان ایچنده برسس کوله‌ردی .
چیچکلر ، قوشلردن بوسه دیله‌ردی .
کائنات عشق ایله مجنوندر صاندم ! . .

سنه‌نك صوك بهار فصلی کیدی ؛
طوپراق ، بولوت ، یاپراق یاسلی کیدی .
سرولر قارارمش یاسلی کیدی ،
دوشونن قایالر محزوندر صاندم .

مغربی یاقمشدی فرقت آتشی ؛
یووایه دونمشدی هر قوشك أشی .
داغلره یاصلانوب یاتان کونشی،
یارالی خسته‌در ؛ یورغوندر صاندم .

نوش ایتدم کونشك آقان رنکنی ،
روحمی — حظ ایله — یاقان رنکنی .
اوقده کورنجه اوقان رنکنی ،
فلکلر بن کبی دلخوندر صاندم .

صیره داغلر موردی ؛ صولر قرمزی .
صولری بکله‌ردی بر پری قیزی .
آلتندن اوپرکن آقشام ییلدیزی،
یشیل کوزلرینه مفتوندر صاندم .

صو کنارلرنده لاله‌لر واردی ؛
کوللرده آتشین هاله‌لر واردی؛
اوزاقدن عکس ایده‌ن ناله‌لر واردی ؛
بر آهو قلبندن وورغوندر صاندم .

رنك حسن أمه‌ردی آی ، اولکر ، چمن؛
کونك — جان چکیشه‌ن — صولغون لبندن .
او آقشام هرشیئی پنبه کوردم بن !..
او یرك مهتابی کلکوندر صاندم !..

رضا توفیق

« شام غریبان » ی بکله‌دیکـزمی؟ اوقویورکن قیرلرك وحشی کوزه‌للکنده‌کی طاتلی سرادی ، کیزلی برشعر انجه‌لکی دویویورمیسکز ؟ داغ ، طاش شاعرك هیجانیله یوریپورکیدر ؛ هرآغاجك پیشنده کولکه‌لر سوروکله‌نیور ؛ اوتنها ویتیم یرلرده سرین بر دره‌نك نینیلری دیکله‌نیر ؛ اورمان ایچنده سونن بر کنجلکك هجرانی واردر ؛ بلبلك حسرتی ، فغانی داملا داملا دوکولویور ؛ سرویلکدن شن برسسك کولوشنی دیارز ؛

چیچکلر، قوشلردن بوسه دیلهیور؛ کائناتك محبت اشتیاقی روحلرك طاشقین، دهرین وجدی کبی هپ رعشهلر ایچندهدر؛ مغربی فرقت آتشی یاقیور؛ هرقوشك أشی یوواسنه دونمشدر؛ حیات، افقلردن چکیلیور؛ مغربه یاصلانان کونش بیله خسته وبیتاب، أریمکدهدر؛ صیره داغلر مورارییور؛ اوکمزده غروبك قان رنکندن قیزاران بر صو دوزغونلغی وار؛ آقشامك سیاه، مبهم بخاری هرشیئی اورتیور؛ آرتق مادی حیاتك فوقنده کبی یز؛ صو باشلرینی بکلهین کوزل بر قیزك خیالی قارشیمزدهدر؛ آقشام ییلدیزی یشیل کوزلرینه مفتون، قیزاران مائیلکلرده پاریلدایور؛ کوللرده سوسلو، کوزل لالهدن قرمزی بر هاله وار؛ اوزاقلردن کان هر ایکیلتی، قلبندن یارالی بر آهویی دوشوندیرر؛ آی، چمن، ییلدیز کونك صولغون دوداقلرینی حسرتله أمر؛ بوآقشام نظرنده هرشیئ پنبه اورتولر ایچندهدر، مهتاب بیله کل رنکیله دوکولیور...

بوحسلر «شام غریبان» ده اینجه، کوزل برلسانله سویلهنمشدر؛ اوقویورکن طاتلی هیجانلر دویارز؛ شعر، بودلبرلکه یاقین اورپرمهلردن دوغار!

شکلی: قطعه اسمی ویرهبیلهجکمز ایلك پارچهسندهکی برنجی ایله اوچنجی، ایکنجی ایله دوردنجی سطرلرك صوك هجالری قولاقلریمزده عین صدایی براقهرق بیتیور؛ دیکر قطعهلر برنجیدن فرقلیدر: اوچ اولکی سطرلری بربرینه بکزر؛ هردوردنجی اولکی پارچهنك ایکنجی ودوردنجی سطرلری کبیدر؛ «ضاندم» فعلی تکرر ایدییور، بوکا «ردیف» دینیر؛ اصل اهمیت دها اول یازیلان کلمهلره عائددر؛ «مسکون، مشحون، ممنون، مدفون، افسون، مجنون، محزون، یورغون، دلخون، مفتون، اورغون، کلکون» آیری برر کلمهدر؛ قولاقلرده عین تأثیری براقیر؛ بونلره «قافیه» دییورز؛ اوحالده «شام غریبان» ك ایلك قطعهسندهکی برنجی ایله اوچنجی، ایکنجی ایله هرپارچهنك دوردنجی و نهایت برنجیدن ماعدا بوتون قطعهلرك اوچ اولکی سطرلری کندی آرالرنده هپ قافیهلیدر. بو شکله «دیوان» نامی ویریلیر؛ آز صوکره اوچ کوزل مثال دها اوقویهجقسکز...

كليبولیده حمزه بك ساحلی

اورادەكی آیازمه

واپورله چناق قلعه‌یه دوغرو حرکت ایتمك اوزره کلیبولی اوکندن کچرکن دقت ایتسه‌کز صاغ طرفده بر کوزه‌ل ساحل کوروسکزکه بعضی یرلری یوکسك ومتکبر طاشلرله نظردقتی جالبدر. او ساحلك اك مهم و اك کوزه‌ل قطعه‌سی حمزه بك دیدکلری کوچوك وقومسال بر قویدر. قویك غرب جهتی ینه یوکسك طاشلرله محدوددر. بعضی یرلرده یکرمی متره‌دن زیاده یوکسه‌لن اوطاشلر احجار بحریه‌دن وکوچوك مدیه‌قبوقلرندن متشکل برمجموعهٔ آثارماضیدرکه تاریخ خلقتك عجائباتندن باحث اولان صحائفندن عد اولونسه سزادر. او دیشلی طاشلر، مصلا دینیلن مرتفع بر موقعك تمل دیرکلری حکمنده‌در. آنادولو یاقاسندن روم ایلی جهتنه کچن قهرمانلر، ابتدا حمزه بك ساحلنه چیقمشلر و «مصلا» ده ایلك صباح نمازینی قیلمشلر. مولدصاحی سلیمان دده، فاتح مملکت سلیمان پاشا حضرتلرینك فیرطنه‌لی برکیجه‌ده قرق کشیله برصاله بینوب روم ایلی یه کچیشلرینی تقدیر وتبریك ایچون بالارتجال

کرامت کوسته‌روب خلقه صویه سجاده صالمشسك
یاقاسین روم ایلی‌نك پنجهٔ همتله آلمشسك

بیتنی سویله‌مش ایمش.

عثمانلیلغك شرفلی تاریخنی بیلنلر بو آوازهٔ تقدیری او مملکتك افقندن ایشیدیر کبی اولورلر؛ اویرلرده باشقه برحال واردر:

اویرلرده کونش مخمور فکرت پرپریدرکه
دوغار سودالی آقشاملر نکاه واپسیندن...
اویرلرده صبا بربسته‌کار سرسریدرکه،
پریشان نغمه‌لر پران اولور کویا انیندن.

مبارکدر اوطوپراقلر!.. غزا ایتمش، شهید اولمش
اوساحلدن اك اول یول آچوب تکبیر آلان ارلر.
مزارلر نابدید اولمش، آغاجلر هپ قدید اولمش،
مآل آیت فتحی بوکون ماضیدن ازبرلر.

وقوعاتك بولوب تاريخنى تنوير ايدر كويا
نكاه آتشينى هر كيجه ، بر نجم شبتابك .
كفن بر سر چيقوب ارواح ايچندن قعر نايابك
اوزون بر سركذشت پرشرف تقرير ايدر كويا .

دورر علويت اسلام جامد قبله‌كاهنده ،
تموج ايلر آواز ظفر پيشنده محرابك ؛
اولور نور تجلا روشنا جوسياهنده ،
ده‌كزدن رنك فوسفوريسى عكس ايتدكجه مهتابك .

مباركدر اوطوپراقلر ! . عبادتخانه‌لر واردر
كه‌بش عصرك وقوعاتى سربلمش آستيننده ؛
ـ ويرر عكس صدا كزدكجه ـ چوق ويرانه‌لر واردر
كه معموريتك تاريخى مدفوندر زميننده .

نظر ، جامد كورر لكن درونى شعر پرآهنك !
اوطاشلقلر كه مظلمدر ، خيالتلرله مالى‌در .
دوشوب دريايه موجا موج اولان مهتاب رنكارنك ،
اوظلمتكهده هرشب ملتمع فجر شماليدر .

اويورصمت ليالى كوندوزين عمقنده دريانك .
مجلا سطحى بعضاً جلوه‌كاه ماه وماهى‌در .
اوزاقلر هپ سراب اولمش وجود لاتناهى‌در ،
تفكرلر ويرر ، مبهم دورر افقنده دريانك .

هنوز كون دوغمه‌دن سسلر كزر انكين فضاسنده ؛
ده‌كلدر عكس تأثير صدا برآغلايان واردر !
اووحشى ساحلى تحديد ايدن طاشلر حذاسنده
توكنمز كريه‌لر الهام ايدن برچاغلايان واردر .

او مدو جزر كيم محسوس اولور هرشب نسيمنده ،
ليالك نفخهٔ بى‌روحيدر ، آسوده ، خواب آلود . .

اویوکسك طاشلرك دیدار مخمور وبسیمنده ،
بوتون کچمش زمانك نظرهٔ لاقیدیدر مشهود .
نه‌لر کورمش نه‌لر!.. یادنده‌در فرسوده احجارك؛
عجب قاچ دفعه ساحل بزمکاه ورزمکاه اولمش ؟
تکاثف أیله‌مش آقشاملری ادوار واعصارك ،
بوکون معبدلرك دیواری سرتاسر سیاه اولمش !. .

یازیلمشدر شئون خلقتك هرپرده معناسی :
اوسنکستان پرعبرت مزارلق طاشلرندندر .
زمیننده بیتن وحشی چیچکلر انسان اعضاسی ،
چمنزارنده شبنملر بوتون کوزیاشلرندندر .

اوقوردم بر حقیقت صحنهٔ دنیاده ، کوردکجه
خرافات حیاتی منطبع طاشلرده ، ایزلرده ؛
سوره‌کسز عمرمك تمثالنی رؤیاده کوردکجه
کزردی فکر چالاکم نهایتسز ده‌کزلرده .

ده‌کزلر ! بك کوچوك یاشدن بری مرآت اندیشه‌م ؛
ده‌کزلر هرزمان جولانکه فکر وخیالمدر ،
کهی راکد ، کهی پرجوش اوحیران اولدیغم عالم ،
بنم تمثال عمرمدر ، حیاتمدر ، مألمدر .

ده‌کزلردر بکا برباشقه وارلق کوسته‌رن مرآت
سراب زندکیده ، نشئهٔ رؤیای هستیده .
نسیم صبح ایله بیدار اولور افقنده الهامات
زمان هجر وحسرتده ، دم پرشوق مستیده .

اویورکن قومرولر خاموشیٔ دیجور هائلده ،
لیال کنج تنهایی اوطاشاقلرده چاغلاردی ؛
سرین برپرده برآسوده منبع واردی ساحلده ،
اونك دهلیز تاریکنده دائم بر قیز آغلاردی .

دوِ کولمشدر شب یلدا اونك کیسوی تارندن ،
سحر بر نظرهٔ مخموریدر افق تجلایه ..
اولوب شلاله‌لر پیدا سرود تارماریندن
شفق وقتنده عکس ایلر سواحلدن مصلایه .

سکز ییل ، بن اوحزن افزا تماشاگاه عبرتده ،
دولاشدم شاد وآواره، بوکون دلخسته، مهجورم،
آرار دالغین نگاهم آشنا برچهره خلقتده ،
اوطاشلقلرده ظاهردر ، اونك حسنیله مسحورم .

اوساحللرکه حالا کوشمه کچمش زمان سویلر ،
صحائف‌در قوپوب قالمش کتاب خاطراتمدن ؛
ویرر عکس صدا هردالغه‌سی برداستان سویلر ،
ییقلمش کاشانه‌مدن ، خیال اولمش حیاتمدن !

رضا توفیق

وزنی : مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

تجربه ایدیکز : « هیکل سعی » ك آغیر آهنکنه بکزه‌مه‌یورمی ؟ بالخاصه تنظیماتدن اولکی شعرلرده چوق کوره‌جکسکز ؛ عربی وفارسی کلمه‌لرده اکثریا « سلطان، پریشان » کبی « ان » له بیتن سوزلر مستثنی اولمق اوزره « جا » ماهیتلی بر هجـادن صوکره کلن جزملی برحرف، وزناً حرکه اصابت ایتدیکی حالده ینه‌سـاکن اوقونور، فقط مصراعلر هجاعددنجه برر « کل » در؛ اونلردن برحرکه‌لك کوچوك امتداد ترك ایدیله‌مز، اوحرفك حصه‌سی کندندن اولکی ـ «جا» کبی تشکل ایتمش اولان ـ هجانك مدینه علاوه ایدیلیر. « حمزه بك ساحلی » نده دوردنجی پارچه‌نك برنجی مصراعنده‌کی « اسلام » کلمه‌سی بویله اوقونور : صوکنده‌کی « م » حرفی ساکندر ؛ اولنده‌کی « لا » هجاسی کندی حقی اولان امتداددن فضله اوزاتیلیر .

بوشعرده طقوزنجی پارچه‌نك برنجی سـطرنده‌کی « جزر »، اوتنجی قطعه‌نك ایکنجی مصراعنده‌کی « بزم ، رزم » کلمه‌لری ایکیشر ساکنی حاویدر؛ هربرینك ایلك «ج،ب،ر» حرفلری ، « ج .. ز ر ، ب .. ز م ، ر .. ز م » کبی ، اصل حرکه‌لرینك حدندن زیاده چکیلمك لازمدر .

« حمزه بك ساحلی » شكلاً هرقسمی دوردر سطرلق مختلف پارچه‌لردن مركب بر منظومه‌در. ایلك دورت سطرده‌كی « پری » ، « سرسری » یه؛ « واپسین » ، « أنین » ه بكزه‌یور . « دركه » لر ، « دن » لر هرایكی قسمده بربرینك عینی‌در ، « شام‌غریبان» ده كچن « صاندم » فعلی كبی « ردیف » در؛ ایكنجی پارچه‌ده « شهید » ایله « قدید» ، « ارلر » ایله « ازبرلر » قولاقلریمزده عین تأثیری براقیور ، « اولمش » فعلی برمعنایه دلالت ایتمك اوزره مكرردر؛ « ردیف » دیبه بیلیرز . « ارلر » ده ، «ازبرلر » ده صوك «لر» هجاسی تكرر ایدییور ؛ فقط برنده جمع أداتیدر ؛ اوته كنده فعل مضارعه عائد غائب شخصك جزئیدر ؛ عین معنایه كلز؛ بناءً علیه « ردیف » ده‌كلدر ، آیری كلمه‌ده برنوع صدایی حائزاولدیغی ایچون «قافیه» دیمك لازم‌در؛ اوچنجی پارچه‌نك برنجی سطرنده‌كی «تنویر» ایله دوردنجیسنده‌كی « تقریر »، صوك هجالرینك صداسی اعتباریله فرقسز كورونور؛ « شبتاب » ایله « نایاب » ده بویله‌در، كندی آرالرنده هرایكیسنه «قافیه‌لی» دینیر؛ دیكر پارچه‌لركده ردیفی ، قافیه‌سی بوصورتله آیرمقده كوچلك یوقدر ؛ تجربه ایدیكز .

« حمزه بك ساحلی » نك موضوعی نه‌در ؟ بوشعرده ماضینك ، تاریخمزك شرفنه عائد وقارلی بردوشونش واردر : هركون قونوشدیغمز شیئلره بكزه‌مه‌یور ؛ مثلا بز كونشه طاتلی براویقویی اوزله‌ین ، دالغین باقیشلی پری دیمه‌یز ؛ برحسرتلی قیزك صوك نظرندن سودالی آقشاملرك دوغوشنی دوشونمك‌ده بسیط ده‌كلدر ؛ خفیف أسن روزكاردن سرسری بربسته‌كاری خاطرلامق قولای اولماز ؛ برسازك ایكیلتیلرندن پریشان نغمه‌لرك اوچوشنی دویمق كوچدر ؛ كلیبولینك كوكلزده یری هركون دها فضله قدسیله‌شه‌رك بویویور ؛ اسكی غازیلر روم‌ایلی یوللرینی آچمق ایچون او ساحللردن هپ تكبیر آله‌رق كچمشلر؛ اوراده حق‌وجهاد اوغرنده ئولنلرده واردر؛ حیاتلرندن‌هیچ برنشان براقمایه‌رق چكیلمشلردر؛ مزارسز یاتیورلر؛ بوماتمله‌شیمدی كویا اوراده‌كی آغاجلر بیله یشیللنمه‌یور. بر ییلدیزك یانان ایشیقلری، هر كیجه او اسكی قهرمانلقلرك یادینی آیدینلاتیر ؛ ده‌كزك ده‌رینلكلرنده غائب اولان روحلر ، كفنلری باشنده ، ساحللره قدركلیر؛ اوزون، شرفلی برماجرا داستانی اوقور . مصلاده اسلامك بویوكلكی هر شیئه‌حاكم بر وقارایله هیچ صارصیلمایان متین برآبده كبی دوریور ؛ محرابنك اوكنده حالا ظفر هایقیریشلری واردر .

بوحسلر، پك آچیق كورینیوركه‌هر كونكی بسیط‌دویغولریمزه بكزه‌مه‌یور؛ بوراده‌كی

لسان ، قونوشیورکن قوللانیلان کلمه‌لره نسبتله فضله یوکلودر ؛ سزذوقکزه موافق بولیورمیسکز ؟ دوشونه‌رك ، شعرك لذتنی دویمق ایسته‌یه‌رك اوقودقدن صوکره بوکاقرار ویرمکه چالیشکز ؛ هرکسك عین‌شیئی سومه‌سی قابل ده‌کلدر ؛ ادبیاتدن ریاضی قطعیت بکلنه‌مز ؛ کیمسه‌نك ذوقنه تحکم ایده‌مه‌یز !.

دیوان

فلاکت باغنی کزدم سرسری ،
فریاد وزاری دویان قالمامش :
آرادم وشاهین یکیت أولری ؛
یاتدقلری یردن نشان قالمامش !

قاپیلر قاپانمش ، باجالر توتمز ؛
کیمسه‌جك اوچولده‌برقویون کوتمز ؛
آغاجلر قورومش ، بلبللر اوتمز ؛
بایقوشلرده بیله فغان قالمامش !

کللری صولدورمش کدر یاشلری ،
قارالز بورومش یاسلی باشلری ،
کویلری قوشاتمش مزار طاشلری ،
سسمه سس ویرن برجان قالمامش!

طالعك اویامان قانلی اللری ،
أشندن آیرمش هپ کوزه‌للری ،
شهیدلرله دولمش غربت ایللری ،
قان آغلامادق برجوان قالمامش !

خاندان کشیلر هپ‌یوقسول اولمش ؛
دشمن قاپیسنده باغلی قول اولمش ؛

اوناز‌لی کلینلر شیمدی دول اولمش؛
جمعیت داغیلمش، جانان قالمامش!

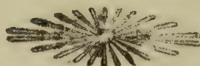
هیچ آکیلماز اولمش آتالر آدی؛
بشیکده براقمش آنا اولادی؛
قیریلمش یتیمک قولی قانادی؛
ظلم پنجه‌سندن آمان قالمامش!

دشمنک ستمی یورکلر أزر؛
بوقهرایله آدام جاننندن بزر؛
کلشنده یابانجی کوپکلر کزر،
أرلر میداننده انسان قالمامش!

سر حق آشکار هر بهانه‌ده؛
کل بیترمی آرتق بو ویرانه‌ده؟
شو خراب اولاسی ماتمخانه‌ده،
بزدن اوزکه غریب مهمان قالمامش!

هی رضا! نه‌عجب سودایه دوشدك؛
اصلی، فصلی یوق بردعوایه دوشدك؛
وطن اوغرنده بیك بلایه دوشدك؛
هپ مزارلق اولمش وطن قالمامش!

رضا توفیق

دیوان

ایصسز ایللرده

دون کیجه یأس ایله کنده‌دن کچدم؛
تسلی آرادم خمخانه‌لرده!

بخت دون الندن بردولو ایچدم ،
او نشئه قالمامش پیمانه‌لرده !...

اوکسوزم ؛ بوایلده نه‌یولداشم وار ،
نه‌آنام نه‌بابام نه‌قارده‌شم وار ؛
نه‌یامان طالعم ، دردلی باشم وار . .
دیلمدن آکلار یوق بیکانه‌لرده ! . . .

چولمی‌در بویارب؟. سس یوق،صدایوق،
کلشنلر بوزولمش ، بوی وفا یوق ؛
أولری دولاشدم ، بر آشنا یوق ،
آی بالقیر [١] اوایصسز غمخانه‌لرده !.

غیب اولمش نینه‌مك یشیل مزاری ،
روحمده تیتره‌یور فریاد وزاری .
بو ألم باغنك یوقمی بهاری ؟..
مانم قاناد کرمش بوش لانه‌لرده!...

کوللره صوصامش آهولر کلیر ؛
غربت ایللرندن قومرولر کلیر .
بیقیق تربه‌لردن هوهولر کلیر ،
کوترجین دم چکر ویرانه‌لرده !..

هرنه‌یه دوقونسه‌م زخم رقت وار ؛
نه‌یانه باقینسه‌م رنك فرقت وار ؛
چالنانیر آغلار بر آه حسرت وار ،
صولرله چاغلایان ترانه‌لرده !...

---

[١] اصل تورکجه‌ده بالقیر ، ضیانك تموج ایدوب چالقالانمه‌سنه دیرلر . بو ، برتعبیر معروف اولمق اوزره دائما قوللانیلمقده‌در ؛ یاز آقشاملری اوزاقده ، افقلرده آراصیره شمشك کبی تجلی ایدن علائم جویه‌یه « بالقیش اوینایور ! » دیرلرکه شمشك کبی یاغموری دعوت ایدر برعلامت اولمق اوزره معتبردر . (اصلدن)

کیم اولدی ، بیلمه‌دم، بوحاله سبب،
آغلارم ، امیدم هبا اولدی هپ ،
بنده‌کی سوزدل وارمی‌در عجب ،
طوتوشوب جان ویرن پروانه‌لرده ؟

هی‌رضا ! ایچکده عشق اودی یانار ؛
براوکماز یارا وار ، دینمه‌یوب قانار ؛
برکون کلیرسنی یتیملر آکار ،
دیللرده دولاشان افسانه‌لرده ! . . .

رضا توفیق

دیوان

جاناندن آیریلدم ، خسته‌یم جاندن ،
ایللر غربت ایلده یارامی باغلار .
خیلی‌در ، آواره دوشدم وطندن ،
هجرانله باغریمی قایغولر داغلار .

ینه باغچه‌لرده شیران اولدیمی ؟
کوزه‌للر بزمنده دیوان اولدیمی ؟
بوزولوب‌ده یوقسه ویران اولدیمی ؟
کولکه‌سنده کووه‌م بیتیرن باغلر ؟

فرقی وارمی بندن شیدا بلبلك ؟
بن‌ده مفتونی‌یم برغنجه کلك . .
طوتامام زارینی بودردلی کوکلك ؛
ایچمده کیمسه‌سز براوکسوز آغلار.

سن‌اوکسوزوطن، سن!. سودالی آنا!
کوکلمدن ایکله‌ین هب سنسك بکا ؟

نه نازلی ایدلر ویریردم سکا . .
کچدیمی بوبتون شیمدی اوچاغلر ؟

غمکله بوش کچن شوزمانمده ،
اینیك عکس ایدر هرفغانمده ،
اسمکی آکدقجه کوش جانمده
روحمه آشنا نیدیلر چاغلار .

هی رضا! آه ایتسهم شوطاشلو اریر ؛
طالعم نه عجب جلوه کوسته‌ریر . .
وطن حسرتیله بکا سس ویریر ،
سکودلی دره‌لر ، دومانلی داغلر ! .

رضا توفیق

دیار فضولیده

کاروان راه تجریدز خطر خوان چکوب
کاه مجنون کاه بن دور ایله نوبت بکلرز
فضولی

بوکون ، فضولی ، مصائبپناه اولان تربه‌ك ،
غموم ایچنده ، أمینم که ، آغلایور بزسز ؛
او بینوای فراقزکه مسکن ومدفن
وطن ده اولسه غریبز . . یتیم تاریخز ! .

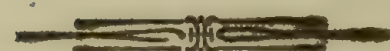
کوروشمه‌دمسه‌ده اصلا مزار زارکله
روان پاککی کوردم ، کزردی هریرده ؛
اوت فضولی ، سنك روح ناله کارکله
زمان زمان دولاشیردم او وکسوز ایللرده !

سنکله بن دولاشیرکن کورر و آغلاردم
او منکسر وطنك حشر اولان سفالتنی ؛

سکوت ایدردی ئولورکن ده اویله آکلاردم
که خوف عار ایله کیزلردی هر مذلتنی .

محاسننده نمایان ملال خسرانی ،
کلیندی صانکه او بر کریه‌زار هجرانده ،
جهانه عمر آقیدیرکن زواللی پستانی ،
قانار دورردی ملوث دهان کفرانده ! .

سلیمان نظیف

ندیم — دلستان

ندیم — دوام ایله — : — فقط سنك کوزه‌لم ، عادتا ملالك وار ؟
بر اضطراب نهانکمی وارکه کل ونکك
بر آز اوچوق کبی . . . یورغونمیسك ؟ نیچون بوقدر
سکوت ایدوب دوریبورسك ؟
دلستان — دالغین — : — بولیل آهنکك
مآل شعرینی ، شعر سمایی دیکله‌یورم !
— ندیمه باقه‌رق : سنك سسکده ، سنك سوزلرکده صانکه ندیم ،
اوزاق وروحه یاقین بر صدایی دیکله‌یورم . . .
خیاله منقلب اولمش بر آشنای قدیم
سسکده روحمه برشیٔ فیصیلدایور . .
— الیله اوزاقلری اشارت ایده‌رك : — اورادن ،
او هیچ اونوتمادیغم یتبه ، مائی یوردیمزك
سمایه ، فجره یاقین ، قارلی داغلرندن آقان
کوموش پیکارلری... کوربوز ، وقوز ، اوزون ، موزون
آغاجلرنده اوتن قوشلر ، آه اوقافقاسیا
بوتون سرود تسلیسی ، هپ حظوظیله

قولاقلرمده وقلبمده چاغلایور کویا...
نہم کوزه‌ل وطنم !.

ندیم : — حسنه سرمدی عجله !

دلستان : — ندیم، اویرلری کوردکمی ؟

ندیم : — کورمه‌دم، لکن
دیار حسنکی کورمش قدر طانیر، بیلیرم ؛
ناصل بو مسقط هجران روح اولان خاکك
بوشوره‌زار ظلامنده چیرپینان فکرم،
ریاض عدن الهینك آشنا سیسه،
ناصل ملکاری بر رؤیت تحسسله
کورورسه ایشته اوخاکی مثال فردوسه
بن اویله محرم ومشتاقم !

دلستان : — آه، أوت سویله،
بیاض، کوموش کبی مرمر یاتاقلرنده صولر،
ناصل هپ اینجی والماس رشاشه‌لرله آقار !

فائق عالی

طلوعدن اول

اویور نجم سحر آغوش کلکوننده اسحارك،
بو بر تمثال افلاکیسیدر افکار بیدارك،
صبا أسدکجه غشی أیلر بنی بویله أزهارك
که حالا پای انسان ده‌کمه‌ین داغلرده پیدادر.
کلیر اعصاردن هردالغه بر شعر مشکلدر،
کیدر أدوار استقباله قدرتدن موکلدر ؛

بتون اجرام آسمانیدن مصنوع هیکلدر
که بی نطق وزبان منظومه خوان صنع مولادر .

چمنلر ، جویلر ، قوشلر بونون لب برلب الفت؛
دکز فکرت نما ، کهسار دوشا دوش علویت ،
قیلار مجهول برسس ، برصدای معنوی دعوت
بنی آفاقدن صحرایه ، صحرادن بوادی‌یه .

یمینم دشت بی‌پایان ، یسارم برخیاباندر ،
بهار الك سرمدی فیضیله فوقمده نگهباندر ؛
برآهنك نهانیٔ محبتله شتاباندر .
جبلدن چاغلایانلر ، رودلر آغوش وادی‌یه .

افق مأوای سودادر ، شفق گهوارهٔ خولیا ؛
عیاندر کاه خونین کاه گلگون صفحهٔ دریا ،
بورنك نامعین ظل استقبالدر گویا
اوچارکن ساقط اولمش ارضه شهبال عروجندن .

بوالحان سحر فوقنده علوی بر صدا دویدم ؛
برآهنك سماوی ، بر ندای آشنا دویدم ؛
ایشتدکجه اونی روحمده میل اعتلا دویدم ؛
کلیردی کائنات شعرك الك یوکسك بروجندن .

بوسس شعر بلندکدر ، أوت ، أی شاعر اعظم ،
چوجوقلقدن بکا تلقین علویات ایدر هردم
« دونر قارشیمده هردم شعردن مصنوع برعالم » .

سریر حشمتك موضوع بالاسنده اهرامك ،
خایر ، برج دها فوقنده‌در کرسیٔ آرامك ؛
سنکدر الك بلندی سانحات پاك الهامك .

فائق عالی

« طلوعدن اول » منظومه‌سنك وزنی : مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن در ؛ ألفلرك كندندن اولكی هجایه وصلنی ، « جا » كبی تشكل ایدن هجالرك متعاقباً كلن «ق»لرده‌كی صدایی آله‌رق بر آز دها اوزاتلدیغنی، اضافی ، وصفی كسره‌لرك اوزون وياخود قیصه اوله‌بیله‌جكنی اونوتمایكز . بو صورتله تطبیقاتنده هیچ تردد ایدلمز ؛ الك كوچ قطعه‌یی قارشیلاشدیریبورم :

مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن
كلیر اعصا	ردن هر دال	غه برشعر	مشكلدر
كیدر ادوا	ر استقبا	له قدرتدن	موكلدر
بوتون اجرا	م الهیا	تدن مصنو	ع هیكلدر
كه بی‌نطق و	زبان منظو	مه خوان صن	ع مولادر

منظومه‌نك وزنه موافق ، آغیر موسیقیلی، خلقتك اسرارینه یاقین براداسی وار . خیاللری فضله قویودر؛ (منظومه‌خوان صنع مولی) ، (آهنك نهائی محبت) ، (سانحات پاك الهام) تركیبلرینی بوكون یازه‌مایز .

صباحك كلنكون آغوشی ناصل بر خیالدر ؟ سحر بیلدیزی اویویه‌بیلیرمی ؟ « بو ، اویانیق فكرلرك سماوی تمثالیدر » حكمنی ویره‌سندن آكلایورز ، « تشبیه » ایدییور ؛ طرفینی ، مشابهت وسیله‌سنی یعنی « وجه‌شبه » ی دوشونكز . « هنوز انسانلرك بیله‌مه‌دیكی داغلرده آچیلان چیچكلرك قوقوسی نی غشی ایدر » دییور . بو فكرك ایلك بیتله علاقه‌سی وارمی ؟ بو نوع منظومه‌لرده اویله بر مناسبته احتیاج حس ایدییورمیسكز؟ دالغه‌لر، اسكی اعصاری دولاشه‌رق ناصل كله‌بیلیر ومستقبل دورلره ناصل كیدەر ؟ ییلدیزلری، الهیاتدن مصنوع، جناب حقك صنعنه قارشی دیلسز منظومه‌اوقویان برهیكل كبی كوستریبور ؛ بونلری ناصل ایضاح ایتملی ؟ چمنلره ، ایرماقلره ، قوشلره دوداق دوداغه كلش صمیمی برالفت اسناد ایدیلیور ؛ ناصل آكلاملی ؟ ده‌كز « فكرتمثا » اوله‌بیلیرمی ؟ داغلرك اوموزلری نه‌در ؟ بهار ناصل نكهبان اولور؟ داغلردن چاغلایانلر، ایرماقلر محبت آهنكیله قوشه‌بیلیرمی ؟ وادینك آغوشی نه‌دیمك ؟ (افق ، سودایه‌مأوا ، شفق ، خولیایه بشیك) تعبیرلری ناصل ایضاح ایدلملی ؟ برمبهم رنك وار ، بونی استقبالك قانادندن اوچاركن ارضه دوشمش بر كولكه عد ایدییور . بیتلرنده بسیط وطبیعی حیاتك فوقنده ، صنعی ده‌كل فقط علی‌العاده حسلرمزه اوزاق، اسرار ایله متوالی تصورلر

کورویورمیسکز ؟ سز یاز صباحنك طاتلی سرینلکی ایچنده هیچ بویله دوشونمه‌دیکز ظن ایده‌رم؛ فقط بومنظومه‌ده‌کی مصراعلر، افسانه عالملرینك موسیقیسنی آغیر بر آهنك ایله سوروکله‌یور. خیالده برکنیشلك واردر. ده‌کزده اینجیله‌نن تیتره‌ییشلری کورمه‌یور؛ انکینلرده‌کی دالغه‌لری، یوکسك داغلرك اسرارینی آکلاتمق احتیاجنی حس ایتمشدر؛ بونلری دویویورمیسکز؟ بوتون سحر الحانی فوقنده شعر کائناتنك اك یوکسك یرجلرندن کلن آشنا برسس، سماوی برآهنك ایشیتدیکنی سویله‌یور؛ بو، حامدك صنعتی ودهاسیدر. فائق عالی بکی شکلاً دها یکی، وزنه حاکمیتی برآز دها قوتلی، حتی افاده‌لرینی مصراعدن مصراعه کچیورکن دها اویناق وانحنالی بولویورز؛ لکن عبدالحق حامد بکه فضله مطیع قاله‌رق یازییور؛ شعرلرینك آهنکی، تصورلرینك انکینلکه یاقین اعتلا حمله‌لری مقبر شاعرینه‌چوق بکزه‌یور. مقایسه ایدیکز: «کرسی استغراق» ایله «طلوعدن‌اول» ده وزنلرینك عینی اولیشندن باشقه دها بر رابطه‌بوله‌جقسکز. ذاتاً (دونرقارشیمده اول دم شعردن مصنوع برعالم) مصراعنی‌حامدك «کلبهٔ اشتیاق» سرلوحه‌لی‌منظومه‌سندن آلمشدر. بو اقتباسه برنوع «تضمین» دینیر؛ بر چوق مثالنی کوره‌جکسکز!

الاقصرده [۱]

هوا آغیردی فقط پك دوقونمایوردی صیجاق ؛
غروبه واردی اساساً یاریم ساعت آنجق .
یاقیندی ساحله مهمانی اولدیغم مسکن ؛
یاواش یاواش اینیوردم آغاجلی برتپه‌دن .
او، نیلی قوینه چکمش یشیلله‌نن وادی،
ـ که یوق خزان‌صفحاتنده عمرینك ابدی ـ
اوکمده نامتناهی زمردین موجات
دوکوب دوکوب اوزایور : صانکه برسراب حیات !

[۱] الاقصر، قاهره‌نك آلتی یوز کیلو مترو قدر جنوبنده، نیلك ساحل شرقیسنه دوشن بر موقعدرکه اسکی مصریلیلردن قالمه پك چوق آثارمالك اولدیغی ایچون سیاحلرجه معروفدر. آشاغیده اسمی کله‌جك «قاوناق» ایسه بزم آت میدانده‌کی دیکیلی طاشلرله دولودر (اصلدن)

نه‌يال وبال مطرا ، نه‌امتداد مديد !
بويال وبالى سمادن قوجاقلايان خورشيد ،
كه‌نيلى شرقنه آلمش‌ده غربه كچمشدى ؛
افقده صوك لمعاتيله پارلايور شيمدى . .
فقط ضياسنه حالا تحمل امكانسز .
صولمده بربوبوجك خرما واركه ياپ يالكز . .
زمينى خيليجه مائل‌ده اولسه ، چاره‌سى نه ؟
بوروندم آرتق اونك ظل پاره پاره‌سنه .
بونقطه‌دن نه‌مهيج فضايه دوغرو نظر !
بر قاناد ايكى ساحلده يوكسه‌لن اووالر :
نكاه اوزانديمى بركره دوش ساحرينه ،
خيال اوچوب كيدييور ، باشقه عالمك برينه !
زمينه شيمدى ، او كوندوز آله‌و صاچان آفاق ،
ايليق ايليق دوكيور برهواى استغراق .
كولومسه‌يور يوزى آرتق محيط ريانك . .
محاطى ، چونكه ، سمادن اينن بوچاغلايانك .
دمينكى صمته بدل خنده چينلايور يريز :
كولومسه‌يور قوجه وادى ، كولومسه‌يور تپه‌لر ؛
كولومسه‌يور صويى طيرمانمق ايسته‌يوب اوته‌دن ،
اوزون كوره‌كلى قاييقلرله بربويوك يلكن ؛
كولومسه‌يور بريدن كولكه‌لر دوكوب نيله ،
اوتل بنالرى اطوار امتنانيله ؛
كولومسه‌يور قييلردن بش آلتى خطوه قدر
ايجرده ، ايپلى صيريقلرله ايشله‌ين قويولر ؛
كولومسه‌يور صويى قيربه‌يله آقطاران فلاح
كولومسه‌يور بونى عمرنده كورمه‌ين سياح ؛
كولومسه‌يور چاليلقلرله اورتولن دره‌لر ؛

کولومسه‌یور صایپسز تارلالرله مشجره‌لر ؛
کولومسه‌یور دره‌لردن بالق طوتان ، چیپلاق
چولوق چوجوق صوبی کپچه‌یله آقطاروب دوره‌رق .
صباحلین دولاشوب کوردیکم اوهیکللر
که سرمدیته چیلغین زواللی حرص بشر ،
قلوبه نقش ایده‌جك یرده یاد رحمتنی
فضایه قازمق ایچون ظل بی‌کرامتنی ؛
دیکوب‌ده هر قایادن بیك حیاته سنك مزار ،
بوقورقولقلره وحشتله ویرمش استقرار ؛
که سجده‌لر ایده‌جکمش آیاقلرنده زمین ،
که عرشی تیره‌نه‌جکمش آلینلرنده‌کی چین !
فقط زمان دینیلن دست کبریای مهیب
بوقهرمانلری ایتمش که اویله برتأدیب :
نه انف نخوتی قالمش قیرلمادق نه‌قولی !
جوار عبرتی انقاض لاشه‌سیله دولو .
نه‌چهره‌لرده مهابت ، نه‌جبهه‌لرده غرور ؛
سیلیك خطوطنه چوکمش بوتون مآل فتور .
عدالتك بوقدر بی‌امان تجلیسی
نکاه زائره ویرمکده مرحمت حسی .

أوت ، مزاری اوهیکللرك اوزاقدی بکا !
شووارکه منعطف اولدقجه کوزلرم اویانه ،
کولومسه‌یور دییوردم اونلرك‌ده چهره‌لری ؛
کولومسه‌یور قوجه برمعبدك ییقیق کمری .
کولومسه‌یور صاغه باقدقجه قارشیدن « قارناق » ،
کولومسه‌یور اوستونلرکه نیله مستغرق ،
ظلال رعشه نماسیله اویناپور امواج .
کولومسه‌یور ، داغینیق باشلرنده آلتون تاج ،
سمایه فورچه اوران خرمالر سواحلدن .

اوطورمش اولدیغم آسوده سطح مائلدن
بر آز یوقارده‌کی چارداق بچیملی کولکه‌لکی
ناصلسه کورمك ایچون قالقه‌یم ، دیدم ... نه‌أیی !
فرانسز ، انکلیز ، آلمان ، اون اوچ قدر سیاح ،
اوچر بشر کومه اولمشلر ، ایکله‌یور اقداح !
برنجیلر کولیور .. چونکه جیب مشحونی ،
یرندن اویناتیور کائنات مدیونی .
ایکنجیلر کولیور .. هم‌ده حقیدر ، کوله‌جك .
جهان بر امرینه آماده .. «ئول!» دیسین ئوله‌جك !
طوتوشدیروب بوتون اقوامی قارشیدن باقیور ؛
چلیکله طاش اوروشورکن حریف چوبوق یاقیور !
اوچنجیلر کولیور . . چونکه زوربازوسی ،
نه‌دیرسه « دوغرو! » دینن برکفیل ناموسی .
بشرکه قوتی بخش ایتمه‌یور هنوز حقه ؛
نه‌چاره وار اونی قوتله آلمه‌دن باشقه ؟
زبونمیسك ؟ یالکز آغلامق سنك حقك !.

أوت ، بو ساحهٔ جوشك ، بوجوش اذواقك
ایچنده بن ، یالکز بن زواللی کولمه‌یورم ..
اوطورمش آغلایورم ، آغلاسه‌م‌ده معذورم :
وطن جدا کبی‌یم جدیمك دیارنده !
نه طوپراغنده شو یوردك نه جویبارنده
بر آشنا سسی یاخود بر آشنا ایزی وار !
صدامه بکله‌دیکم عکسی ویرمه‌یور اووالر .
بیله‌یدم ای قوجه شرق ، ای جهان دورادور ،
سنك نره‌کده‌کی اولادیکك نصیبی حضور ؟
باشك بلالره کیرمش ، الك ، قولك پامال ؛
ایچکدن اسدیمی بر کون هوای استقلال ؟

کوردمی‌یم دیبه قارشیمده مسلمان یوردی ،
بوتون دیاریکی کزدم ؛ آیاقلرم دوردی ..
یابانجی سسلری کلدکجه رهکذارمدن ،
هپ انکسار امل طاشدی روح زارمدن !
وطن جدا اوله‌یم سینه‌سنده اسلامك ؛
بو یوقمی ؛ اك آجی برانتقامی ایامك !
بنم ایلرله‌دی عمرم ، دوشوك قولم ، قانادم ؛
بوانتقامی چالیشسین‌ده آلسین اولادم .

افقده شیمدی کونش سونمك اوزره صاللانیور ؛
شو وارکه چهره‌سی حالا پاریل پاریل یانیور .
برآز کچنجه ، شعاعات واپسینیله
دیکیلدی پیش نکاهمده آنسرین نیله ،
میاهه رعشه ویرن برعمود نورا نور .
فقط بوظل مباهی ، بوانطباع وقور ،
ـ که چوق زمان قاله‌جق صاندم امتدادندن ـ
بش اون دقیقه‌ده نیلك سیلیندی یادندن !
یازیق ، اوکولکه‌ده میلیارله ظل نایابه
قاتیلمق اوزره آتیلمش مکر بوکردابه !
کورونمه‌یور کونش آرتق ، اوکنده پرده جبال ؛
اوشیمدی باشقه افقلردن ایتدی عرض جمال .
آجیقلی روحنی مغرب حزین حزین دوکدی ؛
زمینه شام غریبان یاواش یاواش چوکدی .
ده‌کیشدی چهره‌سی نیلك : اوکمده آز قومرال ،
دمینکی ظل ستونك یرنده بك قویوآل ؛
برآز ایلرده ، فقط ، عادتا قاراکلقدی .
بورنك ماتمه داغلرده آشنا چیقدی .
قارادی باقدم اوزاقدن دومانلی جبهه‌لری .

رداسی مغربك آرتق قوجاقلامشدی یری .
جبین اسمر وادیده تیتره‌دکجه ظلال ،
اویاندی روح غریبمده برخیال محال :
جهان صامتی قارشیمده آغلایور صاندم . .
اوکولکه‌لکدن اینوب نوره دوغرو طیرماندم .

محمد عاکف

نجد چوللرندن مدینه‌یه

نار بیضا کسیلوب اوکله زماننده کونش ،
تپه‌سندن دوکویور بتنه آفاقك آتش !
ییلدیریم یاغموری شکلنده اینن حزمه‌سنه
سپر اولمش یانیور چولده‌کی چیپلاق سینه .
صنعتك سرینی رسام ازلدن اوقویان ؛
روح معصومی بوتون خلقتی کندنده دویان ؛
شیمدی یرلرده شفق ، شیمدی بولوتلرده بهار ،
شیمدی طوفان ضیا ، شیمدی کوپوك ، شیمدی بخار ،
شیمدی مخمور تفکر ، اوزانان انکینلو ،
شیمدی یالچین قایالر ، شیمدی قووقلر ، اینلر ،
شیمدی دالغین دره‌لر ، شیمدی ظلال عمانی ،
شیمدی برواحه چیزن ، شیمدی بوتون الوانی
طوپلایوب ماوی الکدن کچیررکن ، عریان
قوملوك اوستنه بیك دورلو بدایع دوقویان
اوکوزه‌ل سینه ، اوچول ، شیمدی نه‌قورقونج اولویور :
برجهنم‌که اوزانمش ، دیلی چیقمش صولویور !

نه‌زمیننده سزرسك نه‌فضاسنده حیات ؟
آه بورنك حیات اولسه‌ده كورسه‌م ... هیهات !
بكزی كولدن‌ده اوچوق .. نرده اوماس‌ماوی سما ؟
ینه بیچاره‌نك اوستنده اومزمن حما !
یورولوب تیتره‌مه‌دن ، صانكه ، دالاركن محموم ،
كیزلی نوبت كبی نردنسه چیقوب باد سموم ،
دەشیور باغرینی جوك ، أشیور ، آقطاریور ؛
اوزمان ایشته محیطاتی آله‌ولر طاریور !
برآووج كولكه‌یی منتله ویرن قویتولرك
یالایور ، پارچه‌لایور كوكسنی بیكلرجه فرون !
نه‌صولوق وار نه‌ده سس .. بادیه‌نك حالی خراب !
چاغلایور ساده افقلرده‌كی آواره سراب ؛
برده چاك سسلرینك دالغه‌لانان تكراری .

كیجه‌دن كیردیكی دهشتلی مغیلانزاری ،
كوندوزین كچمك ایچون قافله اولمش دوه‌لر ،
اكریلوب بوكروله‌رك یانغینه دوشمش اژدر
اضطرابیله نه‌مزعج اوزانوب قیورانیور !
اینیوركن یانیور ، طیرمانیوركن یانیور .
یااوصیرتنده‌كی یوزلرجه هیولای بشر ،
آتشین دالغه‌لر اوستنده یوزن بر محشر
كه‌بوانكینلری طی ایتمك ایچون چالقانه‌رق
كیدییور بولمایه ، هیهات ، یشیل برطوپراق !
یوقمی ای باغری یانیق چول ابدی پایانك ؟
نرده‌در واحه‌سی یارب بوسرابستانك ؟
نجدك اعماقنه دالمش ، ایكی آیدن بریدر ،
قوجه برقافله ، مجنون كبی خائب ، خاسر ،
قوشویور ، مرحمت ایت ، بادیه‌دن بادیه‌یه ،

کورورم ، بر کون اولور « خیمهٔ لیلا » يي ديه !
نه دوام ایتمه‌یه آرتق ، نه‌ده آرامه شکیب …
برایلیق کولکه ، الٓهی … اوده اولمازسه نصیب ،
قالمايور ساحل مقصوده وصول امکانی .

یکیدن جوشه کلیرکن بر آله‌و طوفانی ،
قارشیدن « قبهٔ خضرا » [١] ایدیوبرمزمی ظهور ؟
اوناصل هیکل دیدار ، اوناصل جبههٔ نور !
اویله برطورکه : هر لمحهٔ استغراقی ،
اولمه‌دن چاك تجلی ، سوزویور خلاقی !
ابدی فجرینی کوردکجه پریشان لاهوت ؛
ظل ممدودینه دوشدکجه کونشلر مبهوت !
صانکه فیفای تجریده یانان ارواحه ،
سایه‌لر دوکمك ایچون سدره‌دن ایتمش واحه .
اوجهنم کبی وادیده بوجنت کوزه‌ل !
اك بويوك شعر تضادکیدر ، ای حسن ازل ؟
سکا برمصرع برجسته‌در ایتمش‌که سنوح :
دویار اما وارەماز یوکسه‌لن آهنکنه روح .

*
* *

مناخه [٢] دن کچیوردق ، ایکندی اولمشدی .
چیقنجه قارشیمه جانانمك یشیل یوردی ؛
کوزم قاراردی ، آتیلدم حریم جاذبنه :
یاروب جماعتی ، دوشدم دیرکلرك دیبنه .
صوکنده بر یره لکن کومنجه وارلغمی ،
ردای خشیته حس أیله‌دم صاریلدیغمی .
یاواش یاواش اودمین دویدیغم دەرین هیجان ،

[١] مرقد نبوينك اوزرنده‌کی قبه (اصلدن)
[٢] مدینه‌نك اورته‌سنده برمیداندرکه قافله‌لر دوه‌لرینی اوراده چوکدوررلر . (اصلدن)

ایچمده دوکدی‌ده بررعشه قوپدی روحمدن ،
که خلقتمده‌کی هرذره آیری اورپردی !
اوکمده سینه‌یه چکمش خشوعی ، تیتره‌ردی
زمین زمین قاباران صفلریله کونا کون
ظلال جامده حالنده ، برجهان سکون !
أوت، اوقوس قوجه عالم ... تونسلی ، افغانلی ،
ترانسواللی، بخارالی، چینلی ، سودانلی ،
حبشلی ، خیوه‌لی ، کاشغرلی ، یرلی ، هرسکلی ،
سرندیبك ، جاوانك، مغربك بوتون شکلی؛
خلاصه آندیغی قوللر محیط غربیدن
جهان جهان دولاشوب ، منتهای شرقه کیدن
اودودمان کریمك صاییلماز اولادی
حضور ایچنده براقمش بومحشر آبادی !
نه منظره‌یدی ، الٰهی ، او هرج و مرج صموت !
که وجده کلدی تماشادن آنسزین ملکوت :
خروش ایدوب بشی بردن یانیق مناره‌لرك ،
خدایی باغرینه باصمش ییغین ییغین بشرك
کومولمش اولدیغی عمانی دالغه‌لاندیردی ؛
دمینکی محشری ایکلتدی ، صوری آکدیردی !
برنجی «اشهد ان لااله الا الله»
نداسیله دونرکن سمایه دوغرو جباه ،
دویولدی مرقد پاکك‌ده ، عین اقراری ،
ده‌رین ده‌رین کلن آوازه‌لرله تکراری .
بوکون او منعکسه دونمشدی جبهه‌لر شیمدی ؛
اونك صدالری آرتیق محیطه حاکمدی .
ایکنجی موج شهادتله عین عکس مدید
خدایی ایتدی زمیندن ایچین ایچین توحید .

اوچنجی اولدی شهادت‌که : طوتدی ابعادی ،
محمدك ابدیت کزین اولان یادی .
نه غلغله‌یدی او یادك پینده دالغه‌لانان !
ناصل اویانمادی بیلمم‌که اویقودن جانان ؟
محیطی بونجه زماندرکه ایکله‌یور ، آزمی ؟
قیام حشره قدر یوقسه هیچ اویانمازمی ؟
ناصل صیغارکه ، الٓهی ، خیاله ، ادراکه :
شو خوابکاهی درآغوش ایدن دمیر شبکه ،
ـ یرندن اوینامایان آهنین وجودنده ـ
بوتون بو جوششی اورپرمه‌لرله دویسونده ؛
او مهربان ازل ، روح نازنینیله ،
اویانماسین قوجه بر محشرك انینیله ؟
مناره‌لر یکیدن « لااله الاالله »
ترانه‌سیله جوشارکن ، آیاقلانوب ناکاه ،
کوروندی پرده‌کی صفلر حضور مولاده
یاپیلدی ولوله‌سز بر ایکیلتی ابعاده .
اوکده امت مظلومه‌سیله پیغمبر ؛
کوزمده سیل کبی یاشلر ، ایچمده تیتره‌مه‌لر ؛
نه اختیاریمه صاحب ، نه اعتیادیمه رام ،
بو کردباد عباد اورته‌سنده بی آرام ...
اویانمشم‌که : او دهشتلی کردباد ، او خروش
سکونه منقلب اولمش‌ده بکله‌یور ، مدهوش .
اینتجه پرلره محفلدن عاقبت بر انین ،
بوشاندی کیتدی او بیکارجه سینه‌دن « آمین! »
بویون بوکوك ، قول آچیق آسمانه ، کوز قاپانیق ؛
نه ایکله‌یور او جماعت ، نه ایکله‌یور آرتیق !
فضایی دولدوران اللرکه حقه یالواریور ؛

ياروبده لوشلغى بر متكاى نور آريور !
بو باشقه باشقه لسانلر ، بو هرج ومرج آواز
برر نياز ايدى مولايه . . همده عين نياز !
أوت ، شو اوكده دوران اختيار سرنديبلى ،
يا آرقه صفلره دوشمش زواللى مغربلى ؛
دالوب دالوب كيديبوركن سماى مرحمته ،
كرك بو عالمه عائد ، كركسه آخرته ،
نه ايستهسين كه ، برابرجه بنده ايستهمهيم ؟
شو بن كه . . هر برينك آيرى آيرى قاردهشىيم .
ازلده قايناشان ارواحه آيريلق وارمى ؟
جهان ييقيلسه بو وحدت يرندن اويناريمى ؟
اولنجه منبريمز ، عرشمز ، خدامز بر ؛
بنمده بكلهديكم نور اونكده غايهسيدر .
او نورى كوندر ، الهى ، عصرلر اولدى ، يتر !
بونالدى ملتك آفاقى ، بر صباح ايستر .
عنايتكله خلاص ايت كه ، دالغه دالغه ظلام
ايچنده قايناماسين چارپينوب دوران اسلام !
بو سجدهكاهه قاپانمش يانان يوركلر ايچون ؛
بوتون صولوقلرى فرياد اولان شو محشر ايچون ،
حريم كعبهك ايچون ؛ سرمدى كتابك ايچون ؛
عوالمكدهكى آيات بى حسابك ايچون ؛
نصيب دائمى خسران كسيلمش امت ايچون ؛
شو خاك پاكه بورونمش سماى رحمت ايچون ؛
بر آز افقلرى كولسون جهان اسلامك !
حدودى يوقمى بو بيتمز ، توكنمز آلامك ؟
او ، چونكه ، عالمه حاكم يگانه قدرت ايكن ،
بر انقلاب ايله محروم اولنجه عزمندن ،

أسارتك نه‌قدر شكلی وارسه قاتلانددی . . .
وطنلرنده غريب اولدی كندی اولادی !
اوعزمی سن ويره‌جكسك كه أيله‌سين سريان ،
صولوق بكزلره قان ، ايكله‌ين كوكسلره جان .
اوروحی ويركه ، الٓهی ، قيام ايدوب دينك ،
زمينه فيضنی ياپسين حيات ماضينك . . . .
هنوز دعا ايدييوردم‌كه ، « يا رسول الله ! »
نداسی كوكره‌يه‌رك ، بر قانادلی طيف سياه ،
باصوب اشيكلری طوتمش ييغينله كولكه‌لره ،
سوزولدی اوجه‌كی « باب‌السلام » اوكنده يره .
مهيب صيحه‌سی حالا فضاده چينلاردی ،
كه‌يوكسه‌لوب يكيدن ، ياردی كچدی ابعادی .
دوشنجه روضهٔ پيغمبرك آياقلرينه ؛
صاريلدی كوكسنه چارپان دمير قوشاقلرينه .
ديكيلدی جبهٔ ديدار اوكنده ، مستغرق .
دييوردی ايكليه‌رك :
— يا نبی ، شو حالمه باق !
ناصل كه باغری يانار ، كون قيزنجه ، صحرانك ؛
بنم‌ده روحمی ياقدقجه ياقدی هجرانك !
حريم پاككه جان آتمق ايسته‌دم دوردم .
كريلدی قارشيمه ييللرجه عائلهم ، يوردم ،
« تحمل ايت ! » ديديلر . . . هانكی بر زمانه قدر ؟
نه‌بيتمز اولسه تحمل ، اونك‌ده برصوكی وار !
كوزمده توتدی بو آكدقجه ياندیغم طوپراق !
اوكده دورمادی آرتيق نه‌خانمان ، نه اوجاق . .
ييقيلدی هپسی . . بن آشدم ديار سودانی ،
اوچ آی « تهامه ! » دييوب چيكنه‌دم بيابانی .
كميكلرم بيله يانمشدی بلكه صحراده ؛

يتيشمه‌سه‌يدك اگر ، يا محمد ، امداده :
اسردی قومده يوزرکن سرين سرين نفسك
آقار صولر کبی چاغلاردی هرطرفده سسك !
اراده‌م اولديغی کوندر سنك اراده‌که رام ،
برآن ايچون بکا يوللرده دورمق اولدی حرام .
بوتون هيا کل خلقتله حسب حال ايتدم ؛
لياله دردیمی دوکدم ، جبالی سويلتدم !
ياتوب طوتوشمه‌دن آيلرجه يومادم کوزيمی . .
نجومه صورکه بوکيرپيکار اويقو کورمشمی ؟
عذاب هجرکه قاتلاندم اللی اوچ سنه‌در . .
صوکنده آلنمه چارپان بوظالم اورتو نه‌در ؟
بش آلتی سينه‌یی هجران ايچنده ايکله‌ده‌رك
چيقان يورکلره خسرانمی ، مرحمتمی کرك ؟
دينر نقابکی قالديرمزار پاککدن ؛
بوخسته روحمی آرتيق آييرمه خاککدن !
نه‌در اومشعله ؟ . . . نورکمی ؟ . . . يارسول الله ! . .
. . . .
سکون ايچنده برآن کچدی ، صوکره بر قيصه « آه ! »
دويولدی ، باقدم اوزانمش زمينه سودانلی .
باشنده ، آغلايه‌رق بر زواللی سيلانلی
اوپوب اوپوب قاپايور اللريله کوزلرينی .
بيتنجه خارجه نقليله غسلی ، تکفينی ،
« بقيع » ه [١] کيتدی شهيدك وجود فانيسی ؛
« حرم » ده قالدی ، فقط ، روح جاودانيسی .

محمد عاكف

[١] مدينه مزارلغنك اسمی

بو منظومه‌ده صوك قسمك وزنی مفاعلن، فعلاتن، مفاعلن، فعلن در؛ تطبیقات آراسنده حاصل اوله‌جق ترددی منع ایتمك ایچون شو اوچ نقطه‌یی دوشونمه‌لیسکز: (۱) وصفی واضافی کسره‌لر، « هیکل‌سی » ه و « یقظات لیلیه » یه عائد ایضاحات صیره‌سنده کوردیککز کبی ناظمك اراده‌سنه تابعدر: ایجابنه کوره « م » یاخود « ه » هجالرینه مقابل قوللانیله‌بیلیر؛ صوك یاریم عصر ظرفنده بونوع کسره‌لرك قیصه‌لغی دها زیاده ذوقه یاقین کورولمشدر؛ حتی « نجد چوللرندن مدینه‌یه » منظومه‌سی هیچ « م » قیمتلی بر کسره‌یی حائزده کلدر. (۲) «مفاعلن، فعلاتن، مفاعلن، فعلن » وزننده صوك فعلن جزئی هم «ه + ه + م » هم « م + م » کبی اوقونه بیلیر؛ مثلا ایلك دورت مصراع «ایکی ه بر م » ه آلتنجی، یدنجی سطرلر (ایکی م) هجالرینه مساویدر. (۳) «ق» اشارتلی هجا کندندن اولکی « جا » ماهیتنده‌کی اوزون هجایه علاوه ایدیله‌بیلیر. ۱٦۰ نجی صحیفه‌ده‌کی « مهیب » کلمه‌سنی بو سبیله بر آز اوزاته‌رق اوقویورز.

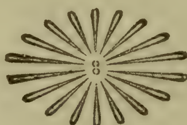
وزنه آلیشمق ایچون ادبی قرائت خارجنده صرف تقطیعلی ادمانلره احتیاج واردر؛ برقاچ مصراعی بویله اقسامه آییریکز:

نه منظره‌ی ـ دی الٰهی ـ اوهرج ومر ـ ج صموت
که وجده کل ـ دی تماشا ـ دن آ کسزین ـ ملکوت
خروش ایدوب ـ بثی بردن ـ یانیق منا ـ ره‌لرك
خدایی باغ ـ رینه باصمش ـ بیغین بیغین ـ بشرك
کومولمش اول ـ دیغی عما ـ نی دالغه‌لان ـ دیردی
دنیکی مح ـ شری ایکلمت ـ دی صوری آك ـ دیردی

قافیه‌لرینك شکلنه دقت ایدییورمیسکز؟ سطرلرك هپسی چفت اوله‌رق قافیه‌لی دوام ایدییور؛ اولجه کورمشدیککز: بوطرزه « مثنوی » دینیر.

« نجد چوللرندن مدینه‌یه » شعرینك موضوعی نه‌در؟ اسکی ادبیاتمزده مناجات، توحید، نعت واردی؛ جناب حق وپیغمبری تبجیل ایچون کوکللر متهیجدی؛ مکه‌یی، مدینه‌یی زیارتدن متولد حسلرله کتابلر یازلمشدی؛ عاکف بك بوصمیمی، تمیز عنعنه‌لره تبعیتله برابر ترتیبنی کنیشله‌تیور؛ شکله عائد ترقی آچیقدر؛ لسان عروضه دها قولای توافق ایدییور؛ بیتلر ایچنده سربست آقان آهنکی دویویورز؛ یوکسك طبقه‌نك کتاب افاده‌سیله قونوشدیغی لسانه یاقیندر؛ «نجد چوللرندن مدینه‌یه» منظومه‌سی ترتیب اعتباریله اسکی نعتلره بکزه‌مه‌یور؛ اونلرده

برحکایه حالی یوقدی ؛ همان هپسی قصیده یاخود ترکیب و ترجیع بند شکلنده یازیلیردی ؛ بو رادہ وقعه بر تسلسل تعقیب ایدییور . بیتلر منفرد ده کلدر ؛ اسلامك اجتماعی وحدته خدمتی اسکی شعرلرك هیچ برنده بو قدر آچیق کوزه‌ل یازلمامشدی ؛ سودانلینك رسول‌اللهه عشقی صیجاق هیجانلر ایچنده یانیور ؛ سطرلرینك آره‌سنده صمیمی صنعت حرارتلری واردر .

کلنوش سلطان

عظیم بر دیوان اوداسیدی . ودانك اوچ طرفنده آلچق آل آطلاس سدیرلر ، پنجره‌لرده عین رنکده صاچاقلی قالین پرده‌لر واردی . یره مائی زمینلی ، قالین یکپاره بر خالی سریلمش ، آلتون و مائی ایشلمه‌لی تاواندن بلور بویوك بر آویزه آصیلمشدی . عینی آلتون و مائی ایشلمه‌لی دیوارلر رستم پاشانك ـ بالخاصه ایتالیادن کتیردلمش بویوك رساملرك ترسیم ایتدیکی ـ قاووقلرنده اکثری اوچ توغ اولان کورکلی ، ده‌رین و سرت کوزلی ، جدی و آمر یوزلی اجدادینك رسملریله سوسلنمشدی . سدیرسز بوش دیوارك اورته‌سنده پنبه مرمرلرله ایشلنمش بر شمینه ، یاننده‌ده چیفته آچیلیر اویمالی جویز اودا قاپیسی واردی .

قوناقده یمك یمشدی . رستم پاشا ، ذات شاهانه‌نك وزرایه ویردیکی بر ضیافتدن هنوز عودت ایتمه‌مشدی .

کیجه ، ساز کیجه‌سیدی . سلطان افندینك سازنده‌لری ، خواننده‌لری بو کیجه پاشایه و سلطانه بویوك بر اکلنتی ، بر موسیقی ضیافتی حاضرلایورلردی .

شمینه‌نك اوکنه سازنده‌لرك کوچوك بر مندرلرینی سرمك ایچون سلطان افندیدن اذن آلمغه کلن خزینه‌دار اوسته ، سلطانك شاهانه قاشلرینك یوکسك انحنالرینك ده‌رین بر دوشونجه‌یه دلالت ایتدیکنی بیلدیکندن حرمتکار و ساکن ، اللرینی قاووشدیرمش ، کوزلری یرده ، بکله‌یوردی . فقط سلطانی قوللری آره‌سنده بویوتمش اولان بو اختیار چرکسك یاناق کمیکلری ایچنه کومولن ده‌رین ، سیاه ، کوچوك کوزلری باقه‌دن هرشیئی

کورویوردی . اللی مومك پیرلدادیغی بو رنك وکوزەللك آهنکی اورتەسندە یشیل ، اوزون انکلریلە دولاشان بلند ، صاریشین سلطان ، کرانبها زمردلرلە سوسلەنن طبیعی آلتون تاجی آلتندەکی پچیملی باشیلە ایکی آتلغە مهیا یای کبی یوکسلن قومرال قاشلرك رسم ایدلدیکی بیاض آلنی ایلە ، اوزون بیاض بوینە ، اینجە بیاض بیلکلرینە حتی قدیفە ترلکلرینە قدر یاییلان زمردلرن پارلاق زمرد کوزلریلە دەرین دەرین دوشونویوردی . کلنوش سلطان دوشونورکن مطلق بویلە دولاشیردی .

اونی اختیار خزینەدار ، باقەدن سلطانك کوچوك یاقلرینی قیوریلەرق تعقیب ایدن انتاریسنك اوچ اتکندەدە حس ایدییوردی . شالواریننك اوستندن بلنەقالدیردیغی ایکی یان اتکلری‌دە بلندن یانلرینە دوشمش آرقە اتکیلە برابر سلطانك ظریف وادالی بریلان کبی قیملدایان اوزون، بیاض وجودینی اتمام ایدن سحرلی بر قویروق کبی قیوریلەرق کیدوب کلیوردی .

کلنوش‌سلطان، شاه باباسنك اك سوکیلی چوجوغی ایدی . کلنوش سلطان، بوتون آل عثمان عائلەسنك حتی شهزادەلرك عقلنە ، وقارینە ، شدتنە حرمتلە ، حیرتلە باقدقلری بر کنج سلطاندی . کلنوش سلطان، کوچوك پارماغنی قالدیروب امر ویرەبیلدیکی ایلك آندنبری بوتون اطرافنە ایستەدیکنی یاپدیرمشدی . شیمدی‌دە حیاتدە کندیسنە یکانە أش ، حیاتدە کندینك‌دە یکانە دیکلیەجکی قوجەسنە بوتون اساساتنە مغایر بر ایش یاپدیرمغی قورویوردی .

رستم پاشا، اوزون عصرلردنبری پادشاهك یاننده دائما شرفنە ، ثروتنە ، اسمنە وشعشعەسنە علاوە ایدەرك پایدار اولان اسکی بر عائلەنك صوك چوجغی ایدی . اوبوتون بو مزیتلرینە تنظیماتك مژدەجیسی اولان بر دورك بر قاچ مستثنی روحدە ودماغدەکی قابلیت و زنکینلکنی علاوە ایتمشدی . او سلیم ثالثلە اویانوب‌دە شخصیتلردە انکشاف ایدن، غربك عادتلرینە حاصل اولان تمایلی بك شدتلە واساسلی بر صورتدە حس ایتمشدی . رستم پاشا، دورینك پارماقلە کوستریلەجك قدر غرب مدنیتنە آشنا اولانلردن اك ممتازی ایدی . درست واصیل ذوقی اونك عائلە اوجاغنی غربك اوجوز اشیاسندن صیانت ایتمش ، ظاهری حیاتندە وذوقلرندە تورك قالمشدی . اوندە غرب فکرینك اك شدتلە حکم سوردیکی نقطە اعتیاداتندە بالخاصە قادینە قارشی نقطۀ نظرندە ایدی . شدت وتعصبی بالخاصە سرایلری، قوناقلری استیلا ایدن چوق اولیلك واودالق

موده‌سیله قارینه ذوق وحظ اویونجاغی دییه باقیشه قارشی چویرمشدی . شعورینه صاحب اولدیغی کوندنبری دیوارلرده سرت باقیشلی پاشا اجدادی ناصل اوداقلرو قادینلر ایچنده یاشامغی اراده ایدتمشلرسه اوده حیاتنده بر تك قادیندن باشقه‌سنه باقمامغی اراده ایدنمش ، باباسنك بوتون جاریه‌لرینی سلطانك بوتون قادین معیتنی أوینك اشیاسندن فضله کورمه‌مشدی .

زمانك اك کوزه‌ل واك حاکم بر قادین سلطانیله أولنمه‌سی‌ده تعصب درجه‌سنه واران قرارینی اجرایی تسهیل ایتمشدی . سلطان، او قدر اونك فکر آرقداشی، او قدر بوتون اصیل ذوقنی تطمین ایده‌جك کوزه‌ل وبوکسکدی‌که! یالکز چوق‌عنود ، چوق حاکم، چوق قادردی. او سلطانك بیاض آلننده ایکی صاریشین خطك یوکسلدیکی زمانلر بوتون اجدادینك بر قادین قارشیسنده دویمادیغی قورقو لرزه‌سنی جمله‌ٔ عصبیه‌سنده دویاردی . چوق زمان اساساتی محافظه ، اسکی قلیچ قهرمانلغنه معادل بر قهرمانلق اولدیغنی کلنوش‌سلطانه آکلاتمق ایچون زحمت چکمشدی . فقط اون‌سنه‌لك برازدواجدن صوکره ینه اك بربرینك کنوی ، اك بربرینه محبتلی وکبار جفت شبهه‌سز اونلردی. فقط حیاتلرنده برا کسیکلك ، سنه‌لرله آرتان، اندیشه ویرن بر نقصان واردی .

ایشته کلنوش سلطان‌ده خزینه‌دار اوسته‌نك کیردیکنی دویمایه‌جق قدر دالغین‌وشدید دولاشیرکن‌بو نقصانی دوشونیوردی. کلنوش سلطانله‌رستم‌پاشانك چوجوقلری‌اولمامشدی. کلنوش‌سلطانك چوجوغی‌اولامایه‌جغی آکلاشیلدقدن صوکره هرشی، هرکس رستم پاشایی شان وشرفنی ، اسمنی وثروتنی براقه‌جق بر وارث ایدنمکه سوق ایدییوردی . حالبوکه رستم پاشا هرکسه حتی کلنوش سلطانه بیله بو ایشده بویون أکمه‌مش ، سرت وقوی چوجوقسز ئولمکه قرار ویرمشدی . پاشانك بو قراریله ایچی چوق سوینمش اولان سلطان، شیمدی بو قراری بوزدیرمق مجبوریتنده بولنیوردی . بردفعه عائله‌سی آره‌سنده کولنج اولیوردی . نه ایچون‌اولورسه اولسون رستم پاشایه یاپدیره‌مایه‌جغی برشی موجود اولدیغی باشقه سرایلرده سویلنمشدی . عمجه زاده‌سی نوربانو سلطان، آچیقدن آچیغه کولیویرمشدی. صوکره اك نهایت ذات شاهانه اونی چاغیرمش، رستم پاشایه خلایقلرندن برینی ویرمه‌سنی اراده ایتمشدی. دبوکون عین اراده‌یی رستم پاشایه تبلیغ ایده‌جکدی . سلطان، بویله بر اراده آلان رستم پاشایه قارشی ایچنده فیرطنه، تجسس حتی ایلك عشقه بکزر بر شیلر حس ایدییوردی . یا ممانعت ایدرده غضبه اوغرارسه ؟ بیاض کوکسی

آلتنده پك آز زمانلر آتش اولان قلبی اولانجه قوتیله بوكا قارشی چیرپینیوردی . یا قبول ایدرسه ؟ بو فكرك قارشیسنده حدید ویپلانقاوی وضعلرله وجودی صاللانه‌رق دیوان اوداسنك مائی خالیسی اوزرنده یوریور ، یوریوردی .

نهایت زمرد تاجی آلتندن صاری صاچلرینك دیبندن سوزولن برتوله، كیته‌ی، قرمزی آطلس سدیرك تا اورته‌سنه اوطوردی . آلنی حالا بوروشوق ، قاشلری حالا قالقیقدی . قوتلی بورننك آچیق قانادلری تتره‌یوردی . قرمزی دوداقلری یالكز غریب وحاكم بر تبسمله قیملدایور ، یشیل كوزلری اللی مومك انعكاسیله پیرلدایوردی .

خزینه‌دار اوسته ، جسارت آله‌رق باشلادی :

— آرسلانم !

— دادی سنمیسك ، نه وار ؟

— سازنده‌لر ایچون مندرلری كتیرسینلرمی ؟ پاشا افندی شیمدی كلیر .

— كتیریكز، پاشانك قولتوغنی‌ده !

اوزون اتكلری بللرینه ایلیشدیرلمش ، سیوری اوجلی ترلكلری اوزرنده متموج وچالاك پری آلایی كبی خلایقلر شمینه‌نك اوكنه كوچوك مندرلر دیزییور، برقسمی‌ده پاشانك یالدیزلی بویوك قولتوغنی كتیرییوردی .

چوق سورمه‌دن پنبه جانفس شالوارلری ، بیاض تول كوملكلری اوزرنده ینه پنبه اوزون انتاریلری ، خوتوزلری، خوتوزلری اوستنده پیریلدایان الماسلری ایله اللرنده صدفله ایشلنمش دفلری، سازلری ، ربابلری، خواننده‌لر وسازه‌نده‌لر كلدیلر ؛ كلنوش سلطانی ده‌رین بر احترامله سلاملادقدن صوكره یرلرینه ایلیشدیلر وسازلرینك آقوردلرینی حاضرلادیلر . كلنوش سلطانك آغیر واوزاق بر اشارتیله همان فصللرینه باشلادیلر .

رستم پاشانك كلدیكنی خبر ویرن حرم آغاسی جویز قاپیلرك ایكیسنی‌ده آردینه‌قدر آچدیغی وقت ساز طاقمی « اوج آرا » فصلنك اورته‌سنده ایدی . سلطان ، حرم آغاسنك كلدیكنی ایشیتمش،خلایقلرك یاننده پاشایه قیام ایتدیكی آكلاشلماسین دییه دها اول آیاغه قالقمشدی. پاشا، قپلان آغانك آرقه‌سندن كیرركن كلكون جانفسلرك جاذب برخیشیلتیسی ایله قیزلر دیزلدی . پاشایی سلاملادیلر. پاشا، كلنوش سلطانك‌اوكنده یرلره قدر أكیله‌رك عبودیتكار برتمنادن صوكرا قولتوغنه اوطوردی . سلطان ینه اشارتنی ویردی . ساز باشلادی . وبو ایكی كیشی اودادن ، سازدن ، ضیادن ، بوتون دنیادن اوزاق،بربرلریله قارشی قارشی‌یه قالدیلر .

رستم پاشانك تپه‌سی كنیش ، اوزون پوسكوللی محموديه فسی آلتنده یوكسك آلننك اندیشه خطلری واردی . ده‌رین سیاه كوزلری بر آز بولوتلی ، كسیك بیقلری ایله بیاض دیشلی قوتلی آغزی بر آز دوشوكدی . اسمر یاناقلری آزیجق صارارمش كورونیوردی . كلنوش سلطانك پك دقیق وآچی بر اصرارله آراشدیردیغی بوباشك، بوآقشامكی دوشوكلكی آلتنده ، اوموزلرینك دیوارده‌كی اجدادینك صلابت غروری قدر قوی بر غروری واردی . ستره‌سنك اوسته‌دوغرو بوتون بوینی صاران سیاه یوموشاق ایپك باغ، هروقتكی صنعتكار خطلرینی محافظه ایدیيوردی .

پاشا ، هرزمانكی وقور نزاكتی ورسمیتی ایله كلنوش سلطانك خاطرینی صورادكن سیاه كوزلری بر آز متجسس بر آزده قورقاق بر آتشله كلنوش سلطانی تدقیق ایدیيوردی .

اسمر ، اصیل اللرینی دیزلری اوستنه قویه‌رق سلطانك پك آلیشیق اولدیغی صمیمی وآچیق طوریله همان سوزه باشلادی .

— افندمز بوكون بنی حضورلرینه چاغیردیلر . وبر آز غریب براراده تبلیغ ایتدیلر . .

— نیچین صوصیورسكز پاشا ؟

— شوكتمآب افندمزك بوقدر خصوصی وشخصی برمسئله ایله علاقه‌دار اوله‌جغنی ظن ایتمه‌یوردم .

— سز نه‌جواب ویردیكز ؟

— سلطان افندی حضرتلریله بومسئله اوزرینه مذاكره ایتمك ایچون مساعدهٔ سنیه‌لرینی استرحام ایتدم .

— افندمز بوكا قارشی نه‌بویوردیلر ؟

— سلطان افندمزه‌ده عین اراده‌نك تبلیغ ایدلدیكنی و مسئله‌نك قرار ویرلمش بیتمش اولدیغنی سویله‌دیلر . طبیعی آیاقلرینی اوپه‌رك چیقدم . فقط بو اراده‌یه سبب عجب نه‌در ؟

— نه‌می ، پاشا ، بیلمیورمیسكز ، سزك كبی نامدار وشرفلی برعائله‌نك صوك چوجوغی بنم كبی آل عثمانك شانلی بر قیزی اولادسز ووارثسز اولابیلیرمی ؟

— سلطان افندمز طبیعی بر خلایق چوجوغنك ، كندیلرینك اولمایه‌جغنی تخمین ایدرلر . . .

رستم پاشانك صارارمش یاناقلرینه یاواش یاواش قان چیقیوردی . كندیسی بوتون

یکی کلن غریب افکارینه رغماً وزیرلرك هنوز جلاد ساطرندن مصون اولمادیغنی بیلدیککندن پادشاهدن بوغریب ارادەیی تلقی ایدنجه بوتون اساسانتك عصیانه رغماً ممانعت ایدەمەمشدی . فقط قاریسی ! اون سنه بوتون موجودیتی ایلەباغلاندیغی بوکوزەل‌قادین، ناصل اولیوردە صرف کمیکلری چورودکدن صوکره فانی اشیالرك،عادی آلتونلرکوارثی اولسون دییه اونی باشقه قادینك قوللری آراسنه آتەبیلیوردی . عصرلرجه سرایلردەحکم سورن اودالق عادتی بومستثنی قادنیدە قادینلغندن تجریدمی ایتمشدی ؟

کلنوش سلطانك صاریشین یاناقلری وزیر سفرەلرینك اك معتنا شرابلری کبی‌یانیور، کوزلری سحرلی بر پیرلتی ایله رستم پاشایی دلیوردی . فقط شمدی رسمیتی براقمش ، دها قادین وانسان احتراصیله سویله‌یوردی .

— دیکله پاشا ! بوچوجوقسزلق ، بوقیصیرلق ذاتاً بوتون حیاتمی زهرلەین برشی . سرای هرکون بنمله أکلەنیور . نوربانو سلطان بونی هریردە سویله‌یور ، قاردەشلومك ، عمجەلرمك ضیافتلرندە ، سازلرندە تاجلی باشلردن بربرینه بنم بو قصورمی تشهیر ایدەرك کیدەن برفیصلتی‌وارکه بنی یاقوب‌بیتیرییور . سزك بکا اوقودیغکز کتابلردە ، سوزلریکزدە سلطانلرك،زوجەلرك‌رقیبەسی‌اولمالی فکری کوزەل، بونی سوییورم ، سزی‌دە سوییورم، فقط بن مطلق آنا اولمق ایستەیورم . مطلق مطلق !

— فقط خلایقکزك چوجوغی آیله قابلمی ؟

— قابل پاشا ! بن دوشوندم . نوربانو سلطانی، بوتون سرایی حیرته دوشورەجك، بنم قادینلق موقعمی دوزەلتەجك بر فکر بولدم . . .

کلنوشك یشیل کوزلری شیمدی صاری یوزینه قاقلمش ایکی زمرد ییلدیزکبی پارلایوردی . نفسی کسیك، دوام ایتدی .

— سزه بن جاریەم تاران دلی ویرەجکم، فقط دوریکز ، بوندن کیمسەنك خبری اولمایەجق . یالکز سز ، بن ، خزینەدار اوستە بیلەجك . صوکرا اوکه اولور اولماز بن‌دە اولەجغم .

— ناصل، آکلامایورم!

— دیکله‌ییکز ! تاران‌دل کبه اولور اولماز کیمسه کبەلکنی حس ایتمەدن خصوصی بر أوه چیقارەجغز ، عینی زماندە بنم‌دە کبه اولدیغمی سرایه اعلان ایدەجکز ، تاران‌دل دوغورنجه چوجوغی آلتوب کیزلیجه سرایه کتیریلەجك ، اوچوجوغی بن دوغورمش اولەجغم . . . مراق ایتمەییکز ، بونلر بویوك برمهارتله ادارە ایدیلەجك . . .

رستم پاشا، آجی بر تبسمله سرای حیاتنك كلنوشه یاپدیره جغی بو غریب و اسمسز جنایتی دوشونیوردی . آغیر آغیر :

— یا، تاران دل ، اونه دییه جك ؟

— اومی ؟ او هیچ برشی سویله مه یه جك . اونی ذاتاً سكوتی، حلمی ، اطاعتی ایچون انتخاب ایتدم . امین اولو كز ، اونی بن ئولدیرسه م صادق بویوك كوزلرنده بردامله یاش، برسرزنش كورونمه دن كوزلرینی قاپار . فقط سز موافقت ایتمه یورمیسكز ؟ نیچون؟ اساساتكزی ینه محافظه ایتمش اوله جقسكز . كوچوك ، جیلیز تاران دلی سومه یه جكسكز . بنم سرایده آلتم یوكسه له جك ، نوربانو، چوجوغم اولدیغنی كوره جك وتاران دلی ده زنكین یاپه جغز، كوزه ل وزنكین برقوجه یه ویره جكز .

رستم پاشانك كوزلرنده كی آجی حیرت هنوز زائل اولمامشدی . اوشمدی یاپدیغی شیئك برجنایت اولدیغنی فرق ایده مه مسندن، فرق ایده مه یه جك قدر عنعنه سنك، ماضیسنك اسیری اولمه سندن دولایی كلنوشه برغیظ دویویوردی . اوته ده مندرلری اوزرنده چالوب سویله ین چركسلر شمدی یه قدر اونك برآلای بینسز قوش ، حسسز دیشی سوروسی دییه دوشوندیكی قیزلر، اوكا حیاتلری معمالر وفجیعه لرله دولو زواللیلر كبی كلیوردی ..

پاشا ده رین ودالغین، اونلره باقاركن كلنوش سلطان :

— شمدی تاران دل ،

« اسدی نسیم نوبهار ، آچیلدی كللر صبحدم ... »

قصیده سنه كندی اویدوردیغی بررقصی بزه اویناپه جق دیدی .

واوزمان یكرمی تللی سازك، اون دفك واوتوز بلوری سسك تكرار ایتدیكی بو محتشم قصیده نك آهنكدار ، طنان موسیقسیله هم آهنك كوچوك رقاصه تاران دلك آویزه نك آلتنه دوغرو كلدیكنی رستم پاشا كوردی . بو كوچوك سسسز چركس ، دلبر اوفاق اویونجی ده بردن بره شدتله دقت ایدیله جك برعالم اولیویرمشدی .

تاران دل ، آرقه سنه ایپك بورونجكدن اوزون شفاف بركوملك كییمش ، كوچوك آیاقلری بیاض اطلس ترلكلر ایچنده، كسیك، دالغه لی چوجوق باشندن تایرلره دوشن اوزون شفق رنكنده برتوله بورونمش آغیر آدیملرله كلدی . اینجه چوجوق یوزینك سویملی خطلری اوزرنده ایكی صیجاق كستانه رنكنده طاتلی ده رین كوزلری واردی . قیوریق چكه سی اوستنده آفریقا اورمانلرینك الك آتشلی بركوشه سنده آچمش كبی كورونن

قدیفه‌مسی قویو قرمزی غریب برچیچك کبی آچیلان آغزی واردی. مومك پیرلتیسی ایله قیصه صاچلرینك قومرال اوجلری یانیور، صارمتراق اوموزلرینك سویملی تویلری، کوکسنك ایکی آچیلمامش چیچك کبی قاباران تازه خطلری بوتون وجودینه نادر و قیمتدار برچیچك یاپراغی کوزه‌للکی ویریوردی.

صوکره نفعینك بهار قصیده‌سنی اوقدر صنعتکار برپاندومیمار قصی ایله بوتون بهاری، بزمی، مطربلری، ساقیلری، سازلری احتشامیله اوقدر جانلی وکوزه‌ل تمثیل ایدیوردی که طالعی اوزرینه اوقدر لاقید و مدهش برقرار ویریلن بو کوزه‌ل صنعتکار چوجوغه قارشی رستم پاشانك شیمدی‌یه قدر طانیمادیغی بر مرحمت لرزه‌سنك بوتون قوتلی وجودینی صارصدیغنی حس ایدیوردی. قوتلی قلبی بو کیمسه‌سز بدبخت ایچون ایکی‌یه بولونیوردی. کوزلری آویزه‌نك آلتنده تولّلرینك ایچنده شفقده ئولن بریلدیز کبی اوزاقلاشان تاران‌دله باقه‌رق:

— کلنوش سلطان، دیدی، یابن بوایسته‌دیککز شیئی یاپمایه‌جق اولورسه‌م نه‌اولور؟

کلنوش، آزیجق قادینلغی اوقشانمش، فقط سلطانلغی چوق رنجیده، سسنك طورنده آکلاشیلماز برمعنی ایله:

— افندمزك دها کوچوك بر فکر مباینتی ایچون مرحوم سیف‌الله پاشایی اعدام ایتدیردیکنی دوشونیورم‌ده، معاذالله...

رستم پاشا، سیاه کوزلرینی بوتون قابلیت حیاتیه کلنوشك محتشم یوزینه چویردی.

— حکمدار و حکمدار قیزلرینك دائما اراده ایتمکه حقلری واردر... بو رقص تمام اولمه‌دن سلطان افندمزك مساعده‌سنی استحصال ایتمك مجبوریتنده‌یم. سلطان افندمزك امرینی یرینه کتیره‌جکم...

رستم پاشا، بردنبره عین حرمتکار اعتنا ایله کلنوش سلطانی سلاملایوب چیقدی، کیتدی.

کلنوش سلطان بوآنی تواضع و اطاعتده قارده‌شلرینك قوجه‌لرینه بالخاصه نوربانو سلطانك قوجه‌سی اسعد پاشایه بربکزه‌یش بولدی. بویوك رستم پاشا! أکیلمز رستم پاشا! زواللی بر مخلوق کبی اون‌سنه‌در مدافعه ایتدیکی، یاشادیغی اساساتی ئولوم قورقوسنه‌ی، یوقسه کلنوشك اصرارینه‌می فدا ایتمشدی؟..

کیجه یاریسندن برساعت اول رستم پاشانك یاتاق اوداسنك قاپیسی یاواشجه آچیلمش اختیار خزینه‌دار اوسته‌نك آرقاسنده تاران‌دل یانان یاناقلری، قرمزی کوزلریله کتیرلمش، پاشایه اتك اوپدیرلمشدی. خزینه‌دار اوسته، قاپی‌یی قاپار قاپامز پاشا، یاتاغنك یاننده‌کی

قولتوقدن آیاغه قالقه‌رق تاران‌دلك كوچوك یوزینی اللرینه آلدی. یوموشاق، طاتلی كوزلرینه الك مرحمتلی بویوك نظرلریله باقدی. صوكره قیزك كوزلرینی یاشله‌دولدیران برسسله دیدی كه:

— قیزم، سلطان افندی، سنك كندیسنه نه قدر صادق اولدیغكی، كیجه‌لری بالخاصه اویقوسی قاچدیغی وقت ناصل اونی كوچوك ننیلرله اویوتدیغكی، بعضاً‌ده بیك بر كیجه حكایه‌لری اوقودیغكی سویله‌دی. بنده‌ده براویقوسزلق خسته‌لغی وار. بن ماصال سومم، فقط چوق موسیقی سودم، رجا ایدرم بكا كوچوك سسكله شرقیلریكی اوقو، اولمازمی؟.. صوصما قیزم، سنك یاناقلركده‌كی عجاب‌رنكی كوره‌جكسك كه كندی كندینه زائل اوله‌جق، برزمان صوكره بكا امنیت ایده‌جك، بنی بویوك برقارده‌ش، بلكه طانیمادیغك، كورمه‌دیكك برباباكبی كوره‌جكسك.

آغلایورسك، تاران‌دل، ، نیچین ؟. پكی، آغلا آغلا . . . یالكز سندن بر شی رجا ایده‌جكم، بكا یمین ایدرمیسك؟ پكی... باق، بواودایه آقشاملری كلدیككی خزینه‌دار اوسته ایله كلنوش سلطاندن باشقه كیمسه بیلمه‌یه‌جك . اونلر سنی استنطاق ایدرلرسه قیزم، اونلره بوراده كچن شیلر ایچون برتك كلمه سویله‌مه‌یه‌جكسك أمی ؟ — یمین ایدییورسك قیزم . . — تشكر ایده‌رم . بویمینكدن، بن ئولورسه‌م، سن خلاص اولورسك، اووقت كلنوش سلطانه هرشیئی سویلرسك، اولمازمی ؟ بوكیجه شرقی‌ده سویله‌مه قیزم، بن كتاب اوقویه‌جغم، نوتجیلرك چكلدیكی قوریدورلردن یاواشجه چكل، كیت !

تاران‌دل، یاناغنده بوخارق‌العاده كیجه‌نك غرابتی ایله تیترركن كلنوش سلطان، صاچلرینی خزینه‌دار اوسته‌یه اوردیرییوردی . سلطانك صاری یاناقلرندن بوتون حیات چكلمش، بیاض اوزون وجودی دوكمشدی . قویودن كلیر كبی بوغوق برسسله :

— دادی، دیدی، دست آویز قالفه‌نك هانی هركسدن كیزلی برقوطودن آفیون چیقاروب ییدیككی سن بكا بردفعه سویله‌مشدك، كیت بكا اوحبدن چابوق بردانه كتیر.

— پكی آرسلانم !

خزینه‌دار اوسته، كلنوشك امرینه اطاعت ایچون كیدركن یناقلرندن یاشلر صیزییوردی .

بوكیجه‌دن اوچ آی صوكره رستم پاشا قره‌طاغ محاربه‌سنده شهید اولدی .

كلنوش سلطان، تاران دلدن رستم پاشانك كندندن بشقه برقادین سومه‌دیكنی پاشانك زوجه‌ مولد اوقوتدیغی آقشام خبر آلدی . . .

خالده ادیب

— ⁂ —

فریاد

دوكون أوی كبی حالا دورت كوشه‌ك . . .
غافل چوجوقلرك نه قدرده شن !
آننه، بو رؤیامی ؟ ایكله‌ین سسك
ده‌كلمی دویدیغم ؟ سن ده‌كلمیسك
بو باغری قانمایان، بوجان چكیشن ؟ . .

یاقاركن صوك آتش توكلكی،
صاووروكن روزكار صیجاق كولكی،
نشئه‌سندن هیچ بر قلب اویانمایور ؛
آننه، هیچ كیمسه‌نك ایچی یانمایور .
قیزلر قیوریبور باق كاكلنی . . .

باق هپسی بكزه‌یور بر طاش بیكه،
هپسی قلب آرایور بویوله‌مكه،
كوزلرده سورمه‌لر بر سیاه اویا،
دوداقلرده بویا، یوزلرده بویا،
ایچلرینك رنكی صاقلانسین دییه . . .

هپسنك ایزنده بر دلیقانلی،
كوكسی هیجانلی، كوزی دومانلی،
قوشویور، باشنده جنون أسه‌رك !
آناسنك دردی نه‌سنه كرك ؟
اونك بر هوسه كوكلی نشانلی !

هم چاره وارمی بو فلاكتلره ؟
نیچون ئوزولمه‌لی بیهوده یره ؟
یه‌تیشمزمی آرتق بش ییلك جوری ؟
جانلازین یكیدن برلاله دوری :
آقسین پیاده‌لر، شنله‌نسین دره . . .

خولیالو تودرکن مهتابك رنكی ،
چالینسین چالغیلر ، اوینانسین چنكی ،
چینلاسین هواده بر آچیق غزل . . .
بو بلده ئولورکن بیله نه کوزەل !
صارسین کوکللری عشقك آهنکی . . .

هیچقیریرکن خسته آننەنك سسی
بوتون بر کنجلکك بو ، فلسفەسی !
هپمزك روحی کور ، وجدانی کور ؛
هپمز آلچاغز ، هپمز نانکور ؛
هپمز بر انسان مستحانەسی !

اوستنده کولرکن بر ییغین سرسم ،
شهر تا ایچندن طوتویور ماتم :
صولغون بر آجی وار کونشده ، آیده ،
چینیلر آغلایور اسکی سرایده ؛
صوسز چشمەلردن صیزییور اَلم . .

صارصیور طانکه بر کیزلی زلزله . . .
ناصل قیملدایور صندوقەلر باق ؛
آلتنده یاتانلر شیمدی قالقەجق
بر دەرین یأس ایله ویروب اَل اَله . . .

قبه ، محرابەلوش بر غم دوکویور ؛
هر بیاض منارە بویون بوکویور !
أی شرفەلردن یوکسەلن أذان ،
بر صوك نفس کبی کوکاره اوزان !

جلال ساهر

وزنی : اون بر هجالی . . عروض وزننده اولدیغی کبی «م»ك «م»، «ق»ك «ق»، توافقی لازم دەکلدر ؛ ایضاحاتی ، انواعی ، تطبیقاتیله برابر آیریجه کورەجکز .

استمداد

عصاسز و عباسز قالدم .

سیسلر وبوزلر اقلیمنده ، مجهول ، منجمد سیسلی بر یول اوستنده‌یم . قولاقلرمی صاغر ، صاچلرمی تار مار ایده‌ن بویوك روزکار ! اکر نسیملرله رابطه‌ك وارسه صاریشین بلده‌لر سکانه بندن سلام کونده‌ر ؛ ده‌که : ارضك اوزاق ، سیسلی برقطعه‌سنده ، مجهول ، منجمد ، سیسلی بر یول اوستنده ، کوته بین ، کمراه بر سیاح عصاسز ، عباسز وکیمسه‌سز قالدی .

کونشدن قاچمشدم ؛ عصرلردن بری ، هر کون ، ساعتلرجه مشعشع ، ذهبی صاچلرینی برك طوپراقلرنده ، چامورلرنده ، برك جریحه‌لرنده وقانبورلرنده ، برك سفلیات ومزخرفاتنده کزدیروب سوروکله‌یه‌ن او مبتذل ملیکهٔ سمادن ، کونشدن قاچمشدم . نوردن وضیادن قاچمشدم ؛ اشکال والوان بشرله أکلنه‌ن ، قامت موزون انسانی بر شکل سیاه مضحك حالنده روی زمینه سه‌ره‌ن ، اونی ، کاه قورقونج برطرزده بویولتوب اوزاتمه‌ده ، کاه پست ومستحقر کوچولتوب قیصالتمه‌ده برحظ خشین دویان هرنوع ، هرنوع نور وضیادن قاچمشدم وهر نوع رنکدن قاچمشدم . یشیلدن ، مائیدن ، بیاض ایله سیاهدن ، صاریدن ، موردن وآلدن ، چمنستان نیسانك زادهٔ حسن وهوسی دها بیکلرجه رنکدن قاچمشدم ؛ یشیلده حیله ، مائیده خیانت ، بیاضده ماتم ، سیاهده فلاکت ، صاریده موت ، مورده ملال بولمشدم وآلده احتراص ، ارزو ، نشئه ونشاط بولمشدم . . .

برکون ، سیسلر وبوزلر اقلیمنك سنجابی رنکی ، سیسلر وبوزلر اقلیمنك اسکی مزار طاشلرینه بکزه‌ین رنکی ، سیسلر ونورلر اقلیمنك قدیفه‌لنمش طاتلی عدم رنکی بنی سینه‌سنده تسلی‌یه چاغردی . صیرتمده عبای ملامت ، المده عصای افغان ، شتاب ایتدم : بورادە ضیا یوقدی ؛ رنك یوقدی ؛ کونش یوقدی ؛ سیس یوقدی . بوراده ، لا یتناهیتك سسسزلکی ، لایتناهیتك رنکسزلکی ، لایتناهیت وبن واردم . کائناتك بیتدیکی نقطه‌ده ، کنار کائناتده ، حدودسز بر یول اوستنده بن واردم . دنیانك دها تشکل ایتمه‌مش ، ناتمام قالمش برکوشه‌سنده ، الندهکی عصای سحار خالقله ، متفکر ، تنها دولاشان بر اله کبی سسسز ، یوکسك ، بن ، یالکز بن واردم . یورویوردم . بعضاً موجودیتمدن امین اولمق ایچون عصامی یره وورویوردم واونك بوزدن چیقاردیغی دونوق ، بارد سسی دیکله‌یوردم : طوق ، طوق ، طوق ... صوکره ، ینه محتشم بر کولکه حالنده ، آغیر آغیر ، سسسز قاییوردم .

بویله نه قدر زمان کیتدم؟ بیلمه‌یورم. هیچ کیجه وکوندوز اولمادی. بن، طبیعتك، کتلهٔ هیچکشتهٔ بشره حاکم اولان قوانین عمومیه‌سی خارجنده ایدم. ممنون، سرآزاده وبوشلقدن سرخوش یورویوردم. بردن، سیسلرك دورغون سنجابیلکنده بر تموج حاصل اولدی. سیسلر اوچه‌جق دییه قورقدم و دوردم. سیسلر اوچمادی. یالکز او نقطه‌ده بر تکاثف اولدی. شکر رنك بر شکل ترسم ایتدی و اوزاق، قورقاق، محترز بر کونش اونقطه‌یه لایحصی الوانندن حقیر، صولغون برپنبه‌لك سرپدی. شبهه‌سز — دیدم — بو سیسلر وبوزلر اقلیمنك بر سرابیدر. یورودم. بوزلانان یوزمده برحرارت دویدم: حیران، توقف ایتدم. شیمدی قارشیمده، یاری چیپلاق، پرفسون، سیال برکنج قادین شکلی وازدی؛ بکا تقرب ایتدی. ولاجورد، مکوکب بر کیجه‌یه آچیلمش نهایتسز ایکی دریچه‌یه بکزه‌ین کوزلرینی بولانان کوزلرمه دیکدی، بکا سیسلر وبوزلراقلیمنده صاریشین بلده‌لر طلوعنی اخطار ایدن آغزینی طیقانان قولاغمه کوتوردی ورو‌حمه بهار دوکن بر نسله دیدی‌که:

— اوشویورم.

جواب ویردم:

— کوزه‌ل چوجوق، سن، هنوز کونشدن‌اینمش قدر صیجاقسك. کندی‌حرارتك سکا کافیدر. یولکه دوام ایت وبنی راحت براق...

تکرار ایتدی:

— اوشویورم.

مطیع، عبامی چیقاردم واونك اوشومه‌یی تقلید ایدن نیم‌عریان اوموزلرینه براقدم. کیده‌جك صاندم، او، حالا دورویوردی. صوردم:

— نه ایسته‌رسك؟ دها نه ایسته‌رسك؟

— عصاکی، سیاح، دیدی، عصاکی! یول مظلم؛ بکا بر راهبر لازم.

دیدم که:

— آهو باقیشلی، کوزه‌ل چوجوق! صداسیله یولمك عزلتنی آهنکله‌ین عصامی اولسون بکا براق. کیت! کوزلریکك شعله‌سی کیجه‌جکك یوللرث تنویره کافیدر.

تکرار ایتدی:

— عصاکی سیاح! عصاکی...

ویردم.

خیال اوزاقلاشدی؛ خیال بکا حتی بر تحفهٔ شکران ومنت براقمقسزین اوزاقلاشدی. بر مدت، بویوك، دهرین سکوتك ایچنده عصامك وداع ایدهن، غریبلهشهن، تهیلهشهن سسنی دیکلهدم. صوکره، هیچ... یالکزم، اوشویورم، تیترهیورم؛ عصاسز وعباسزم.

صاچلرمی تار مار ایدهن بویوك روزکار – اکر نسیملرله رابطهك وارسه – صاریشین بلدهلر سکانه بندن سلام کوندر؛ دیکه: ارضك اوزاق، سیسلی برقطعهسنده، تهی، منجمد بر یول اوستنده کوتهبین وکمراه برسیاح عصاسز، عباسز وکیمسهسز قالدی.

یعقوب قدری

یعقوب قدری بکك صوك یازیلرنده آرتق (ملیکهٔ سماء، الوان بشر، شکل سیاه مضحك، روی زمین، چمنستان نیسانك زادهٔ حسن وهوسی، عبای ملامت، عصای افغان، عصای سحار خلقت، کتلهٔ هیچکشتهٔ بشر، تحفهٔ شکران ومنت) کبی ترکیبلره یر بولونهماز؛ لسان ترقی ایتمشدر: اصل تورکجه خارجنده قالان قاعدهلرك تأثیری آزالیور؛ حیاته، خلقه، ملی ذوقه دوغرو یورومهنك فائدهلرینی انکار ایدهمهیز؛ خالد ضیا بکك پك قدرتلی حکایهلری واردر؛ نثری چوق شخصی وممتاز کوزهللکلری حائز کورونویور؛ فردی وشرکاسنده، مائی وسیاهده، عشق ممنوعده بوتون کوچوك حکایهلرنده بولدیغمز شعری، تصویر وخیال قدرتنی اونوتهمایز؛ فقط اسلوبی اسکییور؛ صحیفهلرنده اختیار چهرهلرك ماضیه مربوط خطلری بلیلیدر؛ شیمدی او قدر خیال، کلمه وترکیب اسرافی ایستهیهمهیز؛ کوزهللکلری، هیجانی ایچمزدهکی طاتلی حسرتلر ایچنده کوسترن یازیلره محتاجز؛ بزم قاعدهلریمز بو وظیفهیی قولایجه ایفایه کافیدر؛ کلنوش سلطانله استمدادی، یاتیر حکایهسنی فیرطنهیی بو فکرله مقایسه ایدیکز.

یاتیر

خرمن صوکنده آنبارلرینی ذخیره ایله دولدوروب کلارلرینه پاصدیرمهلرینی، حولیلرینه اودونلرینی ایستیف ایدن خلق، حکومت قوناغی آلتندهکی صیرا قهوهلره طوپلانیرلر، کهوهزدلك ایدهرك قیشی طاسهسزجه قارشیلارلردی.

بیله‌جك و یاقه‌جق نه‌لازمسه ایلول ایچنده حاضرلامق ، صوئوق آی . قایغوسز بر ذهن ، راحت بر یوره‌كله كیرمك مملكتك عادتیدی . « آتلك » دیدیكلری بومدت قرق كون سورر ، قرق كون قصبه‌ده بری ، دیوماصاللرنده‌كی شهزاده دوكونلرینی خاطره كتیرن بر حاضرلقدر كیدردی . باجالرك بوغوله طیقانه توتدیكی ، قازانلرك طاشه طاشه قاینادیغی ، اولرك صوجوق دیزیلریله چه‌په چه‌ورم‌دوناندیغی بوكوزولتولو ، تلاشلی كونلرك آرقه‌سندن اورته‌لغه ، درحال ، كوز یاغمورلریله برابر ده‌رین بر اویوشوقلق چوكردی . آرتق ساطیر سسلریله ده‌كیرمن طاشلرینك اوغولتوسی دینر ، بالطه‌لرك چالیشماسی بیتردی . دولو آنبارلری تاوانه قدر یتمش اودونلقلریله وجودلرینك ، اوجاقلرینك ییه‌جكنی حاضرلامش اولان بو خلق ، قهوه‌لره دوله‌رق وقتلرینی ناركله هوبوروده‌تمك ، اوكسوروكلر ، توكوروكلر ، صیق صیق فاصله‌یه اوغرایان معناسز صحبتلره دالمقله كچیرزلردی .

دیشاریده ایستر قیش بر صوك بهاركبی ایلیق كچسین ، كانون ایچنده قیزلجیقلر صاب صاری دونانوب آصمه‌لر فیلیز ویرسین ؛ ایستر قار آدم بویی ییغیلوب یوللری اورتسون ، فیرطنه‌لر تلغراف دیره‌كلرینی ده‌ویروب قصبه‌نك دنیا ایله علاقه‌سنی كسسین ، اونلر ایری صاچ صوبالرك ناركبی قیزاردیغی قهوه‌لرده طوپلاشه‌رق ، اوجاقلرنده كوتوكلر آله‌وله‌نن بر اودالرنده چوبوق دولدیره‌رق بربرینه ضیافتلر چكه‌رك ... ندی عالملرنده ، قایغوسز یاشارلر ، حدودلرندن اوته‌سنی دوشونمزلردی .

لكن بو سنه چوقدن بری باشلایان اودون صیقینتیسی آرتق قیتلیق درجه‌سنی بولمشدی ؛ صوبالرك قیزاره‌جغی ، اوجاقلرك پارلایه‌جغی شبهه‌لیدی . زیرا كیردیكی كویده بوینوزلی برچیفت حیوان بیله قویمایان یامان بروبا بو جواری آلی بوكرنده بیراقمش ، هر ایشی یوزی قویون سرمشدی . اون سكز ساعت اوته‌ده‌كی اورماندن قصبه‌یه اودون ایندیره‌جك آجار اوكوزلر نرده ؟ ده‌ویلری طولوم ، كه‌میكلری تارلالرك اطرافنه چیت اولدی . . محاربه‌یه تصادف ایدن بو سنه ذاتاً دلیقانلیلرده آزالمش ، كویلر بوشالمشدی . مركبلرینك صیرتنه لش ، اون چوروك دال ووران قادینلر وقتیله بر آرابه‌یه ایستدكلرینی آلمانجهماللرینی صاتمایوردی . دها كیمسه اودونی آلامامش ، برچاره بولامامشدی .

بو سنه اودون قیتلغی چوق جان یاقه‌جق ، چوق اوجاق سوندوره‌جكدی .

ایكی سنه ایچون بشین پاره ایله كرالادیغی حمامی ، یاقه‌جق بوله‌مادیغندن قاپاتمغه مجبور اولان ایلیستیر نوری :

— آه شو ماصلاقده‌كی اورمان !.. نه‌ایتسه‌كده كوبلوبی قاندیرسه‌ق، قصبه‌یه دورت ساعت ... بنم حامه‌ده یتیشیر ، سزك أولره‌ده !...

دییه ایكیده برده سویله نیور ، بریول كوستریورسه‌ده كیمسه یاناشمایور ، كیمسه بونك چیقار بر ایش اولدیغنه قانمایوردی . زیرا ایچنده بر یاتیر ، یعنی بر مزار ، بر اولیا واردی ، معنوی سلاحلریله بو اورمانی حكومتك قوروجیلرندن دها أیی محافظه ایدییوردی . بردالی قویمامش ، براوفاق كوتوكنه بالطه دوقونمامشدی . بوداغلرك ، آغاجلرله ئورتولو فیض زمانلرندن بر یادكار كبی قالمش ؛ چیپلاق تپه‌لر ، قایالی یاماجلر آره‌سنده كوزلری دیكله‌ندیرن یابوان كولكه‌سیله بوتون اووایه برشیرینلك ویرمشدی . یاننده‌كی كوی خلقی ، ماصلاقلیلر ، ایكی كون اوته‌دن اودون كتیریر ، ته‌زه‌ك قوروتور ، صمان یاقار ، یاتیرك مالكانه‌سنه دوقونمغی خاطرندن كچیرمزدی . مسجدك منبرینی یاقمقله بو اورمانك آغاجنی بالطه‌لامق آراسنده برفرق كورمه‌یورلردی . هله بری ، بر یابانجی ایلیشسین ، علیماه ، طوپنی حكومت زندانه آته‌جق اولسه‌بیله ینه پارچه‌لارلردی .

بو كوچوك ، فقط كور بر چام اورمانیدی . یازین قصبه‌نك بوغوجی صیجاغندن قاچانلر كلیرلر ، چادیر قوره‌رق كولكه‌سنده سرین كونلر كچیریرلردی . تام اورته‌سنده مینی مینی برقایناق یاز قیش آرتوب آزالمایان ره‌چینه قوقولی براق صیزینتیسیله بوزیارتجیلره اشتها ، شفا ویریردی . صویك یاننده دده‌نك قبری واردی . خلق ئوزنمش ، به‌زنمش مزارك اطرافنه یشیل بویالی برتخته پارماقلق چكمشدی . كل‌دیكمشلر ، فنرده قویمشلردی . تام باش طرفنده كونش‌سزلكدن بویویه‌مه‌ین جنسی بلیرسز ، جیلیز ، بوجور بر آغاج یه‌شه‌رمشدی ؛ رنك‌رنك پاچاورالرله دونانمش‌اولان ایكری بوكرودالری اونی توخاف بر فدانه ، اوزاق ، صیجاق مملكتلرك یاز قیش چیچكنی دوكمه‌ین برمحصولنه بكزه‌تیوردی . فنرك آلتنده‌كی طاش ، چیرا ایسندن قارارمش ، شمعه‌لی كبریت اوجلری یاپیشه‌رق ، موملر أرییوب طاشه‌رق كیرلنمشدی . دوریلمش بر برنج شمعدان ، دیبلری قیریق ایكی اوچ قندیل ، متمادیاً دوكولن قورو چام یاپراقلریله هر كون بر آز دها ئورتولویوردی . بیللر یاشارمش ، یورغون ادالی ، بزكین سسلی چاملر بو ایصسز قبرك باشنه دولمشلر ، الدساكن هواده‌بیله ایشیدیلن آخرت فیصلدیلریله ، درویشلر كبی بر ته‌وبیه ذكر ایدرلردی . اورمانك بو أك لوش ، أك قویتو پارچه‌سنده اوبر دنیایی خاطرلاتان ، انسانی ئولومه یاقینلاشدیران ، كوكانه ئوزونتولر ویرن بر حال ، بر دینی تأثیر واردی .

ایشته ئیلیستیر نورینك ماصلاقده کی اورمان دیدیکی بو چام قوروسیدی. ئیلیستیر، مملکت لساننده سوزکج دیمکدر. بولقب بلکه یوزینك ده‌لیك ده‌شیك دینه‌جك قدر چیچك بوزوغی اولمسندن ویرلمشدی. وقتنی قهوه‌لرده، کزمه‌لرده، راقی عالملرنده کچیریر، ایشسز، کوجسز یاشاردی. کندینه مخصوص بر قوشاق صاریشی، بر پوسکول صارقیتیشی، الا دیز قاپاقلرینی دیك‌دیك طوته طوته طوبالمسی بر یورویشی واردی که قصبه خلقنی قاتیلتیردی. ذاتاً هر کسك مزاجنه کوره شربت ویردیکندن بوتون قضا اهالیسنك دوستی، هرأ کلنجه‌نك دعوتلیسی، هر بولجینك قلاووزیدی. قصبه‌یه‌اینن یابانجیلر ألك اول قارشیلرنده اونی بولورلر. بیلدکلرینی اوکا سویلرلر، آکلایه‌جقلرینی اوندن اوکره‌نیرلردی. اطرافده‌کی اوچ ولایتك خبرلرینی فضله فضله علاوه‌لرله بو بولتوب قهوه قهوه یایان هب نوریدی. قرق ییلده بر، برایش طوتایم دیمش، حماجیلغه قرار ویرمش، فقط اودون یوقلغنه راست کله‌رك بو عکسیلك اونی بردها کار بیشنده قوشمقدن واز کچیرمشدی. برچاره بولامازسه حام، اوکاتارولالرینی صاتدیره‌جق، ئیلیستیری باتیره‌جقدی... هفته‌لردن بری چاره آرایور، دالغین دالغین دولاشیوردی. آرقداشلری شاقالاشیورلر:

— شیطانك بیلمه‌دیکنی بیلیردك ئولان ئیلیستیر، حالا اورمانه برچرخ طاقامادکمی؟ دییورلردی.

تشرین‌اول ایچنده فیرطنه‌لی بر یاغمور ایکی کونده آغاچلری یاپراقلرندن صویمش، جوار طاغلرك تپه‌لرینه قاردن بیاض طاقیه‌لرینی کیدیرمشیدی. توتن صوبا بورولری، بوغولانان جاملر، قوجوقلی انسانلرله قصبه قیش حالنی چوقدن آلمشدی. غالبا، بوسنه صوئوق آمان‌دیدیره‌جکدی. بوطرفلرده، بعضاً، نه‌سوره‌کلی، نه‌عنادجی برقیش اولوردی... بم بیاض، دوم‌دوز اووا اورته‌سنده قصبه هر کون برآز دها کومولرك انسانه عادتا بویله، ئورتوله ازیله، سیلینه اوفاله بیته‌جك، بهار کلنجه أرین قارلرك ایچنده بولونماز اوله‌جق حسنی ویریردی. نیسان یاغمورلرینه قدر بویله یاری صاقلی، یاری جانلی برعمرله‌بکله‌ین قصبه‌نك بدولامباج، دار سوقاقلرنده دورت، بش آی حیات، حرکت کسیلیر، نه‌قاغنیلر کچر، نه‌ماندا سورولری دولاشیر، نه‌آت شاقیردیلری دویولوردی. یالکز، بعضی کونلر برتابوت آرقه‌سنده مزارلغه یوللانان اوفاق بر هیئت قارلری خشیرداته‌رق، اوکسوره اوکسوره، ایسته‌کسز، لاقیردیسز کچوب کیدردی. صوکره ینه سکوت، قارلرك بوس‌بوتون ده‌رین، قورقونج‌ایتدیکی بردورغونلق، ده‌کنز کبی کلیر، بوسیسلی ایزی، چارچابوق ئورتردی.

قصبه‌یه، بویله کونلرده، بر آز حیات، بر آز جان ویرن باجالردی. روزکارك اوکنه قاتیلارق یاصیلانه اوزانه، کنیشـلیه سرپیله دائما حرکت ایدن دومانلر اوزاقدن بودوکمش اوو اوره‌تـه‌سنده، کمیکلرینك ایچی تیتره‌ین غریب بوجیلره نه کیفلی کورونوردی...

حالبوکه بوسنه باجالر اسکیسی کبی طاشه‌طاشه‌توتمه‌یه‌جك، اوجاق ایچلری روزکارلره قارشی میدان اوقویه‌رق آله‌وله‌نه آله‌ونه خوموردانه‌مایه‌جقدی.

برکون نوری‌سوتجلی بر یوزله قهوه‌دن ایچری کیردی، اوطوران خلقی چکمجه باشنده‌کی مال صاحبنه شویله بر دائره اشارتیله کوستره‌رك:

— یاپ آغالره بندن برر قهوه!...

دیدی، نه‌اولمشدی؟ صورانلره: «هیچ، دییوردی، اویله‌ده باتدق، بویله‌ده باری احباب قازانه‌لم!...» او برلری شبهه‌له‌نیورلر: «برایش‌چه‌ویردی‌اماناصل‌آکلاسه‌ق!» دییه دوشونیورلردی.

آکلاشیلمه‌سی‌اوزون‌سورمه‌دی؛ آقشامه دوغری کلن برخبر قهوه‌لرده چالقاندی، خلقی دیشاری اوغراتدی: ماصلاق اورمانندن، هم‌ده باتیرك تام اطرافندن بش آت چام کوتوکی کلمش، دوغروجه ئیلیستیرك حمامنه ایستیف‌ایدلمشدی. ایشیدنلر:

— ایتمه بـه! کرجکمی؟...

دییه شاشه‌رق قیریلیورلر، باقمغه کیدییورلردی.

خبر دوغرویدی. کلخانك اشتهاسنی کتیره‌جك قدر چیرالی، قالین، صاغلام کوتوکلر بربرلرینـه دایانمش؛ چیسه‌له‌ین یاغمورك آلتنـده یاغلی وجودلرندن کوزه‌ل بر قوقو بیراقه‌رق بکلیوردی.

* * *

ئیلیستیر، قصبه‌نك‌پازار برنده برصباح عبدی‌خواجه‌یه راست‌کلشدی. عبدی خواجه ماصلاق کوینـدن آق صقاللی، یشیل صاریقلی، تیتیز، صوفی بر آدمدی. الندن تسبیح، آغزندن دعا دوشمزدی. اهـالینك بویوك برقیدسزلقله «جیجك» اسمنی ویردیکلری فرنکی‌یه نفس ایدر، توتسو یاپاردی. زلزله‌کبی قولرا ومحاربه کبی فلاکتلری اولدن خبر ویرمك، قیشك شدتنی یازدن، یازك قوراغنی قیشدن آکلامق کبی کرامتمسی حاللری اونی یالکز کویده ده‌کل، قضا داخلنده بیله‌نفوذلی برموقعه چیقارمشدی. استانبول زلزله‌سنی عینی کون، عین ساعتده، کویا، حس ایتمش، قهوه‌ده‌کی میندرلی، پوسته‌کیلی خصوصی کوشه‌سندن یاری اویقو، یاری وجد ایچنده سس‌سز دورورکن بردن:

— آها یازیق اولدی کوزم یره ...

دیه هایقیرمشدی . بلکه بونی قصبه‌ده بلدیه‌نك بیقدیردیغی اسکی قاضی قوشکنی خاطرلایه‌رق سویله‌مشدی ؛ فقط ایرته‌سی کونی وقعه‌یی اوکره‌نن کویلیلر کزدکاری یرده عبدی خواجه‌نك :

— آها یازیق اولدی کوزم مملکته . . .

دیدیکنی یایمشلردی . اونلر خواجه‌لریله ئوکونورلردی .

ایشته ئیلیستیرك راست کلدیکی عبدی خواجه بویله یازی ئه‌رمش برکویلیدی . همان قوشوب ألندن ئوپدی ، بوینی بوکوب دوردی . خواجه بوحرمته مقابل صول ألیله ، تسبیحسز ألیله ئیلیستیرك آرقه‌سنی صیوادی ، کچدیلر .

فقط بوتصادف نورینك ذهننده درحال برآیدینلق حاصل ایتدی ؛ صانکه هفته‌لردن بری قفاسنك ایچینی چکمز براوجاق کبی دولدوران ایسلر ، دومانلر صیریلوب کیتدی ؛ برآچیقلق اولدی. « عجبا ، دییوردی ، قاندیره‌بیلیرمی‌یم ؟ »

کری دوندی، پازار یرینی آلت اوست ایدییور، آرانیوردی. نهایت کوردی: عبدی خواجه خلقك سلاملرینه یاری بوچوق جوابلر ویره‌رك آغیرآغیر کیدییوردی. قوشدی، برشی سویله‌مك ایستر کبی اوکنده دوردی . ألاری کوکسنده ، کوزلری یرده ، قورقار کبی بکله‌یوردی .

— نه‌وار ئیلیستیر ، برمشکلکمی وار ؟

ئیلیستیر آراصیرا، آلای چیقمسین دیه‌خواجه‌یه‌ایلدکلرك حقیقة حاجی‌اولوب‌اولمادقلرینی، طوماتسك خنزیر أتی قدر کناه صاییلوب صاییلمایه‌جغنه‌دائر مشکل سؤاللر صورار ، تا کویه قدر یوللانه‌رق ایرماق بوینده بوسنه‌قیراغی یاپه‌جقسه‌نافله یره باغلری قازدیرمش اولماق ایچون دانیشمغه کلدیکنی سویلردی . فقط بونلری اوقدر اوسته‌لقله ، بللیسز یاپاردی‌که خواجه قانار ، ئیلیستیری کندی کرامتنه قائل اولانلرك اك صادقی صایاردی . بوکون :

— سویله باقه‌لم ، نه‌دانیشه‌جقسك ؟

سؤالنه قارشی برآز کمکه‌له‌دکدن، اوکسوره‌رك وقت قازاندقدن صوکره آکلاتدی: اوچ کیجه‌در برته‌وبیه رؤیاسنده کندیسنی قاراکلق ، صیق بر اورمان ایچنده غایب‌اولمش کورویورمش ؛ اما نه‌اورمان؟.. صاغنه‌دونیور، آغاچلر اوکنی‌قاپاتیور، صولنه‌قوشیور، داللر آیاقلرینه دولانیورمش ... قان‌تر ایچنده بویله اوغراشیرکن بردن قارشیسنده‌بیاض عراقیه‌لی، یشیل جبه‌لی، نور یوزلو براختیار پیدا اولیور :

— بكله اوغلم ، عبدی خواجه یاقینده سنی‌ده فرحه چیقاره‌جق بنی ده ...
دییورمش ... بویله اویانیور ، باقیورمش که صباح اذانلری اوقونیورمش . مراق ایتمش، قادری شیخنه اوغرامش، آکلاتمش؛ شیخ برأیی دیکله‌دکدن صوکره دیمش که :
— بونی کیت اهلندن، خواجه‌دن صور؛ البته ماصلاق‌دده بندن،سندن اول اوجنتلك ذاته عالم اولمشدر. اولیالر قارانلق، ایزبه یرلردن، الا چام قوروسندن هیچ حظ ایتمزلر، اونلر سروی ایله کل سورلر؛ وقتیله بن ملاطیه‌ده درویشکن برولی همزك رؤیاسنه کیرر، فرحلاتیك بنی دییه سسله‌نیردی . تربه‌سنك اطرافنده‌کی آغاجلری بالطه‌لاتمادقچه بزی راحت بیراقمادی. بلکه بوده اویله برشیدر. الله اعلم بالصواب ... بن‌ده اوچ کیجه‌در عین رؤیایی کورویورم ... ینه عبدی خواجه بیلیر ... »

عبدی خواجه شاشالایه‌رق دیکله‌یوردی. ئیلیستیر وقت غایب ایتمه‌دن صاف برچهره ایله همان صوردی . خواجه‌یه‌ده معلوم اولمشمیدی ؟ بونی مراق ایدییوردی .

ئیلیستیر نورینك بوساده ، فقط جواب ایسته‌ین سؤالی قارشیسنده خواجه یوتقوندی؛ دوشوندی . خایر دییه‌مزدی، ئیلیستیره ، قادری شیخنه ، بلکه‌ده دها باشقه‌لرینه کورونن ولینك اوکا دهااول کورونمه‌سی ایجاب ایتمزمیدی ؟ هم مادام که اونلرده‌ده عبدی خواجه‌نك اسمنی ویره‌رك ظاهر اولمشدی ، وقوفسز کورونمك دال بوداق صالان شهرتنه تادیندن بربالطه وورمق دیمکدی ... أیسیمی، بالطه‌یی اورمانه وورەجقدی ؛ هم چوقدندر کویلینك شوراده بوراده یایوب کزەجکی اهمیتلی برایش ، برکرامت کوسترەمه‌مشدی . آرا صیرا کندیسندن بحث ایتدیرمزسه اونودوله‌جغی شبهه‌سزدی ؛ بو بر وسیله ایدی ؛ استفاده ایتمه‌لیدی .

معنیدار یابمغه چالیشدیغی بر تبسمله ، وقارینی بوزمه‌دن ئیلیستیرك آرقه‌سنی بر دها صیوادی:

— سن راحت اول ، اوغل، بن‌دده‌نك امرینی چوقدن آلدم ! دیدی، دوداقلرنده تهلیل ، پارماقلرنده تسبیح ، اوزاقلاشدی . ئیلیستیرسوینجندن باصدیغی یری کورمه‌یه‌رك قوشدی ، قهوه‌یه کندینی آتدی وبیلدیکمز کبی :

— یاپ آغالره بندن برر قهوه !

دییه هایقیردی .

ایرته‌سی کونی ماصلاق کویلوسی ، عبدی خواجه‌نك : « هایدك اولادلر ، بزه وظیفه کوروندی !.. » مقدمه‌سیله ویردیکی امری ، اعتراضی خاطره کتیرمه‌دن یرینه کتیرمکه

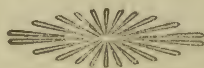
قوشمشلر، عصرلر كورمش عظمتلی چاملره ، دینی برتوكل وسوینجله بالطه‌لرینی صاللامشلردی. آقشامه مزارك اطرافنده ایكی دونم قدر یر آچیلمشدی . اودونك فضله‌سنی صاته‌رق تربه‌یه برلحد یاپدیرمغی دوشونورلركن ئیلیستیر یتیشمش همان بی سوره‌رك آللی آت یوكنك بازارلغنی بیتیرمشدی . ایشته كلخانك اوكنه ییغیلان اودونلرك حكایه‌سی بوایدی . لكن بردفعه قدسیت وروحانیتی زائل اولان مزار آرتق اسكی قوتنی كوستره‌مه‌مش، بالطه‌لرك هجومندن یاقین اورمانی قورتارامامشدی . اوكوزل چام قوروسندن اوچ سنه صوكره چیپلاق برتپه ایله چیپلاق برمزار قالمشدی. قایناو بیله داملەلرینی آزالته آزالته نهایت، برتموز ایچنده قورومش، غایب اولمشدی . صانكه اوره‌چینه‌قوقولو پارلاق صوینی چاملرك دامارلرندن چكوب چیقاریبور ، چاملرك عصاره‌سنی طوپلایوردی . حتی روم ایلی مهاجرلری دها ایلری وارمشلر، برقارنی كیجه‌ده تربه‌نك یشیل پارماقلقلرینی‌ده سوكمشلردی . بونی ایشیدن عبدی خواجه :

— دنیانك شری آرتدی ، ماصلاق دده آرتق بزدن آلنی چكمك ، نام ونشانی غایب ایتمك ایسته‌یور ...

دیه تأویله قالقیشمشدی ، اما شهرتی كیتدكجه آزالدیغندن قولاق آصان اولمامشدی.

رفیق خالد

چام اورمانننك تصویری ناصلدر؟ «یاتیر»ده خیال اسرافی بوله‌مایز ؛ حكایه كلمه‌لرك تركیبلرك صنعی موسیقیسنه‌اسیراولمامشدر؛ سطرلری ایچندن اصل حیات فیشقیریبور ؛ عبدی خواجه، ئیلیستیر نوری طینتنده آداملر اطرافمزده یاشامایورمی؟ مع‌مافیه بویازینك مزیتی یالكز طبیعیلكندەمیدر ؟ بیلیورسكزكه صنعتك حدودی چیزلمز؛ اولچو ایله‌طاتلی یاخود اجزاخانه‌لرده علاج یاپیلیر؛ البسه، قوندوره حاضرلامه‌نك معین شرائطی واردر ؛ حكایه تماشا منحصراً لسانه، ترتیبه عائدقاعده‌لردن عبارت اولسه‌یدی كوچلك بالنسبه آزالیردی؛ فقط حسن، هیجان ، صمیمی حسلر، اصل ادبی صنعت ، بعض شرائطی بولونمقله برابر ، قانونه صیغمایور؛ یاتیرده‌كی اسلوبی، شخصی كوروشلری، طبیعی حیاته نفوذی هپ حسابه قاتمق ایجاب ایدر ؛ موضوعنی افاده‌سیله برابر دوشونه‌رك تحلیل ایتمك لازمدر .

فيرطنه وقار

فيرطنه
— ١ —

قودورمشسه‌ك ده‌كزدن انتقام آل ! [١]
افقلردن ظلام آل ! [٢]
آغاجلر ييق ، بولوتلر چاك چاك ايت !
بوتون دنيايى ايسترسه‌ك هلاك ايت !
فقط يالكز [٣]
نه سسسز وايصسز
شو حجره‌مدن چكيل ، خوليامى بوزما ؛
نه رؤيامى بوزما !
نه‌در تهورك أى باد ، [٤]
بوبيتمه‌ين فرياد ، [٥]
بوصيحه‌لر ، بوغريو ؟
أى ديو ، [٦]
قودورمشسه‌ك ده‌كيزدن انتقام آل !
افقلردن ظلام آل !
قيريلسين چيلديران ضربه‌كدن امواج ،
بوتون ساحللر اولسون محو وتاراج ؛
نه يالكز اوزاقلاش مسكنمدن ،
چكيل كيت روزنمدن !

---

[١] مفاعيلن مفاعيلن فعولن
[٢] مفاعيلن فعولن
[٣] مفاعيلن
[٤] مفاعلن فعلاتن
[٥] مفاعلن فعلن
[٦] فعلن

أی سرسری، چکیل، [۷]
روحمده منفعل [۸]
برشی وار . . ایسترم ابدی ایسترم، سکون ! [۹]
مجنون ،
قودورمشسه‌ك ده‌كزدن انتقام آل !
افقلردن ظلام آل !
بويوك قوشلر، اوزاق داغلرده قالسين آشيانسز، [۱۰]
سمالر كهكشانسز !
كوكلرده يانان نجوم سونسون ! [۱۱]
كوستريكی بر هجوم ، سونسون
مهتاب كوپوكلی دالغه‌لرده !
روحكده بر انتقام وارده
بيتمزسه بوچارپينشله أی باد !
بيهوده اوكمده ايتمه فرياد ،
داغلر ، قايالرله كيت، قوجاقلاش !
فقط يالكز بتم سبس سزمحيطمدن اوزاقلاش !
براق، يانسين شوساكن حجره‌مك صولغون شعاعی،
براق ، قالسين شو محزون التماعی !

*
* *

قار
— ۲ —

ديشارده يورغون آديملر .. چالينِدی صوكره قاپيم، [۱۲]
« عجب كلن بوزمان كيم ؟» ديدم ، كيدوب آچدم .
كورنجه قلبمی اويناتدی بر كوچوك لرزش ؛

---

[۷] مفعول فعلن
[۸] مفعول فاعلن
[۹] مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن
[۱۰] مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن فعولن
[۱۱] مفعول مفاعلن فعولن
[۱۲] مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

غریب چهره‌لی ، اعصاردیده بردرویش !
آلنده بوزدن عصا، قولتوغنده برنی وار،
اوموزلرنده اوزون ، بم‌بیاض اوزون صاچلر .
نه‌وار ؟ دیدم ، نره‌دن کلدك اختیار ؟ نه‌آدك ؟ ..
نه‌دن بوقورقولی‌یوللرده بویله کچ قالدك ؟
— اوزاق ، اوزاق .. دیدی ، مجهول اوزاق افقلردن
سوروکله‌یور بنی روحمده دویدیغم هجران !
قطبلرك کجه‌رك منجمد ده‌کزلرنی ،
امیدیمك آرادم هرطرفده ایزلرینی ،
یابانجی یوللرك اوستنده آغلادم، قوشدم ؛
بهارك عاشقی‌یم ، « قیش »در اسمم أی دوستم !
— سکا مشئوم برخبر : درویش ، [۱۳]
سوکیلك کیتدی چوق زمان اول ! ..
بللی یورغونسك اختیار ، بکا کل
مسافر اول بوکیجه !
چیلدیران فیرطنه یله کیتدکجه
دیشارده ضانکه قاراکلقده آرتیور ، مدهش !
بلکه حجره‌مده مضطرب روحك
بوله‌جقدر برآز حضور وسکون !
اودامده برکوشه‌نك کولکه‌سنده کیزلندی ؛
اودامده هر یره قسوتلی برسکوت ایندی .
کچدی سسسزجه برزمان آرادن ..
دیدم‌که : ماتمی هجران بی نهایه اولان
بوعشقك ایسته‌یورم آکلامق فسانه‌سنی ،
دیکله‌مك نایکك ترانه‌سنی ...
ترنم ایتمه‌یی آرزو ایدرمیسك دوستم ؟
سنی روحمله ایشته دیکله‌یورم :

[۱۳] فعلاتن مفاعلن فعلن

— ترنم —

صرصرلره همراه ، بويوك داغلری آشدم . [١٤]
چيغلرله دولاشدم ، [١٥]
صاندم که شتابمله برامیده یاناشدم .
اعصار کلوب کچدی فقط بولمادی پایان ،
روحمده که هجران !
سرمست اوله‌رق کچمش افقلردن اودایر ،
قوشلرله چیچکلرله برابر . . .
بیلمم نه‌دن اولمش بکا مغبر؟ [١٦]
بیهوده دیمش اولماسین آرقه‌مده شتابان . .
یوق وصلمه امکان !
یوللرده صارارمش داغیلان کللره صوردم ،
سنبللره صوردم ،
لب بسته وهجرانزده بلبللره صوردم ؛
— بیلمم که بولوتلرده‌می ، کوکلرده‌می پنهان ؟ —
ایواه جواب ویرمه‌دیلر ؛ نرده اوفتان؟
صوردم: کیجه ییلدیزلر اوزاقدن باقیوردی . . .
داغلرده پیکارلر آقیوردی ،
برکویلی قادین برده برآتش یاقیوردی ؛
بردنبره ییلدیزلر اوچوب اولدی کریزان ،
مبهوت قادین . . صوصدی پیکارلرده‌کی الحان !
کزدم آرادم هریری ؛ بر فیرطنه اولدم ،
بیهوده یورولدم ،
یالکز شونی کوردم ، شونی بولدم ؛
یالکز شونی دویمقده‌یم الان :

[١٤] مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن
[١٥] مفعول فعولن
[١٦] مفعول مفاعیل فعولن

هجران .. ینه هجران .. ینه هجران!

. . .

صباح .. اویاندم . اودام بوشدی ، نیم مظلمدی.
یوقدی هیچ کیمسه‌دن اثر شیمدی .
بن اویورکن یاتاقده آسوده ،
دومانلی جاملری اورتمش برر بیاض پرده .
آرادم : اختیار عجب نرده ؟
یوقدی هیچ بر اثر . . . قفسلرده
ساده بوزدن عصا قیریقلری وار ،
آچیق قالان قاپیلک
کنارلرنده بیاض، محترم بیاض صاچلر!

اورخان سیفی

«فیرطنه‌وقار» منظومه‌سنده بربرندن آز چوق فرقلی اون آلتی وزن وار؛ صیره‌لری کلنجه هپسنی حاشیه حالنده کوردیکز؛ قافیه‌لری «ترنم» قسمی خارج اولمق اوزره ایکی اوفاق انحراف ایله مثنوی طرزنده یعنی بیت بیت مقفی؛ ترنمده هرپارچه بش قسمه آیرلمش؛ مخمس دینه‌بیلیر؛ فقط بو اسمده‌کی اسکی شکلدن فرقلیدر؛ اونلرده ایلك بش سطرلق قطعه‌نك هپسی عین قافیه‌لی ایدی؛ صوکره کلنلرك دوردر مصرعی کندی آرالرنده صوکنجی سطر ایلك قطعه ایله مقفی اولوردی .

دقت ایدییورمیسکز ؟ شاعر فیرطنه‌یه هایقیرییور ؛ اونك متهور ، عصبی، قیریجی صیحه‌لرندن بالذات کندی‌ده مشتکیدر : قارشیسنده حساس، سوز آکلایان بری‌وارکبی حرکت ایدییور؛ عادی بر فکر ایله عجبا فیرطنه‌نك خطابه لایق اولمادیغنی بیلمه‌یورمی ؟ بواحتمالی خاطرلامق کولونجدر .

شاعر، ذهنك طبیعی تمایللری سوقیله بویله دوشونویور ؛ بیلیورسکز : ایلك انسانلر، خارجی قوتلری بالذات متفکر صانمشدی؛ همان بوتون اساطیر، بو سائقه ایله دوغیوردی؛ چوجوقلر بەبکلریله ، اویونجاقلریله قونوشمقدن ذوق آلیور ؛ چوبان قویونلرینك آرقداشیدر . علی العاده سوز سویله‌یورکن بز دائما جامد شیلره برر حساسیت و یریرز ؛ لسان و دوشونجه قابلیتمز بویله قورولمشدر . ادبیاتده اسمنه « تشخیص» دەنیر ؛ شعره

فیرطنه‌ده اولدیغی کبی صنعتکار ألنده بو واسطه ایله جانلانیور ؛ جامد ، فکرسز شیلری انسانه، یالکز مخصوصاتنی سویله‌یه‌رك ، بکزه‌تمکدن تولد ایتدیکی ایچون تشخیص بر نوع استعارهٔ مکنیه‌ده اولمایورمی؟

اوصانمش،عصبی ساعتلریکزده فیرطنه‌نك جاملره فاصله‌سز، اوزون اوزون‌ هایقیره‌رق چارپمه‌سندن هیچ سیکیرلنمه‌دیکزمی ؟ اوزمان انسانه حدتلی بر یالواریش کلیر؛ اوصانج دقیقه‌لریکزده جفاکار طبیعتی قهر اوله‌رق دیکلرسکز؛ « فیرطنه » بوحسکزك کالنی ترنم ایدییور ؛ کوکلی ، بهاره عاشق اوله‌رق کوستردیکی قیشی کوزه‌ل بولمایورمیسکز؟ هم بوراده یالکز خطاب ایتمه‌مشدر. قیشه سوزده سویله‌تیور: تشخیص وانطاق بوکا دییورز؛ مجازك دها آچیق برشکلیدر .

« قار » ده محاوره وحکایه شکلی پك کوزه‌ل اداره ایدیلیور ؛ لسانه ، وزنه قارشی بوشعر ایچنده‌کی حاکمیتی اسکی ادبی حیاته نسبتله بویوك برترقی صایمق لازمدر .

ترنمده امیدسز ، تسلیسز محزون برحسرت وار ؛ هوسلی کچن بوتون کونلرك آجی اذالری هپ ده‌ریندن صیزلایور ، قیشك نصیبی دائما هجراندر؛ کوکلك سونمه‌ین عشقی، کیمسه‌سز، مؤبد خسرانه چیقه‌جق ؛ حیاتدن طاتلی حسلریمز ایچنده أزیله‌رك کچیورز ؛ قیش، نصیبسزلکنی‌دها برچوق دیارده کزدیره‌جکدر .

نفس

هزاران برآچوب رنك وضیادن ،
افول ایتمش کونش صحن سمادن ،
شبستان الم خالی صدادن ،
کوکل بر کریه حال انزوادن .

بودمذر طبعمك دور ملالی ؛
سه‌ور ظلمتله روحم حسب حالی؛
صدالر دویمه‌نك وار احتمالی ،
قارا کلقلرده اعماق خفادن !

الٓهی مشربم ، وحدت پرستم ،
شراب جلوهٔ حیرتله مستم ،
او ساغردرکه زینتساز دستم ،
دولار خمخانهٔ آل عبادن .

اوزاقدن یالواروب ابر بهاره ،
دیرم : کل ، شویله میل ایت بر کناره !
حسیندن خبر ویر قلب زاره ،
اکر کچدکسه دشت کربلادن !

نه‌بکلرسك قیلوب ، ای باد شبخیز ،
دمادم طرهٔ ازهاری تهزیز ؟
کتیر ، لطف أیله ، بر بوی دلاویز ؛
مشام جانه قلب مرتضادن !

نه‌ممکن سومه‌مك « سامح »، حسینی ؟
قبول أیلرمی انسان بویله شینی ؟
رسول کبریانك نور عینی
معززدر بتمچون انبیادن !.

سامح رفعت

«نفس»ده آیری آیری دوردر مصراعلق آلتی پارچه‌وار؛ برنجینك هرسطری قافیه‌لیدر، صوکره کلن قسملرده اوچ اولکیلر کندی آرالرنده مقفی یولنیور، دوردنجی سطر ایلك سطرده‌کی مصراعلرك قافیه‌سنه تابعدر؛ بوشکله، مربع دینیر. نفسلر تکیه الهیلرینه یاقین حسلرله یازیلیر؛ اکثریا بسته‌لنیر، طاتلی، یانیق نغمه‌لرله ترنم ایدیلیر.

ایلك پارچه‌ده کونشك رنکدن، ضیادن بیکلرجه قانادآچه‌رق افول ایتدیکنی سویله‌یور؛ مقصدینی آکلایورسکز: کونش غروب ایتمش. بوصورتله یازدیغی ایچون عادی فکرلره کوره وضوحه‌مانع اولیور. سز بویله‌می دوشونیورسکز؟ أمله‌شبستان آراسنده نه‌مناسبت وار؟ ظلمتله حسب‌حال ایتمه‌یی سودیکنه باقنجه قارا کاقلرده حسلی برشخصیت تصور ایدییورمیسکز؟ کیجه کیزلی ده‌رینلکلردن صدالر کلمه‌نك احتمالنی سویله‌یور؛ بواسرارلی فکر، شعری دویمق ایسته‌یه‌رك دوشونولورسه جانلانمایورمی؟

جلوهٔ حیرتی شرابه بکزه‌تمه‌سی برعنعنه ایجابیدر ؛ اسکی ادبیاتمزده میخانه‌یه ـ دها زیاده قوللانیلان اصطلاح ایله ـ خراباته عائد فکرلره صافیانه، تمیز دینی علاقه‌لری هیچ برواقمایه‌رق تماس ایدرلردی ؛ مقصدلری حقیقةً ایچکی‌یه بکزه‌تمك ده‌کلدی؛ قاپالی، تمثالی برلسانله مثلا : آلهی عشقه استغراقی آکلاتمق ایسته‌یورلردی. باده ایله مناسبتلری یوقدی؛ نفس منظومه‌سی بوخلوصه مستند اعتیاده‌کی ذوقی ویرمك ایچون بویله یازلمشدر؛ شرابی اصطلاح اوله‌رق قوللاندیغنه شبهه یوقدر . بر شیئه دها دقت ایدیکز : شراب ، ساغر ، خمخانه عین موضوعه تابع کلمه‌لردر ؛ بر آراده قوللانیلمه‌لرندن تناسب یاخود مراعات نظیر حاصل اولور ؛ اسکی یازیلرده افاده‌نك بویله برترتیب ایچنده « جمعیتلی » بولونمه‌سنه دقت ایدیلیردی؛ تنظیماتدن‌اولکی شعرلرده مراعات‌نظیره، تناسبه چوق راست کله‌جکز .

نفسك‌وزنی: مفاعیلن مفاعیلن فعولن

هزاران بر آچوب‌رنك ضیادن
افول ایتمش کونش‌صحن سمادن
شبستان الم خالی صدادن
کوکل پرکریه‌حالان زوادن

اتحاف

فر آلمشکن طلوع کبریادن
بوکون بیوایه قالمش هر ضیادن ،
بو ملکك فرقی یوق بر تنکنادن .
نیچون نور ایتمه‌یور آرتق سمادن ؟

بو شك ، باغرمده هرکون کاه وبیکاه،
دولاشدم « هو ! » دییوب درکاه درکاه ،
امید ایتدم که بر پیر دل آکاه ،
دیسین « دستور ! » محراب خفادن !

عبا وار ، پوست وار ، میدانده ار یوق ،
خراسان ایللرندن بر خبر یوق ،
اوزون یوللرده دوردم هیچ اثر یوق
دیار رومه کلمش اولیادن !

او یرلر ایشته بغداد ، ایشته آمد ،
بو کون هر شعله‌دن محروم ، جامد ؛
او یرلردن کلن صوك یولجی حامد ،
خبردار اولماز اولمش ماورادن !
تجلیکاه ایکن بیکلرجه رنده ،
ملامت سوندی شرقك هر یرنده ،
بو دورك کرچه صوك صحبتلرنده
نفسلر دیکله‌دك ساز رضادن .

بو منظومه کله ای استاد خوشکام ،
علیدن دولدوروب ا کسیر الهام ،
اب عشاقه صوندك اویله بر جام
که یوغرولمش تراب کربلادن !

یحیی کمال

« اتحاف » سامح رفعت بکك نفسنه کوزه‌ل برنظیره‌در؛ بزم اسکی آقینجیلر، یکیچریلرك قبادایی ظفرلری دستانلره موضوع اوله‌بیلیر ؛ تکیه ذوقنك‌ده ماضیده اسرارلی دە‌رین کوکلری واردر ؛ ماوراده قالان حقیقته واقف قلندر ، ایچلی درویشلرك روحی قاتی وشعرسز اوله‌مازدی ؛ بوکون او حیات سونمشدر ؛ آجیسی ، هجرانلرله بزه تسلی آراتیور ؛ تکیه هواسنی تنفس ایتمکدن حظ ایدییورز؛ مولوی موسیقیسی کوکلریمزه یاقین طاتلی آشنالر کبی سوێلی کلیر؛ نفس ده، اتحاف ده‌ده‌رینلردن قوت آلان اسکی حسرت وتسلی احتیاجیله دولودر .

شکلی ، نفسه بکزه‌یور؛ وزنی « مفاعلین مفاعیلن فعولن »ه موافقدر . الفلرك ایکی صورتله اوقونه‌بیله‌جکنی ، « جا » ماهیتنده‌کی هجالرك دها فضله چکیلمك احتمالنده‌کی اصابتی اونوتمایه‌رق تطبیق ایده‌لم:

مفاعیلن	مفاعیلن	فعولن
فر آلمش کن	طلوع کب	ریادن
دولاشدم هو	دییوب درکا	هدرکاه

زواللی اختیار

بل بوكولمش ، أل آياق تيتره‌ر، صارارمش بت بكز ،
هر آديمده سنده‌لر!

فاجعات عمرينى أيلر اشارت ، مشمئز
چهره‌سنده چيز كيلر .

شويله دقتله باقيلسه كوزلرك ايماسنه ،
لحيهٔ بيضاسنه ، صافيت سيماسنه .

بللى حالندن كه كزمشدر نيجه دريا ودشت؛
لوح تابان جبينى بر كتاب سركذشت .

بللى حالندن كه وارلقدن بوكون بيزاردر؛
پيش نفرينندده عالم بر هيولا زاردر .

بللى حالندن كه هپ ميخانه‌لرده در بدر ،
دائماً بر مايع مهلكدن استمداد ايدر .

ايلك تصادف ايتديكم كون « كيم بيلير، كيمدر؟ » ديدم؛
صوكره كيتدكجه نه‌دنسه پك مراق ايتمش ايدم .

خانه‌نك اكثر اوكندن كچديكيچون مطلقا
هم جوارمدى، فقط كيمدى بو پير خوش لقا ؟

سرسرى ، افتان وخيزان ، قولتوغنده شيشه‌سى ،
« كيم بيلير كيمدر ؟ نه‌در ، ديردم ، بونك انديشه‌سى ؟ »

بركون أيوبك اوسروستان سنكا سنكنه
اوغرامش ، بر فكر بى‌انجامه دالمشدم ينه .

پيرمستى كورمه‌يمى ؟ قارشيدن بيلدم اودر !
دست برريش تفكر، سروه ياصلانمش دورور ؛

قارشیسنده کهنه بر طاش ، کوزلری معطوف اوکا،
بللی حالندن که هپ افکاری‌ده مصروف اوکا .

محترز ، آهسته یاقلاشدم هله بر قاچ آدیم،
خط سنك مقبره کوز کزدیرنجه آکلادم .

دوشدیکم بیلمه‌م ناصل بحران حسیات‌ایدی ؛
کوردیکم ، حفظ ایتدیکم آتیده‌کی ابیات ایدی :

آه من‌الموت

حیفا که باد صرصر دمسردیٔ أجل،
خشك ایتدی بیخ وبر کنی نخل‌امیدمك!

بلبل کبی أنیس أنین أیله‌دی بنی ،
پامالیٔ فناسی کل نو دمیدمك !

دنیا بکا بو درد ایله ماتمسرایدر ؛
من بعد غم اولور أثری سور وعیدمك .

تاریخ سال رحلتی‌دوشدی بر آه ایله،
جنت مقری اولدی محمد فریدمك!.

بر یتشمش‌اوغلی مدفون آکلادم بی‌چاره‌نك،
لکچمه‌مش اوجاعی قلبندن‌اومدهش یاره‌نك ! .

خاکدن ارواحی امواتك تبخر أیلیور ؛
قحفلر دندان نما کویا تمسخر أیلیور !

بر قیامت قوپدی‌بینمده ، قارادی کوزلرم،
حافظه‌مده، کومدیکم قبری آرادی کوزلرم ! .

اسماعیل صفا

زواللی اختیارده «کتابه» خارجنده قالان بو بوك سطرلرك وزنی: «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» در؛ مستزادلر بونك ایلك وصوك جزئلرینه موافق کلمه‌لردن تشکل ایدر:

فاعلاتن فاعلن
هر آیمده سنده‌لر
چهره‌سنده چینکیلر

(آه من الموت) ك تاریخه قدر اولان قسمی «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» ه موافقدر.

ألف وصل ایدیله‌بیلیر:

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
خشك ایتدی بیخ وبرك نی نخل ا میدمك

وصفی، اضافی کسره‌لری اوزون ویاقیصه یازمقده مختارز:

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
حیفا که بادصرص ردمسرد ی أجل

(جا) ماهیتنده‌کی هجالردن صوکره کلن جزملی بر حرفك حرکه‌سی اوایکی یه علاوه ایدیلیر؛ بونی اوزاته‌رق کوستریرز:

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
«خاکدن» ار واحی اموا تك تبخر أیلیور

ایکی ساکنك اجتماعی تقدیرنده حرکه‌لی حرف بر آز چکیله‌رك اوقونور:

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
«قحفلر» دن دان نما کو یا تمسخر أیلیور

زواللی اختیارك مصراع نهایتلرنده‌کی صدالری ایکیشر ایکیشر بر برینه چوق کوزه‌ل اویویور؛ قافیه اولمق ایچون ایکی شرط لازمدر: (۱) ایکی آیری کلمه ویا اداتك صوك هجالری عین صورتله حرکه‌لنمك؛ (۲) بو هجالرك صوك حرفی عین صدایی ویرمك؛ زواللی اختیارك هر مقفی بیتنده ایکی شرطه‌ده رعایت ایدلمشدر؛ اسماعیل صفا بك بوقدرله قانع اولمایور؛ صوك هجالردن اولکی حرفلرده عین صدایی ویرملیدر؛ بوکا «مقید قافیه» دینیر. فکرت بك، صفا مرحومك بومفرط مراقی ایچون بویله دییوردی:

دوشمك دوامی حرص ایله بر قید زائده،
زنکین اولورسه قافیه زنکین اولوردیه؛

آزاده ایسته‌یور کوکل اشعاری دوغروسی،
خوش کلمه‌یور مزاجمه تقیید قافیه .

اسماعیل صفابك اعتیاد ایتمشدی ؛ آرتق بویله موافق برچوق کلمه بولمق کوچ کلمه‌یوردی ؛
شعرك موضوعی نه‌در؟ اختیار ناصل تصویر ایدیلیور ؛ «نه‌در دیردم» افاده‌سی أییمی؟
منظومه‌نك هر طرفی بالخاصه ایوب مزارلغنده‌کی تصادفی آکلاتیورکن یازدیغی بیتلر طبیعی
ده کلیدر ؟ کتابه کندی نوعنده کوزه‌لدر: اوغلانك ماتمنی بزده حس ایدییورز ؛ یالکز افاده
ضعیفلك خارجنده برآز یوکلی کورونیور ؛ فقط کلمه‌لرده زواللی اختیارك بغرنده‌کی یاره کبی
آجیلق واردر .

کتابه‌نك شکلنه «قطعه» دییورز ؛ ایلك بیتی قافیه‌لی ده‌کلدر ، بوندن ماعدا قسملر
غزل کبی دوام ایدییور ؛ تشبیهی، استعاره‌سنی کوسترمك قولایدر: «کورولتولو روزکاره
بکزه‌ین أجلك سرت نفسلی او، شی ، فدان کبی اعتنالی بویوین امیدمك کوکنی، یاپراغنی
قورودتدی» عباره‌سنی اونقطهٔ نظردن اقسامه آییریکز ؛ کندیسنك بلبل کبی ایکلتی‌یه
انیس اولماسنی ایسته‌یور؛ تشبیه واضحدر ؛ طرفینی جهٔ شبهی کوستریکز؛ «کل نومیدمك»
دیدیکی حالده بز اوغلنه انتقال ایدییورز . نیچون ؟ کل لغتده اولاد معناسنه کلمه‌یور .
آلت طرفده ارتحالنك تاریخی وار؛ بو، کلمه‌لردن چیقیور ؛ هر حرفه ابجد حسابنجه
برر عدد تعیین ایدلمشدر. حرفلر اولا بربر صوکره اونر اونر دها صوکره یوزر یوزر
آرتدیریلیور؛ بوتزاید، معین برترتیبده اولدیغی ایچون خاطرده قولای قاله‌بیلیر ؛ صیره‌سیله
یازییورم :

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	ی	ك	ل	م	ن	س	ع	ف	ص	ق	ر	ش	ت
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠	٢٠	٣٠	٤٠	٥٠	٦٠	٧٠	٨٠	٩٠	١٠٠	٢٠٠	٣٠٠	٤٠٠

ث	خ	ذ	ض	ظ	غ
٥٠٠	٦٠٠	٧٠٠	٨٠٠	٩٠٠	١٠٠٠

صوك مصراعی، حرفلرینك مساویلرینی قویه‌رق حساب ایدیکز؛ وفاتنك تاریخی چیقمایور؛
چونکه برعملیه دها لازمدر ؛ ابی بولدیغمز برافاده هرزمان ایسته‌دیکمز سنه‌یه اویمایور ؛
برقولایلق قبول ایدلمش ؛ عادتا حلی مطلوب بربیلمجه کبی اشارتلر قونیور ؛ صوك بیتك
ایلك سطرنده «تاریخ سال رحلتی دوشدی برآه ایله» کلمه‌لرینی اوقویورز؛ دوشمك، طرحه
دلالت ایدر؛ اصل تاریخ مصرعنك یکوننده «آه» حرفلرینه مساوی اولان عدد چیقاریلملیدر؛

دها آچیق آکلاتمق ایچون خارجدن دها موافق بر مثال انتخاب ایده‌لم : راغب پاشانك عوض محمد پاشانك بلغراد استردادینی بو بیتله کوستریبور :

چیقاروب لشکر کفاری دیدم تاریخن
بلغراد قلعه سنی آلدی محمد پاشا

اصل تاریخی بولمق ایچون صوك مصراعك احتوا ایتدیکی حرفلری حساب ایتمك کافی ده کلدر؛ محمد پاشا بلغراددن دشمن عسکرینی قوغمشدر ؛ سزده صوك سطردن « لشکر کفار » ترکیبنك مساوی اولدیغی ۸۵۱ رقمنی چیقاره‌جقسکز ؛ بوکا تعمیه‌لی تاریخ ده‌نیر .

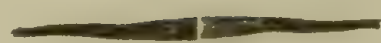
حساب عمومیتله اوچ دورلو اولور ؛ (۱) هر حرفك عددی معتبردر ؛ بوکا تاریخ تام دیبورز ؛ (۲) یالکز نقطه‌لیلره اهمیت ویریلیر ؛ دیکرلرندن صرف نظر اولنور ؛ بو «تاریخ مجوهر» در ؛ (۳) یالکز نقطه‌سز حرفلر حسابه داخلدر ؛ نقطه‌لیلر ترك ایدیلیر ؛ «تاریخ مهمل» بودر ؛ بعضاً مصراع، ایسته‌نیلن رقمك ایکی مثلی اولور ؛ بوکا «تاریخ مضاعف» دیرلر ؛ اسکیدن بالخاصه برنجی ایله ایکنجی بك چوق قوللانیلیردی؛ شیمدی هیچ برینه اهمیت ویریله‌یور ؛ ذاتاً ادبی صنعتله دوغرودن دوغرویه علاقه‌سی یوقدر .

غزل

قیرلمش کشتیٔ امید دولت نا خدا آغلار
ده‌کل کشتی نشین وناخدا بلکه خدا آغلار
ینه بیلمم نه حال اولمش دیار زار اسلامه
سراسر صارصیلیر عرش خدا دست دعا آغلار
بوشب روح الامینله کیزلی کیزلی حسب حال ایتدم
دیدی جنتده کوردم بن جناب مصطفی آغلار
طربکاه وطن بر محشر هجرانه دونمشدر
بو کلشندن کچر کن آه دیر بادصبا آغلار
کورنجه تخت عثمانی‌ بی ماتمدار اضمحلال
ستانبولك سماسندن کچن ظل هما آغلار

سلیمان نظیف

غزل

قلبم زمین عشق، سرم آسمانیدر،
آهم آنك سحاب صواعق فشانیدر.
ای عشق، بیلدیکك کبی یاق ییق درونمی،
بر کیمسه‌سز بلازده‌نك خانمانیدر.
نور جمالدن متلاشی اولنجه دل،
دوشسه‌م زمینه چوقمی؟ تجلی زمانیدر!
تبدیل مسلك ایتدیره‌مز ابتلا بکا،
کوکلم ثبات عرصه‌سنك قهرمانیدر!
عالملر ایتدم آنده تماشا زمان زمان،
ناجی فضای سینه جهانلر جهانیدر..

معلم ناجی

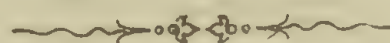

بر منظومه‌دن

. . . . . .

ادانی‌یه تملق عاریت بر عمر ایچون دکمز
بو صورتله تعیش فکرینی پك نابجا بولدم
ده‌کلدر عالم آزادکی هنکامهٔ عالم
جهانده هر کسی بر کونه درده مبتلا بولدم
صور ارسك نیدوکن قید تعصب مدعی بندن
محقق بیلمش اول کیم ماحصلسز مدعا بولدم
دیلرسه‌ك آکلامق کر حاصل معنای ادیانی
آنی بن ماورای درك ارباب نها بولدم
شئونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق
وقوعات زمانی بر مسلسل ماجرا بولدم

مرسکلی عارف حکمت

غزل

باقدم بشرك حالنه دنیایه کوجندم
حل اولمادی کیتدی بو معمایه کوجندم
اقوام بشر برپدر أولادی ده‌کلی
عالمده اولان شورش وغوغایه کوجندم
مقصود حقیقی وطنك شانیدر آنجق
قصدنده معلل اولان ابنایه کوجندم
نادان ایله صحبت نه قدر مشکل ایمش آه
محروم بصیرت اولان اعمایه کوجندم
مقصدلری اوغرنده نه جانلر تلف اولدی
بن مسلك اسکندر ودارایه کوجندم
بیکسلری کوردکجه زمین اوزره پریشان
دنیایه باقان چشم تماشایه کوجندم
احوال وطنده کوریلن مسلکه افسوس
قان آغلادیغم دلبر رعنایه کوجندم
جنت کیبدر شیمدی بکا کوشهٔ نسیان
بن سلسلهٔ آدم وحوایه کوجندم
حلنده محققلری دمبسته کورنجه
انشای عوالمده‌کی معنایه کوجندم
محرم اوله‌لی مجلس ارباب یقینه
دنیاده کوزم وار دیین اعمایه کوجندم
صحرای عالمده‌کی شورشلره باقدم
تدبیر زمین پرور بالایه کوجندم
اغفال ایدییور خلقی «امیری» یکی الفاظ
تزیین حروف أیله‌ین انشایه کوجندم

علی امیری

شرقی

صانكه كلدمده نه بولدم بو خراب آباده
بزم غمده بكا خون جكر اولدی باده
هر كون انواع بلا دورلو جفا آماده
عالمه كلديكمه بن ده پشيمان اولدم

چكه‌مز كن بو قدر چلهٔ كرم وسردی
فلكك دردی اونوتدوردی بكا هر دردی
كلديكم عالم بالا نه مبارك يردی
ينه بو خاك مذلتده پريشان اولدم

كورمه‌دن بو كونی وقتيله ئولنلر كولسون
كل كبی خاك مزاره دوكولنلر كولسون
بن ينه آغلايم عالمده كولنلر كولسون
بن بو غمكاهه كليركن بيله كريان اولدم

قيردی فانوس اميد واملی سنك قضا
آغلارم كوشهٔ محنتده غريب وتنها
برطرفدن اثر لطف ووفا ناپيدا
هر طرفدن هدف ناوك عدوان اولدم

دلی حكمت

قطعه

بنی آدم اساساً متحددر جسم واحددر
بودر صف عبادتدن مرادی وارسه اللهك
مساويدر نظرگاه خداده جمله مخلوقات
حقوقاً بر چوباندن فرقی يوقدر بر شهنشاهك

دلی حكمت

غزل

بالایه دوغرو بر فوران ایتمك ایسترم
تقلیب طور دور زمان ایتمك ایسترم
خلقك صویجه کیتمکی بیلمز طبیعتم
بن حق یولنده هپ جریان ایتمك ایسترم
سوتم سوزمده سلسلهٔ زلف اوزانماسین
تحریك غیرت شجعان ایتمك ایسترم
نظم أیله‌یوب خلاصهٔ فکری بوفق دل
بن عرض بزم نکته وران ایتمك ایسترم
احوال ملك وملته باقدقجه ای رشید
مانند نیل ، خونی روان ایتمك ایسترم

رشید عاکف

نظیره

جان عالمنده بر جولان ایتمك ایسترم
بن لامکانده طی مکان ایتمك ایسترم
بیزار وبی‌حضورم الٰهی زمانه‌دن
درکاه عزتکده فغان ایتمك ایسترم
کوردکجه اهتزازین اوسرو روانمك
اشکم رهٔ غمنده روان ایتمك ایسترم
طوفان کریه‌دن صاقین ای دست کائنات
تنور سینه‌ده فوران ایتمك ایسترم
روحانیان ترانهٔ فریادی کوش ایدك
حرمان اهل عشقی بیان ایتمك ایسترم
حال جهانیانه باقنجه ده‌کل نظام

امکان بولنسه محو جهان ایتمك ایسترم
حکمت ، جناب میر رشید سخنورك
هر بر سوزین کتابهٔ جان ایتمك ایسترم

هرسکلی عارف حکمت

غزل

ارغنونی دیکلهمم بر رند فوق‌العادهیم
دائما قانونی برباد ایتمکه آمادهیم
مستقلا بر حکمدارم قناعت ملکنه
قید اقبال وسعادتدن فقط آزادهیم
قیمت دنیا نهدر عندمده وار أیله قیاس
جنتی بر حبه‌یه صاتمش بر آدمزادهیم
اك بویوك دردم حیاتم ای طبیب ساده دل
ایتمه بیهوده دوا بن باشقه بر سودا دهیم
حر دهکلدر کیمسه‌لر حریتم معلوم ایکن
باق بلایه اشرفا بن‌ده اسیر بادهیم

اشرف

شرقی

کللر قورویوب دیکنلك اولدی
شنلك بزه دلشکنلك اولدی
بیچاره وطن تورم ایتدی
رایات ظفر کفنلك اولدی

اشرف

غزل

بیلمزدم اوزم غمزه‌که مفتون ایمشم بن
آفتزده دلخسته جکر خون ایمشم بن
سودا زده‌سك سن دیدیلر زلفکه سویله
چکسین بنی زنجیره‌که مجنون ایمشم بن
بیلمزدم ایکی چشمم ایکی جوی روانمش
چاغلار آقار آغلار ایکی جیحون ایمشم بن
ظن أیلر ایدم کندمی آزاده مکر کیم
مجنون بلا دیده‌دن افزون ایمشم بن
نرم ایتمه‌دی اول سنك دلی ناله‌ٔ کرمم
نورس مکر افسانه وافسون ایمشم بن

نورس

ماهوردن غزل

کوردم اول مه دوشنه برشال آتوب لاهوردن
کل یاناقلر اوستنه یاشمق طوتونمش نوردن
نردبانلر بوسش نرمین دامانیله مست
ایندی بیك عشوه‌یله برکاشانهٔ فغفوردن
آتلادی دامن طوتوب اوچ چفته بر زورقچه‌یه
کچدی صاندم ماه نو آینهٔ بلوردن
خلق سعد آباد ایکی ساحل بویجه فوج فوج
وعدهٔ تشریفنه آلقیش طوتارکن دوردن
« جدول سیم » ك کناردن بوآوازك کمال
قوپدی برفوارهٔ زرین کبی ماهوردن

یحیی کمال

غزل

مقال حزن آلیر آمیزش لسانمدن
مآل محرق اولور سوزش بیانمدن
قلم سرائر حال دلمدن آکهدر
کوکل وقایعنی دیکله ترجمانمدن
خرابه حالنی کسب أیلهمش کلستانم
وجوه شیونیان رنك آلیر خزانمدن
بلایه قارشی ثباتم تبین ایتمهدیمی
ادیب حکمت اوصانمازمی امتحانمدن
وطن حکایهسی خواب آور اولدی حضاره
بن آغلادم ینه تأثیر داستانمدن
نهدر بومرتبه عشقك مهاجماتی بکا
نه استفاده ایدر محو خانمانمدن
ناصل فرح بولهیم بن که بیصفا بولودم
کلن زمانمی ناجی کچن زمانمدن

معلم ناجی

شرف آباد

اوشوخ آغلار بوکون قصر شرف آباده کلدکجه
اونوشانوش کونلر خاطر ناشاده کلدکجه
نهجوشان شراب ولاله بردور بهاریدی
کهحالا چشمهلر پرخون اولور هریاده کلدکجه
کولردی تخت زرین اوزره جم کلشنده کللرله
سبواندام ساقیلر الندن باده کلدکجه
دوروردی رندلر دمبسته نی دمبسته وجدندن

آغاجلقلرده بلبل دوردن فریاده کلدکجه
کورور مجلسده طفل نازایکن تمثالنی نازان
قدح برکف حضور حضرت دامادہ کلدکجه
خیالندن باقار پوشیدهٔ اوراق اولان حوضه
او شوخ آغلار بوکون قصر شرف آباده کلدکجه

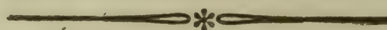
یحیی کمال

غزل

ملکی تخریب أیله‌دك ذوق ریاست نامنه
عدلی بیقدق خلقی محو ایتدك سیاست نامنه
جسم حریت کفن بردوش اولوب اخلاق ایله
دفن اولنمشدر مزار یأسه دولت نامنه
قاپلامشدر ارض عثمانی‌یی یأجوج فتن
قالمامشدر اولمایان ظاهر قیامت نامنه
کورمه‌دم قدر آشنای حقپرست وکاردان
وقفه کیر حیرت اولدم استقامت نامنه
عز نفس وحب ملت خوف حق برده وقوف
لازم غیر مفارقدر حکومت نامنه
سعی ذاتی فکر استقبال علم واتحاد
منجلی اولمق کرك بالجمله ملت نامنه
ذوق مالی نشوهٔ اقبالی چوق کوردم رشید
جمله‌سندن کلدی استغنا قناعت نامنه

رشید عاکف

غزل

نه‌در او نوحه شو ویرانه‌نك جوارنده
دوقوندی خاطرمه حال انكسارنده
ده‌كل غریب بولنسه‌م مدام مست خراب
مسافرم وطنك بر خرابه‌زارنده
هواده یاپراغه دوندوردی روزكار بنی
خزانه منتظرم عمرمك بهارنده
ایدرسه دل یری واردر وداع ملك وجود
غریبه بر بولنورمش عدم دیارنده
قراریاب اوله‌مام كرچه مست سر شارم
حسد اورنده‌كه آسوده‌در مزارنده
كوكل اونو سفر نور طلعتك ناجی
یانار قیامته‌دك نار انتظارنده

معلم ناجی

وزنی :

مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلن
نه‌در او نو	حه‌شو ویرا	نه‌نك جوا	رنده
مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلن
ده‌كل غری	ب بولونسه‌م	مدام مس	ت خراب

شكلنه باقیكز : ایلك بیت ایله هر جفت مصراع عین قافیه‌ده ، تك سطرلر هیچ مقفی ده‌كل ، دورت بیتدن آز ، اون بشدن نهایت اون‌سكزدن فضله یازلمامش؛ ماضیده موضوعی اكثریا حسرت واشتیاقه عائددی ؛ نابیده ، راغب پاشاده ، عونی وعارف حكمت بكلرده اولدیغی كبی بر فكری ، بر فلسفه‌یی احتوا ایدنلرده واردر ؛ اسكی ادبیاتمزده پك مهم برشكلدی ؛ شاعرك صوك بیتده كندی اسمنی ذكر ایتمه‌سی معتاددی؛ دیوان دینیلن شعرمجموعه‌لریمزك اك بویوك قسمی بو نوع منظومه‌لردن مركبدی ؛ اسمی غزلدر ؛ شیمدی بو شكلی محافظه ایده‌رك یازانلر آزدر .

ادبی ذوق اعتباریله ناجی افندی استقبالدن زیاده ماضی‌یه منسوبدی؛ اسکی انقاضدن تمیز، پوروزسز بر چوق أثر چیقارمشدی؛ اولجه کلمه‌لرك ظاهری مناسبتلرینه‌ده اهمیت ویریلیردی؛ اوچنجی بیت بو دقته مثالدر؛ دییورکه «زمان، حیات بنی بدبخت ایتدی. کنجلکمده عمرمك صوك بهارینی بکله‌یورم» فقط افاده عیناً بویله دکلدر؛ روزکاری علی‌العاده بر کلمه اولسون دیه یازمامشدر؛ بوراده «روزکار» قصد ایدلمه‌ین معناسی اعتباریله هوایه تعلق ایدر؛ ایهام تناسب بویله یاپیلیر؛ شرطی شودر: کلمه‌نك، عباره داخلنده معین بر وظیفه‌سندن باشقه دیکر بر کلمه ایله‌ده مراد اولنمایان بر معناده علاقه‌سی بولنه‌جق.

شو پارچه‌لری «تناسب» و «ایهام تناسب» تطبیقاتی ایچون تحلیل ایدیکز:

ویرسین دهان وروی ولبك باغ حسنه زیب
کل فصلی لاله‌موسمی کلنار وقتیدر

ینه او عصر ایچنده ایدی‌که اوروپاده «لوتر» پروتستانلق نامنه بر مذهب جدید آچه‌رق اصحاب تثلیثی ایکی‌یه تقسیم ایتمشدی.

فیض استعداد ذاتن کورکیم ایتمش تا أزل
جذبه‌سی خورشید وماه وآسمانی مولوی

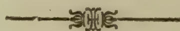
چوبوی غنچه هزار آشنالغی ترك ایت
مثال رنك نهان اول کل خطاب ایچره

زمینه بادهوادن چوق آقچه دوشدی ینه
پر ایتدی دامن صحرایی دولدی جیب جبال

دال طبانك دخی پیرولرینك وقتنده
آیاق آلتنده لکد خوار ایدی زیردستان

معلم ناجی

حیاتی. — ناجی افندی استانبولده دوغدی؛ ثروتی، ذکاسی اورته، علمه تماسی آز بر عائله ایچنده بویودی؛ باباسی ئولنجه آننه‌سیله برابر وارنه‌یه کیتدیلر. مدرسه‌ده اوقودی؛ حسن منصورلی خواجه حافظ محمود افندینك تأثیریله اسکی شعر هیجانلرنده‌کی ذوقی دویدی. اصل اسمی «عمر»دی؛ صوکره‌دن «ناجی» نامیله أثرلر یازدی؛ تاریخه بو مخلصله کچمشدر.

وارنه رشدیه‌سنده معلملك ایدییوردی ؛ ٩٣ روس سفرندن صوکره، کاتبلکنی ایفا ایتدیکی کورد سعید پاشانك معیتنده یکیشهره ، ساقزه ، فرات وادیلرینه ، دیاربکره، ارضرومه، طربزونه کیتدی ؛ « کوزه‌ل یازیلر » ك ایکنجی جلدنده کوردیککمز « دجله » یی ، « نصیبین جوارنده بر وادی » اسملی شعری بو سیاحتك الهاملریله یازلمشدر .

یکیشهرده ایکن شاعر عونی بکك تأثیرینه معروض قالیوردی؛ ذاتاً ایران نفوذیله یتشمشدی؛ عربی‌وفارسی ادبیاتنه وقوفی واردی ؛ استانبوله عودتی حسلرینه، افکارینه دها یکی، باشقه برحیات ویردی . بالاخره قائن پدری اولان احمد مدحت افندینك تشویقندن ، دلالتندن استفاده ایتدی ؛ اولجه وارنه‌ده حکومت ترجمانندن بر آز فرانسزجه درس آلمشدی ؛ مدحت افندیدن عصرك احتیاجلرینی اوکرندی ؛ عرب ، عجم ادبیاتندن باشقه فرانسز شعرلرینه عائدده بعض تجربه‌لرده بولندی: « ویقتور هوغو » دن « برچوجوغك کتابهٔ‌سنك مزاری » نی ، «موسه» دن «عیون»ی، « بووالو » دن « اودونجی » یی نظماً ترجمه ایتدی ؛ « محمد مظفر مجموعه‌سی » نی یازدی .

حقوقده ، غلطه سرای سلطانیسنده ادبیات اوقوتدی ؛ افاده‌سی جاذب ده‌کلمش ؛ تأثیری ؛ علمیله متناسب اولمایورمش ؛ « مجموعهٔ معلم » نده درسلرینك بعض خلاصه‌لری واردر. بیلیورسکز: صنعت هیجانلری ادبیات قاعده‌لریله ده‌کل ، اثر اوقومقله دویولور ؛ ناجی افندی، حسدن ، شعر وجدندن زیاده مادی فکرلرله ، تنقید وتحلیل تشبثلری خارجنده قالان قاعده‌لرله مشغول اولمش ؛ هله حقوق درسلری دها دورغون ، دها قاتی ایمش؛ اکثریا اداتلرك استعمالی حقنده مختلف‌مثاللی ایضاحات ویریورمش ؛ معمافیه بعض بحثلرینی سلطانیده اوقوتدیغی «اصطلاحات‌ادبیه»‌سی، لسانمزده بو نوعك الك أیی اثریدر . « لغت » ی عربیه ، فارسی‌یه عائددر ؛ تورکجه کلمه‌لری احتوا ایتمه‌یور؛ بو اهمال ، معاصرلرندن احمد وفیق پاشا وشمس‌الدین سامی بك مستثنی اوله‌رق ، لغت یازان بوتون محررلره شامل بر قصور دییه مؤاخذه‌یه لایقدر ؛ بونکله برابر ناجی افندینك لسانه ، ادبی حیاته خدمتی وار : بر نسلك معلمی صاییلیر .

حیاتنك صوك دورنده « تاریخ نویس سلاطین آل عثمان » اولمشدی ؛ « کوزه‌ل یازیلر » ك اوچنجی جلدنده بر قسمنی اوقودیغمکز « ارطغرل » منظومه‌سی بو مناسبتله یازلمشدر ؛ ١٣١٠ رمضاننده استانبولده وفات ایتدی ؛ سلطان محمود تربه‌سنده مدفوندر .

اثرلری ، اوصافی . — « ترجمان حقیقت » غزته‌سنده محررکن بعض منظومه‌لرك قیمتنه دائر قیصه‌جه فکرلرینی اظهار ایدییوردی؛ بر قسمنی « معلم » دییه بر کتاب اوله‌رق نشرایتمشدر؛ بونلرده‌کی تنقید اصولیله ادبی ذوقه مؤثر اوله‌سی ممکن ده‌کلدی . مؤاخذه‌لرنده سطحی ، بسیط حتی علی‌العاده قالدی ؛ فقط لسانی قوتلیدی ؛ رسمی ، چیزکی یاخود بویا ، هیکلتراشانی مرمر ، موسیقی‌یی سس ، معماری‌یی طاش ، تخته . . . صایه‌مایز ؛ بونلر خارجی‌عالمی کوروشمزدن،کندی انجه ، طاشقین حسلریمزدن دوغار ؛ کوکللردن رعشه ، هجران والهام آلیر ؛ ایچلی قلبلره طاتلی بر اورپرمه حالنده هیجان ویرر ، یاخود سکیرلری صارصار . او زمان چیزکی، بویا، مرمر، سس، طاش‌دوشونلمز؛ روحمزده‌کی بحران‌نه‌در؟ اعصابمز نه‌ایچون تیتره‌یور؟ بونلری بیلمه‌یز؛ حتی او دقیقه‌ده بلکه تحلیله قدرتمز یوقدر ؛ فقط حیات، هپ بویله استغراق ایچنده‌کچمز. سکون وتجسس‌دوره‌سنده هیجانلریمزك اسبابنی‌ده آرارز ؛ حتی چیزکینك ، بویانك ، مرمرك ، سسك ، طاشك ، تخته‌نك مادیلکنی‌ده اوکرمك ایسته‌رز ؛ بو نوع «مواد ابتدائیه» نك عناصرینی تحلیل ایدن ، ماهیتلرینی

تعیینه چالیشان بر صنف متخصصلرده یه‌تیشیر . . . ناجی افندی اونلردن بریدر: أثرلری احتمال که بر تابلو ، بر هیکل ، بر بسته ، برمعماری آبده‌سی قدر یوکسك قیمتلی صاییلمار ؛ فقط ادبیاتکده «مادهٔ ابتدائیه» سی کلمه‌لردر ؛ ناجی افندی ، لسانه دائر یازدیغی قاعده‌لرله مملکتده بو نوعدن بویوك بر متخصص ولمشدر . «دمدمه» سنی حدتنه مغلوب ایکن یازدیغی اچون حقسز کورونور؛ اکرم بکه تجاوزنده ، جوابنده غائب ایتمشدر .

ادبیاتمزك تاریخنه واقف اوله‌بیله‌جك قدرتده ایدی ؛ ایران أثرلرینی کندی لسانی کبی قوتلی بیلیوردی؛ شعریمزك عنعنه‌لرینه‌واقفدی؛ لکن بووقوفی، عادتا قسماً هدراوله‌رق «اسامی» «عثمانلی شاعرلری» کبی اوچنجی درجه‌ده مهم ایکی أثرله نتیجه‌لندی .

یازیلری ، کوچ ، آغیر اوقونقدن آزاده حتی چوق طبیعیدر ؛ فکرلرینی سویله‌یه‌جکی شیئله متناسباً آز کلمه‌لی ، احتیاج نسبتنده آچیق‌آکلاتیر؛ مکتوبلرینی ، مقاله‌لرینی، کتابلرینی هپ کلفتسز یازلمش بولورز. آلتنجی صنفك کوزه‌ل یازیلرنده «سنبله» سندن آلنمش بر پارچه اوقومشدیکز؛ تکرار باقکر : طاشقین شعر احتیاجلرینی احتراص حالنده کوسترمز؛ ساکن وطبیعیلکه‌مستنددر. اکرم بکك «مارغریت» کبی ساده أثری آزدر ؛ پژمرده ، شمسا ، تفکر ، محسن بك حق «نژاد» ك بر چوق صحیفه‌لری دها یوکلودر . بونلر بلکه فضله شعری ، کوزه‌للکی احتوا ایدر؛ فقط معلم ناجی افندینك نثری دها قیریق افاده‌لیدر ؛ عین عباره ایچنده حلقه یرلری قاتیلاشمش بر سلسله حالی یوقدر ؛ نظمی‌ده بویله‌در ؛ اسانده آز تصرف ایدیلن کلمه‌لری، ترکیبلری قوللانیر؛ «حمیت» نده «شراره، آتشپاره، فروزان» کبی شعرمجموعه‌لرنده اسکی‌عنعنه باقیدر؛ منظومه‌لرینك چوغنده منقح‌وطبیعی کورونور؛ شو کویلو قیزك تورکوسنده‌کی ساده‌لك، کوزه‌ل بالخاصه پك‌أییدر:

تپه‌دن ناصل ایدیور باقك — شو قیزك نشانلیسی شانلیدر
یارادان نظردن أسیرکه‌سین — قوجه داغ کبی دلیقانلیدر
فسه باق فسه نه کوزه‌ل‌ده آل — نه‌ده خوش بلنده‌کی مورلی شال
دینه‌دم یا بن سکا باق‌ده قال — او قدرده باقه زیبانلیدر
نه داریلدك احمدك اویناشی — داریلیرمی آدمه قارده‌شی
سکا بکزه‌یور شو داغك باشی — نه زمان باقیاسه دومانلیدر

خلاصه عمومیتله استادلغه یاتیشیر فصاحتله دوغرو یازار ؛ وزنه، لسانه حاکمدر ؛ تورکجه‌نك تکاملنه قلمی، ذوقی مؤثراولمشدر؛ شاعرلکی نامق کماله ، حامده بکزه‌مه‌یور؛ قدرتلی جوشقونلغی ، أنکینلکی یوقدر؛ حسلری برمشعله کبی یانمایور ؛ خیالنك رنکی‌آزدر؛ حکایه‌جی ده‌کلدر؛ «هدر» اسمنده‌کی تماشاسنه قیمتلی دینه‌مز ؛ بر داستان شاعری‌ده اولمامشدر ؛ صنعتکارلغی کوکلره حیرت واستغراق هیجانلری ویرمه‌یور .

شرقی

شبمیدر بو یا سواد آه پنهانممیدر ؟
شمع مجلس شعلهٔ داغ فروزانممیدر؟
بیلمز اولدم ساقیا درد فراق یار ایله ،
میمیدر یاخود سرشك چشم گریانممیدر ؟
آه سردم، گریهٔ گرمم میدر بیلمم سبب ؟
قالدی گیتدی غنچهٔ مقصود بویله بسته‌لب ،
دیکله، ظالم ، دیکله باق ، بزم محبتده عجب ،
نیمیدر افغان ایدن یا قلب سوزانممیدر ؟
دل زخمدارونکه حیران ودیده اشکبار ،
سینه پرسوز وجکر پرخون وتن زار ونزار ،
حاصلی اولدم خراب اماکه بیلمم آشکار ،
أیله‌ین بویله بنی جانممی جانانممیدر ؟

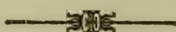
عاکف پاشا

وزنی :	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن
	شبمیدربو	یاسواد	آه پنها	نممیدر

شکلی اعتباریله برنجی قطعه غزل طرزینه بکزه‌یور؛ دیکرلری مربع کیدر ؛ شرقیلر مطرد برطرزده یازلماز ؛ بعضاً دوردر مصرعدن عبارت ایکی پارچه اولور؛ ایکنجی سطری دوردنجیده وسکزنجیده عیناً تکرر ایدر . شرقی بعضاً تام مربع اولور ؛ باشقه شکللرده یازلدیغی ده واقعدر .

بومنظومه‌ده برچوق سؤال وار؛ شاعر جوابلرینی اوکره‌نمکه احتیاجی حس ایدییور؟ طبیعی ده‌کل ، حیرت وتأثرکبی روحك هرهانکی تمایللرندن متولد برتهیجله ، هیچ جوابه محتاج اولمایه‌رق یاخود معین برمخاطب بیله‌تصورایتمه‌یه‌رك، لسانمزدن بعض سؤاللر دوکولور؛ بونلر هیجان محصولیدر ؛ علی‌العاده استیضاحلردن آیریلیر ؛ ادبیاتده بو نوع سؤاللره «استفهام» دینیر؛ انسان عادی سکون دوره‌لرنده سؤاله مجبوراولماز؛ فقطعاکف پاشاممالکتك خارجیه ، داخلیه نظارتلرنده اوزون مدت بولنمشدی ؛ سلطان محمود نزدنده اعتباری

واردی، مرفه یاشامقدن نصیبنی آلیوردی، حیاتنك صوك‌دورنده فنا فلاکتلره‌دوشدی؛ رتبه‌سز، موقعسز ادرنه‌یه منفی کوندرلدی؛ سیاه برکیجه‌ده یالکز، تسلیدن محروم، ده‌رین‌یأسه مستغرق، بحرانلی برحالده سرای‌ایچنده اسرارلی‌زمزمه‌لرله آقان‌مریچ نهرینك کنارینه‌اوطورمش؛ هیجانلرینه آغاجلردن، ییلدیزلردن باشقه شاهد یوقمش؛ بومنظومه‌یی اوراده یازمش؛ کیجه‌نك، کیزلی آهندن سیاه اوله‌بیله‌جکنی‌دوشونمکده حقسز ده‌کلدر؛ مع‌مافیه منطقاً مهتابسز، قاراکلق کوکلر آلتنده ایکله‌دیکنی بیلیوردی؛ بوسؤاللریله برنوع «تجاهل عارف» نمونه‌سی کوسترمك ایسته‌مشدی.

دیوان

واردم‌که یوردندن آیاق کوتورمش؛
یاورو کیتمش ایصسزقالمش اوتاغی.
جاملر شکست‌اولمش، میلردوکولمش؛
ساقیلر مجلسدن چکمش آیاغی!

قنی داغده بولسه‌م بن‌اومرالی،
قنی یرده کورسه‌م چشم غزالی!
آوجیلردن قاچمش جیلان مثالی،
کچمش داغدن داغه‌بوقدر دوراغی!

لاله‌یی، سنبلی، کلی خار آلمش؛
ذوق وشوق اهلنی آه وزار آلمش؛
سلیمان تختنی صانکه مار آلمش؛
غمه تبدیل اولمش الفتك چاغی!

ذهنی، دود الندن هرزمان آغلار؛
واردم‌که باغ آغلار، باغبان آغلار؛
سنبللر پریشان کللر قان آغلار؛
شیدا بلبل ترك ایده‌لی بوباغی!.

بایبوردلی ذهنی

دیوان

جدا دوشدم وطنمدن ایلمدن
دیار غربتی کزدم اوصاندم
جکرم خون اولدی قورقمام ئولومدن
غیری بن بوچاغدن بزدم اوصاندم

اوزوم حقه دوغرو یونم ترابه
کوکل سائل اولدی کلدی بو بابه
نم سرانجامم صیغماز کتابه
قلم عاجز اولدی یازدم اوصاندم

بیلمزم کندیمی نه یانده قالدم
وادیٔ محنتده یاباندە قالدم
دیار غربتده هجرانده قالدم
دردلی باغریمی اوزدم اوصاندم

نوله أیلرسه‌م فریاد وزاری
کوتوردم ألمدن کل یوزلی یاری
شناورلك ایدوب عاشق جساری
اوغم دریاسنی یوزدم اوصاندم

عاشق جساری

تورکجه‌ده، عروضدن باشقه، هجالرینك عددینه کوره ده‌کل، شکله عائد اوچ دورلو وزن وار: (۱) عاشق طرزی.. بونده هر سطر اون بر هجادن مرکب اولور؛ هر مصراع برنده آلتی ایکنجی طرفده بش هجا براقیلمق اوزره ایکی قسمه آیریلیر. رضاتوفیق بکك دیوانلری، «شام غریبان» ی بویله‌در. بابیوردلی ذهنی ایله عاشق جسارینك شیمدی اوقودیغکز شعری بو شکلده یازلمشدر. (۲) یدی حتی مستزادك هر نوعی داخل اولمق

اوزره بر هجالی مصراعدن اون طقوز هجالی سطرلره قدر درجه درجه تنوع ایدر، سکزلی و اون آلتیلی مصراعلر دردر دردر آیریلیر. یدیلی، اون برلی، اون بشلی، اون طقوزلی مصراعلرك یالکز صوك جزئلری اوچر هجادن مرکب اولور؛ اوته کی پارچه‌لری هپ دردر هجالیدر. اونایلر ایکی مساوی قسمه آیریلیر، اون اوچلیلرك یالکز صوك جزئی بش هجالیدر، برنجی ایکنجی پارچه‌لر دردر هجالی اوله‌رق تشکل ایدر. اون درتلی، یدینك ایکی مثلیدر. درت، اوچ، درت اوچ دیه آیریلان هجالردن عبارتدر؛ ایشته بر مثالی:

ای سوکیلی قارده‌شلر، همشهریلر، اوتسز
ایکیلده‌ین شعریمه، قاوال سسی دیدیکز؛
کوز یاشمه کولدیکز؛ بن زواللی قاتلاندم.
یالکز تحقیر ایدیلن حمیتدن اوتاندم!

حقارتلر، لازمسه بونی تحقیر أیله‌یك؛
او زهرلی سوزلری بونك ایچون سویله‌یك؛
هر بر ذلیل امتك آلننده بر قارادر؛
ناموسنی کمیره‌ن بر آجیقلی یارادر.

تاریخ نانکور ده‌کلدر، بر خدمتی اونوتماز؛
استقبالك وجدانی، عشق ایسته‌مز، کین طوتماز؛
رؤیا کوره‌ن هر صنعت بو امیده قائمشدر.
نیچون عزیز ساعتلر فدا اولسون برهیچه؟

سز قویوجی اولیکز، بن دمیرجی اوله‌یم؛
الماس صاچان دهایی بوتون سزده بوله‌یم؛
قیویلجیملی هر اوجاق، وطن ایچون یانمشدر:
بز هپمز بر روحله صاریلم چکیجه!.

محمد امین

(٣) حامد بك هجا وزننده هيچ تقطيعه رعايت ايتمه‌يور؛ بونوع اثرلريني عادتا نثركبي دوم دوز اوقومق لازمدر. طارقده‌كي صـلحادن زهرايه مكتوبي ، بالادن بر سس منظومه‌سي ، ليبرته ، نسترن تياترولري بو اوچنجي شكله باشـدن باشـه مثال اوله‌بيلير. يكي شاعرلرك دها باشقه شكلده تقطيعسز ، لكن آهنكلي شعرلري واردر .

بني محبت قبيله‌سي

دل زندهٔ فيض شمس تبريز
ني پارهٔ خامهٔ شكرريز

خرگهلري دود آه حرمان
صحبتلري ني كبي هپ افغان

بر رسمه قويوب بيان عشقي
سويلر بكا داستان عشقي

هر بيريسي بر نكاره اورغون
شمشير كبي دها ني پرخون

كيم واردي عربده بر قبيله
مستجمع خصلت جميله

ارزاقلري بلاى ناكاه
آتش ياغار اوستلرينه هركاه

سرلوحهٔ دفتر فتوت
سرخيل عرب بني محبت

اكدكلري دانهٔ شراره
بيچدكلري قلب پاره پاره

امانه قبيله قبلهٔ درد
بالجمله سياه بخت وروزرد

آنلركه كلامه جان ويررلر
مجنون او قبيله‌دندي ديرلر

كيدكلري آفتاب تموز
ايچدكلري شعلهٔ جهانسوز

هر كيم كه بلايه مرتكبدر
البت اواوجاغه منتسبدر

واديلري ريك وشيشهٔ غم
قوملر صاييسنجه حزن وماتم

صاتدقلري هپ متاع جاندر
آلدقلري سوزش نهاندر

شيخ غالب

وزنی :

مفعول　　مفاعلن　　فعولن
دل زنده　　ءخامهٔ　　شکرریز

مصراعلرك قافیه‌لرینه کوره شکلی مثنوی : سطرلری ایکیشر ایکیشر مقفی .

(حسن وعشق) حکایه‌سی (بنی محبت) قبیله‌سی آراسنده باشلایور . وقعه‌نك بوتون اشخاصی مجرد برر معنی حالنده کوسترلمشدر : (حسن) قیز ، (عشق) ارکك عینی کیجه‌ده دوغدیلر ؛ (مکتب ادب) ده ایکیسنه‌ده (منلا جنون) درس ویردی ؛ بربرلرینی سودیلر . (نزهتکاه معنی) ده (حوض فیض) جوارنده (سخن) ك مهماندارلغیله تحسسلری انکشاف ایتدی . حسنك دایه‌سی (عصمت) دی ؛ عشق ، لالاسی (غیرت) ك دلالتندن قوت آلیوردی ؛ قبیله خلقی تأهللرینی سکون حتی موافقتله قارشیلایه‌بیلیردی . فقط هیجانه ، اوزون اضطرابلره تحمل لازمدی ؛ (دریای آتش) ی کچه‌رك (خرابهٔ غم) ه واصل اولمق چاره‌لری اهمال ایدیله‌مزدی ؛ عشق ، قبیله خلقنك آرزوسنه تبعیتله دیولرك دیارینه ، چین پادشاهنك الکاسنه قدر آجی فلاکتلر ایچریسنده ، فقط دائما علی‌العاده مادی قوت فوقنده‌کی معاونتلره مظهر اوله‌رق ، غایه‌سنه وصول ایچون اوغراشدی ؛ أك صوك مرحله‌ده (الٓهی وصال) ی حس ایتدی . حیات ، هر کورونن شی بر وارلغك مختلف تجلیلریدر . بوتون تظاهرات آراسنده وحدت واردر ؛ حسنی خارجده آرامق ایجاب ایتمز ؛ مجاهده ایله وجدانمزده هر حقیقتی بوله‌بیلیرز . حیات برتمثالدن باشقه برشی ده‌کلدر . هپمز ، الٓهی بر وارلغك آیینه‌یه عکس ایتمش کولکه‌لری حالنده یاشایورز . کتابده‌کی اساسلی فکر بویله خلاصه ایدیله‌بیلیر .

بو موضوع ، ده‌رین ، اسرارلی شعرلره صحنه اولمشدر . شیخ غالبك خیالی ، کتابی اوزرینه فیضانله دوکولویور . بنی محبت قبیله‌سنك ناصل یاشادیغنه باقیکمز ، عشقك آجیلقلر ایچنده کچن ماجرالرینی تخمین ایتمه‌کز قولایلاشیر .

بو کتاب ادبیاتمزك آغیر یازلمش چوق قیمتلی بر أثریدر ؛ شیخ غالب مولویدی ، پیرلری جلال‌الدین رومی حضرتلرینه خصوصی اشتیاقی واردی . حکایه‌سنه شمس تبریزك فیضندن هیجانلی بر کوکله ، نایه بکزه‌ین طاتلی قلمیله باشلایه‌جغی طبیعیدی ؛ صمدانی عشقی ترنم ایتمکدن ذوق آلیوردی . کوزه‌للکك شعرینی تهججله هایقیرمق ایچون بنی محبتی فلاکته قبله کبی دوشوندی ؛ تموز کونشنك صیجاقلغی ایچنده عشیرت خلقنی یاقدی .

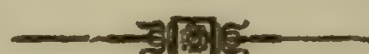
حرارتدن بونالان کوکللره سمانك قایناپان شعله‌لرینی دوکدی ؛ وادیلرینه غمدن قیرلمغه حاضر صیرچه منظره‌سی ویردی ؛ بنی محبت قبیله‌سنك ماتمنی قوم دانه‌لری قدر چوق کوستردی . چادیرلری ، نظرنده محرومیتله یانان کوکللرك آهندن سیاه اولمشدی . صحبتلرنده نایده‌کی قدر یانیق فغانلر واردی . هپسی آجی سوزلریله قیلیجدن زیاده قان دوکن بر سوکیلنك هجرانیله محزون یاشایوزدی ؛ خبرسز اینن بلادن باشقه بیه‌جك بوله‌مازلردی ؛ اوستلرینه هپ آتش یاغییوردی ؛ قیویلجم دانه‌سی أکیورلردی ، قلبلرینی پارچه‌لایان حسرتدن باشقه شی ییچمه‌لرینه امکان یوقدی . کلامه جان ویرن شاعرلر مجنونی بو قبیله‌دن کلمش بیلیردی ؛ حیاتده مضطرب یاشایانلرك بو اوجاغه نسبتی واردی . تجارت ایدییور کیدیلر ؛ فقط صاتدقلری جاندی ؛ آلدقلری هپ (سوزش نهان) اولویوردی . بوبله بحرانلی بر قبیله آراسنده یاشامغه کلن حسن ایله عشقك دوغدیغی کیجه سکوت ایچنده تچه‌مزدی . شیخ غالبه کوره یرك ، کوکلرك بو انقلابه تقدم ایدن تجلیلرینی دویمق لازمدر .

حسن ایله عشقك دوغوشی

بو طائفه‌نك ایچنده بر شب	حیرتله أریدی آقدی انهار
بر حال کوروندی غایت اغرب	که ظاهر اولوب هزار تهدید
بربرینه کیردیلر فلکلر	که موج اووردی بیم وامید
آغلار کیمیسی کولر ملکلر	انجم آراسنده اقترانات
بر ولوله سقف آسمانده	باران فراخ تکرك آفات
بر زلزله سطح خاکدانده	ظلمتله مخوف چوق صدالر
بیك شوق وطرب هزار قورقو	آواز بلند آشنالر
ناقوس ونقاره بانك یاهو	کوم کوم اوتر آسمان صدادن
که ظلمت اولوردی توی بر توی	کمکشته زمین بو ماجرادن
که نور یاغاردی سوی بر سوی	هر کسده بو اضطراب ساری
هپ سجده‌یه واردی برك اشجار	دلشادلق امر اعتباری

دهشتله دولوب هوا واجرام
هر بیری سواد مهر ومهمش
دوغدی اوشب ایچره بیك سرانجام
اما بری دختر سمنبر
اولدی بو سرایه پا نهاده
بری پسر مسیح منظر
اول کیجه ایکی کبار زاده
فهم ایتدی قبیله ماجرایی
فی‌الحال آچلدی صبح امید
هپ دویدی بو ایکی مبتلایی
هم ماه دوغدی هم ده خورشید
حسن أیلدیلر او دختره آد
اول حاله سبب بو ایکی شهمش
فرزند کزینه عشق ناشاد

غزل

ینه زورق درونم قیریلوب کناره دوشدی
دایانیرمی شیشه‌در بو ره سنکساره دوشدی
اوزمان‌که بزم جانده بولوشیلدی کاسهٔ کام
بزه حصهٔ محبت دل پاره پاره دوشدی
کمی زیر سرده دستی‌که أیاغی قولتوغنده
دوشه قالقه خستهٔ غم در لطف یاره دوشدی
ایریشوب بهاره بلبل یکیله‌ندی صحبت کل
ینه نوبت تحمل دل بیقراره دوشدی
مه برج عارضنده کوکل اولدی خاله مائل
بکا کندی طالعمدن بو سیه ستاره دوشدی
سوزیلوب او چشم آهو دیدی ذوق وصله یاهو
بو ده‌کلدی نه‌یله‌یم بو یولم انتظاره دوشدی
ره مولویده غالب بوصفتله قالدی حیران
کیمی ترك نام وشانه کیمی اعتباره دوشدی

شیخ غالب

وزنی : متفاعلن فعولن متفاعلن فعولن

مرثیه

قان آغلاسین بودیدۀ در بارم آغلاسین
آکسین بنم اویار وفادارم آغلاسین
چشم ودهان وعارض ورخسارم آغلاسین
باشدن باشه بوجسم سیهکارم آغلاسین
اغیارم آغلاسین بکا هم یارم آغلاسین
کوش أیله‌ین حکایت اسرارم آغلاسین
نادیده بر کهر تلف ایتدم دریغ و آه
خاك ایچره دفن ایدوب کری کیتدم دریغ و آه

ذات شریفی عالمه بریادکار ایدی
فقر وفنا وعشق هنر برقرار ایدی
هر شب مثال شمع بنمله یانار ایدی
سایه کبی یانمده انیس نهار ایدی
حقا تمام عاشق ایدی یار غار ایدی
برقاچ زمان معمر اوله‌یدی نه‌وار ایدی
الله ویردی آلدی ینه قرب حضرته
بز قالدق انتظار ایله روز قیامته

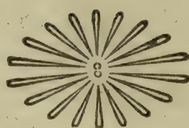
آخر نفسده صحبتی اولدی محبت آه
بریاره اوردی باغریمه آه درد فرقت آه
کلمزدی هیچ قلب فقیره بوصورت آه
ای کاش ایتمه‌یه‌یدم او عاشقله صحبت آه
یاقمازدی بلکه جانمی بونار حسرت آه
تلخ ایتدی کامنی اوزهرناك شربت آه
ایواه الدن اول کل خندانم آلدی موت
اسرارم آلدی جمله دل وجانم آلدی موت

اولسون مبارك اول مه قبر سعادتی
مولی میسر ایده مقام شفاعتی
بیتمش نه‌چاره دانه وکلشدی ساعتی
دهرك بودر همیشه محبانه عادتی
تفریق ایچوندر ایتسه‌ده اظهار وصلتی
زهری یوتولماز آغزه آلنماز حرارتی
بن کوردیکم بودار فنانك فناسیدر
باقی خدا رضاسی بقا حق بقاسیدر

میدان مولویده نشان آشکار ایدوب
پرواز ایدردی شوق ایله عنقا شکار ایدوب
أیله‌ردی نای ودفله سماع آه وزار ایدوب
بولمشدی کان مطلبی حقده قرار ایدوب
آلمشدی مژده کوینه یارك کذار ایدوب
کیتدی نه‌چاره غالبی حسرتله بار ایدوب
اولسون وصال حضرت پیرانله کامیاب
قیلدی قرین قبری فصیح فلك جناب

شیخ غالب

وزنی : مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

شیخ غالب

حیاتی — اصل اسمیله محمداسعد افندی مولویخانه قاپیسی‌جوارنده ۱۱۷۱ تاریخنده دوغدی؛ پدری، دیوان کاتبی مصطفی رشید، بویوك باباسی محمد افندیلرده مولانا جلال‌الدین رومینك وجدیله کوکللرده یانان مشعله‌دن نورآلمشدی ، کندی هنوز کوچوك برچوجوقکن ظریف مولوی شعرینك اینجه ، شفاف بخاریله دولو دیوانخانه‌لرده‌کی هوایی تنفس ایدییوردی . صبیان مکتبندن صوکره

پدرندن « منظومهٔ شاهدی »، نشئت افندیدن مثنوی اوقودی؛ جامع، مدرسه‌ده ریاستی، خصوصی مراقنك سوقیله، کوردی. باباسنك مسلکی جاذب ودها قولای کلدی؛ دیوان همایون بکلك اوداسنه چراغ ایدلدی ؛ آز صوکره تصوف والهی محبت اشتیاقیله روحی صارصیلدی . نظرنده آرتق قلم حیاتی سوئمشدی ؛ مولانا جلال‌الدینك حریمنده کچیریله‌جك استغراق حیاتی ایچون قونیه‌یه کیتدی ؛ عودتنده ینی قاپی مولویخانه‌سنده چله دولدوردی .

حسن وعشق حکایه‌سنی یکرمی آلتی یاشنده بیتیردی ؛ ایکی سنه اولده مرتب دیوانی حاضرلانمشدی . خیالنده انکینلکه هیجانله داله‌بیله‌جك بر قدرت واردی . شعرلرینی بیك دورلو رنك ایچنده کوسترمکدن حظ ایدییوردی ؛ مخیله‌سنده‌کی شخصی تحسسلر روحنك آجی ، طاتلی حسرتلرینی مفرط مبالغه‌لردن مصنوع چرچیوه‌لر ایچنه فیضانله دوکدی . صنعتکارلغی اطرافنده‌کی منورطبقه‌یه مؤثردی ؛ روحنده‌کی اصالت ، قلمنی معاصرلرندن سنبلزاده وهبی وسروری افندیلرده اولدیغی کبی چوق متجاوز شاقه‌لرله یاباغیلغه دوشمکدن قوتارمشدی .

خبری یوقکن غلطه مولویخانه‌سی مشیختنه تعیین اولوندی [۱۲۰۵ شوال ۹] ؛ اطرافنده محبت واحترام هاله‌سی واردی. حتی اوچنجی سلطان سلیم التفاتنه لایق کورویوردی ؛ مولویخانه‌یی چوق دفعه زیارته کلمشدی. پادشاهك همشیره‌سی بکخان سلطان‌ده شیخی سوییوردی. غالب دده ، بواك بویوك احسانی ، سکز منظومه‌یله قارشیلادی . اسرار دده ، خلوصنك ، جاذبه‌سنك مفتونیدی :

مست‌حیرتزدهٔ شوق جمالز اسرار   کوکلز میکدهٔ عشقنه منسوب اوله‌لی
سایه‌سنده باشمه شمس هدایت دوغدی   حضرت غالبه بربندهٔ مغلوب اوله‌لی

دییوردی . ۱۲۱۳ تاریخنك ۲۷ رجبنده وفات ایتدی ؛ غلطه مولویخانه‌سنده مدفوندر .

اثرلری — استقباله دیوانی ، حسن وعشق ، تصوفه ، مولویلکه عائد « جزیرهٔ مثنوی » شرحی و « صحبةالصافیه » حاشیه‌سی کچدی . فارسی ادبیاتی بیلیوردی ؛ بولسانله برچوق غزل یازمشدر ؛ کلیمه ، صائبه ، شوکته نظیره‌لری وار ؛ اثرلری اوزرنده مسلکنك ، طریقتنك پیری حضرت مولانا چوق مؤثردر :

سربسر اشعار غالب دلپذیر اولسه نه‌وار
هر سخنور مظهر احسان مولانامیدر

سؤالی حقیقی صنعت تمایللرینك براعترافی صاییلیر .

«فضولی» کبی اعصابی یانیق برشاعر ده‌کلدر ؛ محتت وتأثرا یچنده بونالان‌ده‌رین،صمیمی فریادلرله ایکله‌مه‌یوردی. «باقی‌ونفعی»‌نك آهنکی، طنطنه‌یی حائز سلطنتلی وقارینه‌ده یابانجی ایدی؛ قانونی وسلطان مراد دورینك یوکسك غلبه‌دن‌أمین کوروطنان تهیجلرینی‌هایقیره‌مازدی. ندیمك‌چاپقین آچیق‌هیجانلرینی ترنم ایچون‌ده عریان تمایللری یوقدی ؛ نابی‌یی حسن وعشقنده چوق مؤاخذه‌یه لایق کورمشدی ؛ لکن برغزلنده

پسندم کلستان شعر نابیدر ینه غالب
نه هرطبع موزون کرچه برسرو رواعدر

دیمکه مجبور اولیوردی . حسدن‌زیاده خیالی سومشدی ؛ حتی

بوسوزه قرآن کبی ایمان ایدر اهل سخن
شاعرك غالب تخیل رتبهٔ اعجازیدر

فكرندەيدى. كوزەل أثرلرى تنقيدە عائد ذوقى يوكسكدى؛ « هم سويليەمم دەهم بكنمم» مصراعندەكى تمايلى پك طبيعيدر. هرانسانك كوكاندە كوزەللكە، استغراقە ياقين، هيجانلى رعشەلر واردر؛ لسانك آغيرلىى، روحمزى چوق دفعە ارادەسز برانقيادلە كندى پيشندە سوروكلر؛ افادەلريمز، باشقەلرينە اسيرقاليرر؛ حسلريمزدەكى شخصيتك ايزلرى سيلينير؛ بعضى كيمسەلر عمومى سوزلرلە اكتفايە راضى اولور؛ اصل بويوك صنعتكار، خصوصيتكنى اسانە يادكار ايدر؛ شعرلرى يكى موسيقى آهنكيلە ايچلى كوكللردە چاغلار؛ بعضاً دە قلبك تهيجلريلە افادەنك قابليتى، قوروللنى متناسب اولماز؛ انسان عجزينى؛ بحران عذابلريلە دويار؛ شاعر، رسام، موسيقى استادى، معمار .. اولمق كوچدر؛ شيخ غالب بومشكلاتى آكلايور؛ قباحتى بلكە برتسلى بولمق ايچون كلمەلرە عطف ايدر:

كور نەلر سويلر ايدم اولسە مساغ الفاظ

ديركن الهاماتى لسانە توديع ايدەمەمكدن مضطرب كورونور؛ شعردە خصوصى امتيازە، استقلالە طرفداردر:

خايەدە ادايە صونمە كيم ال
بركرە دها ديمشلر اول

بيتى يكى شعرلرە، هركسدن فرقلى، اينجە ونازك خياللرى افادەيە احتياج حس ايتديكنى كوسترر. اسكى ادبياتك الك بويوك استادلرندن بريدر؛ نظيرەلرى وار: بونلردە فضولى يە، نفعى يە، فهيمە، هلە نابى يە حتى نديمە ياقين كورونور؛ هرمنظومەسندە شعرينك خصوصيتى دائما آچيق، بوتون حدودى قطعى چيزكيلرلە كوسترلمش دەكلدر.

كوچوك بر فقرە

سوالف ازماندە «الالقاب تنزل من السماء» مظهرى اولمش «اشك حسن» نامندە بركمسنە تأهل ايدوب داخل فراش ازدواجى اولديغى اهلى، زوجنك لقب مكروهندن حظ ايتمەيوب جمعيتكاه نسوان اولان كرمابەوسوردە حرفكيران زنان شهرك بولقب كاسر الطربى كندويە وسيلۀ طعن وتشنيع ايتدكلرندن ناشى تأثر وانفعالى سببيلە غيرت زوجيت خروشە كلوب بركون زوج ملقبى ايلە بسط بساط مشورت وبوداء عضال ولقب مستوجب الملالك دفعنە حكيمانە تدبيرە مباشرت برلە قبول طعن وتشنيع وايجاب توبيخ وتقريع ايتميەجك برلقب مستحسنە تبديلى ايچون اهالىٔ محلەيە برعالى ضيافت وبوبلادن جملە معرفتيلە رهاياب اولمق امرينى تصويب ايتديلر. بعدە صوابديد رأى حسنلرى اوزرە عين الاعيان محلە كورخضر اغاىى وكتخداسى مجنون زادە قيس چلبى يى و خزينەدار پرادبارى مفلس زادە مندەبور بكى ومهردارى تحويلى افندى يى وامامى ابوجهل ملايى ودامادى عنين زادە خادم آغايى

وكاتب ركاكت نشانی چولاق منلا خلیلی وندیمی قولاقسز عبدالقادری وخواجه‌سی امی افندی‌یی وآشجی باشیسی آچ دعواجی زاده رمضان بشه‌یی وسقاسی قورو چشمه‌لی عطشان بشه‌یی وسایس باشیسی آت اولدین اوغلی حاجی جانبازی وحرم کتخداسی بورناز مصطفی چلبی‌یی واصناف طائفه‌سندن ترشیجی اوغلی ملاطورغودی وبدستانی حاجی کپصوردی وجانباز منقفا بایراقداری وقزاز مصطفی علمداری وبقال فندق بشه‌یی وطوغجی حاجی تخته صقالی وصرمه بیق رستم بشه‌یی وچفتجی اوغلنك عبدالاحد بشه‌یی وطیرنقمز اوغلی آلتی پارمق چلبی‌یی و قیلجی زاده صنغور ملایی و اوقجی یکچشم ملایی و حکیم بطلمیوس افندی‌یی وقلمتراشجی کسکین اوسته‌یی واشك چکمز اوغلی حمال مظفری سر جمعیت ارباب شقاق ورونق مجلس اصحاب نفاق، وظیفه‌خواران اسقاط صلات، تارك صلوات، فاسق بی‌فرصت، مفسد بی‌رخصت، عنادینه مصر، حسبی مضر، کلخنی دنی، خائن گردن زدنی، کابوس اعظم، بلای مبرم، شریر ملعنت آفرین، مزور شیطنت قرین، لقلقه‌کاران هرزه جرس، مغلطه گویان کنده نفس، ظرفای ابوالهوس وارایسه جمله‌سنی بربر دعوت ومراسم مهمانداری‌یه کمال مرتبه رعایت أیلیوب هر برلرینك رتبه واستعدادلرینه کوره اکرام وعزت أیلدکدن صوکره رب المحلهٔ دائر المجالس، میرسخن ارباب مناحس، حاجی تخته صقال، کردش چشم مکحول وجنبش ابروی مفتول ایله فتح کلام وجمعیت مذکوره‌دن محصل المرام نه ایدوکن جمله‌یه افهام أیلدکده خودپسندان محله‌نك هر بری منتهای مبالغ عقل ناقصه کوره تیزفهملك داعیه‌سنه دوشوب کیمی فیل کیمی کرکدان کیمی دوه سویلدیلر .

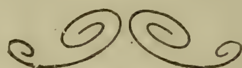
اخر الامر اتفاق آرا ایله بیچاره اشك حسن بعدالیوم لقب مستهجنی « صپا حسن » اولمق اوزره نظام ودعا وثنا ایله مجلسه ختام ویردیلر. بعده صاحب لقب، کثرت سرور و وفرت حبور ایله اظهار سور وشغف ایدرك خانه‌سنه واروب اهلی دردمند خاتونه تبشیر ولفظ اشك صپایه تبدیل اولدیغنی تقریر ایدیجك عورت، برآه سوزناك چکوب اوضیافت ایچون صرف اولونان نقدینه‌سنك عرصهٔ تلف اولدیغنه تأسفله «بیچاره قاطر مقته صاتلدی سمریله » دیه‌رك سینه‌سنی چاك وثانیا تبدیل لقب برفائده‌یی منتج اولمایوب همان تجدید حماریت ایتمش اولمغله

سن ینه اسکی خر واسکی پالان
قچن آدم اوله‌جقسك حیوان

دیه‌رك چشم حیرت دیده‌سنی کریه‌ناك أیلمش ودیمش که ای خر لایفهم بو عقل قلیل وبواذن

طویل سنی اشکلك ده‌کل، بوندن بدتر نیجه ورطهٔ هولناکه القا وایقاع ایده‌جکنده قطعاً شبهه‌م قالمادی. بونی ادراك ایتمه‌دکمی که صیادیدکلری خربچه‌رفته رفته پدردراز کوش ومادر خراشیده‌دوشنك خیرالخلفی وکندودن اول ارایش خندق هلاك اولان اسلاف مؤثرالشهیمتك مایهٔ شان وشرفی اولوب هیچ اولمازسه انلر ایله همرتبه وهمنام اولمق درجه‌سنه وصولله اشك اشك اوله‌جغی دلیل وبیانه محتاجیدر؛ ایکی سنه‌دن‌صوکره ینه‌اشك حسن ینه‌اشك حسن دیوختم کلام ایتدیکنی افسانه کویان اعاجیب دهر، نوشتهٔ کتابهٔ حافظه أیلمشلردر.

ابوبکر کانی

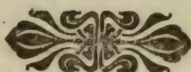

صداقت قصیده‌سندن

درکاه نفاق، آری قووانی کبی ایشلر؛
صیاد مکس، ناظر دیوان صداقت!
ایردی کوکه دستار سر مفسد نمام،
دوشدی یره تاج سر کیوان صداقت!
منسوخ تقاویم کهنتامهٔ عفت،
چون نسخهٔ مجموعهٔ عرفان صداقت!
اصحاب حیل، نعمت اشراف ایله دلسیر؛
آجندن ئولور زمرهٔ اخوان صداقت!
پژمرده اولوب برك خزان دیده مثالی،
یرلرده یاتار تازه نهالان صداقت!
کلشن اکر اولسه‌یدی صداقتله مسمی،
اولمش اوقدرخلق، هراسان صداقت
هپ کوزلرینه تودهٔ آتش کورونوردی،
رنکین ثمریه‌له خیابان صداقت
رنك ورقی داغ علو، ژاله‌سی کریه،
کل کور نیجه‌در غنجهٔ خندان صداقت!

برن ده کلم ، بن کبی باقی قریه‌ده بیك وار ،
انکشت بلب جمله پشیمان صداقت !
کم اولدی وفا ، کیتدی حقیقت ؛ هله اخلاص ،
آلدی یولنی دست بدامان صداقت !
بیلمکدن ایسه بیلمه‌مك احوالنی یکدر
بویله اولیجق حال پریشان صداقت !
زیراکه خیانت ایده‌نك دیده‌سی روشن ،
قان ایچره یاتار دیدهٔ کریان صداقت ! . . .

ابوبکر کانی

کانی

حیاتی . — کانی، طوقاتده دوغدی. شعره، تصوفه مراق ایتدی؛ مولوی درکاهنه دوامه باشلادی. ١١٦٨ ده حکیم اوغلی علی پاشانك دلالتیله استانبوله کلدی . دیوان همایون افندیلکیله قلمده چالیشدی . یکن محمد پاشانك کاتبلکنی ایفا ایتدی . اولاخ بکلرینك معیتنده بولوندی . ماصه باشنده رسمی وظیفه‌لرك تنظیمنه مأمور اولمق ایچون حیاته کلمش آدم ده‌کلدی . برمدت سلستره‌یه وسلانیکه کیتدی؛ هردورلو تقیددن آزاده یاشامق ایسته‌یوردی. ریاسز، آچیق سویلمکده وجدانی بر انشراح دویمشدی . قلبنده حریته اشتیاق امللری واردی. اعتراض ایدییورکن منفعتنی بیله دوشونمه‌یوردی. برکون یکن محمدپاشانك حدتنه قربان اولمق اوزره ایدی. اعدام ایدیلیوردی. رئیس‌الکتاب خیری‌افندی امدادینه یتیشدی. نهایت‌لیمنی‌یه منفی کوندرلدی. بوکونکی تعبیرایله‌حقوق مدنیه‌دن محروم ایدیلیور کبی اموالی حکومت حسابنه مصادره اولندی .

آدا حیاتی پك مضطرب کچیردی . استانبوله عودتندن صوکره ١٢٠٦ ده وفات ایتدی. ایوبه دفن اولندی .

اثرلری ، اوصافی — بوتون اسکی شاعرلر کبی عربی وفارسی بیلیوردی . بو ایکی لسانله شعر یازه‌جق قدرتی حائزدی . روحنده‌کی حرتمایللری آثارنده‌ده نسبی قیمتی حاوی بر سربستی ویردی ؛ منظومه‌لرنده اکثریا صنعت هیجانلری یوقدی . شکله عائدده ماضینك چیزدیکی دائره خارجنه چیقمه‌سی قابل ده‌کلدی. فقط لسانه، وزنه حاکمیتندن متولد سریع وطبیعی حرکتلری واردی. حتی فکراً استقباله برضیا پاشا قابلیتی مژده‌لیوردی؛ صداقتنده ظفرنامه شاعرینك ترکیب‌بندینه‌یاقین بر ادا حس ایدیلیر. منشأتنك بر قسمی علی‌العاده رسمی یازیلردر . روحنده‌کی لاابالی و سرآزاد

نشوەلری حس ایدلەیور. لکن عمومی تاریخمزە هر حالدە نثردە ادبیاتمزك استادلرندن بری اولەرق کچدی. اسکی تعبیر ایلە شطحیاتە میلی چوقدی. ادبی حیاتمزدە کانی قدر ذکی، استهزا و مسرتدن متهیج، انشراح ایلە دولوهنوز باشقە برمحرر بولەمادق؛ صنعتکارانە ذوقی انکشاف ایتمشدی. حیاتە قارشی تلقیلرندە بر متفکر نفوذی موجوددی.

فکراً غافل وعلی العادە یاشایەبیلن افندیلرك معناسز نصیحتلری، نظرندە استخفافە لایقدی. یکن محمد پاشایە کوندردیکی مکتوبندە بویلە بر اعتراضی وضربەسی واردی.

« بروقتدەکە یورك، ابتلای سودای آفتمون ایلە مشغول خلجان وبین، توارد افکار کوناکون ایلە دائمی الغلیان اولە. آرتق اویلە بریورکلەاویلە بربینك هیکلی عزل وانفصال ویا تکدیر ونکالدن متأثر اولمق قابلمی؟

« غممی چکر دولت دنیا ایچون، »

« رند فلاطون حکم روزکار! »

هلە مکتوبکك « نەوقت عقلك باشکە یاروکارك همیشە تمکین ووقار اولورسە ... » عبارەسنە « شاشدمدە قالدم » تورکوسنی چاغرەرق اوقدر کولدمکە آز قالدی قاصیقلرم چاتلایەجقدی. آ پاشام، انسان ابتدا کندیسنی بیلملیدە صوکرە باشقەسنەاوکود ویرملی؛ لکن سن اوزرکدەکی رتبە وشرفك کرامتنی اوزکدن بیلدکجە بورالرینی دوشونمکە لزوم کورمز وکندی عامل اولملغك لابد اولان نصایحی باشقەلرینە ویرمکدە امساك ایتمزسك. سنك کانی دیدیکك حریف کندینی بیلمزلرك نصایحنە محتاج اولەجق قدر پستیارادلمامشدر. خصوصا جناب حق کانی یە کندینی بیلمەینلرە کندینی بیلدیرتەجك مرتبەدە زبان وعرفان رایکان و احسان قیلمشدرکە او روشدن آیرلمغە خلقی مساغ کوسترمز.

بن مکتوبمدە « رندانە معیشت، بودونبودی سیان طوتانلرە خاص بر طور حکمتدر » دیمشدم؛ آنی سنك کبی ادراکی کوشك و محفظۀ مغزی نمونە نمای دنبلك اونلر تعقل واذعان ایدەمزلرسە معذوردرلر »

کانی حیاتە فضلە چیچکلی امللر ایلە باغلی دەکلدی؛

فکر مستقبل وماضی یی براق عارفەسەك

بویلەدر حال وزمان بروارمش بر یوقمش

دییوردی؛ علی العادە منفعتلرینی چیکنەمك ایچون مستغنی بر تمایلی واردی:

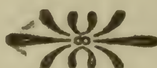
هیچ بر ساز اویمەدی آهنك ساز شوقمە

ساز پر آهنك استغنایی چالدم یالکز

بیتی روحندەکی استقلال ذوقنە دلالت ایدر. معمافیە فضلە دعوی ایچون ثباتی، متانتی یوقدی. حق ارادەسز بر آدم کبی توصیە ایتمشدی:

کوردك زمانە اویمادی سن اوی زمانەیە!

نثری سجعلیدر؛ قیصە، کسیك عبارەلی یازار؛ کولن، استهزا و لطیفە ایدن بر چهرەیلە استقبالە کچمشدر؛ دیوانندەکی منظومەلری « صداقت » ردیفلی قصیدەسنە بکزەمەیور؛ نظمدە خصوصیلکی آزدر..

۱۵

غزل

خراباتی کورنلر هر بری بر حالتن سویلر
لطافت نقل ایدر رندان وزاهد ثقلتن سویلر
سر آغاز أیله‌دکجه بحثه بلبل رونق کلدن
بزمده قلقل مینا ملاك کیفتن سویلر
تجلی نشئه‌سن أهل شکم ادراك قابلمی
بهشت آکدقجه زاهد أکل وشربك لذتن سویلر
نه ضبط حاکم عقلی نه‌حکم ضابط شرعی
جنون اقلیمنی کشت أیله‌ینلر راحتن سویلر
میان کفتکوده بدمنش ابهام ایدر قبحن
شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر
موافقدر ینه البت مزاجه شیوهٔ حکمت
طبیبك اولسه‌ده کذبی مریضك صحتن سویلر
پریشانیٔ خاطر نکتهٔ سربسته وش قالدی
نه‌کیمسه حکمتن آکلار نه‌راغب علتن سویلر

راغب پاشا

وزنی :

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

شکلی غزل : برنجی بیت‌ایله هرچیفت عددلی مصراع عین قافیه‌ده، موضوعی محبت هجرانلرینه عائد ده‌کل: حکیمانه، ضرب مثل اوله‌جق‌قدر قیمتی‌حائز بیتلری وار. «سویلر» کلمه‌سنه ، بیلیورسکز ، ردیف ده‌نیر .

اسکی ادبیاتمزده حکمی شـامل ، عمومی بعض تمثالر بولیورز . بر فکری ایضاح ایتمك ایچون هیچ احتیاج یوق ایکن مثلا شرابدن ، میخانه‌دن بحث ایدرلردی . بوکون سطحی کورنلر یاخود بو اعتیادی آکلامایانلر ، هپ سرخوشلغه تماس ایتمه‌لرندن فنا برمعنی‌چیقاره‌بیلیر؛ فقط بو اکثریا لسانه کیرمش ، فلسفه اصطلاحی اولمش برعادتدن عبارتدر : ایچمکدن نفرت ایتدکلرینه شبهه اولمایان‌شاعرلرده بویله یازمشدر . راغب‌پاشا،

هر كسك حقيقى عين جهتدن وبر طرزده كورمه‌يه‌جكنه قانعدر ؛ فكرلر آره‌سنده‌كى اختلافى طبيعى بولويور . بر منظره قارشيسنده آيرى صورتلرله متحسس اوله‌بيله‌جكمزه ايناتمشدر؛ مختلف تأثيره تبعيتله دوشونديكمزى آكلاتمق ايسته‌يور ؛ (ميخانه‌يى كورنلره صوريكز ، هر برى آيرى آيرى مطالعه درميان ايده‌جك : حياتك ضرورى جريانلرينى ايچندن كلن حقيقى عرفانله آكلايان ظاهراً لاقيد ولاابالى برآدم كوزه‌للكنى سويلر؛ اورايه دوام ايدن غافللرك كوزلريله كورمكى بيلير؛ سطحى دوشونن على العاده برصوفى، نقلتندن بحثه مجبور اولور؛ بوفكرى ميخانه‌يه منحصر كورمه‌يكز ؛ حياتده هر كس آيرى آيرى دوشونويور؛ عين موضوع حقنده فكريمزك اتحادى كوچدر ؛ هرمنظره‌يى بر جهتدن كورمه‌مز قابل دكلدر.) ايشته برنجى بيتى بويله آكلامق ايجاب ايدر .

(بلبل، كلك پارلاق كوزه‌للكنى ترنمه باشلاينجه بهارده، بزده نشئه جانلانير) ايكنجى بيتدن مقصدى بودر، فكرينى آچيق سويله‌مه‌يور. بلبلك فريادى قارشيسنده هر كسده هيجان اويانير، انسان-طبيعى سكونى محافظه ايده‌مز؛ مجلسده صراحينك دوكولوشندن چيقان صدا، باده‌نك اوصافنى آكلادير ؛ بلبلى دويونجه حقيقتك نشئه‌سنه تمثال اعتبار ايديلن شرابى دوشونور؛ مقصد افاده‌يه برشكل ويرمكدر. بويله منظومه‌لرده پيس ميخانه‌لرك مدحى التزام اولنمامشدر. غزلك اوچنجى بيتى بوفكرى تأييده يارار : اهل شكم ، مادى مكافات آرايانلر، حقك تجليسنده‌كى ذوقى دويه‌ماز؛ فنا امللى جاهل برآدم، جنتى آكدقجه ييه‌نك، ايچمه‌نك لذتنى سويلر ، اونك الهى نشئه‌دن نصيبى يوقدر.

حقيقت اكثريا آجيدر ، انسان ، بعض چركينلكلرى كورمكدن صيقيلير ، بويله بحرانلى صيرارده دليلكه رضا كوسترنلر واردر. آكلايشندن ضرر كورنلر ايچون جنت كويا ترجيحه لايق بر استراحت اولور. چونكه عقلك ، شريعتك حدودى خارجنده مجنون ياشايانلر، نصيبلرندن ممنون كورونويورلر . دردنجى بيتك معناسى بودر .

اصلى ، طينتى چركين تربيه‌سزلرله محاوره صيراسنده كويا مزيتلرينى اظهار ايچون عاديلك ايدرلر ، مثلا خرسزلق ايتمك، حياسزجه برجرأتكارلقدر؛ چنكانه شجاعته قيمت ويرلديكنى بيليور ؛ ادراكى، تربيه‌سى ، خلقتى آنجق بوكا مساعددر : شجاعته خلقى اينانديرمق ايچون خرسزلغنى قوروله‌رق سويلر؛ حياتده پك چوق كيمسه‌لرك ماهيتى بونوع اعترافلرندن آكلاشيلير .

حكمتى ، دمرين دوشونجه‌لرى مختلف معنالريله آكلامق ، برشيئى آيرى جهتلردن

اعتراض و مؤاخذه‌یه لایق کورمك قابلدر ؛ فقط بر حادثه‌نك سببلرینی بیله‌رك ایجابنه کوره حله چالیشمق هرحالده مزاجه موافقدر. طبیبك یالانی بر جرم بیله اولسه ئوله‌جك خسته‌یه صحتی ایچون دوغرو سویله‌مه‌یه‌رك تسلی ویرمه‌سنی بکه‌نیرز . حکیمانه تدبیرلرك فائده‌سی انکار ایدیله‌مز .

راغب پاشا متأثردر؛ غزلی پك چوق دوشوندکدن ، فضله تجربه کوردکدن صوکره یازدیغی آکلامق ایچون آزدقت ایسته‌ر. (خاطرینك پریشانلغی) (باشی اورتولو بر قیزك اینجه‌لکلری کبی) صاقلایور ؛ دردینك حکمتنی آکلایان یوقدر، سببنی‌ده کندی‌سویله‌مك ایسته‌مه‌یور .

غزلنك خلاصهٔ معناسی بونلردر. سوزلرینه حسدن، خیالدن زیاده فکرلری حکم ایدییور ؛ هیجانلری کیزلیدر ؛ تجربه کوره‌ن بر متفکر ذوقیله یازمشدر .

اوپه‌را

پارس شهرینه مخصوص بر لعب وار ایمشکه « اوپاره » دیرلر ایمش ، عجائب صنعتلر کوستررلر ایمش. عظیم جمعیت اولورمش. کبارشهر، واررلر ووصی‌دخی اکثریا واروب قرال دخی کاهیجه کلور ایمش . آنی سیر ایده‌جك اولدق . بر کون « انتوره دوقتور » معهود قرال جانبندن برهنطو کتوروب اتباعمزله بزی آلوب کیتدك . وصینك سراینه متصل بریره واردق . اول محل مخصوص « اوپاره » ایچون یاپلمش. علی مراتب‌الناس هر کسك مخصوص اوتوره‌جق یری وار. بزی قرال اوتوردوغی‌یره کتوردیلر. قرمزی قدیفه ایله دوشنمش ایدی. وصی دخی کلمش برنده اوتوردی ورجال ونسا ایله مالامال اولمش ایدی ویوزدن متجاوز انواع ساز حاضر ایدی . آقشامه برساعت وار ایدی . هرطرفی قاپالی اولمغله بر قاچ یوز بال مومی یانمش وبلور آویزه‌لرده دخی بحساب مومل یانمش ایدی . اول محل زیاده تکلفلی یاپلوب جمله طربزونلری وعمودلری وجداران اربعه‌سی وسقفی حلکاری اولوب وکلن نسا دیباره وجوهرلره مستغرق اولوب مومل‌رك شعله‌سندن بر حالت فزا پرتو ظهور ایتمشدرکه تعبیراولنماز وپیشکاهمزده سازنده‌لر اولدیغی محلده برمنقش کبیر پرده آویخته ایتمشلردی . تمام پرلشدکدن صوکره ناکاه اول پرده

رفع اولنوب وراسندن بر سرای عظیم ظهور أیله‌دی. صحن سرایده بازنده‌لر لباس مخصوصلریله ویکرمی‌قدر پری پیکر، مرصع لباس وفستانلریله مجلسه تکرار شعشعه‌انداز اولوب سازلری دخی یکپاره سروده آغاز ایتدیلر. بر مقدار رقص اولنوب بعده «اوپاره» یه باشلادیلر؛ بونك ماده‌سی برحکایه‌یی مجسم کوسترمك. هرحکایه‌یی برکتاب ایدوب باصمشلر. جمعاً اوتوز کتاب اولمش. هربرینك آدی وار. هر مجلسده بر کونه حکایه‌یی هنوز ظهور ایدییور کبی کوستررلر. بزم اولدیغمز مجلسده برپادشاه وارایمش. بر غیری پادشاهك قیزینه عاشق اولمش وطلبکار اولمش، اما قیزی دخی بر غیر پادشاهك اوغلنه عاشق ایمش. بینلرنده کچن سرکذشتلری عینیله کوستردیلر. مثلا پادشاه قیزك باغچه‌سنه وارەجق اولدی. نظرکاهمزده اولان سرای، آن واحدده غیب‌اولوب یرنده بر باغچه ظهور ایتدی‌که لیمون و ترنج آغاجلریله مالامال ایدی. وبر وقت اولدی‌که تضرع ونیاز ایچون کلیسایه وارەجق اولدی؛ اول باغچه یرنده فی‌الحال بر عظیم کلیسا ظاهر اولدی. وبینلرنده بینهایی تودید وتفریق ایچون سحره‌یه مراجعت اقتضا ایدوب دورلو دورلو سحرلر کوستروب آتشبازلقلر ایتدیلر وآتلو وپیاده عسکر ایله جنکلر کوستردیلر وکوکدن بولوت ایله آدملر اینوب ویردن آدملر اوچوردیلر. نتیجهٔ کلام اول قدر حیرت فزا شیلر کوستردیلرکه قابل تعبیر دکل. ورعد وبرق کوستردیلرکه هله کورولمه‌دکجه اعتماد اولنمایه‌جقدر. عجائب وغرائب تماشا اولندی وحالات عشقی بررتبه‌ده اظهارواجرا ایدرلردی‌که کرك پادشاهك وکرك‌قیزك وکرك شهزاده‌نك اوضاع واطوارینه باقلدقجه طبعه رقت کلوردی. وبو «اوپاره» نك کبار ناسدن بر معتبر کمسنه ناظری‌وار. کثیرالمصارف بر صنعت اولمغله ایرادینی دخی تطبیق‌ایتمشلر وعظیم میری باغلامشلر، وافر شی حاصل اولور ایمش وبو شهرك خواصندن ایمش. اوچ ساعت قدر وقتده تمام‌اولوب ینه خانه‌مزه کلوب قرار أیلدك وایکی کوندن صوکره ینه «انتوره دوقتور» کلوب قرال سراینده «اوپاره» جمعیتی‌اوله‌جقدر؛ اکرکلورسه‌کز غایت‌حظ ایده‌جککز بی‌اشتباهدر. قرال ایله بر مجلسده اوتوررسز. قرالك صاغ طرفنده اقرباسی وپرنجه‌لر یری واردر وصول طرفنده ایلچیلر یری واردر؛ کلدکلرنده علی‌مراتبهم اوتوررلر وسزجمله‌ایلچیلره تصدر ایدوب قراله قریب اوتوررسز دیدی. بز دخی رغبت ایدوب اول کون اولدقده وقت عصرده واردق. قرال سراینده دیوانخانه جانبنده بویله جمعیت ایچون مخصوص بر رقص‌خانه یاپلمش؛ اولکیدن وسعتلی وغایت تکلفلی دورت دیواری‌مرمردن زر اندر زر

تصاویر عجیبه ایله مزین وسقفه وارنجه‌دك طبقات نشیمنلر یاپلمش، حلکاری مرمر طربزونلر ایله غایت خوشنما محل ایدی. واردیغمزده کبارقادینلرینك اکثری زر وزیوره مستغرق، مجوهر لباسلر ایله کلمشلر، هر بری بر نشیمنده قرار ایتمشلر؛ بز دخی نردباندن چیقدق. قرال ایچون براسکمله قومشلر؛ جانب یسارنده اولان اسکمله‌لرك اولنه قعود أیلدك وناسك کثرتی شهر «اوپاره» سنه غالب. قرال دخی بو اثناده کلوب یرنده قرار أیلدی. صاغ طرفنده عم زاده‌سی «مادموازه‌ل ده شارلوا قونده» دیرلر بر مهپاره اوتوروب وصول طرفنه بر غیر عم زاده‌سی «مادموازه‌ل ده لاروش سوربون قونتی» دیرلر بر نازنین جواهرلره مستغرق کلوب اوتوروب بز دخی آکا متصل اوتوردق. پیشکاهده ینه بر منقش ومصور پرده آویخته اولمش ایدی. ناکاه رفع اولنوب ورانسنده رقص اولنه‌جق صحن، پری پیکرلرله مالامال اولمش وبر شمس منیر کویا طلوع ایتمش، نمایان اولدی. اول شمسك جرمی کبیر سینی قدر اولوب آلتوندن اویله بر صنعت ایله یاپلمش که ورانسنده شمعلر فروزان اولمش، کویا نور شمسك لمعانی حالتی حس اولنوردی و «اوپاره» سرودخانه‌سنك سازنده‌لرینی کتورمشلر، یکپاره نغمه‌یه سرآغاز ایدوب رقاصلر رقصه باشلادیلر وبو رقص ایدنلر «برنجه» اوغللری و «مرشال» زاده‌لر و «دوقه» وبکزاده‌لر ایمش. قرال مجلسنده بونلر رقص ایدرلر ایمش. قد وقامتده وسن وسالده اقران اولانلر سکزر سکزر رقص ایتدیلر وبونلرك مخصوص رقص لباسلری وار: جمله صرمه ایله دیبا اوزره ایشلمه وباشلرینه دخی صورغوج شکلنده بر مرصع سرپوش کیوب غالیه وغازه قدر حسنلرینه امداد ایدییورلر. «اوپاره» خلقی طاقیله‌آنده اولمغله عجائب وغرائب تقلیدلر ایدوب اویونلر اوینادیلر. مجلس تمام اولدقده قرال قالقوب کیدوب بز دخی خانه‌مزه کلدك.

یکرمی سکز چلبی محمد افندی

بر قصیده‌دن

کل ای فصل بهاران ، مایهٔ آرام وخوابمسك !
انیس خاطرم، کام دل پر اضطرابمسك .
دهان غنچه‌یی باز ایت ، زبان سوسنی تر قیل .
شکستِ توبه‌یه دخل ایده‌نه حاضر جوابمسك .
کلستانده نمایان اول چو معنای بلند ای سرو ،
بو موزون قد ایله حقا که بیت انتخابمسك .
آچیل ای فصل دی ، سن کلستانلردن آچیلسین کل ،
ترنم أیله بلبل ، مطربم ، چنکم ، ربابمسك !
صالیندك شویله که یاقدك بنی ای عرعر آزاد ،
سنی کوردکده صاندم دلبر عالیجنابمسك !
«کلم شویله، کلم بویله» دیمك‌در یاره معتادم،
سنی ای کل، سورر جانم که جانانه خطابمسك .
مدام ای لالهٔ خاطر کشا، دور اولمه کلشندن ،
سنکله نشئه تحصیل أیله‌رم جام شرابمسك .
نه حالت‌در سکا باقدقجه ای جو، عمرم اکسیلمز ،
مکر زنجیر بند پای عمر پرشتابمسك .
بو کون کلشنده کوردم که اوطورمش پادشاه کل ،
دوروب خدمتده بلبل دیرکه شاه کامیابمسك .

وزنی : مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
کل ای فصل بهاران ما یهٔ آرا م وخوابمسك

شکلی : غزله بکزه‌ر، ایلك بیتیله چفت عددلی مصراعلر عین قافیه‌ده؛ فقط ندیمك دیوانده‌کی اصلی اون بش ، اون‌سکز بیتدن فضله‌در. بز یالکز مقدمه‌سنی انتخاب ایتدك. بوتقدیرده غزل ده‌کلدر .

ندیمك بهاره اشتیاقی وار؛ موسمك هیجانلرینی کوکلنده صاقلایه‌مایور، بویله‌زمانلرده

علی‌العاده ساکن ، طبیعی بر حالده سوز سویله‌یه‌مز؛ قارشیسنده جماداته عائد فکرلر بیله جانلانیر، هپسنه خطاب ایتمکه احتیاج دویار؛ یالکز (فصل بهاران) ی بوتهییج سوقیله دعوت ایتمه‌سنه ادبیاتده « ندا » دینیر. لکن برخطاب ایله اکتفا ایتمه‌یور. اوچنجی بیتك ایلك مصراعنده سرویه توجه ایتدیکنی کورویورز، موضوعی ده‌کیشیور ، دوردنجی بیته باشلایورکن‌ده قیشی مخاطب اتخاذ ایتمشدر. فکردن فکره کچمك صورتیله دوام ایدییور. [بلبل، عرعر، کل، لاله، ایرمق] هپ مخاطبلریدر. بویله بکله‌مه‌دیکمز شیلره برر مناسبت بوله‌رق خطاب ایتمکدن متولد ندالره التفات دییورز. بونلری تشخیص مثالی عدایتمکده‌ده هیچ مانع یوقدر ؛ چونکه بهاره، سرویه، قیشه، بلبله، عرعره، لاله‌یه، کله، ایرمغه حقیقتده سوز سویله‌نه‌مز؛ هپسنده برمجاز صاقلیدر. بومنظومه‌ده کوزه‌ل، آغیر برآهنك آره‌سنده آقان صمیمی برشعر نشئه‌سی وار. کلی نه ایچون سودیکنی ظرافتله سویله‌دکدن صوکره لاله‌یه طاتلی بر هیجانله خطاب ایدییور ؛ روحنك غلیانلرینی کلمه‌لر ایچنده حالا صیجاق تحسسلرله جانلی بولویورز .

بر قصیده‌دن

سعد آباد

باق ستانبولك شو سعد آباد نوبنیانـنه
آدمك جانلر قاتار آب وهواسی جانـنه
أی صبا کوردکمی مثلن بونجه دمدر عالمك
پشت وپا اورمقده‌سك ایرانـنه تورانـنه
ای فلك انصاف ای مهرجان آرا امان
برنظیری وارایسه سویلك قونلسون یانـنه
بن‌ده بیلمم بویله روح افزالغك اصلن مکر
خضر تخم عمر جاوید اکدی نخلستانـنه
هی نه‌فیض جاوداندر کیم اولور سرو سهی
سورسه‌لر برقطره آبن ناوکك پیکانـنه
هی نه‌حالتدرکه دودین سنبل سیراب ایدر
اوغراسه باد صباسی دوزخك نیرانـنه
شویله فیضا فیض کیم جوش وخروش نوبهار

کیم ایریشمشدر تلاطم آسمان ایواننه
طرفه رنکا رنك آهنك ایلمش صحرایی پر
کوه سس ویردکچه شیدا بلبلك افغاننه
صبر وطاقتسز چیقوب برکل دخی پیدا ایدر
خنده صیغماز غنچه‌نك زیرا لب خندانه
عرشه‌دك چیقمقده مانند دعای مستجاب
اوغرایان آب مصفی راه شادروانه
سزده بویله مسك اولورمی دیو خاکندن برآز
آه کوندرسه‌م صبا ایله ختن خاقاننه
جدول سیم ایچره آدم بینسه برزورقچه‌یه
ایسته‌سه ممکن واریلق جنتك تاپاننه
اولسه کر قصرنده‌کی نقش ونکاره برشبیه
آنی یازمازمیدی غفاری نکارستاننه
اولسه کسرالر زماننده یافردوسی آنی
أیله‌مزمیدی شرف شهنامه‌نك عنواننه
کوش قیل ای روح کسری ای روان جم ایشیت
بن قاپیلمام اهل تاریخك سخن سنجاننه
ایکیکزده اولمامش مالك آکا آلدم خبر
چرخ پیرك آند ویردم دیننه ایماننه
دیرسکز کیم چرخ پیره یوق یره ویردك قسم
کیم او بی‌ایماندر آنك کیم باقار ایماننه
وقتکزده چرخ آمنا که بی‌ایمان ایدی
اهل دل مقرون ایدی اندوه بی‌پایاننه
شیمدی اما اهل پروردر مسلماندر تمام
اوله‌لی محکوم سلطان احمدك فرماننه

ندیم

وزنی : فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

ندیمدن بعض بیتلر

ناز اولور دمبسته چشم نیم خوابکدن سنك
شرم ایدر ونك تبسم لعل نابکدن سنك
آچیلیر البت نسیم نوبهار أسسین هله
بنددل محکم دهکل بند نقابکدن سنك
چه دهکل سیب زنخدانندهیر قالمش ندیم
زخم انکشت نکاه انتخابکدن سنك

اوطفل نازی کوردم روینه خورشید اثر ایتمش
خبردار اولمامشدم صوکره بیلدم نهیلهمش نه تمش
مکر ظالم قاچوب تنهاجه سعدآبادهدك کیتمش
تماشا أیلهمش آلاینی شوکتلو خنکارك

کزرمش قصرك اطرافنده یریر تازه مهرولر
مکحل کوزلو ، شیرین سوزلو ، لیلی یوزلو آهولر
همان آلقیش صداسین آکدیریرمش چاغلایان صولر
ایدرلرمش دعاسین پادشاه معدلتکارك

یاقلاشدی شتا ابرسیه طوتدی جهانی
قالمادی صبانك کزهجك تاب وتوانی
قربانك اولهم کچدی بوغاز سیری زمانی
سرد اولدی هوا چیقمه قویوندن قوزوجغم

سینهده اول نهمحرق آرزولر وار ایدی
لبده سرکش آهلر ، آتشلیهولر وار ایدی
بویله بیحالت دهکلدی کوردیکم صحرای عشق
آنده مجنون بیدلر دیوانه جولر وار ایدی
ای ندیم ای بلبل شیدا نیچون خاموشسك
سنده اول چوق نوالر کفت وکولر وار ایدی

نازی آب ایتمش‌ده برفواره رسم ایتمش خیال
ایشته اوصودر آتیلمش قامتك اولمش سنك

حج یوللرنده مشعلهٔ کاربان کبی
ارباب عشق ایچنده نمایانسك ای کوکل

شویله کلشن پرطرب کیم کوشلر فرق أیله‌مز
قهقهای خندهٔ کلدن نوای بلبلی

معلومدر بنم سخنم مخلص ایسته‌مز
فرق أیلر آنی شهریمزك نکته‌دانلری

فضولی - نفعی - ندیم [١]

کمال بك، مزیات شعر و صنعتنه دائما ثناخوان اولدیغی ندیم ایله آهنك بیانی اکثریا مشق تقلید ایتمك تقدیرکارلغنده بولندیغی نفعی آراسنده مطنطن برمقایسهٔ تشبیهیه تأسیس ایتدکدن صوکره :

« ندیمك دیوانی ایسه آنادن دوغمه صویونمش کوزه‌ل بر قیز رسمنه مشابهدر . » أکرچه ارباب مذاق بر نظرده لطافت حسن و آننه مفتون اولور ؛ لکن مفسد اخلاق اولدیغی ایچین ندیم افکار ایتمك جائز ده‌کلدر . » دییور .

بومطالعه‌ده‌کی اصابتسزلکی ، کمال بکك شخص مغفورندن زیاده ، زماننك قناعت أدبیه‌سنه ارجاع ایتمك داها محق اولور . بوکون بیله بزده وبلکه هریرده بر قسم اصحاب أدب - هم‌ده برقسم ممتاز - اخلاق‌ایله أدبیات آراسنده برمناسبت توهم ایتمکده‌در .

معلوم فاضلانه‌لریدر که صنعت یالکز صنعت ایچون ، یعنی فطرت بشرده‌کی احتیاج بدیعپرستی‌یی تطمین مقصدیله وجوده کتیریلیر . بونك اخلاق ایله دوغرودن دوغرویه

---

[١] بو یازی‌یی ، سلیمان نظیف بکك بروسه مکتوبجیسی ایکن قونیه‌ده منفی بولنمش اولان ابو الضیا توفیق بکه ، نامق کماله دائر ایضاحات آلمق اوزره ، کوندردیکی اوزون بر مکتوبدن اقتباس ایتدم ؛ اصلی وجوابی « مجموعهٔ ابوالضیا » نك ٩٤ - ١٠١ نومرولی نسخه‌لرنده نشر اولنمشدر .

هیچ بر مناسبتی یوقدر ، بر دوشیزهٔ معصومك حمرت حجابیله بر آلفتهٔ مشئومك غازهٔ نظره خراشنی تصویر ایدن فیرچه‌نك قدرت وموفقیتی ، لوحه‌نك موضوع اخلاقیسیله دکل ، مهارت ابداعك درجهٔ فیضیله تقدیر اولنور . موسیقیده ، شعرده حاصلی صنایع نفیسه‌نك بوتون مظاهرنده بویله‌در . بر نشیدهٔ غرامك نغمات احتراصیله بر الـهینك الحان زهدی آراسنده کوش صنعت ـ موفقیت افاده‌دن باشقه ـ هیچ بر فرق ایشیتمز و آراماز . صنعت ، تجارت ویا مأموریت دکلدرکه اخلاق اونك باشلیجه اوصاف لازمه‌سندن اولسون !..

علوی بر مبحث ، فنا تصویر اولندیغی تقدیرده ناصل جلب تقدیر ایده‌مزسه ، أیی کورولمش ، أیی دویولمش وایی افاده اولنمش بر موضوعده ـ ولواك قورقونج ویا شنیع الواح وصفحات ارائه ایتسین ـ حریم صمیم شعر وصنعته قبول اولنمقده اویله تردد کوستریله‌مز .

ندیم ، هیچ شبهه یوقدرکه قابلیت کلیه‌یی حائز بر طبیعت فوق العاده‌یه مالك ایدی . بونکله برابر هر بویوك ذکا کبی ، صنعتنك عوامل و مؤثراتنی یالکز محیطنده آرادی که اك زیاده موفق اولمه‌سنه سبب بودر .

توفیق فکرتك [آونك تصاویر] ی میانده ندیمی تصویر ، دها دوغروسی ارائه ایدن بر منظومه واردرکه شاعری بلکه معاصرلری بونك قدر طانیه‌مازلر . اخلاقیاتده هرکسدن زیاده نزاهتپرست اولان توفیق فکرت ، شو منظومه‌سنده ندیمك حیات صنعته قارشی ، کیزلی برچین عتاب اولسون ، هیچ بر نشانهٔ تعییب اظهار ایتمه‌یور ؛ بالعکس شخص ومحیطنك احوال ومناظرینی ، ضبط ایده‌مه‌دیکی بر غلیان شوق ومفتونیتله وندیمك روح شوخنی رقصان ایده‌جك بر آهنك طربله تجسیم واحیا ایدییور که عشق صنعته یاقیشان ده بودر .

ندیم ، فضولی کبی بر عمر مأیوسك أنین تلهفاتنی تثبیت وتأیید ایده‌جك نشائد کریه وتألم ترنم ایتمه‌دی ؛ چونکه پری صنعتی هر صباح دجله وفرات نهرلرینك فشافش کلالی ووادیلرنده یاشایان سرکردان حزن و بداوتك الحان ملالیله دکل ، سعدآباد بلبللرینك سرود اشواقیله اویانیردی .

نفعی کبی دیوانك هر صحیفه‌سنی بر غلغلهٔ وغا ایله الی الابد اهتزاز ایده‌جك قصائد جنك وجدال تنظیم ایتمه‌دی ؛ چونکه احمد ثالث دورینك سکون واذواقی ایچنده عشی اولان طبع شوخ ونشوه پرستی بر عصر اولکی احمد اول ، عثمان ثانی ، مراد رابع زمانلرینك کروفر خونینی تصویر دکل ، تخطردن ایچنیردی .

مثلا فضولی‌یی « آرزو سرکشتهٔ فکر محال ایلر [۱] » کن ، او بیچاره شاعر ، یالکز کندی نفسنه ده‌کل، علی‌العموم انسانیته راجع بر ذل محرومیتك اوجاع واضطراباتنی فریاد ایدر . ندیم ایسه ینه بو سرکشته‌لکنك سببنی ساقیٔ ملایم مشربك کردشنده کوستریبور . ابراهیم پاشانك ندیم حظوظاتندن بکله‌نن‌ده بودرکه عار ونقصانی وارسه خلقته راجعدر .

ندیم ، نفعی قصائدینك بعضاً وزن وقافیه‌سنی‌ده تقلید ویاتجدید ایتمك ایستر .

مثلا نفعی ممدوحنی :

اول شهسوار عرصهٔ شوکت‌که رخشنك
دارا طوتار رکابنی ، خسرو عنان ویرر .

کبی مظفر روما قهرمانلرینك [تریبونف] لرندن دها بویوك مناظری اخطار ایده‌جك صورتده ترسیم ایدرکن ، ندیم ،

طبعم او باغبان کرانمایه‌در بنم
کیم برکل ایسته‌سه‌م بکا برکلستان ویرر .

طرز دلفریبنده ینه کندی طبع شوخ وشائقنك محاسن خوان احسانی اولمقلها کتفا ایدییور . فضولی ، نفعی ، ندیم ، هر اوچی‌ده کرچکدن بویوك شاعر ایدی . و هر اوچی‌ده کندی زمانلرینك تمایلات حقیقیه‌سنه ترجمان اولدی وکیتدی . مفسد اولان ندیمك دیوانی ده‌کل زمانیدر . کرك سیاستمزده ، کرك اخلاق و تمایلاتمزده آثار فساد وانحطاط وار ایسه اسبابنی شعرادن زیاده وزرانك دیوانلرنده آرامق ایجاب ایدر .

بویوك ذکالر آراصیرا بیلمه‌یه‌رك تغلیط ایتسه‌لر بیله هیچ بر وقت افساد ایتمزلر . اثرلری کوردکلرینك، دویدقلرینك، دوشوندکلرینك ناپذیر زوال بر مرآت انعطافیدر. واو آیینه‌لرده شخصلریله برابر زمانلری‌ده اك اینجه ونامرئی خطوط واشکالیله منعکس ومرتسم اولور . ماکیاوه‌ل بیله اثر مشهوریله زمامداران اموردن زیاده بار بر پشت تحمل اولانلرك حصول انتباهنه خدمت واعصارك اتهامات متلاشیانه‌سندن بوسایه‌ده تخلیص نفس ایله تبریهٔ ذمت ایتمشدر .

---

[۱] بن کداسن شاهه یاراولمق یوخ امانیلیم
آرزو سرکشتهٔ فکر محال ایلر بنی . فضولی

کردشن کوردکجه ساقیٔ ملایم مشربك
آرزو سرکشتهٔ فکر محال أیلر بنی . ندیم

حاصلی «لطفیهٔ وهبی» خیریهٔ نابی کبی تحخ وتنصح شعر دەکل؛ هیولای شعره آنجق ندیم کبی طبایع مستثنی اصحابنك ایادیٔ اعجازی شکل وصورت ویرر. وبوشکل وصورتەده ینه اوفوق‌العاده فطرتلرك نفخهٔ فیاضیله اویله برحیات رنکین کلیرکه بوحیات، بطون آتیه اصحاب استعدادینك فکر وذکاسنه انتقال ایده‌ایده واونلری یاشاده یاشاده حیات انسانیتله همدوام اولور.

سلیمان نظیف

صنعت: مادی زنکینلك فوقنده انسانیتك أییلکی، دوغرولنی، کوزەللکی وار. حیاتمزده أییلك غایەسنه چالیشمق بر وظیفەدر؛ علم، فلسفه حقی آرار؛ کوزەللکی، هیجانلریمزی، طبیعتك برمزاج آراسندن کورونوشنی صنعته مدیونز؛ موسیقینك ویردیکی وجدی، متهیج کوکلمزله کوزەل بولیورز. برتابلو آراسندن حیاتك متحسس اورپرمەلری؛ ایصسز دالغین سکونی دویولور؛ جامعلرك دولغون قبەلریله نارین منارەلریمز، استانبولك دلبر افقنی سوسلەیور؛ اسکی یونان هیکللرنده ظریف کویا اینجه بر حظ ایله جانلی، رومانتیکلرده مغرور، بویوك بر سلطنت، وقارلی برقاباریشله عظمت تمثالنی خاطرلاتان آغیر آهنکلی حسلرك الهامی روحه چارپار؛ کلەلر شعرلرك کوزەللکنی، قلبلرده، یارینك اینجلی صنعتکارذکالرینه هیجانله تودیع ایدر. حیاتك حقیقتنی اوکرنمکده منفعت فوقنده برذوق وار! ییلدیزلرك ضیاسندن احتوا ایتدکلری معدنلره انتقال ایتمك فنك تدقیقاتی آرەسنه قاریشمشدر، بونوع معلوماتدن کیمسه مادی فائده بکلەمەیور. وجدانلرینك مستریح قاله‌بیلمەسی ایچون، منفعت أمللری فوقنده، أییلك ایدنلر آز دەکلدر. بناءً علیه دوغرولق و اییلك حسی اولەبیلیر. کوزەللك ده بویلەدر. اینجەلکی، متهیج اعصابك رعشەلرینی، طبیعی کوروشمزدن متولد کوزەللکلری حس ایتمك ایچون صنعته انقیادی، پرستشلری قبول ایتمك لازمدر. اوحالده صنعتك یالکز صنعت ایچون بقاسنی، لزومنی ضروری کورملی یز. فقط مربیلر الندە شعر، موسیقی ورسم، اصل غایەلری، وظیفەلری خارجنده، برواسطه اولەبیلیر. تربیه، صنعتدن مستغنی یاشایەماز؛ یالکز بومعناده ادبیات ایله اخلاق آراسندەکی مناسبتك قبولنی، توهم صایەمایز.

ندیم

ندیمی هر نه‌زمان أیلسه‌م تصور بن ،
کچر شو هیئت رندانه پیش چشممدن :

چیچکله نیم بوزولمش رقیق بر سیما ،
رقیق و خنده بلب بر دهان استهزا ؛

دهاسی ، شیوه‌لی ، آهو باقیشلی بر دلبر ،
اولور او چهره‌یه بوسشلریله حسن آور .

بوتون صفیحهٔ وجهنده نشئه پرور ، شوخ ،
همان اوچار کبی آواره بر بشاشت روح .

تن سمینی ، جبین بلند وخندانی ،
صفای خلقتنك پك فرحلی برهانی .

ذکی نظرلرینك خندهٔ کبودیله
تنور أیلر أجفانی صانکه بر شعله .

سور کوزه‌للری هپ عشق لاابالیسی ،
طرب ، یکانه پسندیدهٔ خیالیسی .

ایدر قیافتی آزاده بر مزاج اقرار :
کمرکسسته ، پراکنده کوشهٔ دستار .

زواللی ، عالمه بك شانقانه آلدانیور ؛
حیاتی بیتمه‌یه‌جك بر دم شغف صانیور .

بوتون هوس ، هوس و ابتلا ، غرام و أمل ؛
زمانىنك یدلهونده منقلب ، مغفل .

ناصل قیروب چیقه‌جق مشربنجه بر حلقه
قابیلمامق نه‌قدر کوچ اوسیل أذواقه !

بو کون بو قصر مفرح ، یارین او باغ صفا ؛
مسیره‌لر ، اوقدر خوش بهانه‌لر . . . مثلا

آچك شو پرده‌یی : بر بز مکاه نوشا نوش ،
منادمین طرب ، سربسر شطارت پوش .

کنار بحره قورولمش جسیم بر أیوان ؛
اوکنده روحفزا بر حدیقهٔ ریان .

کولر عکوس ترنمله سقف زرکاری ،
قلوبه نشئه دوکر سلسبیل دواری ؛

کزر طیور أمل سایه‌کاه تارنده ،
چراغلر دولاشیر صحن لاله‌زارنده .

سکونلی بر کیجه‌نك افق نائمنده قمر ،
بو نشوه‌زار بهشتی‌یه عرض حسرت ایدر ؛

آغاجلرك آراسندن نکاه رشك أثری ،
قوشوب اوپر متبسم ، کشاده سینه‌لری .

بو یانده هاله نما تللی پوللو بر جولان ،
او بر پری طربدرکه رقص ایچنده نهان ؛

اوتر شو یانده نغمپرورانك أك کوزه‌لی ،
دوداقلرنده ندیمك او کونکی بر غزلی .

کولر ، شاقیر ، باغیرر ، آغلار ، آه وواه أیلر
خروش وجد ایله هپ دفلر ، عودلر ، نیلر .

رحیقلر صونولور جوهرین قدحلرله ،
امیدلر ویریلیر عشوهٔ مکررله .

سوزوك نظرلره مستانه دیدهلر مفتون ،
بر ابتسامی همان قارشیلار بر آه درون .

دونر بو عالمك اوستنده ، پرشمیم خیال ،
حوالهٔ رعشه ویرن بر نسیم حار وصال .

پیاله ، لاله ، سبو ، نکته ، خنده ، هپ قاریشیق ؛
بولور اوکنده هوس محفل امیدی آچیق .

تصادم ایلیهرك موجه موجه حسیات ،
بو جوششك بوغولور اورتهسنده فکر حیات !

ندیم ، او بریکی دمسازه همدم خرم ،
چکوب وسادهیی قیلمش کلاه کوشهیی خم .

قیریق دوکوك دم اورور محرمانه سودادن ،
میان بزمهده بر حرف شوخ آثار آرادن .

ظریف بر سوزی ، بر نوشکفته مضمونی ،
یرندن اویناتیر ایوان خنده مشحونی . . .

ندیمك ایشته لقای حیات فانیسنی ؛
ندیم ، او شعریمزك چهرهٔ جوانیسی ! . .

توفیق فکرت

سنه ١١٤٠

نوبهار وصلتك باصسين ديو ايلك آينه
بوسه‌دن پاپوش كيديردم اونزمين پاينه
قصر سعد آباد كلزار همايونساينه
أيلدم مهتابى هم دعوت دوكون آلاينه

تاكه سير ايتسين فلك اول شوخ چوزمش كاكلى
بر ألنده جام آتشفامه قلب ايتمش كلى
ليل ايچنده آه ايدركن نوبهارك بلبلى
أيلدم مهتابى هم دعوت دوكون آلاينه

أى كمال ايام كوردم مسلك شوخانه‌ده
نشوه ويردم جوششمدن دور احمد خانه‌ده
دهردن بركام آلوب برشب بوماتمخانه‌ده
أيلدم مهتابى هم دعوت دوكون آلاينه

يحيى كمال

شرقى

فرقى يوق برجنت آبادك بوكون ويرانه‌دن ،
شيمدى مدخللر قارا كلق ، باغچه‌لر تنها نه‌دن ؟
كيزلى بر بو يو كسه‌ليركن صوك قبريق پيمانه‌دن ،
كچمش آهو كوزلو ساقيلر بو ماتمخانه‌دن !

سوسلو يوللر ، طرحلر بيك هيكل فغفور ايله ؛
آچمەدن بركون نهالستانده كللر سور ايله ؛
الده بر سيمين قدح ، اومزونده بر سمور ايله ،
كچمش آهو كوزلو ساقيلر بو ماتمخانەدن !.

فاروق نافذ

نديم

حياتى، بعض فكرلرى . — نديم، « ١١٠٠ » تاريخى صيرالرنده استانبولده دوغدى ؛ رامز تذكرەسنه كوره باباسى محمد افندى مدرسەدى ؛ دده‌سى مصلح‌الدين افندى صدر روم اولمشدى ؛ كنديسنك برشعرنده :

فخر ايكن اجدادمه اول آستانك خدمتى
حضرت سلطان ابوالفتحك زماندن برى

بيتنى اوقويورز؛ دها بعض وثيقەلرك شهادتيلەده ثابتدر : نديم، عصرلرجه علمه ياقين ياشامش، أيجه يوكسك برعائله ايچنده يەتيشمش. اوزمانه كوره معلوماتى كافيدر: پك أيى فارسى بيليور؛ ديوانندە بولسانله يازلمش اون بش غزل، اون يدى رباعى صايدم؛ نثرى مدحه لايقدر؛ عربجەدن ترجمه ايتديكى « صحائف الاخبار » ك مقدمه ومدح يرلرى برآز كوستريشلى، پارلاق كورونور؛ يوقسه چوق دفعه سويلر كبى ساده يازار ؛ حتى اكثريا سجعسزدر .

مدرس ، قاضى اولمقله برابر سر آزاد ياشامش بر آدمه بكزەيور ؛ اثرلرنده حياتك آجى اضطرابلرى حس ايدلمز؛ نشئەليدر؛ اطرافنه قيدسز، ذكى ، مستهزى كوزلرله باقار؛ فقط يوكسك علمى دوشونجەلرەده آشنادر؛ طبيعته وقوفزك درجەسنه مراق ايدر .

بوكونك بيله موضوعيدر : حياتدن نه بيليورز ؟ اوقرارينى ويريور ؛ فكرنجه هيچ كيمسەنك فضله ادعايه حقى اولەماز :

زمين وآسمانى ، مهر وماهى بيلمەدك كچدك ؛
كشى اوز نفسنى برخوشجه بيلمك جانه منتدر !
ارسطولر، فلاطونلر كه نامن ياد ايدرلر خلق ،
بودر ظنم كه اونلر دخى محروم بصيرتدر .
قتى چوق ديكلەدم بن اول كروهك سوزلرين ، آخر
شونى فهم أيلەدم كيم جملەسى مدهوش حيرتدر !

اثرلرينك اوصافى . — اولجه شهيد على پاشايى نفعينك دولغون آهنكنه اوزەنرك مدح

ایچمشدی ؛ صوکره نوشهرلی داماد ابراهیم پاشانك ذوقنه، جاذبه‌لی نورینه پروانه اولدی. او وقت نفوذلی وزیر کاشانه‌لرنده مست وآسوده یاشانان بر دوردی ؛ ندیم، ادبیاتمزك تاریخنه روحلرده‌کی هیجانی طاشیران چاپقین نشئه‌لر دوکدی. شعر، بیلیورسکز، طاتلی رعشه‌لر دویه‌بیلن، قلبنده مشعله یانان، اینجه کوکللی، یوکسك آدملرك ایشیدر؛ صنعتك الك کوزه‌للرینی هرکس آکلایاماز؛ بناءً علیه، بالخاصه بزده باشقه سببلرکده انضمامیله، بوتون وطنداشلرك اعصابنی صارصان بر شاعر یوقدر؛ ندیمه‌ده ملتك هر نوع حسلرینی احتراصله قاورامش، هر نسلك تکمیل افرادینه اهتزاز واستغراق توزیع ایتمش برآدم دینه‌مز؛ فقط اوزمانکی حیاتك برجبهه‌سنی یازیلرنده بولیورز: اساساً قاراکلق روحلی بر صنعتکار حسی ویرمکدن اوزاقدر؛ سیاه اسراره تحمل ایتمه‌یور؛ کوکلرك سیسلری ایچنه کومولمز؛ ده‌رینلکنده یالچین اوچوروملر یوقدر؛ شیخ غالبی، حامد بکی هیچ آکدیرماز؛ دویغوسی، خیالی برر شفاف توله بکزر؛ اطرافنده بولدیغی چیپلاق حقیقتی شعرلرینك اینجه اورتوسیله آچیق کوستر؛ طبیعیلکه، حیاتك مادیلکنه میلی چوقدر؛

ایران زمینه تحفه‌مز اولسون بو نو غزل
ایر کورسون اصفهانه ستانبول دیارینی

دیمکده حقلیدر؛ کوزه‌ل پای تختمزك او زمانکی نشئه‌سنی دیواننده حالا جانلی، تیزه‌ك حسلری اوزونده، برانسان حظیله تاریخه طاشیور بولورز.

روحنده‌کی حرمان وتحسر آتشیله یانان فضولی‌یه بکنزمه‌یور؛ تحسسلرنده، مخیله‌سنده شطرت جلنکی واردر؛ مزمن حسرت اذالرینه یابانجی قالمق ایچون دوغمشدی ؛ پرواسز یاشامقدن نصیبنی آله‌جقدی . . .

بعض شاعرلر، آغیر باشلی اولور؛ تجربه‌لرندن برحکمت درسی چیقارمق ایستر؛ نصیحتلرویرر؛ سوزلرنده فکر وعلم کثافتی بولنور. ندیمه کوره شعری بو قیافتله طانیه‌مایز؛ آز اول کوردیکمز: راغب پاشانك منظومه‌لری، حقیقتی آکلامش، یاشلی بعض کامللرك لسانه یاقیشیر؛ ندیم، بو نوعه یاقین ده‌کلدر؛ حیاتده جفایه مغلوب اوله‌رق یاشاماز؛ فکرنجه اوزون حسرتلی ایکیلتیلر بوشدر؛ ئولوم اندیشه‌لریله بدبخت اولمق آغیر حتی معناسز برشیئدر؛ هرجائیلکلر ایچنده :

بر نیم نشئه صای بو جهانك بهارینی
بر ساغر کشیده‌یه طوت لاله زارینی

دیبورکن اکلنجه‌یه، ذوقه، هپ خنده‌یه طالبدر ؛ فانیلکه محکوم بر عمرك نه‌یه، هسانکی أله تحملی اوله‌بیلیر؟ بوکونه استقبالك شطارتلرینی بیله قاتمق عقلیجه بر ایشدر؛ ذاتاً اونده‌کی :

شوق تمام، وعدهٔ فردایی دیکله‌مز؛
رشك آکاکه جهانده بوکون بولدی یارینی !

مع‌مافیه قلبنده‌کی آیریلق آتشی، کوزلرنده‌کی ألم بخارینك ایجیلرینی صیجاق حسلر ایچنده صاقلایان «فضولی» یی دویویور؛ بو ایکیلین شاعره نظیره‌لری وار. «نفی» یی آکلامشدر؛ مثنویده، منظوم حکایه‌جیلکده، حقسز اوله‌رق، «عطایی» یی بکه‌نیر، خصوصی بعض وزنلرله دردر سطرلق قطعه‌لر یازیلیر؛ بونلرك اسمی «رباعی» در؛ فکرنجه الك أییلرینی «خالق» حاضرلامشدر؛

مدح ایدییورکن بو شاعری « عنقا کبی » اوچـوریور؛ غزلده باقی ویحیی طرفداریدر ؛ کندینه متواضع برحجاب آلتنده « شاعر نازك طبیعت » دییور ؛

کلك عیارك عجب نارفته راه آچدی ندیم
خانهٔ اندیشه‌دن گلزار استعداده‌دك

بیتی چوق دوغرودر .

شیمدی‌یه قدر برچوق نمونه اوقودیکز: ادبیاتمزده عمومیتله ایکی‌دورلو وزن وار: عروض، هجا وزنی. دیوان دینن شعر مجموعه‌لری هپ برنجی‌شکلده یازلمشدر؛ اسکی‌بویوك صنعتکارلرك الهامنه واسطه اودر؛ ندیمك هجا وزنیله‌ده اوفاق برمنظومه‌سنی بیلیورز .

ابراهیم پاشا، « ۱۱٤۳ » ده قانلی بر فاجعه‌یله آرتق حیاتدن چکیلیور ؛ لاله دوریله برابر ندیمك‌ده عمری ایچون صوك مرحله بو تاریخ اولمشدر . . .

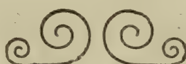

مصطفی پاشانك جوابی

بر دفعه کتخدا خاتون ایچون بش‌یوز چکی اودون فرمان اولونوب معظمات‌اموره اشتغال سببی ایله تأخیر اولونمش؛ برگون وزیر دیوانده امور مهمه گورورکن عادتدن ایکی‌ساعت مقدم وزیره خبرگلوب دیوانی بوزدیروب ایچرو دعوت ایتدیلر . واردقده « کتخدا خاتونه فرمان ایتدیکم اودون بو وقته‌دك نیچون ویرلمه‌دی » دیوب عتاب بویوردقلرنده « پادشاهم ، تنبیه ایده‌لم ، ویرلسین » دیو جواب ویردکدن‌صوکره خطاب گستاخانه ایدوب « پادشاهم ، بن سنك وزیرکم ؛ دیوانی بوزدیروب بو مقوله جزئی مصلحت ایچون بنی چاغردرسك ؛ بش یوز چکی اودون اون بش بیك آقچه ایدر ؛ بو قدر شیء خسیس ایچون بنی گتوردوب امور مهمه‌یی تعویق ایتدیررسز؛ بکا رعیت و خزینه و سرحدلر احوالنی صورملی‌سز» دیو پرده‌بیرون کلمات ایله پادشاهی مغبر أیلدی.
ناقل حکایه حسین افندی، که وزیرك محرم اسراری ایدی ، بو حکایه‌یی ایشیتدکده عقلی باشندن گیدوب واروب شیخ‌الاسلام یحیی افندی‌یه شکایت وعرض ماجرا ایتدکده یحیی افندی همان گوزلرین آچوب اللرین قالدیروب « بره زنهار صاقینسین ؛ پادشاهلره بویله سوز سویلنمز ؛ اول امور عظیمه دیدیکی مصلحتلر هپ گوریلور ، اولور ، بیتر ؛ همان آنلره لازم اولان پادشاه عالمپناه نطق شریفلرینه امتثالدر؛ ایشته امور معظمه پادشاهك تنبیه‌بویوردیغی معنادر؛ بونه بی‌معنی ایشدر؟ بزدن‌اوغلمزه سلام أیله! زنهار بوگونه خشونت

ودلال ایتمه‌سینلر و پادشاه ایله بومعامله‌دن حذر ایتسینلر» دیدی. حسین افندی برتقریب ایله کلوب مفتی افندینك شلامنی تبلیغ ایدوب نصیحتنی سویلدی. جوابنده «بی آدم، بر منصب ایچون کذب و مدارایی ارتکاب ایتمك بکا کوج کلیر؛ بنم سعیم کندی دولتی ایچوندر؛ هرکس بر طرفدن سوز سویله‌یوب تحریك غضب ایده‌جك نفاقه باشلادیلر؛ قنغی برینك مرادی اوزره مدارا ایده‌یم؟ بویله حیاتدن موت دخی یکدر» دیوب مقتضای مشربندن رجوع ایتمه‌دی.

نعیما

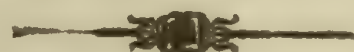
نعیما

نعیما افندی (١٠٦٥ ـ ١١٢٨) حلبده دوغدی. یکرمی‌سکز یاشنده استانبوله ایلك کلدیکی زمان یاشادیغی عصرك علمی حیاتی یاقیندن کورمشدی؛ ادبی ذوقی واردی؛ نثریمزك جزیانلرینه مؤثر اوله‌جق قابلیتله مجهزدی؛ سعدالدین، عالی، پچوی ابراهیم افندیلرك الندن آلدیغی تاریخه شخصی تمایللرینی قاتدی؛ آلتی جلد اوله‌رق باصیلان اثرینك پك‌چوق صحیفه‌لرنده جانلی تصویرلرینی اوقویورز. نوکسی، ویسی افاده‌لرینك اینجه‌لکنی، اونلرك بوتون سجعلی موبوکئیف اسلوبنی، اوزاق مناسبتلرله باغلانان استعاره‌لری بیلیوردی؛ مع مافیه تاریخده صنعی بلاغت کوسترمکدن زیاده حادثه‌لره بکی، تیتره‌ك بر وضوح ویرمك ایسته‌دی: یالکز رسمی حیاتك دونوق، مادی، یاپمه چهره‌سنی چیزمکده فائده آرامادی؛ یازیلری اکثریا پچویده اولدیغی کبی، حی اوندن زیاده ذی‌حیات، آچیق رنکلی، کوچوك جمله‌لرله سوسلودر.

محاکمه‌لرنده اصابت ایدیبور؛ کمانکش قره‌مصطفی پاشا کبی وزیرلرك پادشاهه سویلدیکی سوزلری تنقیده متمایل کورونویورکن بیله بکندیکنی حس ایدیبورز؛ دماغی سیاه تعصبله کیرلی، حقسزلغی آکلامقدن عاجز ده‌کلدر؛ قاضی زاده‌لیلرك افراط ایچنده، بلکه ریاکار، سطحی دوشونجه‌لی، فنا فعالیتلرینی حقیق، حیاتی یوکسه‌کدن کورور دیندار، متفکر بر عالم کبی شدتله تنقید ایتدی.

عصرینك ضعفنه، قدرتنه وارث اولمشدی: منجمله قاعده‌لرینی بیلیوردی؛ رملده‌کی موفقیتنه کندی کبی اینانان وزیرلر واردی؛ ادبیاتك مادی شکلنه حاکمدی؛ برچوق منظومه یازمشدی؛ بونکله برابر استقباله یالکز قیمتلی ناثر برمورخ صفتیله کچیوردی؛ شعرده‌کی نظم اینجه‌لکلرینه، صنعته مؤثر، طاتلی هیجانلره آشنا، فضله متحسس برمحرر ده‌کلدر.

رسمی حیاتنده عمجه زاده حسین پاشانك مکتوبجیلغنه قدر یوکسه‌لمشدی؛ صوك دوری فلاکت ایچنده کچدی؛ استانبولدن آتیلمش، کوچوك برمأمور صفتیله موره‌ده وفات ایتدی . . .

غزل

یاره وارسین پیك نالەم آه وزارم سویلەسین
رخم خونپاش درونم انکسارم سویلەسین
چاکچاك سینه ویرسین موجهٔ غمدن خبر
آب چشمم کریهٔ بی اختیارم سویلەسین
غنجه کولسون کل آچلسین جوی فریاد أیلەسین
سن دور ای بلبل بر آز کلشنده یارم سویلەسین
ارزوی وصل ایله شب زندەدار اولدقلرم
کریهٔ حسرتله چشمم انتظارم سویلەسین
بنده یوق قدرت ادایه حرف شوقی نابیا
خامهٔ رنکین صریر بی‌قرارم سویلەسین

نابی

وزنی : فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
یاره وارسین پیك نالەم آه وزارم سویلەسین

شکلی : برنجی بیت ایله هر چفت عددلی مصراع ، عین قافیەده اولدیغی ایچون غزل طرزینه موافقدر ؛ معناسی قولای آکلاشیلیر : آیریلق کونلرندەکی فریادی ، کندی الملرینی ؛ ایچنك صیزلایان آجیلغی ، کوکلنك قیرلدیغی سویلەسین ؛ کوکسنك ییرتیلشی غم دالغەلرینی ؛ کوزلرینك یاشی اختیارسز آغلاییشنی آکلاتسین ؛ غنجه کولسون ؛ کل آچیلسین ؛ ایرماقلر ایکلەسین ؛ فقط بلبل آرتق بر آز کلشنده صوصسون . هجرانلرینه تسلی دییه شیمدی یارینی دیکلەمکه احتیاجی وار ؛ وصال اشتیاقیله اویومادیغی کیجەلر ، حسرتله آغلایەرق اوزون انتظارلرندن بحث ایتسین ؛ آرزولرینی سویلەمکه قدرتی یوقدر ؛ شیمدی حسلرینی رنکلی ، کوزەل سسلرله شعر هجوملرندن قرارسز قالان تیترەك قلمی آکلاتمالی‌در .

فکرمجه نابی ، ادبی قاعدەلره ، لسانه حاکم بر استاددی ؛ هپ قوتلی یازیپوردی ؛ زماننده معتبر اولان اسکی عنعنەلرك تمثالیدی ؛ صنعتده فکر آدمی ، ذهنی قابلیق

حائز بر محرر کبی یاشایوردی ؛ حسلری ، یوکسک درجه‌لی حرارتله قایناما‌دی ؛ خیالی انکینلره دوغرو کنیشلیه‌مزدی؛ بویوك شاعرلره قیاساً متوازندی؛ فضولی کبی کوزه‌للك هجرانی دویه‌رق صارصیلمادی ؛ نفعی قدر کور ، پرواسز هایقیره‌مایوردی . اثرلری هپ آچیق ، منقح ، طبیعی یازلمش‌در ؛ فکری ، حساسیتی ، خیالی قوللاندیغی کلمه‌لره اویویور ؛ هیچ خطا حس ایدلمز ؛ فقط آهنکنك طاشقین بول نغمه‌لرله دالغه دالغه کوپوکلنه‌رك سرپیلدیکنه مثال آزدر .

غزل

آدم اسیر دست مشیت دکلیدر
عالم زبون پنجهٔ قدرت دکلیدر
بو پرده‌نك درونته باق اضطرابی قو
هر محنتك وراسی مسرت دکلیدر
محتاج رزق خالق ایکن سربسر جهان
مخلوقدن نیاز مذلت دکلیدر
بذل حیات راه محبتده عاشقه
تکلیف اولنجه جانته منت دکلیدر
یوق کرچه صدمهٔ ستمکدن کریزمز
اما که دست نازکه زحمت دکلیدر
هپ سنمی کامیاب اوله‌جقسك زمانه‌ده
ای تنك چشم کار بنوبت دکلیدر
نابی زبان نطقم ایدن خامهٔ مجاز
مشاطهٔ عروس حقیقت دکلیدر

نابی

وزنی : مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
شکلنی ، معناسنی ایضاح ایدیکز ؛ ادبی قیمتی حقنده فکریکز نه‌در ؟

نابی

حیاتی . - نابی ، « ١٠٥٢ » تاریخنده « اورفه » ده دوغدی ؛ مصاحب مصطفی پاشانك مکتوبجیلغنده ، کتخدالغنده بولندی ؛ مکه‌یی ، مدینه‌یی زیارتندن صوکره « تحفة الحرمین » ی یازدی ؛ عودتنده استانبولده چوق قاله‌مادی ؛ حلبه گیتدی ؛

وطن ، شهر دلارای رها ؛ وقت تحریر مقرم شهبا

دیه‌سندن‌ده آکلایورز ؛ « خیریهٔ نابی » یی حلبده یازمش . . بالطه‌جی محمد پاشانك دعوتیله‌وفاتندن آزاول استانبوله دونمشدی ؛ « ١١٢٤ » تاریخنده اختیار، اطرافنك حرمتنه مظهر برشاعر تأثیری براقه‌رق استانبولده وفات ایتدی ؛ قره‌جه احمد قبرستاننده مسکینلر تکیه‌سی جوارنده ، یاکلیش کتابه‌لی ، خراب برمزار آلتنده یاتیور .

یازیلرینك اوصافی . — اثرلرنده عصبی ، عجله‌جی برنوهوسلکدن اوزاق، یاشلانمش، وقارلی ، آغیر براستادك اعتدالی وتوازنی وار ؛ ذکاسی ، کور ، طاشقین بر موسیقی ایله روحلری آهنکنك آرقه‌سندن سوروکله‌مز ؛ خلجانلی قلبلردن زیاده متفکر دماغلره خطاب ایدر . سیکیرلی ، کندی هیجانلری ایچنده خیرپالانه‌رق صیزلایان برشاعر ده‌کلدر؛ دیواننده خلقتك انکین أبدیلکنه دوغرو طنان بر سسله هایقیرمایور ؛ منشأتی کلفتلی ؛ معناسی کوچ آرانیر کلمه وافاده‌لرله یوکلو ، سجعلی یازلمشدر ؛ منظومه‌لرنده لسانه ، وزنه شدتله حاکم ومؤثر کورونور ؛

کتابلرله مدارسده بحث ایدر طلاب
کتاب « جلد » ی آنکیچون « جدل » بوزونتوسیدر .

کبی سوز اویونجاقلرینی اهمال ایتمز ؛ حسلرینك حدودی قولای چیزیله بیلیر ؛ غریب ، مصطلح کلمه‌لرك لزومسز قوللانیلمه‌سنه طرفدار اوله‌ماز :

دیوان غزل نسخهٔ قاموس ده‌کلدر

مصراعی بردستورقوتنده قبول ایدلمکه لایقدر. شیخ غالب، نابی‌یی کره‌مزك آلچاق طبقه‌لرنده اوچان برقوشه بکزه‌تیر ؛ دقت ایدیلیرسه بزجه‌ده بلکه داللرینك چیچکی آزدر ؛ صوك بهارك قدرتسزلکی کیزله‌نه‌مز . لکن اختیارلرکبی سوزلرنده‌کی حکمت، اوزلو ودواملی تجربه‌لردن کچمشدر؛ سلیس وحکیمانه یازار :

منشأت دهرده هرلفظ برمعنایه‌در ،
بزده بوانشای کونك تازه برمضمونی‌یز !.

مصراعی ذوقنك برمثالیدر .

عصرینك علمی جریانلرینی بیلیر ؛ « خیریه » اسملی کتابی ، یاشادیغی دورك دوغرو افکاریله دولودر ؛ اساساً بر نصیحت کتابنه بکزر ؛ صنعت کوزه‌للکلری ایچون ده‌کل ، فکرنده‌کی تلقیلره کوره تحلیل اولنمالیدر ؛ فرانسز مستشرقلرندن « پاوه دوقورته‌ی » بواثری ، اوزمانه عائد بر وثیقه دیه ، ترجمه‌سیله برابر نشر ایتمشدر .

کتاب ، برمعتاد جناب حقه، حضرت پیغمبر ذیشانه حرمتله، نیاز وتضرعله باشلار. اوغلنك

اسلامه جاندن باغلانمه‌سنی توصیه ایدر ؛ نمازك ، اوروجك ، حجك ، زكاتك قیمتنی آكلاتیر ؛ علمه ، هرشیئه قارشی یوكسكدن ، كنیش نظرلی بر وقوف ایله باقمق طرفداریدر :

عارف اول زاهدخشك اولمه صاقین همت ایت تا اوله‌سك اهل یقین

دییور. استانبولك شرفنه قانعدر؛ فقط كوزه‌للكنه‌روحنده‌كی مجرانله آشنا چیقه‌مایور؛ تصویر ایدییوركن آنجق « بهشت آسا » ، « معمورهٔ غمفرسا » دییه‌بیلیر ؛ طشره‌لرك فكراً سفالتنی كوردیكی ایچون پك متأثردر :

قالمامش شیمدی هله ذره قدر طشره یرلرده معارفدن اثر
اولدی ارباب معارف نایاب دوشدی پیغولهٔ نسیانه كتاب

حرصدن ، طمع امللرندن اوغلنی قورتارمق ایسته‌یور :

أیلمه كیمسه‌یه عرض حاجت اولمه خمكشتهٔ بارمنت
صاحب حرص وطمع رسوادر كیمیای شرف استغنادر

دییور ؛ هزلی ، مزاحه عائد تمایللری مؤاخذه ایتمشدر ؛ استهزالرك آره‌مزده‌كی مناسبتی اخلال ایده‌جكنی سویلیور :

آبدار اولسه لطیفه خوشدر لیك برسمتی یانار آتشدر

لطف وكرمده شرف آرایور ؛ اخلاقك صاف قالمه‌سنده‌كی فائده‌یی چوق تجربه ایتمشدر .

سكا حسن ادب وحسن سلوك ایدر احراری ضروری مملوك

علم تنجیم ایله اوغراشمقده بر مزیت بولماز ؛ نفاقی، تزویری حقارتله قارشیلار؛ زواللی خلقه خدمت ایتمك ایستر :

لعنت اول دولته كیم اوله‌غدا اشك چشم فقرا صبح ومسا . . .

اجتماعی حیاتك فنا دغدغه‌لرندن اجتناب ایتمك لزومنه قانعدر ؛ بونده افراطه واریر؛ شوفكری قولای مؤاخذه ایدیله‌بیلیر :

آدمه لازم اولان راحتدر قودیسینلر سكا بی‌همتدر . .

بوعلی‌العاده حكملرندن باشقه بسیط بعض اخلاق قاعده‌لری‌ده وار :

مرد اولان كذبه تنزل ایتمز ذلت كذبه تحمل ایتمز . .

شعری یالكز كوزه‌ل، مادی فائده‌لردن‌مستغنی، كوكلی‌طاتلی‌اوریرمه‌لرله اوقشایان دلبر هیجانلرك بر نوعی كبی قبول ایدنجه بو دورلو نصیحتلرك ادبی قیمتی آزالیر ؛ لكن ینه فكره ، اخلاقه عائد قدرتی حرمتله تلقی‌یه لایق اولور .

ریانك دشمنیدر :

بر ایكی حرف تصوف قاپمش كندویی پیر طریقت یاپمش

دیمكده چوق حقلیدر؛ ولی قیافتنده‌كی حیله‌جی آدملردن نفرت دویور :

كوره ایصمارلاماجه رؤیالر كوستره مقصدینه ایمالر
أولیا دییه صاقین آلدانما ساخته وضعنی كرجك صانما

بیتلری صنعت تهیجلرندن اوزاق، قیمتلی نصیحتنامه‌لردر . كوزه‌ل شعرلری سومك ، تقدیر ایتمك احتیاجلرینی حس أیدییور :

سخنان شعرای اسلاف ... ایدر آیینهٔ قلبی شفاف

دیه‌سنده ادبی تلقیلرینك مثالنی بولیورز. تورکجه‌ده الکچوق باقی ایله نفعی‌یی بکه‌نیور؛ سوزك متین اولمه‌سنه طرفداردر ؛ فارسی ادبیاتنی بیلیور ؛ شاعر « صائب » ك یازدیغی اثرلر حقنده مخابره‌لری وار .

شعرده حکمت بولنمه‌سنی ایسته‌یور؛ منظومه‌لرك مألی، فکرنجه، ارشاده مدار اولملیدر ؛ تشبیهه، استعاره‌یه، جناسه، ایهامه، توریه‌یه میلنی اعتراف ایدر؛ شاعرك خصوصی، ممتاز برمسلك اطرافنده یورومه‌سنی بحق لازم وفائده‌لی بولور. اسکیمش سوزلره فکراً تحمل ایتمك ایسته‌مز ؛ بر چوق یرده اصرار ایله تکرار ایتدیکنی کوریورز :

سویلمه شعری تهی معنادن ... آغکی چکمه بالقسز مادن

قوقوسز لاله‌یه بکزر اوسخن ... که اوله لفظی تهی معنادن

اداره وسیاستده شریعته اعتنانی توصیه ایدییور :

شرعسز اولمق ایله ضبط امور ... اختلالات امور ایتدی ظهور !

قاضیلق کوچ ومسئولیتلی بر ایشدر ؛ اوغلنك حاکم اولمه‌سنی ایسته‌مه‌یور ؛ چونکه چوق نمونه‌لری وار :

خادم شرع ایکن اما که قضات ... ایتمز ایتدکاری ظلمی حشرات !

کوریورسکز : مطالعه‌لری چوق دوغرودر ؛ شعره نفوذینی سز تقدیر ایدیکز؛ اساساً ألمزده آرتق ، کافی درجه‌ده مقایسه عناصری حاصل اولمشدر ؛ نابی‌یی ، ندیمله ، شیخ غالبله قارشیلاشدیریکز .

« خیر آباد » ینی ، « تحفه » سنی ، « ذیل نابی » سنی ، « منشأت » نی ، « تحفة الحرمین » نی بو کتاب سلسله‌سنك اصل (تاریخ ادبیات) قسمنده آیریجه تحلیل ایدلمش بوله‌جقسکز . . .

بر قصیده‌سندن

نه شادمانیٔ بزم وصال یار قالیر
نه ذوق صحبت ساقیٔ کلعذار قالیر
خم فلك کبی بر کون اولور بو کوچه تهی
نه پیر باده فروش ونه باده خوار قالیر
مثال مغبچه وپیرمی بو مجلسده
زمان اولور نه جوان ونه اختیار قالیر
بوزار شرابنی سیل فنا بو مصطبه‌نك
نه رنك نشوه نه آلایش خمار قالیر

فنا بولور صفحات عدم پذیر وجود
نه مست باده نه مخمور هوشیار قالیر
بو سورکاه فنایه کلیر او دکلو کسل
که‌ساز زهره‌ده برکون کسسته تار قالیر
اولور مصیقل خاکستر فنا برکون
نه ژنك آینهٔ دل نه انکسار قالیر
قونان کوچر بو سرای سپنج فانیدن
بو تابخانه‌ده برکون خرابه‌زار قالیر
متاع دولته آلدانما که بو کشورده
هزار خواجه غریب دیار ودار قالیر
اولورسه هر بری صاحب دفینهٔ قارون
ینه متاعی بو مخزنده مستعار قالیر

نائلی

بر قصیده‌سندن

بهار ایردی ینه دوشدی لطافت کلستان اوزره
ینه اولدی زمینك لطفی غالب آسمان اوزره
ینه هر لاله بر شمع معنبر یاقدی دودندن
سحاب عنبر افشان اولدی پیدا بوستان اوزره
ینه چیقدی بیاضه نقشی هر سرو کل اندامك
صارلدی یاسمن شاخ نهال ارغوان اوزره
چکلسه نوله یاران صفا سیر چمنزاره
صلایه باشلادی مرغ چمن سرو چمان اوزره
خرد مفتون اولور نقش بهار وورونق باغه
نظر حیران قالیر آثار صنع مستعان اوزره

جهان آرایش ازهار گلزار ایله نازنده
زمین فیض لطافتله سپهره امتنان اوزره
نسیم اول‌دکلو جانبخش وحیات افزا که هر دمده
دم عیسی ایله دعوای بحث وامتحان اوزره
صبا گرد گلستانیله وارسه باغ رضوانه
عبیر افشان اولور پیراهن حور جنان اوزره
یا رضوان بحثله گلسه تماشای گلستانه
گوروب ترجیح ایدر باغ بهشت جاودان اوزره
یاراشدی اول قدر موج مسلسل آبه کیم ویرمز
او حسنی زلف پرخم سینهٔ سیمینبران اوزره
ایدر شاه بهارك درهم بی‌سکه سن جاری
دوکر ازهار بادامی صبا آب روان اوزره
دیزلدی قطرهٔ شبنم سراپا برك سوسنده
قطار جوهر معنی کبی تیغ زبان اوزره
دکل شبنم شرار آه بلبلدرکه چیقدقجه
دوشر کسب رطوبتله هوادن گلستان اوزره
دونر بر حافظ محفل نشین نغمه پردازه
سر آغاز نوا ایتدکجه بلبل آشیان اوزره
فراز گلبن پرژاله‌دن گل گوسترر رویی
شه عالم کبی تخت مرصع نردبان اوزره

وزنی :

مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن
بهار ایردی	ینه دوشدی	لطافت گل	ستان اوزره

اسکی ادبیاتمزده عروضه عیناً توافق ایتمه‌سنی تأمین ایچون تورکجه کلمه‌لرك عربی، فارسی هجالرده اولدیغی کبی اوزادیله‌رق اوقونمه‌سی جائز گورولمشدی؛ بوسببله «ایردی»

« دوشدی » کلمه‌لرنده‌کی صوك هجالر قونوشیورکن قبول ایتدیکمز شکلدن زیاده چکیلمك ایجاب ایدر .

شکلی : قصیده . . چونکه ایلك بیتی ایله هرجفت عددلی مصراع مقفی، تك سطرلر قافیه‌سز ، منظومه‌نك اصلی اون بش بیتدن فضله ، موضوعی پادشاهك مدحنه عائد ؛ انتخاب ایتدیکمز قسم اصل قصیده‌نك مقدمه‌سیدر ؛ اسمنه تشبیب یاخود نسیب دینیر ؛ بوراده‌کی صوك بیت کریزگاهدر ؛ بووسیله‌ایله اصل مقصدینه، پادشاهی مدح ایتمکه کچیور.

شعرك معناسی قولای آکلاشیلیر : بهار کلدی ؛ کلستان ینه کوزه‌لله‌شدی ؛ یرك لطفی کوکلرك احسانلرینه غالب اولدی ؛ هرلاله عنبرلی مشعله یاقدی ؛ بونك بخارندن باغچه‌ده اینجه، دلبر قوقولو سربن طاتلی بولوت سایه‌سی وار ؛ تازه‌لر ، بیاض قماشلر ایچنده سیرانه چیقیور : ارغوان داللرنده یاسمندن صارماشیق کوریپورم ؛ هرکس چمن صفاسنه قوشیور ؛ قوشلر، خرامان، فدانلرده صلایه، وجدایله اوتوشمکه باشلادی ؛ عقل ، بهارك نقشنه ، باغلرك تازه‌لکنه مفتوندر ؛ هرفکر، حقك صنعتنه حیرت ایدییور ؛ جهان، چیچکلرك سوسلریله نازلانیر ؛ یر ، کوکلره منت چکه‌مز ؛ خفیف اسن روزکار، حیات فیضانیله کوپوریپور ؛ شیمدی عیسانك نفسلرنده‌کی احیاقدرتنه فائقدر ؛ صبای کلستان توزلریله جنته کونده‌ریکز ؛ حوریلرك قافتانلرینه اك کوزه‌ل عطریاتی نقش ایدر ؛ جنت محافظنی کلستان سیرینه چیقاریکز ، آرتق کندی باغچه‌لرینك کوزه‌للکنی بکنه‌مز ؛ مسلسل دالغه‌لرك تماشاسنی کوموش سینه‌لره دوکولن داغنیق صاچلرك آقیشنده بوله‌مایز ؛ هرطرفده بهارك سلطنتنده‌کی شعشعه حس ایدیلیر ؛ بادم چیچکلری قرارسز آقان صولره دوکولمشدر ؛ یاپراقلره هپ شبنم قطره‌لری دیزلدی ؛ تماشاسنده شعر تسلسللرنده‌کی طاتلی مناظری بولیورم ؛ باغچه‌ده پاریلدایان اینجیلره شبنم دییه‌مه‌یز ؛ بلبلك چیلغین، آجی اشتیاق افسانه‌لرنده چاقان شراره‌لر رطوبتدن اریپور ؛ بلبلی یوواسنده مترنم کورونجه محفلده الٓهی ، نغمه‌کار حافظی خاطرلایورم . . . شبنمله دولو کل فدانی اوستنده‌کی غنچه‌لر ، مرصع مردیونلی تختنده وقار ایله دوران جهانکیر پادشاه کبی سلطنتلی آچیلیور .

لاله چیچکنی خیالاً موجود عنبرلی شمعه‌یه بکزه‌تیور ؛ بر تشبیه وار ؛ وجه‌شبهی، تشبیه اداتی ذکر ایدلمه‌مش ؛ یالکز مشبه‌ایله مشبه‌بهك بولنمه‌سنه‌باقه‌رق تشبیه بلیغ دیه‌لی‌یز. اوچنجی بیتك عیناً معناسی : « کل اندامل سروی بیاض بر خلعتله کوروندی ؛ یاسمن ارغوان دالنه صارلدی » بو ایکی جمله آراسنده آچیق بر واسطه بولیورز ، حقیقتده کل

اندامی سروی یوقدر ؛ بو ترکیب ایله تازه ، پنبه وجودلی ، یوکسک بویلو کوزه‌للری قصد ایدییور ؛ کل وسروی مشبه‌به ـ مستعارمنه اوله‌رق قوللانیلمشدر ؛ کوزه‌للره بز انتقال ایدییورز ؛ عباره‌ده بر استعارهٔ مصرحه واردر . بیاض نقشی یاسمنه ؛ سرو کل اندامی ارغوان دالنه بکزه‌تیور ، بوصورتله‌ده بر تشبیه مرکب یاپمشدر ؛ دردنجی بیته‌کی چمله چمان کلمه‌لری همان عین حرفلردن مرکبدر ؛ تلفظده بر برینه پک یاقیندر ؛ بویله ظاهراً بکزه‌یوب‌ده معنالری آیری اولان کلمه‌لرك بر آراده قوللانیلمه‌سندن متولد شکله «جناس» دینیر .

یدنجی بیتده خفیف اسن روزکارك دائما «حیاتبخش وحیات افزا» اولدیغنی سویله‌یور ؛ حضرت عیسانك نفسیله بحثه ، امتحانه کیره‌بیله‌جکنی ادعا ایتمکله قصد ایتدیکی معنایی آکلایورز ! قیشین آغاجلر ، چمنلر قورومش کورینیوردی ؛ ئولو کبی ایدیلر ؛ بهارده اسمکه باشلایان خفیف روزکارله هرشیٔ جانلانیور ؛ حضرت عیسانك ئولولره بویله حیات ویردیکنه عائده بر معجزه واردر ؛ نسیمی دم عیسایه بکزه‌تمك ایچون بر رابطه ، بروجه شبه بولمق کوچ ده‌کلدر .

سکزنجی بیته‌کی مبالغه‌یی آکلایورسکز : صبا روزکاری توزیله جنته کیتسه حوریلرك کوملکنه عنبر صاچار ؛ بوتصورك تحققی عادةً ممکن ده‌کلدر . لکن « غلو » دییه‌مه‌یز ؛ چونکه سوزی شرطه ، برنوع محاله تعلیق ایدییور . .

اوتنجی بیتده بر تشبیه مرکب وار : «صویه مسلسل دالغه‌لر چوق یاقیشدی» دییور ؛ بو ، بیاض کوکسلره دوکونن بوکلوم بوکلوم صاچلره مقابل قوللانیلمشدر .

اون برنجی بیتده بهاری پادشاهه بکزه‌تیور ؛ خفیف اسن روزکار ، بادم چیچکلرینی آقان صویه دوکمشدر ؛ رنکی ، بر آزده شکلی بکزه‌دیکی ایچون بیاض چیچکلری ضرب ایدلمه‌مش کوموشه تشبیه ایدییور . .

اون ایکنجی بیته‌کی مشابهتی آکلایورسکز : « قیلیج قدر کسکین دیل اوزرنده جوهره بکزه‌ین معنی قطاره‌لری صیره‌لاندیغی کبی صوسام یاپراغنه‌ده شبنم قطره‌لری دیزیلدی . . » بوعباره‌یی تشبیهلرینه کوره سز تحلیل ایدیکز .

اون اوچنجی بیتده ، اولجه اعتراف ایتدیکی حالده صیره صیره دوران قطره‌لرك شبنم اولدیغنی سویله‌مکدن واز کچیور ؛ بوکا «رجوع» دییورز ؛ چیچکلر اوستنه دیزیلن چیکلری کوکلره یوکسه‌له‌رك « کسب رطوبتله » هوادن کلستانه دوکولن «آه بلبل» دییه دوشونمك نادر بر خیالدر ؛ کوزه‌ل دینه‌بیلیر .

اون دردنجی بیتده‌کی تشبیه آچیقدر؛ یوواده اوتن بلبلی محفلده اوقویان حافظه بکنزه‌تیور؛ صوك ایکی مصراعده چیکلرله دولو کل فدانننك اوست طرفنده کولومسه‌ین غنجه‌یی مرصع مردیوه‌نلی تختنه اوطوزان پادشاهه تشبیه ایتمشدر؛ رکنلرینی کوسترمك قولایدر؛ دوشونکز . . .

برقصیده‌سندن

بهار ایردی ینه باغه دوشندی نطع ژنکاری
ینه سلطان کل ایتدی مشرف تخت کلزاری
ینه باد صبا افتان وخیزان ایردی کلزاره
دم عیسی وش احیا ایلدی ازهار واشجاری
لطافتدن زمین فرش منقش اولدی عکسیله
مرصع سایبان ایدنجه چرخ ابر کهرباری
ایریشدی پرتو فیض بهار آینهٔ چرخه
عجبمی شیمدی اولسه ژنك ابرتیره‌دن عاری
دکلدر لاله یر یر ظاهر اولدی آندن آتشلر
زمانه طوتدی چرخ آفتابه تیغ کهساری
دولوب کرداب بحر خونه هر کل لاله زار ایچره
دولاشدیرمقده کشتیٔ قرار بلبل زاری
نسیم اول دکلونازك طرح ایدر آب اوزره امواجی
که‌لوح سیمه استاد ایده‌من اویله قلمکاری
صانیر تمغای زرنیدر کورن بر مائی خاراده
میان آبه دوشمش عکس خورشید پرانواری
پر ایتدی بوی کل شویله دل پرخون بلبلده
که اولدی جسمی رشك نافهٔ اهوی تاتاری
آچلدقجه کوربنور مهر آلی خسرو عشقك

برات شوق بلبلدر دكلدر غنچه طوماری
چراغك حسننی انكار ایدنلر روز روشنده
سمنزار ایچره كورسونلر فروغ شمع كلناری
دونر كلمیخ بیمه جابجا زرین سبز اوزره
دوكولدكچه كل زرد اوستنه بادامك ازهاری
قونوب چنك ایدیجك بلبل نهال كلبن سبزی
كوموش تلدن دیزر ابر بهاری آكا اوتاری
كوروب دود درونن حلقه حلقه بلبل زارك
هوادن اوكره نیر مرغان كلشن علم ادواری
حباب وكف دكل مستانه رفتار ایته‌دن جویك
دوشوب باشندن اولمشدر پریشان تاج و دستاری

وزنی : مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن
شكلی : قصیده . . نیچون ؟

نظمك اسكی قیافتی ایچندن اصل شعری دویمق كوچدر ؛ بو منظومه‌یی قیصه‌جه نثره تحویل ایدییورم: بهار كلدی؛ هر یره منقش خالی دوشندی؛ كل، ینه شرفله باغچه‌نك سلطانی اولدی ؛ خفیف اسن روزكاری كلزار ایچنده كوروكز ؛ چیچكلر ، آغاجلر یكی حیاته اویانیور ؛ یر ، جواهر صاچان بولوتك چكدیكی كولكه‌لك آلتنده لطافتدن ایشله‌نمشدر ؛ بهارك فیضنده‌كی ضیا ، كائناتی سوسله‌یور ؛ ظلمتدن آزاده كچن حیاتمزده شیمدی سعادت وار ؛ آچیق لاله مناظری كونشده‌كی شعشعه ایله پاریلدایان قیلیج حسنی ویرییور ؛ چیچكلر ایچنده هر كل ، قان دریاسنك كردابی كبی قیزیل دهشته مستغرقدر ؛ بلبل ، یانیق فریادیله كمیسنه ساحل آرایور ؛ طاتلی ، خفیف روزكارك ده‌كزده‌كی تمیز ، قیریشان دالغه‌جقلرینه باقكز ؛ هیچ بر استاد ، كوموش صفحه‌لره بویله نقش ایشله‌یه‌مز ؛ كونشك ده‌كزه عكس ایدن التماعی قارشیمده هیجانله تیتره‌یور؛ كویا خاره‌لی بر قماش اوستنده بر آلتون دامغه وار . بلبلك قانایان كوكلی یئنه كل عطری ایچنده یوزییور ؛ بو طاتلی قوقوده آهونك آجی حسرتلرینی دویویورم ؛ سلطان عشقك اشتیاقی هجرانله ایشیدیلیر ؛ غنچه‌ده بلبلك شیدا محبتنه عائد اوزون امتیاز براتی وار؛ تمیز آچیق بر كونده پاریلدایان مشعله‌نك

کوزەللکنی انکارایدن بیاض منظره صفوتی آراسنده یانان قرمزی نار چیچکلرینه باقسین؛ صاری کللره لکەسز بادم بهاری دوکولیور؛ چهرەلری سوسلەین اوفاق آلتون تویلو ایچنه کوموشدن کلین پوللری ایشلەنیور؛ صانیرم؛ بلبل کل دالنده فریاده باشلاینجه بهار بولوتلری، ترانەلرینه سیمین تل دیزیور؛ آغلایان بلبلك حلقەلانەرق یاییلان تحسری اوتەکی قوشلره موسیقی نغمەلرینی اوکرەتیور؛ ایرماقلرك مستانه آقیشندەکی حبەلری، کوپوکلری پریشان تاجه ودستاره بکزەتیوردم . . .

مجازی، تشبیهی، تابع اولدیغی دیکر قاعدەلری ایچون دوشونکز: بهار کلنجه باغه خالی دوشەنمەسنه احتمال وارمی؟ بو امکانسزلق کلمەلرك لغت معناسیله قبولنه مانع برقرینەدر؛ خالی، چمندن، چیچکدن عبارت چایرلق دیمك اولەجق، بونی خالی‌یه بکزەتیور، مشبەبه ــ مستعارمنه موجوددر؛ مشبه ــ مستعارله حذف ایدلمشدر؛ اوحالده [نطع ژنکاری] استعارهٔ مصرحه اولور. [سلطان کل] ایله [تخت کلزار] برر ترکیب اضافیٔ تشبیهی در؛ وجه‌شبه وادات تشبیه یوقدر؛ تشبیه بلیغ دینیر.

ایکنجی بیتده [باد صبا] یه دوشمه قالقمه اسناد ایدیلیور؛ بو فکرده شخصی، انسانلرده اولدیغی کبی حرکت ایدن برروح وار؛ مستعارمنه حذف ایدلمش دیمك اولەبیلیر، استعارهٔ مکنیەدر؛ دوشونکز؛ باد صبانك «دم عیسی» یه بکزەتیلدیکی قولای تقدیر ایدیلیر؛ احیا ایتمك وجه‌شبه، «وش» کبی معناسنه ادات تشبیه؛ اوحالده بیتده برتشبیه مفصلك بوتون رکنلری کوستریلەبیلیر.

اوچنجی بیتدن آکلادیغمز معنی شودر: کوك، جوهر یاغدیران بولوتدن بك سوسلو ئورولمش برکولکەلك چکنجه یرسمانك عکسیله کوزەل نقشلی بر دوشك اولدی.. یر، آکلاشیلیور، دوشکه بکزەتیلمش؛ برتشبیه.. بولوتك حقیقتده جوهر یاغدیرمەسی قابل دەکلدر؛ یاغمورك حاصل ایتدیکی برکتدن صوکره پاره، آلتون کبی قیمتلی معدن تداوکی ممکن اولەبیلیر؛ بناءً علیه نتیجەیی تقدیم ایدییور؛ بو تلقی‌یه کوره جوهر، تشبیه رابطەسندن باشقه بر مناسبتله موضوع بولندیغی معنانك خارجنده قوللانیلمشدر؛ مجاز مرسل اولور؛ مع مافیه یاغموری قیمتندن دولایی جوهره بکزەتمەنك‌ده امکانی واردر؛ بو فکره نظراً علی‌العاده بر تشبیه کبی آکلاشیلمق‌ده قابلدر؛ حقیقتده یر، سمانك عکسیله کوزەل نقشلی بردوشك اولماز؛ مبالغه ایدییور.

دردنجی بیتی اك سطحی معناسیله نثره تحویل ایدنجه «بهارك برکتی، نوری کوکلری

طوتدی؛ سمانك سیاه، بولانیق بولوت پاسندن آزاده قالمسنه حیرت ایدیلیرمی؟» دیمك لازم‌در؛ دوشونکز: «پرتوفیض بهار»، «آینهٔ چرخ» ترکیبلری هپ لغت معناسنه موافقمی قوللانیلمشدر؟

بشنجی بیتده‌کی تشبیهلری بوکونکی ذوقه موافق ده‌کلدر؛ لاله‌یی آتشه بکزه‌تیور؛ پك أیی.. صوکره‌ده بوکا زمانه‌نك چرخ کبی ده‌کیرمی کونشه قارشی طوتدیغی، داغلره مخصوص قیلیچ دییور؛ ذوقه وارمق ایچون نفعی‌نك یکیچری اردوسندن کوکلنه‌دوکولن ظفر احتراصلرنده‌کی هیجانی دوشونمك «لازم‌در؛ لاله‌ده بیله آتش، بالخاصه قیلیچ قدرتی کورمکه باشقه چاره یوقدر.

آلتنجی بیتك معناسی آچیقدر: «لاله‌زار ایچنده آچیلان هر کل، قان دریاسنك کردابنه دوندی؛ متهیج بلبل کمیسنی بو تهلکه‌لی یرلرده دولاشدیرییور» قرمزی کللرك چوق بولندیغی یری قان دریاسنه بکزتمشدر؛ شیمدی بومبالغه‌ده ذوق آرامق کوچدر؛ «کشتیٔ قرار بلبل» ترکیبنی اختیار ایتمه‌سنده‌کی معنانی کرداب، کشتی، بحر کلمه‌لرندن مرکب برمراعات نظیر یاخود تناسب یاپمق ایسته‌مسیله‌ده ایضاح ایده‌بیلیرز.

یدنجی بیتده مرکب برتشبیه وار: خفیف اسن روزکار، صویك سینه‌سنده دالغه‌لری اوقدر نازك قیوریملرله سوسله‌یورکه هیچ بر صنعتکار، کوموش لوحه‌یه بونسبتده کوزه‌ل قلمکارلق ایشلیه‌مز؛ نسیم ایله استاد، صویك سطحیله کوموش لوحه، دالغه‌لرله قلمکارلق آراسندکی تشبیهه مستند اولان تقابلی آکلایورسکز. سکزنجی بیت‌ایله ده‌کزه دها فضله روح ویرییور: ده‌کزده کونشك عکسنی کوره‌ن، مائی‌رنکك بوتون آناتی آره‌سنده یانار دونر کبی ده‌کیشن برقماشده آلتون دامغه تماشاسندن متولد ذوقی دویار. صوبی مائی قماشه، کونشك عکسنی «تمغای زرین»ه بکزه‌تدیکنی ایضاحه احتیاج یوقدر!

طقوزنجی بیتده قیمتی آز بر مبالغه ذوقی وار؛ «آهوی تاتار»ك عطری، غبطه حسی دویار: کلك قوقوسی، بلبلك قانله دولو کوکلنده اویله ده‌ریندن یرایتمش. اوننجی بیتك معناسی احتمال‌که ایلك نظرده کوچ آکلاشیلیر: کللر آچیلدقده عشق سلطاننك پنبه مهری کورینور؛ بلبلك شوقنه برات ویرلمشدر؛ بوکا غنچه یاپراقلری دینه‌مز، «خسرو عشق»ی بر خیال صایه‌بیلیرز، کله‌برات دیمك تشبیهی دوشونمکدن متولددر!

اون برنجی بیتی مرکب بر تشبیه ایله ایضاح ایده‌بیلیرز: آچیق پارلاق کونده

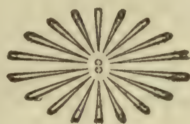
مشعله‌نك كوزه‌للكنی انكار ايدنلر ، ياسمنلكده مومه بكزه‌ين نار چيچكنك ضياسنی كورسونلر ؛ فكرلرندن واز كچرلر ؛ آچيق پارلاق كون ياسمنلك ايله ، شعله نارچيچكی ايله قارشيلاشديريله‌رق مركب برتشبيه وجوده كتيرلمشدر ؛ ذوقه تحكم ايديله‌مز؛ بكه‌نوب بكه‌نمه‌مك سزه عائددر .

اون ايكنجی بيتی آكلامق ايچون دوشونمك ايجاب ايدر : صاری كللره بادم چيچكلری دوكوليور ؛ بو منظره ، چهره‌ده‌كی آلتون رنكلی آيوا تويلرينه ديزيلن كوموشدن كلين پوللرينه بكزر ؛ اسكی ادبياتمزده اوزاق مناسبتلردن غريب خياللرله استفاده ايدييورلردی ؛ ايكی مصراعده بولديغمز تشبيه مركبی قولايجه طبيعته موافق بر مخيله‌محصولی صايمق كوچدر .

اون اوچنجی بيتی ايضاح ايتمك ايچون‌ده برآزدوشونكز: بلبل يشيل كل‌دالنی‌چنك [آلت موسيقيه‌سی] اتخاذ ايده‌رك فريادە باشلايجه بهار بولوتی چنكك كيريشلرينی كوموش تلدن ديزر ؛ بو خيالی آكلامق قولای ده‌كلدر : اولجه شبنملرك بولوتدن دوكولديكنه عائد ياكليش بر تلقی واردی؛ چيكلرك حصولی او اسكی فرضيه ايله ايضاح ايدييور ؛ چنكك كوموش تلدن كيريشلری شبنم ايله ايضاح ايدلمك لازمدر .

اون دردنجی بيتی فنك بوكونكی نظريه‌سنه‌بيله‌موافق بوليورز. بلبلك كوكلی‌يانيور؛ فريادلريله ايچندن يوكسه‌لن دومانی‌حلقه حلقه يايبليور؛ كلستانك ديكر قوشلری‌موسيقيده معتبر بر بحث‌اولان علم ادواری،هواده مركزلری بر، دائره‌لركبی كنيشله‌ين تونملرندن اوكره‌نه‌جك.. مصراعلرك مجازی معنالرينی سز دوشونكز .

صوك بيت كريزكاهدر؛ نفعی بو ايكی سطرله شيخ‌الاسلام افنديك مدحنه‌باشلايور؛ معناسی آچيقدر؛ سريع ، هيجانله آقان صوده حبه‌لر، كوپوكلر حاصل اوليور، صانيرز؛ ياكليش! اونلر ايرماغك مستانه رفتار ايتديكی‌ايچون باشندن دوشمش برر تاج‌و دستاردر؛ بو ادعاده‌كی معقوليتی ياخود كوزه‌للكی سز تقدير ايديكز . . .

جنك

صفلر دوزوب هجوم ایدیجك خیل دشمنه،
دهشتله آسمان وزمین پرفغان اولور .
صارصلدیغنجه زلزلهٔ حمله‌دن زمین،
آشوب رستخیز وقیامت عیان اولور .
کردسپهده شعلهٔ شمشیر تابدار
کویا سحاب تیره‌ده برق جهان اولور .
اوقلر، سهام قوس قضادن نشان ویرر؛
پیکان تیر ایسه اجل ناکهان اولور .
اوج هواده صیت چکاچاك تیغدن
آواز رعد وصاعقه ره‌کم کنان اولور .
هرحمله‌ده هجوم دلیران نیزه‌دار،
خیل عدویه اول قدر آفت رسان اولور
کیم تنلرنده راه مسامات سربسر
سوراخ ماه ومهره ربای سنان اولور .
کاهی میان صفده دورور کندی تیغ وش
کاهی میانشکاف صف دشمنان اولور .

نفعی

نفعی

بر یاغیز چهره؛ چاتلمش ایکی خنجر قاشلر؛
ینه خنجر کبی کسکین ایکی معنالی نظر . . .
یاد علویسی خیالمده بوسیمایی طاشیر،
نجه نفعی‌یه بوسیمای مهابت یاراشیر .

طبعی صهبا کبی جوش آورمینای مقال ،
فکری عنقا کبی بالا رو أطباق خیال .
آچیلیر غنچهٔ الهامی لب حارنده ،
برق اورور شعلهٔ اندیشه‌سی انظارنده .
آتشین جربزه بر ناطقه آسا کوزلر ،
جذبهٔ روح شغفدارینی تقریر أیلر .
کورنور ، صفحهٔ أمواجه دوشن لمعه کبی ،
آلننك چین بلندنده اوروح عصبی .
باشقه‌در فیض هنر کلك فسونسازنده ،
جانلانیر ، وجده کلیر سوز لب اعجازنده .
دویولور قعر بیاننده صدای آهن ،
ضرب ششپرله چیقان قعقعه مغفرلردن .
عکس آوازهٔ هیجا کبی أیلر اظهار
بر دەرین غلغله نظمنده خروش أفکار .
صانکه برمعرکه ، برمعرکهٔ جوشا جوش :
صیت ولوال وغا ، ولولهٔ جنك جیوش .
سربسر رعد هیاهای ولهزای صفوف ،
سو بسو برق چکاچاك شررناك سیوف .
حملهٔ صفشکن جانفکن پیل دمان ،
صولت کرز کران ، ضربت شمشیر وسنان .
کوس ونقاره هم آهنك غریو هجمات ،
کوپورور هرکوشه‌دن دمدمهٔ دیوممات .
نعره‌لر، مشته‌زن طبل صماخ کردون؛
صدمه‌لر ، زلزله‌لر خدشه‌رس قلب منون .
آتیلیر هریانه بیك رخش صواعق پیرو ،
کرد خشیتله دولار کنبد وارونهٔ جو . . .
اووخ .. أی معجز أدا شاعر شایسته غرور ،

ایکلیور نای بیانکده نوای منصور .
آکلامازلر اوتهور ، اوشکایات نیچون
دخل ایدنلر سکا فریاد مباهاتك ایچون .
صیغمامش صدر پلنکانه‌که قلب شیرك ،
یته‌مش قدرتکه شهرت عالمکیرك ،
اویله ، بر نهر معظم کبی جوش ایتمشسك ؛
فقط أیواه ، چوراق یرده آقوب کیتمشسك !
سکا بر باشقه زمین ، باشقه زمان لازمدی ؛
سکا بر عالم لاهوت نشان لازمدی .

توفیق فکرت

نفعینك هیجانلی ، طنان موسیقی ایله‌دولو ، آغیر ، انکینلره دوغرو قدرتلی هایقیریشلرینی بوشعردن کوزه‌ل بر آهنك ایچنده هنوز کیمسه آکلاته‌مادی ؛ [۳۰۸] تاریخنده وفات ایدن حقی بك کبی اسکی ادبی ذوقه تابع شاعرلر نفعی‌یی شکلاً تقلید ایتمشلردی ؛ اسلوبلرنده استقلال یوقدی ؛ اسکی الهاملردن آیریله‌مایورلردی ؛ طبیعتی ، شعری خصوصی برجهه‌دن شخصی برباقیشله کورمکدن عاجزدیلر ؛ چهره‌لری نفعینك قویو کولکه‌سنه قاریشیوردی . ادبیاتمزده ممتاز هیجانلرینك مستقل ایزلری یوقدر ؛ نفعی دیوانی الده ایکن اونلری اوقومغه کیمسه قاتلانمایور ؛ فکرت بك ، نفعینك قصیده‌لرینه سرپیلن آهنکی روحنه محراق قدرتی ویرمك صورتیله دها یوکسك بر شعر حالنده کوسترمشدر . کندی ذوقندن ، تلقیلرندن‌ده آیرلمایور ؛ اسیر ده‌کلدر ؛ نفعینك اسلوبنه ، کور موسیقیسنه تحکم ایدییور ؛ معناسنی ، تصورلرنده‌کی قدرتی آکلامق ایچون دقتلی اوقویکز . . .

نفعی

حیاتی . — عمر نفعی ، ارضرومك « حسن قلعه » شهرنده دوغمش ؛ عائله‌سی حقنده پك آز معلومات وار ؛ پدری قریم خانلرینك خدمتنه کیرمش ؛ غالبا ادبی‌ذوق‌ایله شعرلرده یازییورمش [۱]

[۱] « سهام قضا » ده نفعینك کندی باباسی حقنده فنا ، چرکین برهجویی اوقودم ؛ پدرینك شاعرلکنه ، حتی اوزاق بر احتمال ایله بلکه موسیقی بیلدیکنه شو بیتلردن انتقال ایدییورم :

کندی برنجی سلطان احمد دورنده استانبوله کلمش ؛ یازدیغی جوشقون ، طنطنه‌لی قصیده‌لردن آکلایورز : او زمانه قدر اسلوبی، افاده‌سی تشکل ایتمش ؛ ایران ادبیاتنك شعر هیجانلرینی طاشقین بر کوکلله دویمش؛ ماضینك بوتون عنعنه‌لرینی بیلیور. مملکتك مالیه امورینی کورن آمرلرك معیتنده معدن مقاطعه‌جیلغنده بولنیورمش ؛ برقاچ کره عزل ایدلمش ؛ صدر اعظم محمد پاشانك علیهنده یازدیغی قابا، آغیر برهجونده فنا طالعندن لعنتله شکایت ایدیور :

اوچنجی دفعه‌در بو حق بلاسین ویره ملعونك
که یوق‌یره بنی عزل ایتدی اولمشکن ثناخوانی

اطرافنده‌کی آدملر ایچون لسانی زهرلی برخنجر کبی آجی ومؤثر اولدیغی آکلاشیلیور؛ بعضی بویوك مجلسلرده برچوق‌ذواتك اخلاقنی، حیثیتی یارالایان متجاوزانه شعرلرینك، ایچنده غیظ‌وحدت صاقلی برر اکلنجه دیه دیکلندیکنه واقفز .

هجوه دائر . — حقیقتده وجدانلره عصیان حق ویرن، عقل سلیمی ییقان ، معقول، طاتلی ذوقلری کیرله‌تن هر شیٔ، « هجو » ك حدودی ایچنه کیرن برر موضوع دیمکدر؛ انسانلرك کولونج، فنا، چرکین ایشلری اولور ؛ حدینی بیلمز کیمسه‌لر واردر؛ مسکین، تربیه اصالتندن محروم ایکن مغرور بر پرنس وقاری طاقینیرلر؛ یوزلرنده، فکرلرنده هرشیٔ ساخته‌در . هجو، اکثریا بو نوع آقصایان اخلاقلی آداملری خیرپالار؛ ییلان کبی یرلرده سورونن آلچاق ریا کارلرك زهرینی کوستر؛ حقسز تجاوزلره قارشی پرواسز برآینه طوتار؛ بعضاً مدح ایدیور کیبدر : قدیفه‌لر ایچنده کیزلی برآووج ایکنه اولور؛ بعضاً پك سیاه برکینه بکزر؛ انسانك ایشیدلمه‌سنده غریب بر قورقو دویه‌بیله‌جکی فنا ضعفلرینی عادی افشاآتده بولنه‌رق اطرافه یایار ؛ بعض روحلرك ایکرنج خسته‌لقلرینه عفو ایتمه‌ین براستهزا ایله کولنلرچوغالیر؛ بو، حقیقتده فنا برایشدر : اخلاقه اویماز؛ مع‌مافیه هجوك عادلانه اولدیغی جهتلرده واردر؛ قانونك تطبیقاتی ، جزا تعیینی خارجنده قالان جرملره آجی، آغیر برسیلله(سیلی)ایندیرر. اوفاق اخطارلریله اخلاق مؤیده‌لکی کورر؛ بزی غفلتدن‌اویاندیرر؛عالمه‌قارشی کولونج بر حالده قالمق کوچ بر شیئدر؛ او نوع یازیلر، انتباهه، توازن حصولنه یارار . حیاتده بولدیغمز أییلك، دوغرولق کافی دەکلدر ؛ بعض مجرملر وار ؛ قوتلی بر پنجه ایله قهر ایدلمه‌لری معصوملر ایچون تسلی برینه کچر ؛ حمك اصالتنی خیرپالایان سفیل روحلرك ایکننه‌له‌نمه‌سی عدالته خدمتدر؛ قلبلری غیظ ایله، بایاغیلقله چیکنه‌ینلرك جرأتلرینی، سیکیرلرینی صارصمق لازمدر .

بعض منظره‌لره عائد کوکلزده اینجه، دلبرحسلر دوغار؛ مثلا غروبدن صوکره قویوماتیلکلرده یانان تك برییلدیز کوزه‌ل کورونور ؛ بهارك تازه‌لکنی أمك، ایچمك ایسته‌رز؛ ایصسز کیجه‌لرده

نم زوکورتلك ایله اللرم طاش آلتنده
مزخرفاتی او در وکهر صاتار خانه
بن اضطراب ایله بونده سماعه کیرمه‌ده اول
دو بیت اوقور نغماتیله دف حالار خانه
. . . ایکی قصیده قومشدی اکا بری جر ایچون
آنکله دولدی ینه شهر ایچنده هر خانه
پدر بو مصراعی خود کندی سویله‌مشدی بیلیر
مناره اوستنه لقلق چیقار یاپار خانه

کوکلرك بیاض، آلتون صاریسی ایشیقلری طاتلی طاتلی تیترەشیر؛ انکین بردەکز، روحه یکی افقلر آچار. شاعرك بوموضوعلری هیجانله ترنم ایتمەسنه هرکس طرفداردر؛ لکن حیاته بر وجهلی، بر رنکلی عادی برکره دینەمز؛ خلقتك بوده فیرطنەلرایچنده هایقیران سیاه کیجەلری اولور؛ طالعسز بر سرسری کبی کستاخ ثروتلر اورتەسنده آچ قالان بیچارەلر، صاغیر بر خلق اوکنده، هجرانله ایکیلدەر؛ حقسز بر حکمله زندانلرده اون سنه چوروین بر عمرك، کمیریلن بر ناموسك فریادی واردر؛ قیرلمش وقارك انتقامی زور منع ایدیلیر. او حالده بو نوع موضوعلرك طاشقین شعرلی قاصیرغەلر کبی اعصابی سوروکلەیەبیلەجکی انکار ایدیلەمز.

دیمك که هجولر، بعضاً قور کبی یانار؛ نیشترلر کبی کسکین، آجی یارالرآچەبیلیر؛ حتی هجوملرنده مرحمت لرزەسی بولنماز، انصافسز برانتقامله هرشیئی ییقار؛ ادبی نوعك ساده، جوشقون هرقسمنه کیرر.. یعنی هجوده، حقلی، حقسز اخلاق اندیشەلری خارجنده بر صنعتدر.

ثولومی. — نفعی، دائما شاعر یاخود ذکی برمتفکر قالسەیدی تقدیر اولنمەسی منع ایدیلەمزدی؛ فقط او، کوزەللك، ادبی نزاهت خارجنه چیقمشدی؛ قابا تجاوزلرده بولنیوردی. بو نوع اثرلرنده یالکز کلمەلری، افادەسی دەکل خیاللری، حسلری‌ده چرکین حتی مبتذلدی.

معمافیه، اساس اعتباریله، بویوك یارادلمش بر آدامدی؛ منظومەلرنده شخصیلکنی محافظه ایدیبوردی؛ اطرافندەکیلرك غبطنه قربان کیتدی؛ او وقتك رجالی ایچون بر آز مسامحه لازمدی: بهارده چیچکلر آچیلیر، قیشین قار یاغار، کلك ایکنەلری اینجیتیر؛ هر شیٔ دوغار، ثولور؛ بونلره قیزلماز؛ چونکه طبیعی شیئلردر؛ هله نفعی کبی وطنه شرف اولەجق مزیتلرله مجهز اولوب‌ده آزاده بعضاً یالکز سوزلرینی برسلاح کبی قوللانان بویوك شاعرلری فدایه حقمز یوقدر.

حال بوکه بایرام پاشا ایچون یازدیغی بر هجو اوزرینه، امان ویرلەدن باب عالی اودونلغنده بوغدیرلمشدر [١٠٤٤].

اثرلرینك اوصافی. — بر شاعرك اوزرنده، یاشادیغی عصرك آز چوق تأثیری، ایزلری حس ایدیلیر؛ بر تاریخك بول‌صولرله طاشقین آقان‌نهره بکزەین قهرمانلق دورلری هان‌قورویەماز؛ «عطالت»، قانونی، اجتماعی حیات ایچون‌ده، امرواقع اولەرق، دوغرودر. نفعی، برعصر صوکره یتیشدیکی‌حالده یاووزسلطان‌سلیمله برزمانده، عین‌روحده یاشامش‌برشاعرکبی داغ یاماجلری‌اوستندن یوکسك تپەلره دوغرو برحملەده سوزولن قارتالله بکزر؛ شعری، کوکلندەکی طاشقین هیجانلری ترنم‌ایتمك دەکل، هایقیرمق‌ایچون سیکیرلرینك مدهش‌قدرتی جوشار؛ کوکلردن بوشانغه‌حاضرلانان صاغناقلی یاغمور دورەسنده اطرافمزده چاقان شمشکلرله برابر اوغولدایان کوك کورولتولری کبی الهاملرینك جوشقونلغی واردر؛ بزم اسکی، محتشم، دمیر یکیچری اردولریمزك داراتە، غروره مستغرق بر اصیل اوغلی کبیدر؛ زره ایچنده انکینلره قوشان‌آقینجی قهرمانلرینی‌آکدیرر؛ اقتدارندن أمین، عجزه، رقابته، هله استخفافلره هجوم‌ایچون حاضر، خود پرست برآدامدر؛ عادتا شیمدی‌بیله یانمزده قابا دایی وقاریله دائما یوکسکدن سویلەمکده ذوق آرایور کبیدر.

معمافیه عجم شاعرلرینك نفوذینه تابعدی؛ کندینك فارسی شعرلری چوقدر؛ حتی بو لسانله یازلمش بر دیوانی‌وار؛ بزم‌آرامزده ماضیسی نهایت «باقی» اولەبیلیر. فضله قورومليدر؛ ذکاسنی، شاعرلکنی مدح ایدیبورکن قدرتنه حدود چیزمز؛ مزاجنك پرواسزلغی، هرکسه تفوق ادعالری

كلمه‌لرينه كچمشـدر؛ اونلرى‌ده نفعينك قابارمش كوكسندن چيقان صيحه‌لر كبى شيشـكين ودعوالى بولورز؛ سوزلرى، حقيقةً چارپيشان قيليجلرك چاتيرديسنه بكزر .

غرورينك، نثره تحويل ايده‌رك، بر قاچ مثالنى كوسـتريبورم، بونلره آغير، كورولتولو بر موسيقى علاوه ايديكز؛ نفعينك روحندن بر پارچه آكلاشيلمش اولور .

فخريه‌لرندن برنمونه . — سوزلرم، كيزلى ماجرالرك طوپلانديغى، كيزلنديكى كثيف بردوكوم يرى؛ مبارك رحمت آيتنك تسبيح سلسله‌سى .. نظيرى عالمده كورولمه‌ين بر جوهر؛ عادتا عرشك، غيب عالمنك حياته هديه‌سى ! . پادشاه وقاريله بذل ايتديكم احسانلردن هربره بولحصه دوشيور؛ لطفمه لياقت ايچون يوكسه‌لمه‌ينلرك آرتق وارلنى احتمالى دوشونه‌مم .

شعرلرم عالمه أبديلكك فيضيدر؛ قدرمه، قيمتمه واقف اولانلر چوق؛ جوهريمى فضله مدح ايتمم؛ عالمك درياومعدن سرمايه‌سنى بن حاضرلايورم؛ نشيده‌لرم، سطحى وصفلردن مستغنى برالماس.. ذكى، متحسس پاشايانلرك مزراغنه، قيليجنه زينت . . هرمتفكرك قلمنده‌كى ترانه، ديلنده‌كى سوز بنم؛ ذوقنه حرمت ايتمك لازم اولان بندن باشقه كيمسه كورمه‌يورم؛ قضاقيليجنك جواهرينى بن ياپدم؛ دلبرك غبطه‌سنه لايقم، كائناته حاكم بازولره صيغينه‌جق بر حاضرلايورم . سوزلرم محبتسز يوركلره اشتياق افسانه‌لرى ايشلر . كسكين، مؤثر قاشلرك، روحى أسير آلان معطر حزمه‌لرى شعرمدن آقار؛ سينه‌مده آيت‌التماعى كوريورم . قهرمان فكرلرك سلاحى بنده بولنور . خيالم كل باغچه‌سى، كوكل اونك سرآزاد بلبلى، سوزم لطيف‌آقان بر چاغلايان.. ديوانم كيجه؛ قلمم زنجى كوله؛ هر كلمم الك كوزه‌ل كلين! خلقت تفكر ايچون برمعما، سـوزم اوطوزاغك احترامه لايق دانه‌سى ! افكارمك قيمتنى كيمسه انكار ايده‌من؛ هردرلو حسد حضورمده سونر؛ كوز آفتندن انديشه ايتمه‌يورم .

خاك پايمى جهان سورمه كبى قوللانملى، كمال اصفهانينك روحى تجلى ايتمشدر . شعرك فورانله خلقى بوعصرده انكشافه باشلادى. افاده‌مك آهنكنده‌كى نورى كوره‌بيليرسكز. بن ترجمانم، عالمه خلاق معانيدن صـوكره كلمكده هيچ ضرر اوله‌ماز . خيالك قورى قالبنه روح ثانيم؛ نكته فيضانده عالمى آرامام؛ نه‌سويلسه‌م حقك «موسى» يه جوابى اولور ! . . .

قضا مضمونمه تابع كبى نه‌آكلاتسه‌م أكيلير . حالبوكه بوسوزم برامتحان خطابيدر . بكا كشـاف وياخود كرامت صـاحبى ديمه‌يور؛ يالكز سمانك نكته‌لرينى اينجه ذكا ايله آراديغمه شـبهه يوق؛ ذهنمده‌كى بيكده برمعنايى نظم ايتمه‌يورم . ينه برسوزم كيزلى ماورالرك مجموعه‌سنه بكزه‌يور .

خيالى أكرى، فنا حسدجيلره تصادف ايتمه‌يورم . منظومه‌م تيز ذوقى آرايان سـوكيلى يارانك حريمدر . بن‌شعر عالمنك شهنشاهى‌يم؛ افاده‌لرمده پادشاهى قصيده‌مده سلطنت قورمشدر . لسانم، خطيبك كسكين سلاحنه بكزيور . نظم عالمنك آسايش ورفاه نطقنى بن‌سويليورم . قلم، قابليتمك تازه، كوزه‌ل، نطوق ترجمانى‌در .

كوكلم خزينه، قلم اونك حافظ اژدرى؛ سـوزم كيجه‌لرى تنوير ايديور، هركس آخرتك فجرينه قدر سرمست، ماجرالرمله محاط ياشايه‌جق ! عشق عالمنك «رطل كران» نده‌كى نشئه بندن پايبيليور؛ عارف برونده بكزه‌رم؛ كوكلم محبت خراباتى‌در . سوزمده وحدت تجلى ايديور؛ بن هر جانى برعاشقم؛ آخرزمان پيغمبرى ايچون «نعت» سـويليه‌ليدنبرى أمتك آب رويى اولدم، نبوت تختنك پادشـاهنه عائد معزز اوصافك ايضاحندن صوكره، كوكلك حريمنه لايق ياشايورم؛

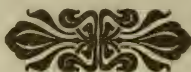
محشره قدر بو مقدس نعتك هيجانله مترنمى قالەجقم. پيغمبرك مزيتلرى، انكين دەكزلر كبى كنيش‌در. قعرندەكى اسرارك دالغيجى بنم؛ فطرتمده موجود قيمتلى طاشلرى تشهير ايديورم؛ مدحنك فيضيله قلم، شعر وحقيقت‌خزينەلرينك آناختارى اولدى. كوكلم هدايت صباحنك مشرقى كبى كوزەللشدى. شيمدى مقدس بر كونشم، شعرمه اولكر يلديزينك اينكلرى داغنيق كردانلغى دينه‌بيلير!

معراجنى اشتياق حرارتلريله سويلسەم «ام هانى» نك قولاغنه الك بويوك وكوزەل جوهردن كوپه اولور؛ معجزاتنه حدود چيزيلەمز؛ ايضاحمك افقندن بيله كنيشدر. بو منظومه‌يى مكاناً پيغمبردن اوزاق يازيورم، لكن هرسوزم مقدس دركاهنك آستانى حضورنده سجده‌يه قاپانيور، نعتى دوشونمكله مسعودم؛ اميدسز ياشايانلره مژده‌اولسون، عرشك مقدس عبادتى سوزلرمله سوسله‌نير؛ وصفنك فيضيله بختيارم. آرتق مسترىح، مسرته مستغرق؛ دعايه باشلايه بيليرم، شعرم رنكارنك بر دلارا داستان اولدى. روحنه يوز بيك سلام ايصالى وظيفه‌مدر.

بويوك برشاعرم، لكن جلال‌الدين روميڭ بنده‌سى كبى ياشايورم. مثنوينك مشكلاتنى اوكرنديكى ايچون شيخ عطارك آياغنه طوپراق اولدم.

كنديمى جواهر تاجرى صانيوزم، قلممدن ألماس صاچيليور، عراق يارانى شعرمى قيصقاندى. بلكه محتشم كاشانى بيله يوكسك شاهقه‌لرمه شيمدى متحسردر. هله سوزده حسانى قبول ايتمه‌ين آرتق اشعارمى تحسينه مجبور اولمشدر. اقرانى بولنميان استادلرى كچدم. كيمى قصيده‌لريمى اوقوينجه حق تسليم ايتدى. حالا كنديلرنده تنقيد صلاحيتى بولانلرك ادعاسنده‌بر دليل كورمه‌يورم، قولاقلرينه دبدبهٔ خاقانى كيرمه‌يور كن نشيده‌لرمك آهنكنى ايشيدنجه آرتق صوصديلر. شيمدى عالمك نادره سنجى، ممتاز شعرلر ناظمى بنم؛ اذعانى اولان بوحقيقتى قبول ايدر. منكر بولنورسه حق‌شناس، أهل نظر بيلديكم آرقداشلرى شاهد طوتارم؛ مع‌مافيه ضلالته باقك: اوقدر سليس اشعاريمه‌قارشى حسدجى‌يى بعضاً حالا خوردانيور بوليورم.

خلاصه. — فخريه‌لرى پك‌آغير آهنكليدر؛ كنديني اوزه‌نەرك مدحه لايق كورر؛ غزللرنده صيچاق حسلى، اينجه تيتره‌ك بعض بيتلر واردر؛ شكلاً قصيده‌لرندەكى قدر لسانه حاكميتى قطعى‌در؛ يالكز فضوليده‌كى يانيقلغى، نديمك قيريلوب دوكولن نشئه‌سنى، هرجائيلكنى آراماييكز؛ كوكلى صيزلايان، مرضى هجرانلرله‌متحسس برشاعر دەكلدر؛ ذوق ايچنده سرمست، جفايه لاقيد، يالكز ترنم ايتمك، اكلنمك انديشه‌لرى آرقه‌سنده قوشان برشاعرده صايلەماز؛ شيخ غالبك «حسن وعشق» نده اولديغى كبى اسرارلى برعالمه كيرمز؛ ديوانده نابينك اختيارلغه ياقيشان حكيمانه‌شخصيلكى يوقدر، آهنكى «باقى» يى خاطرلاتير؛ قصيده‌لرندن كورله‌ين برموسيقى دويولوز؛ بونغمه‌لرده‌بلكه بر آز اطراد واردر؛ هله «سهام قضا» اسملى هجو مجموعه‌سنده، كندى هيجانلرندن بكلەديكمز يوكسك، اوغولتولى آهنكى‌ده بوله‌مايز؛ حساً پك‌چوق بيتلرى باياغيدر؛ هجولرنده وقار واصالت تحسلرى اكثريا افلاس ايتمش بولنور...

« ترکیب بندندن »

واردم سحری طاعت ایچون مسجده ناگاه
کوردم اوتورور حلقه اولوب بر نیجه کمراه
کیرمش کمر وحدته آلمش اله تسبیح
هر بیریسنك ورد زبانی چل وپنجاه
دیدم نه صایارسز نه آلیرسز نه ویررسز
کا صلادلکمزده نه نبی وار نه خودالله
دیدی بری کیم شهرمزك حاکم وقتی
خیر ایتمك ایچون خلقه کلیر مسجده هرگاه
احسانی ده پنجاه و چهلدر فقرایه
صبر أیله که دمدرکله اول میر فلکجاه
کلدکلرنی مسجده بیلدم نه ایچوندر
یوز دوندوروب آندن دیدم ای قوم اولك آگاه
سزدن کیم ایراغ اولدی ایسه حقه یاقیندر
زیرا که ضلالت یولیدر کیتدیککز راه
تحقیق بو کیم هپ ایشکز زرق وریادر
تقلیده سز طاعتکز جمله هبادر
ابنای زمانك طلبی نام و نشاندر
هر بیری تصورده فلان ابن فلاندر
گفتاره کلوب سویلسه‌لر جهل مرکب
زعمنجه ولی هر بری بر قطب زماندر
ارباب خرد ذره قدر معتقد اولماز
اول مرشده کیم معتقد بی خرداندر
تقلید ایله سجاده نشین اولمش اوتورمش
تحقیقده اما خربکسسته عناندر
دیرمش بکا کشف اولدی رموزات حقیقت
والله یالاندر سوزی بالله یالاندر

کندندن ایراغ اول دوشوب آردینه یورولما
اول بی خبرك کیتدیکی یول ظن و کماندر
ای طالب تحقیق اکر وار ایسه درکك
کوش ایت بو سوزی کیم خبر بی خبراندر
زنهار اونودوب بیلدیککی دوشمه عناده
بو پیره یاپیش کیم ایره‌سك سر معاده

ای صاحب قدرت قنی انصاف و مروت
رندان می آشامه نیچون اولمایه رغبت
قسمتلری دیرسك ازلی جور و جفادر
جور اوله نیچون ذوق و صفا اولمایه قسمت
دیرسك که بو کون أیله‌ین یارین ایدر ذوق
چوقمی ایکی کون بنده‌لرك ایلسه عشرت
حاجتلریمز قادر ایکن قیلمغه حاصل
صالمق کرمکدن بزی فردایه نه حاجت
ناچار چکر خلق بو زحمتلری یوقسه
آدم قره طاغ اولسه کوتورمز بوکا طاقت
حالك کیمه آچسه‌ك سکا دیر حکمتی واردر
اولدوردی بزی آه بیلنمزمی بو حکمت
بیهوده دونوب نیلر اوله باشمز اوزره
خلقك بو فلك دیدیکی دولاب مشقت
بیهوده یتر دوندی همان ترکنی قیلسه
کیم عکسنه دور أیله‌مه‌دن یکدی‌ییقلسه

صوفی که ریا ایله ایدر کندینی موصوف
اوقات شریفی اوله تقلید ایله مصروف
منبرده خطیب اوله و محفلده معرف
عار أیله‌مه‌یه اولدیغنه جهلله معروف
آیینهٔ قلبینی کدورت ایده تیره

روشنکر فیض حق ایله اولمایه مکشوف
جان ودلنك مهر ومهی اولمایه پر نور
دائم بری مخسوف اوله آنك بری مکسوف
جمع کتب ایتمکله نه ممکن اوله واقف
اسرار خدایه کاوله اول مرشده موقوف
ذاتنده که آثار کمال اولمایه خردر
یاشال سیه اکتنه کیمش یا یشیل صوف
عالمده که کامل چکه غم ذوق ایده جاهل
یردن کوکه‌دك یوف بکا کردیمز ایسه‌م یوف
چون حق دییه‌نی أیلدیلر ظلمله بردار
باطل سوزه آغاز ایده‌لم بز دخی ناچار
یوف خارینه دهرك کل و کلزارینه هم یوف
اغیارینه یوف یار جفاکارینه هم یوف
هر عیش که موقوف اوله کیفیت خمره
عیاشنه یوف خمرینه خمارینه هم یوف
چون اهل وجودك یری صحرای عدمدر
یوف قافله وقافله سالارینه هم یوف
بی قیمت اولنجه نیده‌لم جاه و جلالی
یوف آنی صاتان دونه خریدارینه هم یوف
عالمده که بنکیلر اوله واقف اسرار
سیرانه یوف آنلرك اسرارینه هم یوف
عارف که اوله مدبر ونادان اوله مقبل
اقبالنه یوف عالمك ادبارینه هم یوف
چرخ فلکك سعدینه ونحسنه صد حیف
کوکبلرینك ثابت وسیارینه هم یوف
چون اوله حرام اهل دله دنیی وعقبا
جهد أیله نه دنیا اوله خاطرده نه عقبا

دنیا طلبیله کیمیسی خلقك امکده
کیمی اوتوروب ذوقله دنیایی ییمکده
یوق دردکه بر چاره ایدر میر و کداده
سن چکدیکك آلامی کرك صاقلا کرك ده
اعیان جهاندن کرم اومما آنی صانما
آثار عطا اوله یا پاشاده یا بکده
مطبخلرینه آج وارانلر دکنك ییر
دربانلری وار کوز قاپیده ال دکنکده
بر دورده کلدك بو فنا عالمه بز کیم
آثار عطا یوق نه بشرده نه ملکده
اغیاره وفادن دم اورور یار جفادن
آدمده وفا اولمایه وار اوله کوپکده
اوج فلکه باصدی قدم جاه ایله جاهل
ارباب کمالك یری یوق زیر فلکده
یارب بزه برار بولونوب همت ایدرمی
یوقسه کونمز بویله فلاکتله کچرمی
ویردك دل وجانیله رضا حکم قضایه
غم چکمه‌یز اوغرارسه‌ق اکر درد وبلایه
قویدق وطنی غربته بو فکر ایله‌چیقدق
کیم رنج سفر باعث اوله عز و غلایه
دور ایله‌مه‌دك بر قومادق بر نیجه ییلدر
اویدق دل دیوانه‌یه دل اویدی هوایه
اولدق نره‌یه واردق ایسه عشقه کرفتار
آلندی کوکل بر صنم ماه‌لقایه
بغداده یولك دوشسه کرای باد سحر خیز
آداب ایله وار خدمت یاران صفایه
«روحی» یی اکر بر صورار ایستر بولنورسه

دیرلرسه بولوشدکمی اوبی برك ونوایه
بو مطلع غرایی اوقو ایسم اول آنده
معلوم اولور احوالمز ارباب وفایه
حالا که بز افتادهٔ خوبان دمشقز
سر حلقهٔ رندان ملا متکش عشقز

روحی

وزنی :

مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن
واردم س حری طاعه ت ایچون مسج ده ناکاه
کوردم او تورور حلقه اولوب بر نی جه کمراه

شکلنی آکلامق ایچون دوشونکز : منظومه‌نك هر پارچه‌سنده سکز بیت وار ؛ یدیسنك ترتیبی غزله موافقدر : باشده‌کی ایلك ایکی مصراع ، هرچفت عددلی سطر عین قافیه‌ده ؛ تکلر مقفی ده‌کل ؛ هرپارچه‌نك ده‌کیشن صوك بیتی اوست طرفه تابع اولمایه‌رق کندی آرالرنده قافیه‌لی ؛ بوشکله ترکیب بند دیپورز ؛ بوتون بوشرائطی حائز اولوب‌ده یالکز هر قسمك نهایتنده هپ بربیت تکرر ایتمش بولنورسه اوکا « ترجیع بند » اسمی ویریلیر .

منظومه‌نك معناسنی آکلایورسکز : روحی ، ایلك قطعه‌سنده ریایی ازمك ایسته‌یور ؛ مسجده‌کی انتظاری ، یابمه عبادتی حکایه ایدییورکن پك طبیعیدر ؛ کلمه ده‌کل کوکلده کوکلری ده‌رینله‌شن فکرلرندن برینی کوستریبور ؛ ایکنجی قطعه‌ده معاصرلری آراسنده کوردیکی بر نوع خلقك چهره‌لرینی اورتن ایکرنج نقابی چکمك ، حقیقتی اولدیغی کبی آکلاتمق املنده‌در ؛ یا کلش ، ساخته وقارلی نمایشلری چرکین بولیور ؛ کرامت طاسلا-یانلردن اوزاق قالمقده نجات آرامشدر ؛ جدی مرشده احتیاج حس ایدییور ؛ لکن حقیقتك کنیش ، اینجه معنالرینی کشف ایتدیکنه خلقی ایناندیرمق ایسته‌ینلردن نفرتنی صاقلایه‌ماز ؛ اوچنجی قطعه‌ده شرعی حدود خارجنده کورینیور ؛ کله‌لرینك ظاهرینه کوره حق ویرمك قابل ده‌کلدر ؛ فقط « رندان می آشام » ایله آکلاتمق ایستدیکی معنایی مطلقا ایچنلره عائدفرض ایتمه‌ملی ؛ اسکیلر ، روحانی ذوقی دائما عشرت تعبیرلریله افاده‌یه مائلدیلر ؛ روحی دنیانك صفاسنز ، دائما سیاه اضطرابلرله دولو کچمك ایچون یاراتیلدیغنه ایناتمایور ؛

حقیقتی بو کوندن اوکرنمکه طالبدر؛ خلقك باشنده عذاب ایله دونن فناطالعی خیرپالایور، فلکك عکسنه دونمهسندنسه ییقیلمهسنه رأیی ویرمکده هیچ ترددی یوقدر .

دردنجی قطعهده ریایی ، فکرسز ، بایمه تقلیدی ینه تأثر ونفرتله قارشیلایور ؛ هیچ برشیٔ بیلمهدکلرندن عار ایتمهینلرك منبرده خطیب ، محفلده « معرف » اولمهلری فکرنجه قیمتسزدر ؛ قلبك « فیض حق » ایله آچیق وتمیز بولنمهسی لازمدر؛ روح کونشه، کوکل آیهبکزر ؛ دائما نور ایچنده پارلامهلری ایجاب ایدرکن ایکیسنكده کسوفه اوغرامش کبی طونوق ، پاسلی قالمهلری پك فنا برشیٔدر ؛ خدانك اسراری کتابلردن اوکرهنیلهمز ، دهرین ، صمیمی قناعتلرله مجهز بر مرشده محتاجز ؛ فقط کیمسه قیافتیله آدم اولهماز !

حیاتك عکسی تجلیلرندن متأثردر ، عالمده « کامل » انسانلرك عذاب ایچنده، جاهللرك سعادتله یاشادیغنی کورییورکن تأسفلرینی یردن کوکه قدر اظهاره کندینی حقلی بولیور ؛ « منصور » ی حق دیدیکی ایچون آصمشلردی ؛ بوسببله کویا اوده باطل سوزلره ایسترایستهمز باشلایهجق . . .

بشنجی قطعهسی دهرك هر درلو تظاهراتنه قارشی آغیر ضربهلر حالنده بر حقارتی حاویدر ؛ حیاتمزك قورولوشندهکی اساسی فنا شرائطه مستند کورییور ؛ هر یرده آجی ، وفاسز هجران وار ؛ کیمسهیه اعتماد ایدیلهمز ؛ مادامکه « اهل دله » دنیا وآخرت حرام اولیور ؛ بومفرط نصیحتی ویرمکده فکرنجه حقلیدر : دنیاده ، عقباده ، اعتنایه ، جفایه دهکمز ؛ ایکیسنیده خاطردن چیقارمغه چالیشمالی .

آلتنجی قطعهده حیاتك بدبین نظرلره چوق دوغرو کلن عذابلرینی آکلاتمق ایستهمشدر ؛ خلقك برقسمی اطرافندهکی منفعتلره قوشهرق چالیشیور ؛ برطاقمی خلقتك نعمتنه مظهردر ؛ دنیایی ذوق ایله ییور ؛ الملریمزه چاره بولمق ایچون دوشونن یوقدر ؛ کیمسهدن کرم ، وفا امید ایدلمز ؛ پاشاده ، بكده جفاکاردر ؛ مطبخلرینه آچ وارانلر دایاقله مقابله کورر ؛ بر دورده یاشایورزکه معاونت فکری نه انسانده نه ملکده وار ؛ جاهل الك قیمتلی موقعلره یوکسهلیور؛ ارباب کمال، کوك قبهسی آلتنده صیغینهجق یر بولهماز .

یدنجی قطعهده وطن هجرانیله صیزلایان کوکلنك المی حس ایدیلیر : روحی، ازلده یازیلان تقدیره مطیعدر ؛ دردوبلایه اوغراسهده غم چکمهیهجکنی سویلهیور ؛ وطنندن بوتوکلله آیرلدی ، سفر مشقتلرینك انسانی یوکسهلتهجکنه قانعدر ؛ نجه ییلدرکه دور ایتمهدکیر براقادی ؛ هپ سربست یاشامقده ذوق بولدی ؛ بوکون مملکتی ، بغدادی

خاطرلایور ؛ حسرتی، چوجوقلغنك سرآزاد کچدیکنه شاهد اولان دیاره، «باد سحر خیز » ك لطفیله کوندرمك حسنه مغلوب اولمشدر ؛ اسکیدن هر نره‌یه کیتسه کوکلی بر «صنم ماه لقا»نك کوزه‌للکنده‌کی وجد ایله دولاردی؛ شیمدی ینه عشقك اضطراب وملامت چکن رندلرینك باشنده « افتادهٔ خوبان دمشق » اوله‌رق یاشایور ؛ بغداده‌کی « یاران صفا » روحی‌نی حالا بو هجرانلره اسیر، یانیق حسلره یاقین بیاملیدر . . .

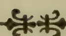

طونه قصیده‌سندن

کاه کوکلم کبی جوشان وخروشاندر طونه
کاه کوکسم کبی نالان وغریواندر طونه
کوه وهامونلرده شیدا دشت وصحرالرده مست
شهرهٔ هرشهر ورسوای بیاباندر طونه
باشی افلاکه ایرر کرچه کمند موج ایله
یوزی یرده در ینه خاك ایله یکساندر طونه
پاك طینت صاف مشرب ساده دل صافی درون
یارخ جانان یاخود آیینهٔ جاندر طونه
یارلردن آتیلوب طاشلره اورر باشنی
عاشق دیوانه ومجنون عریاندر طونه
غازیلر تازیلرینك طوبوغنه چیقمایه
کرچه کافر کوزینه دریای عماندر طونه
کشور کافردن ایمان اهلنه آقوب کلیر
قبله‌یه طوتمش یوزینی بر مسلماندر طونه
حبس کافردن بوشانمش کبی زنجیرن سورر
شاه اسلامه کلیر بر اهل ایماندر طونه
سیمدن بر اژدهادر پیچ پیچ اولمش یاتار
کنج اسلامه طلسمیله نکهباندر طونه

بونجه بیك چشم حبابیله ایدوب هرسو نظر
عاشق جویای لطف شه سلیم خاندر طونه
همدم اولمشدق یدی ییل ماجرای عشقده
بر یکا بن بر یکا هجر ایله کریاندر طونه
خاك پای شاهه یوز سورمش ایدر هردم دعا
همزباندر عاشق زاره ثنا خواندر طونه

عاشق چلبی

مخمس

یارب حسرتیله بنم آلمه جانمی،
بر داخی کوره‌یم مه‌نا مهربانمی؛
جانانمی، جفا قیلیجی نو جوانمی،
شاهین باقیشلی یارمی روح روانمی . .
سلطانمی، افندمی، شاه جهانمی ! .

دائم تصورم بو ایدی آشنا اوله؛
کون یوزینك توجهی بندن یانه اوله؛
عشق نهانه، درد درونه دوا اوله؛
کیم دیر ایدی که چاق بوقدر بی وفا اوله .
سلطانمی، افندمی، شاه جهانمی ! .

وارسه‌م سراینه نته‌کیم ناله وفغان،
بر حال اولورکه سویله‌یه‌مز حالنی زبان!
تدبیریمك برین ایده‌مز جان ناتوان،
عقلم شاشار، دیلم طوتولور کوریجك همان
سلطانمی، افندمی، شاه جهانمی ! ..

سیرانه چیقسه کون کبی زرین قبا ایله،
قاپوسی قوللریله نیجه مبتلا ایله،
عالم دولار صدای دعا و ثنا ایله،
قربان اولور یولنده کوزلر آلا ایله،
سلطانمی، افندمی، شاه جهانمی!.

بن نیجه مدح ایدم که جمالینی ایل بیلیر،
غایت ده بی نظیر بیلیر، بی بدل بیلیر؛
بو عزته، بو دولته غایت محل بیلیر،
(یحیی) علی الخصوص زیاده کوزل بیلیر
سلطانمی، افندمی، شاه جهانمی!

طاشلیجه لی یحیی

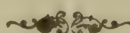
« مخمس » ده بعض مجالر فضله چکیلیور: اولجه شاعرلر، بویله مسامحه لری جائز کوریورلردی؛ اسکیلرك وزنه تحکمی، هر کلمه نك حقنی ویرمکده کی اعتنالری شیمدیکی قدر ترقی ایتمه مشدی؛ مثلا مخمسك وزنی:

	مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن
ایلك قطعه ده کی	یاوب	حسرتیله	بنم آله	جانمی
	برداخی	کوره یم	ه نامهر	بانمی
ایکنجی قطعه ده کی	کون یوزی	نك توج	هی بندن یا	نه اوله
	کیم دیرای	دی که چاق بو	قدربی و	فا اوله

مصراعلرنی وزنه تمامیله تطبیق ایتمك ایچون « حسرتیله » کلمه سنك « تی » هجاسنی « بر داخی » نك « دا » سنی، « کوره یم » ده کی « کو » یی « کوزی » نك ایلك، « یانه » کلمه سنك، « ایدی » فعلنك صوك هجالرینی فضله اوزاته رق اوقومق ایجاب ایدر؛ بوکا « اماله » دیبورلر؛ شیمدی پك ضروری بر تقلیده استناد ایتمك لزومندن باشقه هیچ بر یرده قوللانیلمه سنه جواز ویریلمز؛ اولجه اهمال ایدیلیردی؛ بو، اسکیلرك ضعفی در؛ کلمه لری بر قماش فرض ایدیکز: وزنك معین اولچوسنه کوره بر قیافت اکتساب ایتمه سی ایچون زورله چکیلوب بوکولمه سی، بوروشدیرلمه سی دوغرو دکلدر.

مخمسك شكلی معلومدر : هرپارچه بش مصراعلی ؛ ایلك قطعه‌نك بوتون سطرلری عین قافیه‌ده ؛ اوته‌کی قسملرك دردر سطری کندی آرالرنده مقفی ، صوك مصراعلر هپ تکرر ایدییور ؛ نهایتنده شاعرك اسمنی کورییورز ؛ مخمس بویله اولور . یالکز بوراده مکرر بولدیغمز مصراعلرك هربری آیری‌ده اوله‌بیلیر . ایکنجی ، دردنجی ، بشنجی قسملرك قافیه‌سنی کوستریکز .

« مخمس »ده یالکز کلمه ، یالکز شکل یوقدر ؛ مادیلکك فوقنده‌کی هیجانی حس ایتمك کوچ ده‌کلدر ؛ یحیی بك ، صنعی لفظ اویونجاقلری ، ابتدائی بر آهنك ایله وظیفه‌سنك بیته‌جکنه قانع اوله‌جق قدر سطحی دوشونه‌مز ؛ اشتیاقی ، تأثرلری دها ایلك اوقونشده حس ایدیله‌بیلیر . . .

« شهزاده مصطفی » یه مرثیه

مدد ، مدد ، بو جهانك ییقیلدی بر یانی ،
اجل جلالیلری آلدی مصطفی خانی !
طولوندی مهر جمالی ، بوزولدی ارکانی !
وباله قویدیلر آل ایله آل عثمانی .
کچرلر ایدی کچنده او مرد میدانی ،
فلك او جانبه دوندوردی شاه دورانی ،
یالانجینك قورو بهتانی ، بغض پنهانی ،
آقیتدی یاشمزی ، یاقدی نار هجرانی !
جنایت ایتمه‌دی ؛ جانی کبی آنك جانی
بوغولدی سیل بلایه ، داغلدی ارکانی !
نولایدی ، کورمه‌یه ایدی بو ماجرایی کوزم !
یازیقلر آکا روا کورمه‌دی بورایی کوزم !
دوناندی آتلر ایله نوردن مناره دونوب ،
کشاده خاطر ایدی شوق ایله نهاره دونوب ،

کوروندی خلقه درخت شکوفه داره دونوب ،
بوروردی قوللری یاتجه لالهزاره دونوب ،
دورردی شاه جهان حدت ایله ناره دونوب ،
اوتاغ خیمه‌لری قارلی کوهساره دونوب ،
مزین ایدی بدنلرله آق حصاره دونوب ،
آل اوبمکه یورودی مهر بیقراره دونوب ،
طولوندی کله‌دی چونکیم او ماهپاره دونوب ،
کوره‌نلر آغلادیلر ابر نو بهاره دونوب .
بر اژدهای دوسردر ، بو خیمهٔ دنیا !
دها نه دوشه‌ن اولور همیشه ناپیدا !

او بدر کامل واول آشنای بحر علوم ،
فنایه واردی ، تلف ایتدی آنی طالع شوم ،
دوکوندی ، قالدی همان حسرتیله داغ نجوم ،
کونیدی ، شام فراقیله دولدی یاش ایله زوم .
قارا کییوردی قرأمانه غصه ایتدی هجوم ،
او ماهی آنجه خیال ایله ایتدیلر معدوم ،
دولاندی کردنئه هاله کبی مار سموم ،
قضای حق نه ایسه راضی اولدی اول معصوم ،
خطاسی غیر معین ، کناهی نا معلوم ،
زهی سعید وشهید وزهی شه مظلوم !
بوغولدی بر یوزیده اصلنه رجوع ایتدی ؛
سعادت ایله همان قرب حضرته کیتدی !

کتوردی آرقه‌سنی پیره‌زال دور زمان ،
وجودینه ستم وستم ایله ایردی زیان !
دوکولدی کوز یاشی یبلدیزلری ، چوغالدی فغان ؛
دم مماتی قیامت کونندن اولدی نشان !
غریو وناله وزار ایله دولدی کون ومکان !

آقار صو کبی مدام آغلامقده پیر وجوان !
وجود ایلینه آقین صالدی ، آقدی اشك روان :
أیا سریر سعادتده پادشاه زمان !
او جان آدمیان اولدی خاك ایله یکسان ،
دیری قاله نه روادر فساد ایدن شیطان ؟
نسیم صبح کبی یرده قویمه آهمزی !
حقارت أیله‌دیلر نسل پادشاهمزی !

بر ایکی اکری فساد اهلی ، نته‌کیم شمشیر ،
بر ایکی نامهٔ تزویری قیلدی قتلنه تیر ؛
کلیر أزلده مقدر اولان قلیل وکثیر ،
هزار قیصرك اوله لباس عمری قصیر ،
أجلدر آدمه دربند ننك وتار عسیر ،
زبون اولور آکا آخر کرك جوان ایله پیر ؛
یرنی مهد زمین أیله‌دی او مهر منیر ،
کم اولدی کیتدی جهاندن مثال مرد فقیر ،
بو واقعه اولاماز خلقه قابل تعبیر ،
که ارد شیر زماننده اوله عادت شیر !
بونك کبی ایشی کیم کوردی ، کیم ایشیتدی عجب
که اوغلنه قییه بر سرور عمر مشرب ؟

فرید عالم ایدی ، عالم ایدی ، اعلم ایدی !
محمد امتنه موتی موت اعظم ایدی !
زیاده ماتم ایدی ، خیلی امر معظم ایدی !
صلاح وزهدی قوی ، اعتقادی محکم ایدی ،
مشایخ ایله مصاحب ، رجاله همدم ایدی ،
کرامت ایله کریم‌الخصال آدم ایدی ،
نجوم کبی جهاندیده ومکرم ایدی ،
وجودی محتشم وشوکتی معظم ایدی ،

تواضع ایله سلامنده خود مسلم ایدی ،
عجب اوبدر تمامك نه عادتی کم ایدی ؟
حیفلر اولدی آکا ، افترا ایله کیتدی !
حضور حقه دعا وثنا ایله کیتدی !
سپهرك آینه‌سنده کوروندی روی فنا ،
قودی بو کثرت دنیایی ، ایتدی عزم بقا ،
غریبلر کبی کیتدی اویوللره تنها ،
چکیلدی عالم بالایه همچو مرغ هما ،
حقیقةً سبب رفعت اولدی دشمن آکا ؛
نصیبی اولماسه طمکمی بو جیفهٔ دنیا ؟
حیات باقیه‌یه ایردی روحی ای یحیی !
شفیعی روح محمد ، رفیقی ذات خدا ؛
أنیسی غائب أرنلر ، جلیسی أهل صفا ؛
زیاده ایده یاشم کبی رحمت مولی .
الٰهی ، جنت فردوس آکا دوراغ اولسون ،
نظام عالم اولان پادشاه صاغ اولسون ! . .

طاشلیجه‌لی یحیی

شهزاده مصطفی مرثیه‌سی حقنده

« شاه وکدا » ناظمی مرحوم یحیی بکك مرثیه‌سی الآن نیجه مجموعهٔ عتیقه‌ده مسطوردر ؛ ایرادی باعث تطویل اولمغین ترك اولنمشدر؛ مرحوم عالی افندی یازمشلرکه برکره یحیی بك مرحومدن سؤال ایتدم : غضب پادشاهیدن خوف ایتمه‌دکمی که بویله نظمه جرأت ایتدك ؟

— شهزاده‌نك فراقی بنی مجنون ومجبور ایتمشدی ؛ بی‌اختیار قلمه لایح اولانی نظم ایتدم ؛ اما مقصودم عصرمده اشاعه ایتمه‌یوب موتمه تعلیق ایدی ؛ اتفاق بر یار قدیم

خیمه‌مه کلمش و بنی اویور بولمش ؛ تکلیفمز اولمامقله جزئدانم قاریشدیروب مسوده‌سنی کورمش وفی‌الحال صورتن یازوب کیتمش ! . . ایرته‌سی اردوی همایون سیرینه واردم ؛ کوشه کوشه اوقنور ؛ کیمی آغلار ، کیمی « یحیی بکك سبب مغفرتیدر » دیبوب آه أیلر کوردم ؛ هر چند انکار ایتدم ؛ مفید اولمادی . رستم پاشا که مجرد شاعر اولدیغمه بناءً عداوتی واردی ؛ معزول اولمغله نولسه کرك دیو اعتراف ایتدم ؛ اما ایکی ییلدن صوکره‌که صدارت عظمی مقامنه تکرار کلدی ؛ قتلمه تشمیر ساق ایتمش ؛ بر ایکی دفعه « نظام عالم ایچون بومقوله‌نك وجودی نابود اولمق کرکدر » دیو رکاب همایونه عرض ایتمش ، اما سعادتلو پادشاه نیکو خصائل ، نفس الامرده حقه قائل و « محبی » مخلص بر شاعر کامل اولمغله رخصت ویرمه‌یوب « بو مقوله‌زه قولاق طوتمه و انتقام قصدین ایتمه » بیورمشلر .

برکون چاوش کونده‌روب حقیری دیوانه کتوردی . عهده‌مده اولان سلطان بایزید مرحوم تولیتنه متعلق نیجه جفادن صوکره « سنك نه حدکدر ؛ پادشاه عالیجاه ، نظام عالم ایچون شرعاً اقتضا ایدن بو صنعی ارتکاب ایدرلر ، سن بالذات سعادتلو پادشاهه ووکلاسنه طعن وتشنیع ایدر وبولدیغك ترهاتی نظم ایدوب عوامه ویرر ، فساده سعی ایدرسك » دیو غضب أیله‌دکده قلمه ، بالبداهه الهام اولندی که « بز مرحومی قتل ایدنلرله قتل ایتدك ؛ آغلایانلرله بیله دخی آغلارز ؛ آنجق پادشاهمز خطا ایتدی دیمکدن آدابه رعایت ایدوب اهل غرض القای فساد ایتدی دیمه‌یی اولی کوردم » همان غضبله روکردان اولوب اول بابی سد ایتدی .

پچوی ابراهیم افندی

ترکیب بنددن ایکی پارچه

مرثیه

کون دوغدی شاه عالم اویانمازمی خوابدن
قیلمازمی جلوه خیمهٔ کردون طنابدن
یوللرده قالدی کوزلریمز کلمه‌دی خبر

خاكِ جناب سدۀ دولتمآبدن
رنك عذارى كيتدى ياتار كندى خشك لب
شول كل كبى كه آيرى دوشوبدر كلابدن
كاهى حجاب ابره كيرر خسروا فلك
ياد أيلدكجه لطفنى تولر حجابدن
طفل سرشكى يرلره كيرسين دعام اوذر
هركيم غمكدن آغلامايه شيخ وشابدن
مانسين ياقياسين آتش هجركله آفتاب
دردكله قاره چوللره كيرسين سحابدن
ياد أيله‌سين هنرلرينى قانلو آغلاسين
تيغك بونجه قاره‌يه باتسين قرابدن
دردوغمكله چاك كريبان ايدوب قلم
پيراهنينى پاره‌له‌سين غصه‌دن علم

تيغك ايچيردى دشمنه زخم زيانلرى
تحث ايتمز اولدى كيمسه كسيلدى زبانلرى
كوزدى نهال سروسر افراز نيزه‌كى
سركشلك آدين آكمادى بر داخى بانلرى
هرقنده باصسه پاى سمندك نثار ايچون
خانلر بولكده جمله روان ايتدى جانلرى
دشت فناده مرغ هوا دورمايوب دونر
تيغك خدا يولنده سبيل ايتدى قانلرى
شمشير كبى روى زمينه طرف طرف
صالدك دمير قوشاقلى جهان پهلوانلرى
آلدك هزار بتكده‌يى مسجد أيلدك
ناقوس يرلرنده اوقوتدك اذانلرى
آخر چالندى كوس رحيل ايتدك ارتحال
اول قوناغك اولدى جنان بوستانلرى

منت خدایه ایکی جهانده قیلوب سعید
نام شریفك أیلدی هم غازی هم شهید

مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعلن
کون دوغدی	شاه عال	م اویانمازمی	خوابدن
قیلمازمی	جلوه خیمه	ٔ کردون ط	نابدن
یوللرده	قالدی کوزل	ریمز کله	دی خبر
خاك ج	ناب سده	ٔ دولتم	أبدن

بو منظومه‌نك اصلی سکز پارچه‌دن مرکب ؛ بز یالکز ایکی قسمنی اوقودق ؛ کوریورسکز : هر بری غزل طرزنده باشلایور ؛ ایلك بیت ایله چفت عددلی مصراعلر قافیه‌لیدر ؛ بو صورتله یدی بیت وار ؛ صوك ایکی مصراع آیریجه قافیه‌لیدر ؛ غزل طرزنده‌کی پارچه‌دن صوکره عین بیت تکرر ایتمه‌یور ؛ اوحالده بو شکله « ترکیب بند » دینیر . ایلك بیتنده سلطان سلیمانی عالمك پادشاهی صایه‌رق بر آز قاپالی بر افاده‌یله کونشه بکزه‌تیور ؛ بومشابهتی ایکی سببله خاطرلایورز : (۱) کون دوغدی ؛ بزم کونشمزك‌ده اویانمه‌سی لازمدر ؛ بوتوجیهه پك قوتلی دینه‌مز ؛ (۲) ایکنجی مصراع دها آچیقدر : کونش ، ارضدن اوفاق کورونن جرمیله برچادر باشلغنده هر طرفه کیتدکجه کنیشله‌مك اوزره برچوق شعاع نشر ایدییور ؛ بوضیاحزمه‌لرینی ایپ فرض ایده‌رك حاصل اولان شکلی دوشونکز : چادره بکزر ؛ « خیمهٔ کردون طناب » فارسی قاعده‌سیله مرکب صفتی حائز برترکیب توصیفیدر ؛ سما قدر بویوك ایپلری حاوی چادر دیمکدر ؛ پادشاه بو سلطنتلی اوتاغندن کورونمه‌یه‌جکمی؟ سؤالی قارشیسنده ایلك مصراعك‌ده یاردیمیله پادشاهك کونشه بکزه‌تیلدیکنی آکلامق قولای اولور ؛ « ئولوم » یرینه بر «استعارهٔ مصرحه» یاپیله‌رق بعضاً «خواب» کلمه‌سنك اقامه ایدلدیکی‌ده واقعدر . ایکنجی بیتی ، کلمه‌لرینك لغت معناسندن آیرلمایه‌رق بویله آکلایورز : کوزریمز یولده قالدی ؛ دولتك، بویوك سعادتلرك قرار ایتدیکی‌تعظیمه، احترامه لایق اشیکك طوپراغندن خبر کلمه‌دی؛ دوشونکز : شاعر ، کیمك حقنده معلومات ایسته‌یوردی ؟. طوپراغه دائر حوادث بکلمه‌یه‌جکی آشکاردر ؛ منظومه سلطان سلیمانك غزاده وفاتی ایچون یازلمشدی ؛ بو کون حالا بعضاً قوللانیلان « خاك پایکز » تعبیرندن مخاطبك قصد

اولدیغنی بیلیورسکز ؛ او حالده « خاك جناب سدهٔ دولتمآب » دن مقصد پادشاهدر ؛ کویا بویله یوکسک ذواتك کندندن خبر بکله‌مك « عبودیت » • یاقیشماز ؛ قوللغه موافق اولسون دییه اشیکنك طوپراغنی کورمکله اکتفا ایدیلیر ؛ کلمه‌لر ، موضوع بولندقلری معنانك خارجنده مشابهت رابطه‌سیله قوللانیلمایور ؛ پادشاهك « سدهٔ دولتمآب » ده‌کی خاك ایله مالکیت ، عائدیت علاقه‌سی واردر ؛ اوحالده « مجاز مرسل » دینه‌بیلیر .

یاناغنك رنکی اوچدی ؛ کندی ، دوداقلری سوز سویله‌مکدن آزاده قاله‌رق صوبی ، اوزی آیرلمش برکل کبی قورو یاتیور ؛ تشبیه مفصلی آکلامق کوچ ده‌کلدر .

پادشاهم ، فلك پرده‌یه بکزه‌ین بولوت آرقه‌سنه چکیلیر ؛ لطفکی خاطرلادقجه اوتانمه‌سندن ترلر ؛ بو معنی ، آکلاتمق ایسته‌دیکم چیلاق کلمه‌لرله ذوقی اوقشاماز ؛ باقینك مقصدی سلطان سلیمانك وفاتندن سمالرك‌ده متأثر اولدیغنی ، آغلادیغنی آکلاتمقدر ؛ افاده‌سنده‌کی مجازی قولای کوستره‌بیلیرز ؛ فلك ، انسان کبی نه‌پرده آرقه‌سنه کیرر نه‌ده محجوبیتندن ترلر ؛ بویله دوشونمك سمایه « شخصی » متکلم برموجودیت ویرمکدر ؛ برنوع «تشخیص» دیمك اولان « استعارهٔ مکنیه » بوصورتله یاپیلیر ؛ « حجاب » کلمه‌سی ایکی دفعه کچیور ؛ معنالری آیریدر ؛ شاعر ، قلمنك اوجنه کلمشکن بر جناس یاپمه‌یی دوشونمشدر .

بیلیورسکزکه « طفل » چوجوق یاخود حاجت ، « سرشك » کوز یاشی دیمکدر ؛ آره‌لرنده‌کی رابطه‌یی تعیین ایتمك ایسته‌یه‌رك بیتك تمامنی بویله آکلایورز : « پادشاهم تأثرلرندن آغلامایان ، کنجلرك اختیارلرك کویا اولاد قدر قیمتلی اولدیغی ایچون اسیرکه‌دیکی کوز یاشلری دعا ایدییورم که یرلره کیرسین ! » بومعنایه کوره « طفل سرشك » مشابهتی حائز برترکیب اضافیدر ؛ بناءً علیه بر « تشبیه بلیغ » اولور .

کونش ، آتش کبی اولان افتراقکله یانسین ، یاقیلسین ؛ دردکدن سیاه بولوتلرله قاپه‌نه‌رق قاره چوللره ، آجی ماتمه کیرسین . .

کونش انسان کبی حسلی ده‌کلدر ؛ ماتم طوته‌ماز ؛ آفتابه تحسس عطف ایتمه‌سی تشبیهه مستنددر ؛ براستعارهٔ مکنیه اولور ؛ « آتش هجر » برتشبیه بلیغدر .

قیلیجك هنرلرینی خاطرلایه‌رق قان آغلاسین ؛ آرتق قیندن عبارت اولان قاره‌لره بورونسون ؛ باتسین ! .

« قیلیج » ی حس ایتمکه قابلیتلی کوستریبور ؛ بوتصوری ، استعارهٔ مکنیه ایله ایضاح ایده‌بیلیرز .

سلطان سلیمان شاعردی ؛ « محبی » مخلصیله یازدیغی منظومه‌لرك بر قسمی طبع ایدلمشدر . او دورده بایراغمز هندستان ساحللرنده، ایرانده ، مجارستانده ، عراقده، ویانه اوکلرنده ظفرله دالغه‌لانیوردی . قلم بوفکرلرله، پادشاهك براقدیغی تأثرله یاقه‌سنی بیرتمالی ؛ بایراق ، اضطرابندن کوملکنی پارالامالیدر؛ قلمك یاقه‌سی ، بایراغك کوملکی ترکیبلرنده‌کی مجازی دوشونکز . .

منظومه‌نك ایکنجی قسمی دها آچیقدر : پادشاهم ، قیلیجك دشمنه ضرر یارالری آچدی ؛ هپسنك لسانی کسیلدی .

زمان کچدکجه کلمه‌لری قوللانیشمز بر آز ده‌کیشیور؛ بز شیمدی یارا ایچیرمك تعبیرینی استعمال ایتمه‌یورز ؛ مجازلر ، بعضاً حقیقت شکلنده کورونیور ؛ کلمه‌لرك لغت معناسی اوقدر ‌کنیشله‌زکبی اولور ؛ مثلا « دیللری کسیلدی » جمله‌سنك حقیقت اولمادیغنی عادتا دوشونمك ایسته‌مه‌یز .

یوکسك یاپیلی ، کوستریشلی سروینك بوینه بکزه‌ین مزراغنی کوردیلر ؛ دشمن پرنسلری بردها عصیان آدینی آکادیلر .

« نیزه » نك سروی قدانه ، تشبیه اداتی ، وجه شبه ذکرایدلمه‌یه‌رك بکزه‌دلدیکنی ایضاحه احتیاج یوقدر ؛ بونك برتشبیه بلیغ تشکیل ایتدیکی آشکاردر .

آتکك آیاغی سعادت یاخود قورقو توزیع ایتمك ایچون هر نره‌یه باصدیسه خانلر سنك یولکده هپ جانلرینی ایثار ایتدی . .

هر مملکتك پرنسی قانونی سلطان سلیماندن لطف بکلیه‌رك یاخود قورقه‌رق حیاتنی فدا ایتمه‌مشدر ؛ شاعر ، کلی سویله‌یور ، حقیقتك جزئدن عبارت اولدیغنی بیلمکدن فراغت ایده‌مز ؛ بزده بویله آکلایورز ؛ عباره‌ده «مجازمرسل» واردر ؛ روان کلمه‌سی بوراده قصد اولنمیان معناسنه کوره جانله مناسبتی حائزدر ؛ « ایهام تناسب » اولور .

فانیلك چولنده قوشه بکزه‌ین حقسز کیف وهوس هپ فعالیتده‌در ؛ قلیجك خدا یولنده بونلرك قانلرینی آقیتدی .

فانیلکك چوله، هوی وهوسك قوشه بکزه‌تیلمه‌سنده برمجازوتشبیه وار؛ پادشاهك قیلیجی بوتون قانلری دوکمه‌مشدر ؛ باقی، مطلق سویله‌یور ؛ ینه مجاز مرسل دییه بیلیرسکز

« یر یوزینه طرف طرف قیلیج کبی دمیر قوشاقلی جهان پهلوانلری صالدك » افاده‌سندن سلطان سلیمانك بوتون دنیایه آقینجی کوندردیکنی آکلایورز؛ فقط مبالغه‌در؛

شاعرده بیلیورکه عسکرلریمز اوروپا، آسیا، آفریقانك بر قسمی خارجنه چیقمامشدی ؛ بوتون جهاندن بحثه حقی یوقدر ؛ « روی زمین » « تکمیل دنیا » معناسنه قوللانیلمشسه مقصدینی « مجاز مرسل » ایله آکلامق ایجاب ایدر ؛ بیلیورسکز : موضوع بولندیغی معنانك خارجنده برمناسبتله استعمال ایدیلن کلمه‌لرده « تشبیه » فکری وارسه « استعاره » ، مشابهتدن باشقه بر علاقه موجودسه « مجاز مرسل » تحقق ایدر . دمیر قوشاقلی پهلوانلردن مقصد زره کیمش عسکرلر ده‌کلسه براستعاره بولمق ممکندر ؛ دوشونکز ..

بیك بتکده آلدك ؛ سایه‌کده هپسی بر مسجد اولدی ؛ چاك یرلرنده اذان اوقوندیغنی ایشیتدك . .

سلطان سلیمان زماننده قاچ بتکده‌نك جامعه تحویل ایدلدیکنی باقی طبیعی صایمامشدر ؛ بناءً علیه افاده‌سنك حقیقته عیناً موافق اولمه‌سی ایجاب ایتمز ؛ بیك کلمه‌سی ایچون مجازی دیملی ؛

نهایت تولوم داوولی چالندی ؛ سن ارتحال ایتدك ؛ ایلك منزلك جنت بوستانلری اولدی .

پادشاهك وفاتی ، حقیقتده مملکت ایچون ولوله‌دن فضله هیجانلی بویوك بر حادثه‌یدی ؛ تولومه هیچ بت بیله چالنماسه هرکسك قولاغنه کورولتولی بر داوول تأثیری براقه‌جغی طبیعی ایدی ؛ « کوس رحیل » ی بو معنایه توافق ایتسین دییه قوللانمشدی . « جنان بوستانلری » دنیا خارجنده‌کی عالمه عائد بر تصوردر .

اللهك لطفنه حمد ایدر ، متندار اولورز ؛ سنی ایکی جهانده مسعود ایتدی ؛ بوکون معزز عنوانك هم غازی هم شهید نامنی طاشیور .

افاده‌سی حقیقتدر ؛ ایضاحنده مشکلات چکیلمز .

باقی افندی ، لسانك آهنکنی حس ایدییوردی ؛ مصراعلرك عروض وزنلرینه اویمه‌سی ، منظومه‌لریمزك شکلاً کمالی اونك الیله حاضرلاندی ؛ شعرلرنده هجالرك فضله چکیلمه‌سندن دوغان « اماله » و لزومسز قیصالتمقدن متولد « قصر » آزدر ؛ صنعتی چوق هیجانلی وطاشقین ده‌کلدر ؛ مع مافیه عادیلکده هیچ دوشمز ؛ اعصابی مدهش تهیجلرله اوزون مدت صارصیلمایور ، قانونی دورینك کلمه‌لره ، وقارلی هیجانه سلطنتله حاکم برصنعتکاری ایدی ؛ بعضی اینجه ، ده‌رین عادتا مرضی حسلرله خیر بالانان تیتره‌ك تأثرلی ، هجرانلی شاعرلر کبی ده‌کلدر ؛ ایچین ایچین صیزلامایور ، فلاکتلری قدرتلی سیکیرلریله قارشیلایه‌جق عزمی واردر : مملکتك مختلف دیارنده هیجانله چارپان وجدانلره آغیر تأثرلرینی هیچ اکیلمه‌یرك

توزیع ایده‌بیلیور ؛ باقی ، سلطان سلیمان حقنده یازدیغی بو « مرثیه » سنده بر آزده ظفر دستانلرنده اولدیغی کبی کنیش افقلره دوغرو اسکی، اصیل بر ینیچری قدر پرواسز تهیجلرینی هایقیرمشدر .

غزل

أیام عیش وبزم می‌خوشکواردر
بر قاچ پیاله نوش ایده‌لم نوبهاردر
بوی نسیم رنك كل ورونق بهار
آثار فضل ورحمت پروردکاردر
غافل کچیرمه فرصتی کیم باغ عالمك
كل دوری کیبی دولتی ناپایداردر
أیام زهد وموسم زرق وریا دکل
هنکام عیش وعشرت وکشت وکذاردر
ضایع کچیرمه عمری بودم کنج غمده کیم
منزل کنار باغ ولب جویباردر
دل زورقینی لجهٔ غمدن هوای عشق
البته بر کناره سورر روزکاردر
باقی نهال معرفتك میوهٔ تری
عارف قاتنده بر غزل آبداردر

باقی

باقی

حیاتی . — اصل اسمیله محمود عبدالباقی افندی، استانبوللودر؛ باباسی فاتح جامعنده مؤذندی؛ کندی، چوجوقلغنده برسراج یاننده چراقلق ایدییوردی؛ صوکره مدرسه‌یه دوام ایتدی؛ بالاخره مملکتك رجالی صیراسنه کچن نوعی وخواجه سعدالدین افندیلر کبی ذواتك درس آرقداشی اولدی؛ تحصیللرندن صوکره‌ده همان عین استقامتده برابر ترقی ایتدیلر. نوعی افندی شاعردر؛ مرتب بر دیوانی وار، کوزه‌ل یازییوردی؛ « نتایج الفنون » اسملی اثرندن عصرینك مختلف معلوماتنه صلاحیتلی برقلمله اشتراك ایتدیکنی آکلایورز؛ سعدالدین افندی‌یه وقتنده «خواجهٔ سلطانی» دینیردی؛ « تاج التواریخ » ی تاریخ کتابلریمز ایچنده قیمتلی اثرلردن بریدر؛ باقی، آرالرنده سیلیك چهره‌لی، امتیازی، خصوصیلکی آز برمنلا کبی قالایور؛ علماً بوکسکدر: «شیخ احمد ابن خطیب القسطلانی»دن اون مقصدی حاوی اوله‌رق تورکجه‌یه نقل ایتدیکی «معالم الیقین فی سیرة سید المرسلین» ی دها ایلك نظرده اعتنالی بر وقوف ایله حاضرلانمش بویوك بر اثره بکزه‌تیلیر؛ «مولانا احمد ابن ابراهیم» ك « مشارع الاشواق والی مصارع العشاق » نی «فضائل الجهاد» اسمیله اوتوز اوچ بابی واو ٓ قسملی برخاتمه‌یی احتوا ایتمك اوزره « ٩٧٦ » ده ترجمه ایتمشدر.

دولت قاپیسنده کوردیکی رسمی وظیفه‌ده بویوکدی؛ آنادولو، روم ایلی قاضیعسکرلکنه کچمشدی؛ حتی شیخ الاسلام بیله اولیوردی؛ « ١٠٠٨ » ده وفات ایتدی.

شعرلری حقنده . — قانونی سلطان سلیمان حساً اینجه یارادلمش بر پادشاهدی؛ علمك، صنعتك قیمتنی بیلیوردی: ابن کمال، ابوالسعود، معمارسنان، صقوللی، بارباروس، یحیی بك... هپ کندی زماننده یتشدی؛ «پادشاهلغمك برقاچ یرندن حظوافرم واردر؛ بری‌ده عبدالباقی کبی برطبع پاك وجودی بولوب چیقاروب اعتبار ایله‌دیکمدر» دیرمش. اوزمانی یازان بوتون تذکره محررلری باقی‌دن حرمت وحیرتله بحث ایدییور؛ ارتحالندن بری اوچ یوزاوتوز سنه کچدی؛ خاطره‌سی اطرافنده حالا کوزه‌ل بر هاله وار؛ چهره‌سنده اك طاتلی وقاری، باشنده شرفلی چلنکیله آلتون چرچیوه ایچنده ادبیاتمزك بویوك بر استادی کبی کوکللرده یاشایور.

هنوز دها چوجوقدی: استانبولده احمد پاشانك، نجاتینك شهرتی واردی؛ ذاتی، اسکی، اختیار برشاعر نفوذیله ادبی محفللرده حرمتله دیکله‌نیردی؛ باقی، حضورنده بر شعرینی اوقودی؛ یاشیله، قیافتیله متناسب بولمادی؛ یازیده انتحالك فنالغندن بحث ایتدی؛ سوزلری کنج شاعره هردرلو وقاری خیرپالایان آجی بر حقارتدی؛ مقابله فرصتنی قاچیرمادی؛ ذاتینك دیوانی ایچنده‌کی مضمونلی، کوزه‌ل غزللری، اوته‌کی عادی پارچه‌لردن آییره‌رق کوستردی؛ بر ایکی محاوره‌دن صوکره استادله برابر کنج اختیار، ادبیاتله اوغراشه‌بیلن بوتون معاصرلری اعتماد ایتمکه باشلادیلر.

وفاتی اوزرندن هنوز اوتوز سنه کچمه‌مشدی؛ کوکلنك انکینلکنده یوکسك، دیك باشلی بر یکیچری آغاسی کبی حتلی غرور طاشیان نفمی، کندی وقارلی آهنکنده قابارمش بر موسیقی آرادی؛ بیلدیککز

ادرنه شهریمی بو یا کلشن مأوامیدر ؟
آنده قصر پادشاهی جنت اعلامیدر ؟

بیتیله باشلایان قصیده ،

باقیٔ دلخسته‌یه جور فراوان ایته‌دن
قصدك اولدورمقمیدر یا ناز واستغنامیدر ؟

مقطعلی غزله بر نظیره‌در .

اوزمانك نظمی ، نثری قسماً قاتیلغنی محافظه ایدییوردی ؛ افاده‌لریمز سرتدی ؛ کله‌لرك بربرینه باغلانیشنده قیوراق انحنالر آزدی ؛ حسلریمزك آقیشی مانعلره، بیقیلمغه لایق سدلره اوغراپوردی ؛ لسانه قولای تصرف ایدیله‌مزدی . دونکی سراج چراغی ، ادبی تهیجلرك واسطه‌لرینی حاضرلامقده بویوك بر استاد نفوذی کوستردی ؛ افاده‌لریمزه دها قوللانیشلی بر شکل ویرییوردی ؛

باقیافنکده طوتماز کیمسه نقصانك سنك
حمدلله طبعی موزون ، عقل میزانی درست

دیمکده استقباله قارشی‌ده حقلی چیقدی .

وقارلی ، دولغون جمله‌لی شعرلر یازییوردی ؛ نفعی ، نظمنك آهنکنده باقیدن اوك آله‌رق دها ایلری‌یه کچه‌بیلدی ؛ نوعی ، یحیی بك ، خیالی کبی استادلر ایچنده باشیوردی ؛ کیمسه‌دن کری قالمادی ؛ شعرینك اوصافی ، مزیتلری فضولی‌یه بکزه‌مه‌یور : یانیق ادالی ده‌کلدر ؛ ترنملری سیاه برفریاد حالنده کوکلره آچی ، ابدی هجران ماتملری توزیع ایتمه‌یور . مرثیه‌لرنده صمیمیدر ؛ موضوعلرینه علاقه‌دار اولیور؛ فقط الکمؤثر ، الکحزین یرلرده بیله هیجانلرینه حاکمدر؛ سیکیرلرینك بحرانی، ذکاسنه، معتدل ، متوازن حسلرینه تحکم ایتمه‌یور. اوقویورکن اراده‌مز خلجانلرله هیچقیریقلو ایچنده بونالدیغنی دویماز ؛ منظومه‌لری نهرك فیضان دوره‌سنده اولدیغی کبی یاتاغنی ده‌لیجه آشمش کورونمز ؛ الهامی دولغون برشاعردر ؛ فقط دائما اوغولدایان برآهنك آراسنده وجد ایله طاشقین، نامتناهیلکه آتیلان جمله‌لری یوقدر. حسلری اینجه‌لمشدر؛ طاتلی غزللر یازار؛ قصیده‌لرنده نفعینککیلرده اولدیغی قدر ولوله ایشیدلمز ؛ سوزلری ، شاعرلکنك قدرتیله متناسباً کنیشلر ؛ هیجانلرنده موازنه حس ایدیلیر ؛ حرکتلری هپ کیزلی بررحساب تحتنده‌در .

فکرلرینی ، خیالنی اورتوسز کوسترمز ؛ ادبی حیاته برآز سوسلو قیافتله چیقار ؛ کوزلری طبیعته قارشی پك قاپالی ده‌کلدر؛ بهارك کوزه‌للکنی، حرب هیجانلرینی دویار؛ قانونی سلطان سلیمان دورنده پاشادیغنه‌عائد بیك‌بر شاهد بولنور. دیوانده عصرینك ظفرآوازی، وقاره حتی غروره‌لایق حاکمیتی واردر ؛ نفعی‌یه حق ویرمك ایجاب ایدر :

کیم بیلیردی شعرا اولماسه کرسابقده
دهره دولتله کلوب ینه کیدن شاهانی
حشره‌دك آب حیات سخن باقیدر
آ کدیروب زنده قیلان نام سلیمان خانی

نثرنده‌علم اندیشه‌لری کورولور؛ ساده‌لکه ، طبیعیلکه یاقیندر ؛ بونلرك برصنعت اثری کبی ادبی تحلیللره تابع طوتولمه‌سنی دوشونمه‌مشدر . . .

ترکیب بند مسدس

منم که قافله سالار کاروان غمم
مسافر ره صحرای محنت والمم
حقیر باقمه بکا کیمسه‌دن صاغنمه کمم
فقیر پادشه آسا کدای محتشمم
سرشك تخت رواندر بکا وآه علم
جفا وجور ملازم بلا ودرد حشم

نه‌ملك ومال بکا چرخ ویرسه ممنونم
نه‌ملك ومالدن آواره قیلسه محزونم
اکرچه مفلس پست ومحقر ودونم
دمادم اویله خیال ایلرم‌که قارونم
کوکلده نقد وفا کنجی لیك پنهانی
کوزم خزانهٔ لعل وکهرولی قانی

حسود صوت احوالمه نظر قیلمز
جفا قیلور من بیچاره‌یه حذر قیلمز
صانورکه ناله وزارم آکا اثر قیلمز
آنی مرور ایله عالمده دربدر قیلمز
زمانه ایچره مجربدر انتقام زمان
همیشه بخشی‌یه بخشی ویرر یمانه یمان

خوشم‌که خامهٔ تقدیر ایزد متعال
وجود لوحنه تصویر ایدنده صورت حال
رقم قیلوب اکر ادباردر اکر اقبال
اولور تغیر آکا غیردن برامر محال
سعادت ازلی قابل زوال اولمز
کونش یر اوستنه کر دوشسه پایمال اولمز

عزیز حق حسد دشمن ایله اولماز خوار
حسود حیله‌سی اقبالی ایلمز ادبار
اکرچه کلبنه کاهی خزاندن آفت وار
تدارك ایلر آکا عافیت نسیم بهار
غرض که هرکیم اولورسه ازلده دولتمند
محالدر ینه آثار دولتینه کزند

اکرچه بر نیجه کون اقتضای عالم دون
جهانده ایلدی اقبال رایتینی نکون
زمانه صورت احوالن ایتدی دیکر کون
وفا خطینه قلم چکدی چرخ بوقلمون
کنون زمانه اول احوالدن پشیماندر
اکرچه کافر ایدی حالیا مسلماندر

فضولی ایلدیکك عهدکه وفا قیل کل
یتر شکایت ایدوب ترك ماجرا قیل کل
وجودکی هدف ناوك بلا قیل کل
قو جفالره صبر ایلیوب دعا قیل کل
کیم اوله دوست رضاسی همین سکا حاصل
رضای دوستدر انجق تمتع ای غافل

فضولی

جناب حقك «خامهٔ تقدیر»ی ایچی یازیلی، رسملی برلوحه‌یه بکنزه‌ین وجودلریمزی تصویر ایتدیکی زمان اقباله یاخود فلاکته نامزد یارادلمشدق؛ بو، ده‌کیشه‌مز؛ ازلی سعادتك زوالی قابل ده‌کلدر، مع‌مافیه بن طالعمه راضی، موقعمدن متشکرم؛ کونش یر اوستنه دوشسه‌ده پایمال اولمایور.

بشنجی قطعه‌یله بو اعتمادینی دها کوزه‌ل افاده ایدلمش بولیوروز: حقك نظرنده عزیز اولان، دشمنك حسدیله آلچاله‌مز؛ حسودك حیله‌سی، اقبالی فلاکته چویره‌مز؛ واقعا کل فدانی صوك بهارده صولار، قورور؛ فقط بهارك خفیف اسن روزکاری نهایت عافیت

کتیریر ؛ بو حیاتله یکیدن کوپورور ؛ ازلده سعادت نصیبی آلانك « دولتنه » ضررکلەمز.

آلتنجی پارچەسیله اسکی‌سیاه‌کچن‌کونلرینی خاطرلایور ؛ شو آلچاق حیاتك مقتضاسی اولەرق بر خیلی زمانلر ، بایراغنك اقبالی عکسنه دونمشدی ؛ دهرك فناتأثیرلری احوالنی دەکیشدیریبیوردی ؛ بر چوق رنك آراسنده درلو درلو کورونن بو چرخك دنیادن وفا خطنی چیزدیکنه واقف‌اولمشدی ؛ فقط شیمدی او ، اسکی غدرندن پشیماندر ؛ وقتیله عادتا ظالم بر کافردی ؛ بوکون شفقتلی بر مسلمان اولمشدر .

صوك قطعه ، دەرین توکلنك آچیق ایزلرینی حائزدر : عهده وفانی توصیه ایدییور ؛ فضله شکایتی آدابه موافق بولماز ؛ وجودك بلا اوقلرینه هدف اولمەسنی برنعمت صایار ؛ جفانی صبر ایله قارشیلایەرق دعا ایتمکده نجات بولور ؛ اوکا دوستك ، جناب‌حقك رضاسی لازمدر ؛ فکرنجه حیاتده بومکافاتدن باشقه فائده یوقدر .

منظومەدەکی تشبیهلری ، استعارەلری ، آرایکز . دردنجی پارچەنك ایلك بیتنده خامه ـ لوحه ـ تصویر ـ صورت کلمەلری برآراده قوللانیلمشدر ؛ بوکا ادبی اصطلاحاتده نه دینیور ؟

ایلك قطعەیی آکلامق ایچون دوشونیکز : فضولی حیاتی قاناتان تأثرلری ، اوزاق یوللرده کاروان قطارلری کبی مسلسل ودواملی کورمشدر ؛ کندی انسانیته مقدر اولان بوعمومی اضطرابلرك هپ باشنەکچیور ؛ شیمدی محنت وألم دیارینه کیدن یولك مسافریدر ؛ اونی باشقەلرینك حقیر کورمکه حقی اولەماز ؛ نصیبی کیمسەدن نقصان دەکلدر ؛ محتشم برفقیر وقاریله پادشاهلر کبی یاشایور ؛ اونك‌ده سلطانلر قدر داراتی واردر : کوز یاشلری تخت روانی ؛ کوکلره یوکسەلن آهی ، سراینده ، اردوسنده ظفرلر دالغەلانان بایراغی ؛ عمرك بوتون جفا و اذیتی ندیملری ؛ درد و بلاسی دبدبەسی اولمشدر .

ایکنجی پارچەده یوکسك استغنالری حتی برنظرەکورە دەرین غروری حس‌ایدیلیر ؛ چرخك ملك و مال ویرمەسندن ممنون یاخود بو نوع محرومیتلردن متأثر اولەجق قدر ضعیف یاراتیلمامشدر . واقعا علی‌العاده حقیر حتی بایاغی کورینور ؛ لکن قارون کبی زنکینلکیله مغرور اولمغه حقی واردر ؛ دوشونیلورسه کوکلندەکی وفا خزینەسی کیزلی قالدیغی ایچون هایدی ثروتنه دلیل کبی کوسترملك دوغرو اولماسین ؛ فقط فانیلکیله برابر کوزندەکی « خزانهٔ لعل وکهر » ك قیمتنی کورمەیورلرمی ؟ بوآجیلره لایق ومتحمل اولمقله قارون کبی زنکینلکنی ادعا ایتمەسی حقسزمیدر ؟

اوچنجی قطعه‌ده حزین بر تظلمی، آزاده کندینه مؤثر براعتمادی‌وار؛ حسود حالنده‌کی تأثره باقماز ، خیر پالار و صانیرکه محنتمدن یوکسه‌لن فریادلرینك هیچ تأثیری یوقدر؛ حال بو که حسدجیلر ، بد دعالرندن یادین دربدر قاله‌بیلیرلر ؛ زمانك انتقامی چوق تجربه ایدلمشدر . أیبلره سعادت ویرر ؛ پرواسز فنالری جفا ایله قارشیلار .

دردنجی پارچه‌ده نصیبنه راضی کورینیور؛ مقدراتك ده کیشمیه‌جکنه قانعدر؛ باشنده کونش کبی ذکا نوری طاشیور؛ چاموره دوشمکله جوهرینك کیرله‌نمه‌سی ممکن ده‌کلدر.

فضولی ، درت یوزسنه اول یاشایوردی؛ حسلری اینجه وصمیمی ایدی؛ حالا صیجاقلغنی محافظه ایدییور ؛ افاده‌لرنده‌کی آهنك ، باقیده اولدیغی کبی ، رسمی حیاته ، کلمه سلطنتلرینه یاقین ده‌کلدر ؛ تحسسلری دها فضله‌درین هجرانلرندن قوت آلیور : طبیعت تصویرلری آزدر ؛ دائما کندی عالمنك ، روحندن یانیق بر ادا ایله یوکسه‌لن طاشقین حسلرك هیجانلری دویولور ؛ کوزه‌للکلره عادتا الٓهی تهیجلرله باغلیدر ؛ -سی نفعینککنه بکزه‌مه‌یور ؛ پرواسز بر یکیچری قهرماننده اولدیغی کبی کور ده‌کلدر ؛ حیاتك الملریله دولو یاشامقده وفا آرایور ، شعرلرنده ظاهراً حقیر بر توکل واردر ؛ بوینی بوکوك، صمدانی مزیتلرینه قانع بر درویش کبی دوشونور ؛ ترکیب بندنده اینجه حساسیتنك غلبه‌سنه ایناندیغی اعتقادلر علاوه ایدلمشدر ؛ بومنظومه ، فضولینك شعرینی، قناعتلرینی آکلامق ایچون کافی ده‌کلدر ؛ شوغزللرکده کوزه‌للکنی حس ایتمليسکز .

غزل

آشیان مرغ دل ، زلف پریشانکده‌در ؛
قانده اولسه‌م ای پری ، کوکلم سنك یانکده‌در ! .
عشق دردیله خوشم ، ال چك علاجدن طبیب ،
قیلمه درمان کیم هلاکم زهری درمانکده‌در ! .
چکمه دامن ناز ایدوب افتاده‌لردن وهم قیل ،
کوکلره آچیلمسون اللرکه دامانکده‌در ! .
کوزلرم یاشن کوروب شور، ایتمه نفرت کیم بوهم ،
اول نمکدندرکه لعل شکرافشانکده‌در .

مست خواب ناز اولوب جمع ایت دل صدپاره‌می ،
کیم آنك هر پاره‌سی بر نوك مژکانکده‌در .
بس‌که هجرانکده‌در خاصیت قطع حیات ،
اول حیات اهلینه حیرانم که هجرانکده‌در .
ای فضولی ، شمع تك مطلق آچیلمز یانمه‌دن
تابلر کیم سنبلکدن رشتهٔ جانکده‌در ! .

فضولی

وزنی : فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

« مرغ دل » ترکیب اضافیدر ؛ تشبیهی احتوا ایدر ؛ قوش ، « مشبه‌به » در ؛ اصل کوکلدن بحث ایتمك ایسته‌یور ؛ او حالده « آشیان » کلمه‌سی موضوع بولوندیغی معنانك خارجنده قوللانیلمشدر ؛ چونکه « دل » ك « یووا » سی یوقدر ؛ « زلف » ایله « آشیان » آره‌سنده‌کی مناسبتی آکلایورسکز ؛ فقط بوحکمه « حقیقت » دییه‌مه‌یز ؛ ایلك مصراعلرك حاوی اولدیغی مجازی دوشونکز !

ایکنجی سطرده « پری » یه خطاب ایدییور ؛ بو، « فضولی » نك سوکیلیسی‌در ؛ آراده « استعارهٔ مصرحه » واردر ؛ کوکلنك نره‌ده اولسه باشقه برینك یاننده بولونمه‌سی ممکن ده‌کلدر ، بناءً علیه افاده‌یه « حقیقت » نظریله باقیله‌ماز . .

ایکنجی ، اوچنجی بیتلر ، فضولینك الك کوزه‌ل مصراعلرندندر ؛ او ، عشقه مستغرق ، ده‌رین توکللی بر دردلی کبی یاشامقده سعادت آرایور ؛ حیاتك هجرانلرنده‌کی آجی شعری دویمشدر ؛ بوزهری ایچمکدن آیریله‌مایور ؛ تداوی ایتمه‌یکز ؛ اصل ئولوم بواهتمامده‌در ؛ مع مافیه اهمال ایدلمه‌یی ایسته‌مه‌یور ؛ حق بو فنا احتمالی دوشونیورکن تهدیدکاردر : افتاده‌لرك کوکلره آچیله‌جق دعاکار اللرندن ، ناز ایدن سوکیلیلره فنالق کلمه‌سی مأمولدر ؛ پریشان ، الٓهی عاشقلرك حزین نیازینی جناب حق قبول ایدر ، بوکونکی مراجعتك قیمتی بیلنمه‌لیدر . .

فضولینك حسلرینی مادی کلمه‌لرله ، فکرله آکلاتمق ایسته‌یورم ؛ سز تأثرلرینی شعر ایچنده هیجان بوله‌رق دویمغه چالیشکز . .

دردنجی بیتك ، ذوقکزی اوقشامامق احتمالی چوقدر ؛ معناسنی بویله آکلاتیکز :-

کوزلریمك یاشنی آجی کورونجه نفرت ایتمه؛ بو زهری شکرصاچان دوداقلرکدن آلیورم؛ بشنجی بیتده‌کی مجازلره دقت ایدیکز: «ناز اویقوسنه مست اوله‌رق دال؛ هر پارچه‌سی کیرپیکلریکك آیری اوجلرنده قالان کوکلمی بر آرایه طوپلا!» دییور؛ «مست خواب ناز»ی، «دل صد پاره»یی، «نوك مژکان»ده قالان کوکل پارچه‌لرینی ایضاح ایدك؛ آلتنجی بیتك معناسی قولایدر:

«ئولومك خاصیتی هجرانکده‌در؛ فراقکده‌کی آجیلغی دویه‌رق یاشایانلره حیرت ایدیورم»؛ «مقطع» دینیلن صوك بیتی آکلامق کوجدر: «سنبل» «صاچ» یرینه قوللانیلمشدر؛ دیمك که آراده بر استعارهٔ مصرحه وار؛ بونی اسکیدن هر شاعر، عمومی قلیشه کبی قبول ایتمشدی؛ «تاب» کلمه‌سنه، شمعه‌یله متناسب اولدیغی ایچون حرارت وضیا معناسی ویرمك دها موافقدر؛ او حالده «مقطع» بیتنی آکلادیغمز کبی یازییورز: «ای فضولی، یارك سنبللرندن سوزوله‌رك روحکك أیپلکارنده طوپلانان صیجاقلق «موم» کبی مطلق یانمه‌دن آچیلماز... بو غزلك دیکر مصراعلرندن اکلایورز؛ مادام که یانمشدر؛ او حالده فضولی «شمعه» کبی متأثر اوله‌رق أرییور...

غزل

بنم کیم برلب خندان ایچون کریانلغم واردر؛
پریشان طره‌لر دورنده سرکردانلغم واردر.
باشم تخت رواندر، تاج زرین شعلهٔ آهم؛
کورك کیم دولت عشقیله نه سلطانلغم واردر!.
یومولمز اشك طغیانندن آنسز چشم خونبارم،
خیال صورت جانانه خوش حیرانلغم واردر.
سرشکم کور بنم ای ابر، اوزکدن کم خیال ایتمه،
هوای عشقله بیك سنجه اشك افشانلغم واردر.
فضولی جام می ترکن قیلوب زهد ایله تقویدن،
قمودانایه روشندر بوکیم نادانلغم واردر!.

فضولی

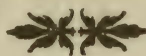
وزنی : مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

بنم کیم بر لب خندا ن ایچون کریان لغم واردر

اصل شعرده‌کی حساسیتی آکلاته‌مام ؛ سز کوزه‌للکلرینی دویمغه چالیشکمز ؛ فضولینك صنعتی خارجنده ، یالکز مادی کلمه‌لرندن چیقاره‌بیلدیکم جمله‌لر شونلردر : بن بر « لب خندان » ایچون آغلایورم ؛ « پریشان طره‌لر دورنده » هیجاندن بنم دونیور ؛ باشم تخت روان ، شعلهٔ آهم ، آلتون تاج اولدی ؛ شیمدی بن اونك « دولت عشقیله » سلطانم ؛ آجی فیضانلردن قان یاغدیران کوزلرم قاپانه‌مایور ؛ بو چوق آغلامه‌دن متأثر ده‌کلم : یاریمك خیالنه حیران ومفتون قالمقده سعادت واردر .

ای بولوت ، بنی کندکدن آشاغی صانمه ، هوای عشق ایله کوز یاشلرم سنکیلدن چوقدر ؛ فضولی ، صوفیلق قیدیله « جامی » ترك ایتدی ؛ باشقه مثال لازم ده‌کلدر ؛ هر کس آچیق حقیقت اوله‌رق بیلیورکه بن غفلتله یاشار بر جاهلم . .

بو غزلده چوق تشبیه ومجاز وار ؛ سز « لب خندان » ی ، باشك « تخت روان » ، « شعلهٔ آه » ك « تاج زرین » اولوشنی تخلیل ایدیکز . .

غزل

بنی جاندن اوصاندردی ، جفادن یار اوصانمزمی ؟
فلکلر یاندی آهمدن ، مرادم شمعی یانمزمی ؟
قمو بیمارینه جانان ، دوای درد ایدر احسان ،
نیچون قیلمز بکا درمان ، بنی بیمار صانمزمی ؟
شب هجران یانار جانم ، دوکر قان چشم کریانم ،
اویاریر خلقی افغانم ، قرا بختم اویانمزمی ؟
کل رخسارکه قارشو ، کوزمدن قانلو آقار صو ،
حبیبم ، فصل کلدر بو ، آقان صولر بولانمزمی ؟
غم پنهان دوتاردم بن ، دیدیلر یاره قیل روشن ،
دیسه‌م اول بی وفا بیلمن ایناتورمی اینانمزمی ؟

دکلدم بن سکا مائل ، سن ایتدك عقلمی زائل ،
بکا طعن أیلین غافل سنی کور کج اوتانمزمی ؟
فضولی رند شیدادر ، همیشه خلقه رسوادر ،
صورك کیم بو نه سودادر ، بو سودادن اوصانمزمی ؟

فضولی

شکایتنامه‌دن

... امید تمام ایله اختیارسز دوردم وابراز حکم ایچون متولیٔ اوقاف حضورینه یوز اوردم . الحق متولی ملاقاتنه فرصت دوشمه‌دی وآنك دامن ملازمتنه دست نیل ایریشمه‌دی؛ اما دیوان بلاغتنه تهجم ایتـدم . چون انحس اوقاتده واضعف حالاتده حضورلرینه کیتدم . بر جمع کوردم : حکایتلری پریشان ... نه صفادن آنده اثر ونه صدقدن آنده نشان وار . جمعیتلری دام حیل ، حضار مجلسلری « اولئك کالانعام بلهم اضل » حرکات ناهموارلری مثابهٔ سوهان روح وکلمات پرآزارلری مشابه امواج طوفان نوح ... سلام ویردم: رشوت ده‌کلدر دیو آلمادیلر. حکم کوستردم . فائده‌سزدر دیو ملتفت اولمدیلر؟ اکرچه ظاهرده صورت اطاعت کوستردیلر . اما زبان حال ایله جمیع سؤالمه جواب ویردیلر دیدم: یاایها الاصحاب ، بو نه فعل خطا وچین ابرودر؟ دیدیلر : متصل بزم عادتمز بودر. دیدم : بنم رعایتمی واجب کورمشلر وبکا برات تقاعد ویرمشلرکه اوقافدن همیشه بهره‌مند اولەم. وپادشاهه فراغتله دعا قیلەم . دیدیلر : ای مسکین ، سنك مطالمکه کیرمشلر وسرمایهٔ تردد ویرمشلرکه مدام فائده‌سز جدال ایده‌سك ونامبارك یوزلر کوروب ناملایم سوزلر ایشیده‌سك. دیدم : براتمك مضمونی نه ایچون صورت بولمز؟ دیدیلر: زوائددر، حصولی ممکن اولمز. دیدم: بویله اوقاف زوائدسز اولورمی؟ دیدیلر : ضروریات آستانه‌دن زیاده قالیرسه بزدن قالورمی؟ دیدم : وقف مالنی زیاده تصرف ایتمك وبالدر . دیدیلر : آقچه‌مز ایله صاتون آلمشز ؛ بزه حلالدر. دیدم : حسابه آلسه‌لر بو سلوککزك فسادی بولنور. دیدیلر : بو حساب قیامتده آلنور. دیدم : دنیاده دخی حساب اولور . خبرینی ایشتمشوز، دیدیلر، آندن دخی باکمز یوقدر . کاتبلری راضی ایتمشوز. کوردم که سؤالمه جوابدن غیری نسنه ویرمزلر. وبو برات ایله حاجتم روا قیلمغی روا کورمزلر . ناچار ترك مجـادله قیلدم . ومأیوس

ومحروم كوشهٔ عزلتمه چكلدم . بن براتمدن اهانت كوردیكم ایچون منفعل براتم بندن فائده‌سز عذاب كوردیكی ایچون خجل، اول شاهد مجروح كبی تقریردن پشیمان، بن مدعیٔ كاذب كبی تشنیعدن پریشان ؛ اول آیت منسوخ كبی ممنوع العمل ، بن امت ممسوخ كبی مقطوع العمل .

بن آكافتنه ، اول بكا آفت ؛
متنفر بن آندن اول بندن !
بن آكا غصه ، اول بكا محنت ،
متنكدر بن آندن ، اول بندن !

فضولی

سلطان سلیمان اردوسیله « ٩٤١ » تاریخنده عراق سفرینه كیتمشدی ؛ فضولی بغدادده ایدی ؛ پادشاهه كوزه‌ل بر منظومه تقدیم ایتدی ؛ احتمالكه بو قصیده‌سنده‌كی صنعتكارلغه مكافات اولسون دییه الله اوقافدن برات ویرلدی ؛ استفاده‌یه حقی واردی ؛ اوقاف مأمورلری وظیفه شناس ، حقه متمایل دەكلدی ؛ مراجعنه قارشی هپ جفا ایله مقابله كوریپوردی ؛ آرتق صبری قیرلمشدی ؛ نشانجی پاشایه محرومیتنه سبب اولانلره دائر اوزون بر مكتوبله مراجعت ایتدی ؛ اوقودیغمز پارچه شكایتنامه‌نك بر قسمی‌در .

بیلیورسكزكه بزم اسكی حیاتمزده شعره ، صنعته ، هیجانلره نظم واسطه اولیوردی ؛ نثر ، دها زیاده علمه ، افكاری افاده‌یه عائددی ؛ بو صورتله دولت محرراتی ، بعض فنی اثرلر ، تاریخ وسیاحتنامه یازیلیوردی ؛ بونلر اكثریا پك قیصه عباره‌لی ، هله هرحالده معناسی كوچ آكلاشیلیر كلمه ، تركیب وصنعی خیال كبی آغیر یوكلردن آزاده ایدی ؛ فضولیدن اول ادبی قیافتله استقباله كچن الك كوزه‌ل نثر ، سنان پاشانك‌در ؛ تضرعنامه‌سی اوزون افاده‌لی ده‌كلدر ؛ سجعلری واردر ؛ بعض فرمانلر یاخود عاشق پاشا تاریخی قدر بسیط دینه‌مز ؛ فقط زنجیرله‌مه تركیبلر یوقدر ؛ شكایتنامه‌یی ده كوریپورسكز ؛ جمله‌لر كوچوك ومستقل‌در ؛ نثرده بر نوع قافیه دیمك اولان سجعلره طرفداردر ؛ اوردوم ، دوردم ، دوشمه‌دی ، ایریشمه‌دی ، ایتدم ، كیتدم فعللری ، دها صوكره‌كی دیكر بعض كلمه‌لر اعتناسز یازیله‌ماز . بو ظاهری صنعتی ، ذكاسیله ، حساسیتیله پك كوزه‌ل مزج ایدییور ؛ اوقاف مأمورلری حقنده‌كی محاوره‌سی انفس بر تعریض وهجو مثالی‌در ؛ قوتی استقباله دوغرو موفقیتله ، ظفرله طاشیه‌جقدر .

افاده‌سی ایچنده بر آیت کریمه‌وار؛ شکایتنامه‌نك اوقسمنه عائد ایضاحاتدن آکلایورسکز؛ مقصدی بر تشبیه ایله اعتراض ایتمکدر؛ بو صورتله تعریضنه قوت ویرییور؛ ادبیاتده بر محررك کندی یازیسی آراسنه بر آیت کریمه آلمه‌سندن متولد استفاده‌یه «اقتباس» دینیر؛ بعضاً بشقه بر شاعرك مصراعی یاخود بیتی‌ده بر اثره آلینیر؛ بوکا «تضمین» دییورلر؛ اقتباس ایله آراسنده ماهیت فرقی یوقدر.

اسکی شاعرلرك همان هپسی عربی وفارسیده قوتلی ایدی؛ تورکجه منظومه‌لرینه بعضاً بو لسانلره عائد بر یاخود دها زیاده مصراع علاوه ایدرلردی؛ «فضولی» نك بغداد قصیده‌سنده عربی وفارسی بیتلری واردر؛ بو غزل‌ده ایکی لسانله یازلمشدر:

وصلك بکا حیات ویرر فرقتك ممات
سبحان خالق خلق‌الموت والحیاة
هجرانکه تحمل ایدن وصلکی بولور
طوبی لمن یساعده الصبر والثبات
مهر کدر آفتاب مقاصد وسیله‌سی
ماشاء من ارادبه الفوز والنجاة
دوکمش ریاض طبعمه باران شوقکی
من انزل المیاه واحیي بها النبات
حق آفرینشه سبب ایتدی وجودکی
اوجبت بالظهور ظهورالمکونات
ایزد سریر حسنه سنی قیلدی پادشاه
اعلی کمال ذاتك فی احسن الصفات
قیلدك ادای نعت فضولی تمام قیل
کلمت بالسلام وتممت بالصلاة

منظومه‌سی «ملمع» در؛ تورکجه بر شعر پارچه‌سنه عربی یاخود فارسی لسانیله شاعرك کندینه عائد بر عباره علاوه ایتمه‌سندن متولد شکله «تلمیع» دینور.

فضولی

کوزنده شعله نما مهر آتشین عراق ،
باقیشلرنده هویدا حزین بر استغراق ،
دهایه ناصیهٔ صافی مرکز اشراق ،
صولوق دوداقلری پرلرزش سرود فراق ...
أثرلرنده بوسودالی چهره‌در ظاهر ،
بوچهره نجه فضولی‌یه پك مناسبدر ؛

بوچهره چهرهٔ غم ، چهرهٔ محبتدر ؛
محبتك اوکا تأثیری پرغرابتدر ؛
سور وسودیکی هپ درد ، هپ مصیبتدر ؛
صفاسی نشئه‌سی یوقدر ، بوتون کدورتدر .
فضای روحنه بر ابر گریه طاریدر ،
کولومسه‌یورسه امین اول که اضطراریدر !

زمان زمان قاپیلیر غملی بر تسلایه ،
دالوب کیدر نظر قلبی لیل سودایه ؛
دوکرسه خاکنه بر سرو نازنین سایه ،
اولور بوروحی ایچون برنشاط بی‌غایه .
بوتون أمللری کوکلندن أیله‌مش ابعاد ،
« نه‌ویرسه‌لر آکا شاکر ، نه‌قیلسه‌لر آکا شاد ! »

لسان حسرتی لکن شکایت افشاندر ؛
دوشنجه فرقته ، عالم کوزنده زنداندر ؛
جهانه کلدیکنه آن بآن پشیماندر .
رفیقهٔ سفری بر پریٔ کریاندر ؛
اونك پینده کزر دائما خرابه‌لری ،
اونك کوزیله هپ آغلار کورور سحابه‌لری ،

یوزنده ، شیمدی باقارسك ، امیدلر كورونور ،
نه‌در امیدی ؟ او بوندن‌ده بی‌خبر كورونور ؛
حیاته قارشی نگاهنده بر كدر كورونور ؛
حیاتی عشقنی تمدید ایچون سور كورونور . . .
نه‌وارسه عشق ایچوندر ، اونكله در بیدار ؛
برر لطیفه‌سیدر عشقنك خزانله بهار .

أسیری اولدیغی حسن خیالپرورده
چكر محاسنه پیشنده برطونوق پرده ؛
بوتون بدایع خلقت كورونسه بر یرده ،
دونر قالیر ینه چشمی او حسن أسمرده . . .
او حسن أسمره مفتونلغی أزلدندر ،
اونك غمیله فضولی حیاته دشمندر .

توفیق فكرت

فضولی

حیاتی . — فضولی، اصل آدی «محمد بن سلیمان»، دوشونه‌بیلمك ذوقنی حائز بر محیط آراسنده بویودی؛ وطنی اوچ مهم لسانك ملتقاسنده‌یدی؛ عربی، فارسی وتوركجه‌ایله مترنم شعر هیجانلرینی حس ایتمشدی. كوزه‌للكه طاشقین تحسسلرله دالغین كورینیوردی؛ چوجوقلق دوره‌سی نهایتله‌نجه روحنده صمیمی بر محبت جنونی یانمشدی ؛ متألم نوحه‌لری ، اعصابنده‌كی تحملی صارصیوردی !

علم و صنعت اشتیاقیله یاشامغه نامزددی ؛ كنجلكنك رهكذارینه « جنت حدیقه‌لری » كبی كوزه‌ل برمحفل چیقمشدی ؛ ترنملرنده محرق عصبی رعشه‌لردن آزاده هیچ برهوسه تمایل یوقدی؛ غزللرنده‌كی حساس مشعله‌یله كویا شهرلو ، قطعه‌لر متنور ، وجده مستغرق برآن كچیره‌جكدی ، قطره‌تنده ، موزون ترانه‌لرله یوكسه‌لن ازلی برهیجان واردی . نشیده‌لرنده‌كی الهام ایله دماغلر عطره وتازه‌لكه مفتون اولیوردی. منظومه‌لرینی ادراكه، معلوماته بیكانه ایكن یازمق ایسته‌یه‌مزدی؛ علمسز شعرده بقا و متانت امكانی یوقدی ؛ عصرینك هردورلو عرفان تظاهراتنه مراق ایتدی ؛ حكمته ، هندسه‌یه چالیشدی؛ حدیث وتفسیر اوقودی ؛ الٓهی فكر ایچنده ادبیاتی مدافعه‌یه مساعد وثیقه‌لر بولیوردی ؛ شعر فضیلتنه « مذمت » اسنادی آغیر وفنا بر خطا ایدی؛ كوزه‌للكه، حقیقته حرمتكار یاشایه‌جقدی؛ مع‌مافیه متبت علومك بیله‌مطلق اصابتنی شبهه‌یه حتی انكاره لایق كورمشدی:

علم کسبیله پایهٔ رفعت ،
ارزوی محال ایمش ، آنجاق
عشق ایمش هرنه‌وار عالمده ؛
علم ، برقیل‌وقال ایمش آنجاق !

دیه‌جك قدر روحانی قناعتله مجهزدی ؛ دائما تصوف اذواقنه مستغرق دوشونمکدن ممنوندی :

کیمی هشیار کوردکسه آکا صون جام‌می ساقی ،
بحمدالله فضولی مست‌در وحدت شرابندن !

بیتنده‌کی اعترافنك‌قیمتی واردر؛ وجدانی، الٓهی برخلقتك وجودینه قناعت امللریله دولمشدی ؛ یوکسك ودهرین سؤاللرینه، حیاتنك معاصری برمتفکر ذوقیله جواب‌آرایه‌بیلیردی: جوهر، نردن فیض آلمشدی ؟ سمالرك دوری نه‌ایدی ؟ جسملرده عرضی قائم کوسترن کیم ؟ هرشیئك سببی وار، أوت ، لکن حادثاته منشأ فکرینی ایداعه مؤثر نره‌ده ؟ کائنات ، علوی بر امرله مدهش دورانه باشلادی ؛ فقط بوازلی فرمانك وجوبنده‌کی معنایه حاکمیت ناصل تجلی ایدییور؟ دییوردی ؛ فطرتك تکونی ایچون بر لزومه قانعدی ؛ نقش ایچنده نقاشی کورمشدی ؛ خارجی عالمه عائد فکری قویو برمتصوف قدر متکاثفدی :

حقا که همین وجود بردر ؛
برذاته وجود منحصردر !
عکسی‌در آنك وجود اغیار ؛
معنیده یوق ، اعتبار ایله وار !

سطرلرنده ماضینك قطعی حدودیله‌معین برفلسفه متبلردی؛ مع‌مافیه بویله واسع مسائل‌حضورنده ینه عجزینی اعترافه راضی کورینیوردی :

اول پرده‌یه کیمسه راه بولماز !

اعتمادیله « Agnosticimes » ه ایناتیردی ؟
یا کلیش ادعایه مستند سطحی وفنا افکاره مقابل ساکت قاله‌مازدی :

صدای نی‌حرام اولسون دیدك ای صوفیٔ سالوس ،
یله ویردك خلاف شرع ایله ناموسن اسلامك ؛
بواندام ایله وجدیاتدن دم اورمق ایسترسك ؛
الٓهی، نی کبی سوراخ سوراخ اولسون اندامك !

قطعه‌سنده مفرط ومنور برحقارت واردی !

صمیمی براسلام حرارتیله متفکردی ؛ حضرت پیغمبره ، آل رسوله قارشی متهیج حرمتله قلبی ضربان ایدییوردی ؛

فضولی ، صانمه یه‌تمك منزل مقصوده مشکلدر ؛
طوتون ، دامان شرع احمد مختار یه‌تمزمی ؟

بیتنده‌خلوصی، حدیقةالسعداسنده، نعت‌ومرثیه منظومه‌لرنده قطعی وتمیزقناعنی آچیق‌کورینیور؛ هنوز حیاته ادراکیله یکی دوغیوردی ؛ تفکر وصنعت افقلری ، متحسس تماشاسی اوکنده کنیشله‌مشدی؛ تورك، عرب‌وعجم ادبیاتنه، حسی وذهنی بوتون تلقیلره واقف‌اوله‌رق دوشونیوردی؛

بردیوان حاضرلامه‌سی تکلیف ایدلدی ؛ معظم شـاهقه‌لره صعود ایچون یاشـامشدی ؛ شـعرلرندن متشکل برکوچوك مجموعه، قابلیتنی اظهاره کافی ده‌کلدی ؛ مع‌مافیه نشیده‌لرینك دیوان حالنده جمعنی موافق کورمشدی .

سیاسی حیاتنده ایکی قدرته منجذب دورلر کچیردی : « بنك‌وباده » سنده جناب حقه ورسول ذیشانه حضرت علی‌یه احترامنی عرض ایتدکدن صوکره

مجلس افزوزم بزمکاه خلیل ،
جم ایام شاه اسماعیل !
آندن آسوده‌در غنی وکدا ،
خلدالله ملکه ابدا !

بیتلرینی یازیبوردی ؛ باشقه دفعه پادشاهی واصرامزی تبجیل ایتدی ؛

مور محقرم‌که سراسیمه چوق کزوب ،
نا کاه بارکاه سلیمانه یه‌تشم !

سوزلرنده کویا اسکی آواره حیاتنه عائد براعترافی واردی !

ثروته ، ظاهری محتشم اعتلالره قارشی مستغنی دوشونمك ایسته‌یوردی ؛ بیلدیزلی برکیجه‌نك مطنطن شـعری ، سمانك ده‌رین ماثیلکی بیله ، نظرنده سـونوکدی ؛ کندی متهیج صـنعتی ایله اکتفایه قانعدی ؛

ای فلك، یوقدر لباس فقردن عارم بنم ،
اطلسکدن بیلمشم اوستون محقر شالمی !

سطرلرنده، ذکاسندن مصنوع، سرمدی آبده‌لر کبی وقور، خصوصی کلبه‌سنه راضی کوروندی ؛ ابدی حیاته مظهریتنی بیلیوردی :

هر جهتدن فارغم ، عالمده حاشا کیم اوله ،
رزق ایچون اهل بقاء اهل فنانك چاکری!

دیمشـدی ؛ ملك املرندن آزاده ، یالکز « محبت چراغنه » پروانه اولیوردی ؛ مع‌مافیه اوقافدن استفاده املیله ذکا وصنعتنك مکافاتنه بدل برات آلدی؛ ذاتاً آلام ایله صیزلایان روحی ، شیمدی یکی بر عذاب ایچنده قانایوردی . ألنده‌کی رسمی وثیقه‌یی کیمسه‌یه آکلاته‌مادی؛ یأسـنه الك صوك بر پناه آرامق ایسته‌یوردی؛ نشانجی پاشایه هر دورده ذی حیات شکایتنامه‌سنی کوندردی .

شعرینك اوصافی . ـــ قلبی اختیار ایکن ده محبت هجرانی ایله چیرپینیردی ؛ محاسـنه یانیق اشتیاقی، روحنك محرابی اولمشدی؛ اعصابنده‌کی تهیج، اراده‌سنی أزه‌ن برفورانله طاشقیندی :

کوکل، یه‌تدی اجل؛ ذوق رخ دلدار یه‌تمزمی ؟
آغاردی موی سر، سودای زلف یار یه‌تمزمی ؟

دیورکن صمیمی نیازی، هویتنده‌کی متحسس هجومه، یورغون ومطیع برمقابله کبی ده‌رین تأثری حاوی ایدی؛ کیمسه‌سز بریتیم حیاتك ایکنه‌لرینه تحملی آزدی :

نه یانار کیمسه بکا آتش دلدن اوزکه ،
نه آچار کیمسه قاپی باد صبادن غیری !

تألمی، یالکز صوئوق وخائن سکوت ایچنده قانایوردی : قاراکلق بر ماتم آراسنده صباحلره قدر کویا ناله وفریاد ایله هیچقیردی :

سنسز کیجه‌لر، آه وفغانم مه ایشیتدی !

مصراعنه آجی ستمنی دوکدی ! اضطرابنه یاقین، صیجاق وشفیق بر الی نه‌قدر تیتره‌ك احتیاج ایله بکله‌مشدی؛ متحسر محنتنه آشنا هیچ کیمسه یوقدی ؛

چاره اومدم لعل شیرینکدن اشك تلخمه ،
تلخ کفتار ایله آلدك جان شیرینم بنم !

بیتنده اوزون حسرتله دولو برحیاتك بدبخت انکساری کیزلی‌در !

حسنك هیجانلی حرارتلرینه استغراق ایچون قراری ، توکلی واردی ؛ بعض دفعه‌ده متقابل هوساتك هجومندن متولد صدمه‌لرله قیریله بیلیردی :

عشق دردیله خوشم، ال چك علاجدن طبیب ،
قیلمه درمان کیم هلاکم زهری درمانکده‌در !

دیعشکن، تحمله مجالی آز بر تهیجله

ای هرمرض علاجنه حکم ایله‌ین طبیب ،
بیمار درد عشق اولانك یوقمی چاره‌سی؟

خطابنده متألم وهجراندن شفایه طالب کورونور، آجینیردی !

تأثرنده‌کی غلیان، روحنك حریمنه صیغمایوردی ؛ آلامی، کویا سمالره بیله مؤثردی :

فلکده برق آهمدن سراسر یاندی کوکبلر !

ادعاسنه قائل اولاجق قدر مضطرب ونالان ، ایصسز کیجه‌لره قارشی صیزلایه‌رق طبیعت فوقنه چیقمشدی؛ قمر، طلوع، مهتاب، بهار کبی محیطنك کوزه‌ل مناظری الهاماتنه غایه ده‌کلدی، حتی :

باغبان ، شمشاد ونسرینك بکا عرض ایتمه‌کیم
اول قد و رخساردر شمشاد ونسرینم بنم !

ادعاسنده هر زمان ثابت قالمشدی !

کونشك نوری، آیك دجله‌یه انعکاسی بیله هپ سوکیلیسنی یاده وسیله اولوردی :

پرتو خورشیدی صانمه‌ك پرده‌کیم دور فلك ،
یره اورمش آفتابی ماه تابانم کوروب !
صوده عکس سرو صانمه‌ك کیم قوپاروب باغبان ،
صویه صالمش سرویی سرو خرامانم کوروب !

بیتلری، خیالنك تصویر ومحبت آوازینی حائزدی؛ غنچه‌لر، سوکیلیسنك حسنی و « لعل خندانی » قدر کوزه‌ل آچیله‌مازدی؛ هیچ بر کل‌فدانی، اونك « سروخرامانی » کبی ده‌کلدی؛ باغلرك طراوتی قارشیسنده ایکن‌ده یارینك یاشادیغی معزز دیاره مفتوندی ؛ نرکسلری کورونجه الا و « بیمار » کوزلری دوشنور ، آغلاردی ؛ سنبل تماشاسندن صوکره بیله کاکللرك نازلی ومعطر بوکلومنه متحسر قالیوردی !

دائما سیاه وماتم ایچنده کچن حیاتنك آخرت تأثوندن فضله، عذابنی دویاردی :

بودر فرق کوکل، محشر کونینك روز هجراندن ،
کیم اول جان دوندورر جسمه، بو جسمی آییرر جاندن !

پارچه‌سنده بر محنت موجوددر !

روحنده‌کی حرارت، سرشکنك جریانلرینه، جهانك هردرلو سیلابنه کویا مانعدی؛ کوزلرینه، قاشنه عائده شعردن محروم فنا بر تشبیهنی اوقویورز :

تاب سوز سینه‌دن اکسیلمه‌سه‌یدی کوز نمی،
کوز یوموب آچنجه سیلابه ویرردی عالمی :
هر کوزم برموجسز دریادر اول دریا ایچون ،
هرقاشم‌در موجدن بر سرنکون اولمش کمی !

بیتلری ادبی تلقی‌یه کوره غالباًاوزمانده صنعت تهیجلرینه اوزاق، هرنوع فریاد، ستم، نیاز، نوازش اینجه‌لکلرینه بیکانه یازلمشدی ! مع‌مافیه ذوقمزك ایلیق الحانی ، الك زیاده فضولینك روحنده یانیور؛ نشیده‌لرنده‌کی تأثرله درت یوز سنه‌لك بی وفا زمانك حساسیتی ایصینیدی! حیاته، کویا بدبخت وپریشان، ایکلمك ایچون کلمشدی؛ فغانی حسرتله صیزلایان اعصابك دائمی آشناسی اولویوردی ؛

بیچاره بن، فلکزده بن، بختی قاره بن

مصراعنده کندینی تعریف ایدییور .

بر صنم زلفنه کویا که ویروب‌در کوکلن
که فضولی ینه مدهوش وپریشان کورینور !

اعترافنده روحنه موافق برقیافت بولیورز؛ غزللرنده، لیلاومجنون حکایه‌سنده شفقته‌مظهر یتسز، حالا صیزلایان اینجه برتحسس وار؛ فسونی حاوی کوزه‌للك تمایللرنده، آجی کوز یاشیله ایشله‌نمش جاذب هیجانلری تیتره‌یور؛ کیرپیکلرینك اینجی قطره‌لری، هنوز کوموش پاریلتیلرینی حائزدر؛ نثرده اسکی ادبی مکتبك الك بیوك استادی صاییله‌بیلیر؛ حدیقةالسعداسی، شکایتنامه‌سی بولیاقتله تحلیل اولنمیدر. ٩٦٣ یاخود ٩٧٠ حتی ٩٧٥ تاریخنده وفات ایتدیکنه دائر روایتلر وار ؛ کربلاده ، بکتاشی تکیه‌سنده مدفوندر ...

غزل

دمبدم سیلاب وش أشك روانم چاغلار
دوکونوب طاشلرله آغلار حالمه ایرماغلر
کورونن داغلر باشنده أبر باران صانمه‌کز
داغلر صاچن چوزوب بن خسته ایچون آغلار
سینه‌مك تعلیم خانه‌سینه کل آت تیرکی

ای کمان ابرو سنکچون طبله‌لردر داغلر
جان چیقاردی محبس تندن کمند هجر ایله
لیك زنجیر امیدی وصل دلبر باغلار
ذاتیا فرهاد وش داغلرده فریاد أیله‌دم
ایشیدوب فریادمی کوکسن کچیردی داغلر

ذاتی

غزل

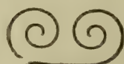
جان دماغینه ایروب بوی وطن
دل دیلر کیم کورینه روی وطن
چشمهٔ حیواندن ای جان خوشدرر
بن غریب افتاده‌یه جوی وطن
نوله‌جاندن ایسته‌سه‌م چون یکدرر
باغ جنتدن بکا کوی وطن
کوکلم أیلر دائما آنی طلب
بند اوله‌لدن بکا کیسوی وطن
خرم اولوب جان جم سوردی صفا
دل صبادن آله‌لی بوی وطن

جم سلطان

وزنی : فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

اجدادمزده مملکت عشقی واردی؛ اوغرنده کوله‌رك ئولورلردی ؛ کوکللرنده ایمان آتشی یانمشدی ؛ لکن وطن حسلرینی هیجانله ترنم ایتمه‌دیلر ؛ ادبیاتمزده همان تنظیماته قدر بونوع تحسسلریمز فیضانله دوکولمه‌مش؛ جم سلطان، اوزون مدت غربتده یاشادی؛

اوروپاده كچیردیكی هجران سنه‌لرنده بدبخت اولدی ؛ احتمال كه بو سببله « وطن » ردیفلی بر غزل یازدی ؛ افاده‌سی طبیعیدر؛ شعری حسرتله صیزلایور؛ كوكلنك یانیق حزنی، ده‌رین آجیلر كبی چوق تأثیرلی ده‌كلدر ؛ غزلنه ساده كوزه‌ل دینه‌بیلیر . . .

غزل

اول دم قنی كه كعبهٔ كویك مكان ایدی
آرامكاهی كوكلك اول آستان ایدی
اول دم قنی كه سبزه‌لرك تازه طوتغنه
اول كلستانده یاشلرم آب روان ایدی
اول دم قنی كه سایهٔ پرهما كبی
ظل ظليل كرد رهك سایبان ایدی
اول دم قنی كه مرغ دله آستانككك
هر كوشهٔ مشرفی بر آشیان ایدی
اول دم قنی كه صحن سرای سرورکه
هردم قوافل دل وجان مهمان ایدی
اول دم قنی كه مسكن ایدی أشیكك جمه
حیفا كه كچدی بیلمه‌دك اول خوش زمان ایدی

جم سلطان

غزل

سرنامهٔ محبتی جانانه یازمشم
حسرت رساله سن ورق جانه یازمشم
نالشلرنی درد ایله بیچاره بلبلك
باد صبا أیله كلستانه یازمشم

زلفك حكايتيني كوكلده مثال ايدوب
غم قصه‌سيني نوح پريشانه يازمشم
رسم ايتمشم كوزمده خياليكي كويا
نقش كارى ساغر مرجانه يازمشم
تاب رخكله سوزنى يازاركن احمدك
شوقكدن اودلره طوتوشوب يانه يازمشم

احمد پاشا

بر منظومه‌سندن

چين زلفك مشكه بكزتدم خطا سن بيلمه‌دم
كى پريشان سويله‌دم بو يوز قاراسن بيلمه‌دم
بن قارا طوپراق ايدم جان ويردى بويكدن صبا
هى نه جانپرور قيامت دلربا سن بيلمه‌دم
قد قيامت غمزه آفت زلف فتنه خط بلا
آه كيم بن حسنكك بونجه بلا سن بيلمه‌دم
دون طبيبه درد دلدن بر دوا صوردم ديدى
غم يمكدن اوزكه بو دردك دوا سن بيلمه‌دم
جانمه بر مرحبا قيلدى أزلده چشم يار
شويله مست اولدم كه غيرك مرحبا سن بيلمه‌دم
. . . ايچى يانديغندن آغلار شمع مجلس حاله
يار اوده نيچون ياقار بن مبتلا سن بيلمه‌دم
. . . قاچدى احمد خشم چشمكدن ولى بر كيمسه‌يه
سايهٔ زلفكدن اوزكه التجا سن بيلمه‌دم

احمد پاشا

مناجات

الهی ، هر نه قدر جهد ایدوب ظاهرم معمور ایدرسه‌م باطنم ویران . . ظاهرده سکا هر نه قدر قولسه‌م ایچمده هوا سلطان . . الهی ، ایمان تخمنی که قلب مزرعه‌سنده کندی لطفکله اکدك واسلام نهالنی که کوکل روضه‌سنده کمال کرمکدن دیکدك ؛ دائما باران رحمت ونسیم عاطفتکله سن نشو ونما ویر ؛ هر دمده دل کشتزارنده محبتك تخمندن غیری نسنه اکمه وروح کشتیسن وحدتك بحرندن طشره صالمه ؛ چون توحید بنیادینی سن اوردك ، خراب ایتمه وچون ایمان باغنی سن دیکدك ، بی آب ایتمه . الهی ، هر نه‌یه محبت ایدرسه‌م سنك جمالك مرأتی وهر نه‌یه که کوکلم ویرسه‌م صفاتك آیاتی ! الهی ، هر نه‌یه باقارسه‌م آنده سن حاضر . . الهی ، هر نه‌یی کورسه‌م سن آکا ناظر . . الهی ، کیزلیسك غایت ظهورکدن . . الهی ، کورونمزسك زیاده نورکدن ! الهی ، هر نه قدر کناهکار ایسه‌م کرمکدن نا امید دکلم وهر نه مقدار مجرمسه‌م عفوکدن نومید دکلم ؛ نه قدر کناهم چرکی وارسه اومارم ، کرمك دریاسی محو ایده ونه مقدار اعمالم چوروکی وارسه امیدم اول که رحمتك صفتی عفو ایده ! الهی ، خجالت طوپراغن باشمه صاچمه . . الهی ، یوزم قاراسن یوزمه اورمه ! الهی ، چون بو اوده یارامازلقلرم ستر ایتدك ؛ اول اوده دخی کرم سندن ! الهی ، دنیاده نعمتلرکه چوق غرق ایتدك ؛ آخرتده دخی نعم سندن ! الهی ، نه قدر جرم ایدرسه‌م رحمك آندن آرتق . . ونه قدر ظلم ایدرسه‌م حلمك آندن آرتق ! الهی ، نه نه طاعتم اوله که معصیتم یویه ! الهی ، نه نه عبادتم اوله که جهنمدن آلی قویه ! قوللقمیدر اول که بز ایلرز ؟ عبادتمیدر اول که بز ایدرز ؟ عبادت اولدر کیم کوکل دائم فکرده اوله ودل ذکرده اوله . . تن مجاهده‌ده اوله . . .

سنان پاشا

اسکی نثرمز ، دها زیاده فکرلرك تبلیغی ایچون یعنی معلومات ویرمك اساسنه کوره یازیلیردی ؛ هیجانه ، کوزه‌للکه اکثریا منظومه‌لر واسطه اولیوردی ؛ تورکجه دینه یاخود تاریخه دائر منثور کتابلر یازلمشدر ؛ لکن همان هیچ بری یوکسك صنعت تهیجلرینی احتوا ایتمه‌یور .

فضولیدن اول الك بویوك نثر استادی اوله‌رق سنان پاشایی طانیورز ؛ شیمدی بر پارچه‌سنی اوقودیغمز « تضرعنامه » سی مادی ، قانی فکرلردن عبارت دکلدر ؛

واقعا موضوع ایله متناسب أنكینكیله آز تماس ایدییور؛ تكررلری ده چوقدر؛ فقط حسلرنده، افكارنده رعشه وار؛ الاهه قارشی قوللغنك درجه‌سنی دوشمشدر؛ صمیمی دوشونور.

عجم و عرب نثرلرنده سجع كبی ظاهری تناظرلره چوق رعایت ایدیلیردی؛ بو مراق اونلردن بزه كچدی؛ سنان پاشانك یازیلری باشدن باشه بو سطحی توازنه رعایتله ترتیب ایدلمشدر.

سلیمان چلبینك مكتبی

ییلدیریم خنكار، امیرسلیمان آدلی اوغلنی مكتبه ویرمش؛ معلم دخی شاهزاده‌در، أیی تربیت بولسون دییه زیاده‌جه مشغول اولوب گوشمال ایدرمش.

بركون پادشاهزاده‌نك وجودی انجنمش؛ پادشاهه‌ایتمش: ــ بن سنك اوغلك دگلی‌یم؟

پادشاه ایتمش كه: ــ اوغلمسك؛ تختمك پادشاهی وسلطنتمك آرایشیسك!

شهزاده ایتمش كه: سن روم سلطانیسك و بن سنك اوغلكم؛ نیچون خواجه‌م بنی سائر اوغلان اوشاق كبی دوكوب و ایاغمی فالاقه‌یه كچیروب طابانمی چوبوق ایله دوكر؟ مناسب وارمیدر؟ دیدی.

پادشاه ایتدی: ــ یارین سنكله واره‌یم؛ اول دانشمنده برایش قیلایم كه ایشلره بكزه‌مه‌سین!

چون صباح اولدی؛ همان پادشاه معلمه برخادم گوندروب دیدی كه: ــ «امیرسلیمانك دماغنده خلل وار؛ فعلی أیی دگل؛ ایمدی برازدن وارسه‌م گرك؛ بن سویله‌دیكم كبی همان گوز باش دیمه‌یوب حمله‌ایله اوزرینه سكردوب اوغلانجقلری قوولار كبی بنی قوولاسین؛ یه‌تیشجك برمقدار دوقوندیره‌سین؛ اما قتی قیماسین» دییه محكم تنبیه ایدوب ایصمارلادی.

برآزدن صوكره پادشاه، امیر سلیمانك النه یاپیشوب آلوب مكتبه گوتوردی؛ بو طرفده معلم دخی یاننه برأدب آغاجن حاضر ایتمشدی.

پادشاه، ایچری كیروب ایتدی كه: ــ بره معلم، بن سكا اوغلمی اوقومغه ویردم؛ سن نیچون بونی قول ایله برابر طوتارسك وآیاغنی فالاقه‌یه كچیروب دوكرسك؟

دیینجه همان ساعت معلم یرندن دوغرو كلوب پادشاهك كاه اتكنه وكاه دیواره‌وكاه یره چات چات اوره‌اوره مكتبدن طشره چیقاردی؛ برایكیسنی‌ده شهزاده‌یه دوقوندیردی وقولندن یاپیشوب چكوب مسكننده قرار ایتدیردی.

بوکره أمیرسلیمان ، ناچار وکریان وزار واپسم اولوب اوقومغه مشغول اولدی . چونکه آقشام أوه کلدی؛ پادشاه ایتدی: - ای اوغل، خواجه‌ك نه یاووز کشی ایمش! سنك ئوجکدن نی‌دخی دوکدی؛ همان‌وار أدبکله اوطور؛ اوقومغه مشغول‌اول! دیدی.

آماسیه‌لی علی بن حسین

ایران ایله توران آره‌سنده جنك

آچیلدی سبز و سرخ ولاجوردی
علملر باشلرنده تاج زردی
پس ایتدی اول چری دریا کبی جوش
خروشندن فلکلرده اولدی بیهوش
دمیر داغ صانکه تپره‌ندی یرندن
یاخود آیرلدی کوکلر بربرندن
ایکی لشکر ایریشدی وقاریشدی
کیریشیدی بربرینه جان ویریشدی
صانه‌سك معرکه عمان جوشان
مبارزلر غریوان وخروشان
قیلیجلر الده صانکیم جام پرخون
قیلارلر جرعه‌لردن خاکی کلکون
کیریشمش جنکه بهرام جهانکیر
صانه‌سك شیرغران بولدی نخجیر
کهی نعره‌یله صوت وصولتیله
کهی کرز وقیلیج وضربتیله
شو دکلو ایتدی رزم وکار زاری
که اولمشدی تاتارك کوکلی زاری
روایتدرکه اوچ کون کیجه کوندوز
ایکی لشکر دخی دوندورمه‌دی یوز

شیخی

بعض اصطلاحاته و محررلره دائر

ابراهيم افندى (پچوى) . — بوغاز ايچندن ويانه‌يه قدر عصرلرجه بزم اولان كنيش برقطعه‌لق اراضيده ملى قدرتمزى طاشيران بول برفيضانله داغيلمشز؛ بوطوپراقلر ، حربده ، علمده ، صنعتده يوكسه‌لن مستعد ذكالرك اوزون مدت بشيكى ومزارى اولمش ؛ شيمدى كتابه‌سز ، خاطره‌سز ، نسيان آراسنده قالانلرك برقسمى علوم دينيه عالمى ، شاعر ، مورخ ، معمار ، حتى حساب وهيأت بيلن متفكرلردى ؛ پچوى ابراهيم افندى بونلردن بريدر ؛ مجارستانك بوسنه حدودينه ياقين بر برنده « پچه » شهرنده دوغمشدى ؛ برتاريخى قالدى : قانونى سلطان سليمانك سلطنتندن دردنجى سلطان مراد دورينك نهايتنه قدر دوام ايدر .

بزوقتيله برمدنيتك اركانى ايچنه كيرمشدك ؛ بوراده علم ، شعر وصنعت واسطه‌لرى عربى وفارسى لسانلرنده آرانيردى ؛ پچوى ابراهيم افندى بو مقرر اعتيادك خارجنه چيقدى ؛ مجار منبعلرينه‌ده مراجعت ايتمك صورتيله بويوك برذكا وانتباه اثرى كوستردى . مورخلريمز آراسنده شرفلى برموقعى واردر .

تاريخى مختلف جريانلرى تحليل ايتدكدن صوكره عمومى بر تركيبه تابع طوتولمق اوزره حاضرلانمامشدر . كتابنك تصنيفنه هر پادشاهك دورى اساسى اوليوردى ؛ وقعه‌لرى ، تحدث ايتدكلرى زمانه كوره صيرالامشدى ؛ يالكز حرب وسياست وقوعاتنى يازمامشدر ؛ مطبعه‌نك ، باروتك ايجادى ، مملكتك علمه ، اعتقاده عائد بعض تظاهراتنى ده قيده لزوم كورمشدر .

اوزمانك ماليه مأموريتلرنده موقعى يوكسك برآدمدى ؛ ١٠٤٦ ده بوسنه دفترداراغنه تعيين اولنمشدى ؛ برآز دها ياشادقدن صوكره اوراده وفات ايتدى .

ابراهيم افندى (متفرقه) . — ١٦٧٤ [هجرى : ١٠٨٥] تاريخنده مجارستانك ترانسيلوانيا قسمنده ماتياس قوروه‌ن اسمنده علم وادبيات حاميسى برقرال يه‌تيشديرن قولوژوار Koloszvar شهرنده دوغدى ؛ اوزمان اوروپاده قاتوليك - پروتستان جدالى واردى ؛ چوجوقلرى اوقوته‌رق طرفدار قازانمق ايچون ايكى زمره‌ده برچوق علمى ودينى مؤسسه‌لر آچمقده فائده كورمشدى ؛ فقير برقالوه‌نيست عائله‌نك اوغلى اولان ابراهيم ده بومكتبلرك برنده اوقودى ؛ اون سكز ياشنده ايكن برحربده بزه أسير دوشدى ؛ مسلمان اولدى ؛ « رساله اسلاميه » اسملى بر كتابنده صوكره‌دن قبول ايتديكى يكى عالمك دينى اساسلرينى مدافعه ايتدى . مملكته خدمتيله نامى ، سياسى وعلمى حياتمزك تاريخنه شرفله يازلدى .

١١٢٨ ده بلغراد شهرينه ترجمان صفتيله كونده‌رلدى ، دها صوكره بزه مسافر اولان اورته مجار قرالى راقوچينك كاتبلكنى ايفا ايتدى ؛ مدنى حياتمز ايچون الك بويوك خدمتى ، يكرمى سكز چلبى محمد افنديك بالاخره صدارته كچن اوغلى سعيد افندى ايله برابر مطبعه‌جيلغه باشلامه‌سى اولدى . عزمى ، همتى بويوكدى ؛ اطرافنده بوتشبثى دينه مغاير بولانلر واردى ؛ فداكارلغى آجى برخسرانله نهايتله‌نه‌بيليردى ؛ ذاتاً صوك دورى بركوشه‌ده سليك چهره‌لى ، قيمتسز برآدم كبى متروك كچدى ؛ عصرينك تقديرندن زياده استقبالك معنوى حرمتلرينه لياقت ايچون ياشامشدى .

١١٥٠ تاریخنده وفات ایتدی ؛ قاسم‌پاشا اوستندن اوق میدانه کیدن بایرده‌کی قبرستانده مدفوندر .

احمد پاشا . — علمادن ولی‌الدین افندینك اوغلیدر ؛ بروسه‌ده دوغدی ؛ اوزمانك علمه‌آشنا عثمان هر آدمی کبی عرب وعجم ذوقیله دولو برمحیط ایچنده یاشادی ؛ اسکی ادبیاتمزه ایران نفوذی حاکمدی ؛ صنعت هیجانلریمزده شیرازك ، تبریزك جاذبه‌لرینه قاپیلمشدق ؛ عثمانلی سلطنتی هنوز تأسس ایتمکه نامزد کورینیورکن قونیه‌ده « مولانا جلال‌الدین رومی » نك نورندن بر مشعله یانغنه باشلامشدی ؛ الوان چلبی « کلشن راز » ی فارسیدن ترجمه ایتدی ؛ شیخی ، « خسرو وشیرین » اسملی حکایه‌سنی شاعر نظامی‌یه بورجلودر ؛ فاتح دورنده بزده ایران ادبیاتی پك معتبردی ؛ احمد پاشا برشعرنده کندینی بالواسطه کلستان مبدعنه بکزتمکله ممنون کورونیور :

خوش شکرریز اولور سعدیٔ شیرازی کبی
احمدك سوزلرین اوقورسه غزلخوان مصر

معمافیه عصرینك بوتون محررلرینه فائق‌برصنعتکار نفوذی طاشیوردی؛ شیخی‌یه نظیره اوله‌رق یازدیغی « کرم » قصیده‌سی ، « عونی » اسمیله کوزه‌ل بر دیوان ترتیب ایدن فاتح سلطان محمدك کندی حقنده‌کی حدتی تسکینه کافی کلشدر .

لسانه خدمتی وار ؛ اثرلریله تورکجه‌نك اماله‌دن ، قصردن ، اسکی حیاته نسبتله بر درجه دها قورتولمه‌سنی تأمین ایدنلردن بری اولمشدی؛ اسکی شعرلرده کوزلریمزی کندی ایچمزه چوریبوردق؛ ذکالرمزدن ، حساسیتمزدن یاپیلمش بر چنبر ایچنه کیرمشدك؛ احمد پاشا ده‌ده اوکنده خارجی طبیعته کریلمش بر پرده آصیلی ایدی . اثرلرنده اوزمانك جمعیتنه ، محیطنك حقیقی احتراصلرینه عائد نهایت بر قاچ ایز بولنه‌بیلیر .

کلمه‌لرك شکلیله اوغراشدیغنی آکلایورز :

کوته پیچیلدی قدینه روحك « قبا » ی تن
طول « بقا » آنك که « قبا » سی عبا ایمش
دولت بهار عیشنه آلدانمه کیم بو « نوش »
بر « بال » درکه علت « نیش » « بلا » ایمش
« اقبال » « ه ویرمه قلبکی کیم بی بقادر اول
کورمزمیسك که قلبی آنك « لابقا » ایمش

بیتلرنده اشارتله کوستردیکم سوزلرك ایکیشر ایکیشر احتوا ایتدکاری حرفلر عینیدر ؛ بوکا ، کندینك‌ده یازدیغی کبی « قلب » صنعتی دیورلر؛ اهمیتلی بر ایش ده‌کلدر ؛ بوکون ادبی کوزه‌للکله علاقه‌سی یوقدر .

احمد پاشا ، ٩٠٢ ده وفات ایتمشدی ؛ بروسه‌ده مرادیه جامعی جوارنده یاپدیرمش اولدیغی مدرسه یاننده مدفوندر .

احمد وفیق پاشا . — دده‌سی یحیی ناجی ، باباسی روح‌الدین افندیلر ، مملکتده علماً أبی بر محیط حاضرلایه‌بیله‌جك قدرتده آداملردی ؛ اوغللرینی پارسده اوقوتدیلر ؛ اصولی دائره‌سنده قوتلی بر قاچ لسان اوکرندی .

سلطان مجید دورنده بز، هیچ اولمازسه حکومتجه یکی حیاته آتیلمق احتیاجنی دویوورق؛ فرانسزلری تقلید ایتمك ایسته‌دك؛ ١٢٦٧ سنه‌سنك اون طقوز رمضاننده کویا « ریشلیو » نك تأسیس ایتدیکی آقاده‌می‌یه بکزه‌ته‌رك بر « انجمن دانش » ك رسم کشادی اجرا اولندی. احمد وفیق پاشاده اعضالغه انتخاب ایدلمشدی. بالآخره یوکسك مأموریتلره کچدی؛ سلطان عزیز زماننده معارف ناظری، پارس سفیری، ٩٣ مشروطیتنده مجلس مبعوثان رئیسی، دها صوکره ایکی دفعه صدراعظم یاخود باش وکیل اولدی.

عصره، حقیقی احتیاجمزه موافق، اك معلوماتلی رجالمزدن بری ایدی؛ مستشرقلره علمنی داغیتدیق، تصنیف خارجنده بولدقلری ایچون « ده‌وریلمش کتبخانه » دیبورلردی؛ « لهجهٔ عثمانی » سی قیمتلی بر اثریدر؛ کوچوك تاریخ عمومیسندن اوزون مدت استفاده ایدلمشدی؛ چغتایجه بیلیوردی؛ « ابوالغازی بهادر خان بن عرب محمد خان » دن ترجمه ایتدیکی « اوشال شجرهٔ تورکی » وقتیله شناسی افندینك چیقاردیغی « تصویر افکار » ك ١٣١ نجی نومروسندن اعتباراً تفرقه اولنمغه باشلانمشدی؛ ١٢٧٩ سنه‌سنده اسکی دارالفنونده « حکمت تاریخ » درسی ویرییوردی؛ بواسمده بر کتابیده واردر. مولیه‌رك کلیاتنی تورکجه‌یه نقل ایتمه‌سی کوچوك بر ایش صایلمه‌ماز؛ تیاترویه مراقلیدی؛ خصوصی، رسمی حیاتی متفکرانه، لاابالی حتی غریب بر سربستی ایچنده کچیوردی؛ فکرلرینی آچیق سویله‌مکده پرواسزدی. ١٣٠٨ شعبانك یکرمی ایکیسنده وفات ایتدی؛ روم‌ایلی حصاری قبرستاننده مدفوندر.

اسحق افندی. — نادره‌لیدر؛ پدری مهتدی ایمش؛ نرده اوقوتمشلر؟ بیلمه‌یوزز؛ فقط کندی، حیاتنده ذکی، مزیتلی بر آدم شهرتی براقمشدر؛ مأمورتجه ترسانه ودیوان همایون ترجمانلغنده، اسحکمت نشاآتنده بولنمش؛ رسمی وظیفه‌لرینی برطرفه براقهلم؛ بزجه پك مهم ایکی خدمتی وار: (١) دورت جلدلك « مجموعهٔ علوم ریاضیه » سی علی‌العاده براقتطافه بکزه‌مه‌یور؛ هر حالده مملکتمزك علمنه برعلاوه‌در.

بز اکثریا ماضیمزده هیچ فنی، فکری حیات یوق، ظن ایدییورز؛ دوغرو ده‌کل؛ حقیقتده خطامز، « انتباه » دورینك فیضنی حس ایتمه‌مك اولمش؛ عالم افقلرینك یکی، حر بر ذکا ایله کنیشله‌دیکنی کوردی؛ مسلمانلر کویا دمیردن بر چنبر ایچنه کیرمشلردی؛ بالخاصه غربه چوریلن کوزلریمز، شفاف واسطه‌لردن محرومدی؛ یوقسه هنوز تاریخنی یازدمامقله برابر اسکی دوردن قالمه تاریخلریمزی، جغرافیا حتی حساب، هیأت، احمد وسیم افندینك یازدیغی ایکی بویوك جلدلك طبابت اثرینه بکزه‌ین کتابلریمزی کوستره بیلیرز؛ بیلیورسکنز: فنك وطنی اوله‌ماز؛ لکن لسانی واردر؛ علمده ملی دیلی اهمال ایده‌مه‌یز؛ اولجه آوروپاده « حیات فکریه » ایچون واسطه لاتینجه ایدی؛ خلق آره‌سنده معلوماتك نفوذی محدود قالدی؛ بزجه‌ده « فعالیت ذهنیه » عربجه‌یه وفارسی‌یه منحصر اولدقجه دائما، هرکسدن کری بولندق؛ اسکی متفکرلریمز، اکثریا تورکجه یازمایورلردی؛ هله ریاضیاته، هیأته عائد کتابلرك چوغی عربجه‌وقسماً ده عجمجه‌در؛ اسحق افندی، بر روایته کوره لاتینجه‌دن ترجمه ایتدیکی مجموعهٔ علوم ریاضیه‌یی و دیکر اثرلرینی یازییورکن مملکت اویانمق اوزره ایدی؛ شاعر حامد بکك بویوك باباسی عبدالحق ملانك قارده‌شی مصطفی بهجت افندی، بوفنونك «تاریخ طبیعی» سنی تورکجه‌یه نقل ایدییوردی؛ شانی زاده عطاءالله افندینك هکیملکه دائر

براثری یتمشدی؛ اسحق افندینك سعی منفرد برحادثه اوله‌رق قالمادی؛ مختلف علومه دائر اصطلاحات بولمغه باشلادق ؛ طبیه‌نك تورکجه تدریساته قرار ویرمه‌سیله برآدیم آتیلدی ؛ (٢) اسحق افندی یالکز کتاب ترجمه‌سیله اکتفا ایتمه‌دی ؛ امین ، ودینلی توفیق وطاهر پاشالره او رهبر اولدی ؛ اسحق افندینك مهندسخانه باش خواجه‌لغی مملکتده پك دواملی برایز براقدی .

بعض انشاآت ایچون حجازه کیتمشدی ؛ ١٢٥١ سنه‌سنده مکه‌دن استانبوله دونیوردی ؛ سویشده وفات ایتدی .

تذکرة‌الشعرا . — اسکی ادبی حیاتمزك الك مهم وثیقه‌لرینی شاعرلرك ینه کندی آثارنده بوله‌بیلیرز؛ معین بر دورده یه‌تیشن محررلرك خصوصی حیاتندن، منظومه‌لرندن، زمانلرنده ناصل تلقی اولندقلرندن « شقائق نعمانیه » وذیللری بالخاصه « تذکرة‌الشعرا » دینن ترجمهٔ حال کتابلری بحث ایدر . بونلرده شاعرلر ، اکثریا الفبا ترتیبیله ، عاشق چلبینك « مشاعرالشعرا » سنده اولدیغی کبی ابجد حرفلرینه کوره دیزیلیر .

شعرا تذکره‌لری ایچنده الك چوق لطیفیدن ، حسن وعاشق چلبیلردن استفاده ایدیورز ؛ سهی، رامز، بیانی، ریاضی، قافزاده، سالم، اسرارده‌ده، فطین تذکره‌لری مهم اولمقله برابر ایکنجی درجه‌ده قالیر . بونلر ، اسکی دورك برنوع « تاریخ ادبیات » کتابلری ایدی؛ علمی حیات حقنده اصل تاریخلردن چوق دها فضله تنقید تظاهراتی‌ده حائزدرلر .

تماشا . — بزم شاعرلرمز ایچنده اکثریا نابیده اولدیغی کبی تعلیمی، حکیمانه یازلمش اثرلرده حسدن ، هیجاندن زیاده فکر و محاکمه قدرتی بولنور ؛ فضولینك ایچلی ، طاشقین بر کوکلی وار ؛ حیاتنك ماجرالری ، بوتون وقعه و حرکت ، قلبنك غلیانلی فریادلرنده یاخود اینجه المنده کیزلیدر ؛ رومان، خیالی یاخود حقیقته یاقین برحیاتك صفحه‌لرینی احتوا ایدر ؛ ترتیبنك ساحه‌سی، تصنیفی کتابك افقی ایچنده محصور قالیر ؛ تماشاده حس ایدن ، د.شونن . . . بر کلمه ایله یاشایان قهرمانلر قارشیمزده‌در ؛ وقعه هنوز کچیورکبی سیرایدیلیر ؛ بونده‌سوزدن، آهنکدن باشقه تقلیدده لازمدر؛ تماشاکرلر، حقیقتی آکدیران بر جبهه قارشوسنده کویا حادثه‌لرك صحیح اوله‌رق جریان ایتدیکی بر محیطده بولنیور حسنی دوبه‌بیلملیدر ؛ ده‌قوره ، صحنه لوازمنه بو سببله احتیاج واردر . داستانلرك موضوعی بر آز اسرارلی ماضیدن چیقار ؛ افسانه‌لردن ، خیال جوشقونلقلرندن قوت آلیر . پیشنده برجمعیتك احتراصنی ، فوق‌العاده‌لکلرینی سوروکله‌ر ؛ تماشاده موضوعك کنیشلکی ماضینك کولکه‌لری ایچنده قاباران داستانلره بکزه‌مز؛ حدودی آراسنده برقاچ عائله یاخوداجتماعی بر صنفه منسوب انسانلر بولنور .

تماشا ، عمومی خطلرله شکلاً پرده‌لره، بونلر مجلسلره آیریلیر ؛ پرده‌لر ، Entr' acte دینیلن فاصله‌لرله نیم مستقل ، موضوعك وحدتی ایچنده مسلسل بر وقعه‌نك حلقه‌سی کبیدر؛ مجلس ، حاصل اولان لزوم اوزرینه آیریلان یاخود صحنه‌یه کیره‌ن اشخاصه کوره ده‌کیشیر . « کوزه‌ل یازیلر » ك اوچنجی جلدنده اوقودیکمز : اثرلرده « وحدت »ك اخلال ایدلمه‌سی بر خطا اولور ؛ هله تماشاده حادثه‌لرك طوپلو ، متوازن ، حشودن آزاده بولنمه‌سی اهمال ایدیله‌مز . هر سوز ، بوتون حرکتلر بو مقصدك حصولنه مؤثر اوللیدر .

تماشاکرك تیاترو قهرمانلرینی طانیمه‌سی ایجاب ایدر؛ اشخاصی أیی عرض وتشهیر ایتمك لازمدر ؛

هانی بعضی قاریقاتورلر اولور ؛ بر قاچ چیزکیدن میدانه جانلی بر چهره چیقارلمشدر ؛ ایکی جمله ایله‌ده قیصه‌جه بر سجیه‌نك ایلك خطلری کوسترلملیدر ؛ بو وظیفه اکثریا تیاترونك ابتدالرنده بر قاچ مجلس ایچنده بیتر .

تماشاده اطرافمزده‌کی حادثه‌لری بلکه شعورسز مشق اتخاذ ایدرز ؛ فقط بو حرکت ، حیاتك بر قوپیه‌سنی وجوده کتیرمك اوله‌ماز ؛ بر سببی : طبیعت ، عیناً کاغده ، مشمعه‌یله کچیریله‌مز ؛ ثانیاً بوکا لزومده یوقدر ؛ ذاتاً طبیعت سرلرینی کیزلی طوتار ؛ اصل حقیقت و کوزه‌للك آتشی ، کوللرله اورتولودر ؛ صنعتکار بونلری اظهاره چالیشیورکن تعدیل ایدر .

اویله تدبیرلره لزوم کورورکه اصل کوسترلمکه ، حس ایتدیرلمکه لایق اولان هیجانك اطرافنده‌کی سیسلر داغیلیر ؛ طبیعت ، ذکی ، متهیج ، مراقلی بر مزاج آراسندن سیر ایدیلیر ؛ اورته‌یه بر سلسله قونور : ایلك حلقه‌لری صوك حادثه‌لره قدر باغلیدر ؛ تماشا محرری کوستره‌جکی قسملری سچر ؛ داغیلمش کبی دوران وقعه‌لر ، ایچندن کچیرلمش انجه ، سحرلی برتلله یکدیکرینه ربط اولنمشدر .

نتیجه احتمال‌که بکله‌دیککمز کبی چیقماز ؛ مؤلفك یورودیکی یول دها ماهرانه‌در ؛ لکن عادی بر تصادف یاخود بایاغی ، صنعی بر ترتیبله نهایتله‌نمکده خوش ده‌کلدر ؛ آلایشلی ، یایمه ، قوف بر نتیجه ، ایلك آنلر ایچون بعض تحمیلری آووتور ؛ لکن تیاترو دها اولکی وقعه‌لرله روحی ، صیقی رابطه‌لرینی محافظه ایده‌رك بیتنجه تأثیری آرتار ؛ حتی پك دواملی اوله‌بیلیر .

بعضی طاتلی ، کوزه‌ل ماصال اویدیرمغه قابلیتلی آدملر واردر ؛ عقله کلمز حادثه‌لردن مرکب ماجرالری بر آرایه طوپلار ؛ جنایت ترتیباتی صبرالارکه پولیسلری آیلرجه اوغراشدیرمغه ده‌کر ؛ بویله موضوعلرله حکایه وتیاترو یازانلر آز ده‌کلدر . بونوع تماشا محررلری بعضاً قهرمانلرینی قاره کوز دکنکی طاقه‌رق اویناتیرلر ؛ کندی ارزولری هرشیئه حاکمدر ؛ اشخاصك ایچلرندن کلن روحی تمایللری حسابه قاتمازلر ؛ موضوعلرنده‌کی تحسسلریله قلملرینك هم آهنك اوله‌سنی اهمال ایدرلر ؛ اثرلری پسیقولوژی‌یه‌ده‌کل عادی برکیفه قربان ویریلیر ؛ سجیه تماشالرنده ایش عکسنه اولور ؛ وقعه‌لر غایت طبیعی بر تسلسل آراسنده جریان ایدر ؛ مؤلفلری جننده ، جنایتده ، هر نوع احتراصلرده علمك ، ذکانك حکمنی دیکلرلر ؛ اشخاصنی برر فنی موضوع کبی دقتلی تحلیللره تابع طوتارلر ؛ فقط بو اعتنالرینی هرکسدن ماهرانه کیزله‌رلر ؛ بیلیرلرکه هیچ کیمسه تیاترویه درس آلمق ایچون کلمز .

ذاتاً تماشاده کوزه‌للك ، موضوعك احتوا ایتدیکی حقیقت درجه‌سنده دکلدر ؛ بویله اولسه‌یدی بسیط ومثبت بر شرط المزده بولنوردی ؛ اثری دوشورمکده یاخود بکه‌نمکده کوچلك قالمازدی ؛ لکن تیاترولر ، اویله قاتی ، مادی بر معیار ایله اولچوله‌مز ؛ حقیقتده مثلا شعر وعلمی تحلیل فکری ، تماشانك هوای نسیمیسندن حس اولنه‌مایه‌جق کبی طاتلی ، کوزه‌ل قوقولر حالنده اطرافه سرپیلملیدر ؛ حیاتك مادیتکی ایله انجه تولر قدر شفاف خیاللر کأیی نسبتده امتزاج ایده‌بیلیر ؛ تیاترو ایچون قطعی وصفی سویله‌مك کوچدر ؛ بعض وقعه‌لرك ترتیبی ، تصادفه باغلی کورونور ؛ خیال اویونجاقلرینه بکزر ؛ لکن قهرمانلرنده انسانه مخصوص ، طبیعی وهرحالده سزی علاقه‌دار ایدن هیجان واحتراصلر بولنور ، جاذبه‌سنه قاپیلیرسکز . بو دیمکدرکه : اثری بکه‌نمشسکز !

آقتور ایچون أیی وجود ، دوزکون ، تمیز برتلفظ ، فکری ، هیجانلری الك موافق شکلده افاده قابلیتی بناءً علیه مؤثر ، ایجابنه کوره دولغون ، طنان ، یاخود انجه ، مرضی وشفقتلی یوموشاقه برسس ، قوتلی حافظه ، لازم برر وصفدر ؛ فقط کافی ده‌کلدر ؛ صنعتکار موضوعنی ، وظیفه‌سنی

آكلاملی حق سوملیدر ؛ سسنه ، اوضاعنه ، حسلرینه بعضاً متوازن ، معتدل ، روحی بر احتیاج حاصل اولنجه‌ده کور، مفرط، عصبی لکن مطلقا طبیعی برافاده قدرتی ویرمك ایجاب ایدر؛ عین زمانده باشقه‌سنك روحنه حلول ایتمکده ماهر اولمق لازمدر .

آفتورك علمی ، ادبی تربیه‌سی اهمال ایدیلنجه بوتون سعی افلاسه چیقار ؛ بوسببله قابلیتی آز ، تحصیلی اکسیك بر صنعتکار صحنه‌ده مغلوب اولور .

تیاترو محررینه کلنجه او ، ایسته‌ملی‌که اثری منطقه ، عقله ، امکانه موافق ، خوش ، مراقلی تحسسلره یاقین وقعه‌لری احتوا ایتسین ؛ کوستره‌جکی صحنه‌لر ایچنده ، سوزلرده برروحك رعشه‌لرینی بولالم؛ ممکنسه قهرمانلرینك فکرلری وماجرالری واسطه‌سیله برزمانك، برمملکتك حیاتی، عادتلری اوکمزه الك کوزه‌ل شکلیله سرپلسین . . .

کتابك متنده اوقودیکمز : تنظیماتدن اول بزده ادبی شکلیله هیچ تیاترو یوقدی ؛ نامق کمال نسلی ، صنعت عالمنك همان هرقسمنده برآز جانلی کوروندی؛ تألیف، ترجمه وتطبیق صورتیله ایچه « پیه‌س » نشر ایدلدی ؛ بونلری تمثیل ایتمك لازمدی : صحنه‌ده اصل تماشا اثرلرندن فضله قدرتسز چیقدق؛ بوفقریمز حالا دوام ایدییور. بعض ادبیات جدیده محررلری صوك ایکی سنه ظرفنده مؤلف یاخود مترجم صفتیله تیاترویه علاقه‌دار اولدیلر ؛ حکومتك یاردیمیله‌ده بر « دارالبدایع » آچیلدی ؛ شناسینك «شاعر أولنمه‌سی» ندن، آرالرنده مهم تکامل فرقی اولمقله برابر، جناب شهاب الدین بکك « کور أبه » سنه قدر هنوز پك فضله برشیء یاپیلمامشدر ؛ شو بر ایکی سنه ایچنده یازیلان ، تمثیل ایدیلن بر قاچ اثرله آرتق صحنه اسانی تأسس ایدییور ؛ بر (تماشا ادبیاتی) باشلامق احتمالی چوقدر . . .

جم سلطان . — ١٤٦٠ (٨٦٤) تاریخنده دوغدی ؛ اون ایکی یاشنه قدر باباسی فاتح سلطان محمدك سراینده پك أیی حتی علمی وصنعتکارانه برتربیه کوردی؛ تورکجه بیلدیکی قدر فارسی‌یه‌ده واقفدی ؛ هرایکی لسانله مرتب برر دیوانی وار .

اولجه شهزاده‌لر طشره‌لرده والیلك ایدییورلردی ؛ جم سلطان ، بوصفتله قسطمونی‌یه ، قره‌مانه کیتمشدی ؛ قهرمانانی وذکاسی ایله خلق ، اطرافنه طوپلانیوردی ؛ باباسنك وفاتندن صوکره اهالینك اعتمادینه کووه‌نه‌رك سلطنت دعواسنه قالقدی؛ فنا براحتراصله ردوس شوالیه‌لرینك سوقیله اوروپاده اون اوچ سنه اسارت حیاتی کچیردی؛ اندلسده‌کی صوك اسلام حاکمیتی الك آجی برشکلده ییقلدیغی زمان رومادە بولندی ؛ ذاتاً خرستیانلغه عادی برآلت اولسون دییه قلعه‌قلعه دولاشدیرلدیغی آکلامشدی ؛ واتیقان جوارنده اجرا ایدیلن شنلکلری قهر اوله‌رق کوردی ؛ آزصوکره فنا حالده خسته‌لاندی ؛ ١٤٩٤ سنه‌سنده وفات ایتدی . بروسه‌ده ایکنجی سلطان مراد جامعنك باغچه‌سنده قبه‌لی بر تربه ایچنده مدفوندر .

حسلی بر شاعردی ؛ مصراعلرینك قاتیلغی آراسندن کوکلنك مجرالرینی دویمق قابلدر ؛ علی العاده فکر حالنده قالمش ، باشقه‌لرینك نفوذینه تابع غزللری‌ده چوقدر ؛ ایتالیادن والده‌سنه کوندردیکی منظوم مکتوبی سرت کله‌لردن عبارت بولورز ؛ حال بوکه دیوانده کوره‌مه‌دیکم بر غزلنك شو بیتلرینه باقمکز :

طاشلرله دوکونوب یورر آب روانی کور
رحم ایتمه‌دی بوحاله کون ومکانی کور

چاك ایلدی یاقه‌سینی درد ایله صبحگاه
چرخك شفق برینه یادوکدیکی قانی کور
داغلر باشنده ابر فلك آغلایوب کیدر
یا‌نجه رعدك ایتدیکی آه وفغانی کور

اسکی اساطیره عائد حکایه‌لرده استعاره‌لی شعرلر کیزلیدر؛ اونلری دیکلیورکن طبیعت بزه جانلی و هیجانلی کورونور؛ مثلا حقیقتده حسسز، عادی قانونلره تابع اولان ده‌کزلر، کویا انسانلردن برینك احتراصلری ایچون دالغه‌لانیر؛ ییلدیریم برنوع حرب وهجوم آتیدر؛ باشمزك اوستنده کویا اصل وحدت مطلقه‌دن باشقه برالوهیت عالمی وار؛ مقدراتمزه حکم ایدر؛ مختلف الـٰهلرك کندی آرالرنده حرب آچیلیر؛ دوکونلری اولور؛ شیمدی بیله بعضلرینك سیکیرلرینه دوقونان اسرارلی پری ماصاللری اسکی دورلرك یادکاریدر. بوکون بر آزدها معقول دوشونیورز؛ فقط قاراکلق، یاخود مبهم کولکه‌لر ایچنده یانان بعض مجرانلی، حسلی ذکالر، مادی عالمی جانلاندیرر؛ طاش پارچه‌لرینه، قانی کله‌لره حزن یاخود نشئه‌لی برحیات بخش ایدر؛ اطرافزده‌کی اشیا بوکبی صنعتکارلرك دهاسیله هیجانلانغه باشلار؛ بوسببله شعره معقول حدود آراسنه آلنمش برنوع اساطیر دینه‌بیلیر...

آز اول اوقودیغمز آلتی مصراعلق پارچه، بوفکرك کوچوك برمثالیدر؛ تلاشله، چیرپینه‌رق دوکولن، خیزلی آقان بر ایرماق، طاشلر اوستنده مجرانله دوکونیور؛ حیات آراسنده جمده باشنی سرت قایالره قهر اوله‌رق چارپمشدر؛ سیکیرلری صیزلایور؛ قلبی یانیقدر؛ مرحمت ایدن یوق...

متأثر اولان یالکز اوده‌کلدر؛ سحرك تازه افقی ده ییرتیلمشدر؛ فلکك شفقدن دوکدیکی قانلره باقك؛ بولوتلر، داغ باشلرنده آغلایه‌رق غربت ایللرینه کیدیور؛ یاننده هایقیران کوك کورولتولرینك فغانی، حسرتی نه‌قدر آجیدر . . .

دیمك‌که جم سلطان، اطرافنده مادی شیئلره برر حس، حزنله اورتولوبرر کوچوك رعشه و یره‌بیلیور. صنعتنده مستقل ده‌کلدر؛ اوزمان عجم نفوذی روحلریمزه حاکمدی؛ اوقوتلی جریندن کوکانی، ادبی ذوقنی قورتاره بیلن یوقدی؛ ذاتاً احمد پاشایه نسبتله‌ده چهره‌سی قوبوسیسلر ایچنده قالیوردی . . .

دیوان — . بوکلمه،اوچ مختلف معناده قوللانیلیر : (١) شعرمجموعه‌سی: بالخاصه ایکی بویوك قسمه آیریلیر، باش طرف قصیده‌لرك، اوته‌کی جهت غزللرك بریدر؛ برنجیده پادشاهه، صدراعظمه، شیخ الاسلامه... دائر مدحیه‌لرنهایت مناجات ونعت کبی الهی منظومه‌لر دیکرینه یالکز تقدم ایدر؛ غزل قسمی ترتیبه تابعدر: عرب الفباسنه عائد صیره ایله هرحرفدن قافیه بولندیریلیر؛ بیك دانه غزل یازیکز؛ لاعلی التعیین مثلا « ر » یاخود « ی » قافیه‌لی شعریکز یوقسه دیوان ترتیب ایتمش صایلمازسکز؛ ارکانه، اصوله رعایت ایتمك لازمدر .

(٢) دعوی دیکلنن، دولت اموری کبی مهم مسائل مذاکره اولنان، اجراآت ایچون حکم ویریلن مجلس، وزرا ورجال صالونی .

(٣) نظمك برشکلی . . « ١٣٤ » نجی صحیفه‌یه مراجعت ایدیکز . .

ذاتی . — بالیکسرلیدر؛ بزم اسکی تورکو ودستان شاعرلریمزی بر صنعتده اصنافلق ایتمش کوره‌بیلیرز؛ اصولی دائره‌سنده قصیده، غزل، ترجیع بند، مثنوی یازانلر هپ مدرسه، تکیه یاخود حکومت وسرای آدملریدر؛ ذاتی حساً ایکنجی طبقه‌یه منسوبدر؛ شعری آکلایشلرینه کوره

مثلا باقیدن کوچ آیریلر ؛ فقط اونك کبی قاضیعسکر ، شیخ غالب موقعنده برتکیه مرشدی ، نفعی ، نابی ، ندیم ، راغب ، ضیا پاشالر ، نامق کمال وعبدالحق حامد بکلر . . . نوعندن بردولت مأموری دەکلدر؛ حتی حکیملك ، اجزاجیلق ایدن شیخی‌یه‌بیله بکزەتەمه‌یز ؛ او ، کویا علی‌العاده خلق آراسندن چیقمش ، استانبولده چیرمه‌جیلك ، دها صوکره فالجیلقله قاریشیق برنوع عطارلق ایتمش . . .

احمدپاشانك ، باقینك ذوقنه یاقین تلقیلری حائز بویوك بردیوانی و « شمع وپروانه » اسمنده منظوم ، مثنوی شکلیله مرتب برحکایه‌سی وار. تورکجه‌نك تکاملنده ایزلری قالمشدر . لسانه تصرف ایته‌یی معاصرلرینك اك‌قدرتلیسی قدر بیلیور، اطرافنه مؤثردر؛ دورینك کنج صنعتکارلرینه استادلق ایدییورمش ؛ باقی‌یی ایلك دفعه اوطانیمش ؛ کندی پك صیجاق حسلی ، دلبرخیاللرله سرمست برشاعره بکزەمه‌یور . « ٩٥٣ » تاریخنده وفات ایتمشدر . . .

ذهنی (بایبوردلی) . — ١٢١٣ ده شیخ غالبك وفات ایتدیکی سنه ایچنده دوغمش ، اوزون مدت بایبورددن آیری یرلرده، حجازده، عکاده ، مصرده، استانبولده بعض وزرانك کاتبلکنی ایفاایده‌رك یاشامش؛ «دیوانی» مطبوعدر؛ کوکلنك نشئه‌سنه، هجرانلرینه عائد کوچوك برخصوصیلکی احتوا ایته‌یور ؛ « سرکذشتنامهٔ ذهنی » سی‌ده صنعتکارلغنه دلیل اوله‌رق کوستریله‌مز ؛ افاده‌سی قوتلی دەکلدر ؛ حتی لسانه حاکمیتی آزدر .

موضوعلرینه دائما شخصی بر افقدن باقدیغی ادعا ایدیله‌مز ؛ عروضله یازدیغی منظومه‌لرنده هپ باشقه‌لرینه تابع واسیر قالیور ؛ « کوزه‌ل یازیلر »ك « ٢١١ » نجی صحیفه‌سنده اوقودیغکز شعری مائلی وهیجانلیدر؛ کوزلریمز اوکنده برعالم جانلانیور؛ دوداقلری، ابدیاً قورومش سوکیلی آشنالری بر دها تازه پنبه‌لکلریله کوره‌مه‌یز ؛ ییقیلان برسرای بیله کندی انقاضیله‌ده اولسه ایلك شکلی کبی یاپیله‌ماز ؛ اطرافمزده هرشیٔ دەکیشیور ؛ بز دونکی حتی بر ساعت اولکی آداملر دەکلز؛ آقان‌صو نامتناهی سلسله آراسنده بر کره دها عودت ایته‌یور ؛ کنجلکك عزیز کونلرنده سر آزاد کچن دقیقه‌لر ابدیت ایچنده هپ دەرینله‌شه‌رك آرتق بزدن اوزاقلاشمشدر ؛ ذهنی ، چوجوقلغنده حر یاشایوردی، بایبورددن اوزاقلرده محزون دوشونورکن اسکی‌حیاتی ایچون کوکلی حسرتله دولاردی؛ بوهجرانله بر دفعه دوغدیغی یرلره قوشمش ؛ مملکتنك قیرلرنده ، بایرلرنده کندی آوازندن برایز، برعکس آرامش؛ حالبوکه آرقداشلرینك چوغی بایبورد قبرستانلرینه چکیلمشدی؛ یاشایان اسکی‌شن چوجوقلرك شیمدی اوموزلری چوکوك ، بللری بوکولمش ایدی ؛ محنتله کچن زمانلرك یادی ایچون بیله کوزلرنده کولکه یوقدی ؛ ذهنی آرتق خراب ، فانی و بر دها عودتی محال اولان کونلرینه امیدسز هجرانلرله آجیدی ؛ قلبی حسرتدن یانیوردی ؛ بوکوچوك دیوانه کوز یاشلری دوکولدی ؛ شعرنده فانیلکك تسلیسز محزونلغی اینجه کوکللره یادکار قالدی . . .

١٢٧٦ سنه‌سنده طربزون جوارنده اولاسه کوینده وفات ایتمشدر .

راغب پاشا . — ١١١٠ تاریخنده استانبولده دوغدی ؛ چوجوقلغنده أیی، نورلو بر عائله آراسنده یاشادی ؛ ذکی وحافظه‌لیدی ؛ عصرنده معتبر هردرلو معلوماته مراق ایتدی ؛ وقتنك علماسندندی ؛ مختلف یوکسك برچوق مأموریت ایفاسندن صوکره صدارته کچدی ؛ سیاسی حیاتی، وطنمزه اوزون مدت مؤثر اولدی ؛ یوسف کامل پاشانك « حکمتله حکومت » تعبیرینه موافق براداره قدرتی حائز وزیرلرندندی .

یازیلرنده جوشقون بر هیجان، اینجه، یانیق برحسرت یاخودطاتلی بر نشئه یوقدر؛ آغیرباشلی، تجربه کورمش ، قدرتلی برمتفکره بکزه‌یور ؛ فکرلرینك برقسمی ضرب مثل اولمشدر . . . حسلی، خیالی یوکسك ، کنیش افقلره دوغرو هابقیران بر شاعر ده‌کلدر :

قابل ژنك اولمایان اولماز پذیرای جلا　　اغبرار خاطر اکثر مسرتدر بکا

بیتنه بر « حقیقت » دینه‌بیلیر ؛ وقارینی ، استغناسنی کیزله‌مه‌یور :

رهنما لازم ده‌کلدر اولماسین رهزن همان　　خضره محتاج اولماق محض هدایتدر بکا

بیتی پك أیی‌ده افاده ایدلمشدر .

جکرم کوه کران غمی قاف اولسه ولی　　طاق ایدر طاقتمی ذره‌جه بار منت

مصراعلرینی بوتون کلمه‌لریله برابر نثره تحویل ایدیکز ؛ راغب پاشانك نه یوقوتده ، اخلاقه عائداوله‌رق قبول ایتدیکی برقاعده چیقار. اجتماعی حیاتك حقسزلغنه قارشی فکرینی آچیق سویله‌یور:

اوله عزتده ادانی واعالی پامال　　آکلامام نیدوکنی بونده‌کی سروحکمت

شو ایکی بیتی پك کوزه‌ل برر تحریر قاعده‌سی اولمشدر ؛ قلمك آغیر اصطلاحاتدن شکایته حقی واردر ؛ اویغون البسه یاخود سوزلرك شکلاً کوزه‌للکی ، انسانه ، ادبی افاده‌لره یاقیشیر :

صریر خامه صانمه اصطلاحاته بوغولقله　　ایدر بیچاره دائم شیوهٔ کتابدن فریاد

حسنی بالاتر ایدر خامه دوشونجه چسپان　　نوعروس سخنه رونق تعبیر ویرر

شاعر نابی کبی ارسال مثله میل ایدر :

أیله‌مز ایراث حسن آرایشی بدطینتك　　زینت اولماز ماره اندامنده‌کی نقش ونکار

بیتی چوق شایع بر حقیقتی حاویدر . مملکتك نه‌لردن بیقیله‌بیله‌جکنی دوشونمشدر ؛ عصرینك ساخته‌لکلرندن نفرت دویویور :

راغب ، مداهنه‌یله ریادر زمانه‌ده　　دنیایی صانما جور وستمدر خراب ایدن

شعرده ذوقی اکثریا حکیمانه فکرلری قدرتله نظم ایتمکه انحصار ایدر ؛ آچیق بر نسبتله اك زیاده نابی‌یه تابعدر ؛ بو میلنی بر بیتنده کندی سویلیور :

بادهٔ صاف خیالم نشئهٔ نابی ویرر　　راغب انصاف أیله‌سه شعر آشنالردن بری

سفینه‌سنی عربجه یازمشدر ؛ تورکجه نثرینك شخصیلکدن حصه‌سی پك آز کورینیور ؛ مطبوع دیوانك باش طرفنده قسماً منشأتی وار ؛ سجعلی، معنالری اوزاق خیاللرله باغلی ، مصطلح افاده‌لی صحیفه‌لردن متشکلدر .

١١٧٦ سنه‌سنده صدراعظم ایکن استانبولده وفات ایتدی ؛ قوسقه‌ده کندی کتبخانه‌سنك یاننده مدفوندر .

روحی . — بغدادلیدر ؛ اصل اسمی عثماندی ؛ اسرارده مولویلکنه قانعدر ؛ تذکره‌سنده بر مدت استانبولده ، قونیه‌ده قالدیغنی یازییور ؛ بر ترکیب بندینك صوك بیتندن‌ده آکلایورز ، شامده‌بولنمش؛ حتی اوراده(١٠١٤) تاریخنده وفات ایتمش .. بردیوانی وار ؛ مؤلفی حقنده صیجاق حسلی ، انکین نظرلی برآدم تأثیری ویرر؛ شعرنده حدودی کنیش برفکر افقی آچیق کورولور؛ روحاً درویش طبیعتلی‌در ؛ آواره، سر آزاد بلکه ایچندن یارالی سیاحلر کبی الٓهی برعائله قارشی هجران دویویور. فضولی‌یی طانیمشدی، دیورلر؛ اثرلری بو یانیق، بویوك همشهریسنه پك بکزه‌مه‌یور ؛

شیوه‌سی‌ده اوندن فرقلیدر ؛ غزللرنده ذاتی‌یی ، شاه و گدا صاحبی یحیی بکی آ کدیران بر حالی کیزلیدر .

ترکیب بندی ادبیاتمزده چوق ممتاز بر اثر نفوذی براقدی ؛ تنفس ایتدیکی هواده یاشایه بیلمك ذوقنی دویمق ایسته‌ینلر چوقدی ؛ بر خیلی نظیره یازلمشدر ...

سنان پاشا . — استانبولك ایلك قاضیسی اولان خضر بکك اوغلیدر ؛ روایته کوره نصرالدین خواجه مرحوم بویوك جدلرندن بریدر .

فاتح زمانی بزم پارلاق بر دورمزدی ؛ فناری قدر حرمته لایق عالملر ، بدرالدین سماوی ، حاجی بایرام آنقروی ، یازیجی زاده‌لر کبی نفوذلو تکیه مرشدلری‌دها اول یه‌تیشمشدی ؛ تیمورلنك عجائب طبیعتلی برحکمدارداردی ؛ قان دوکیوردی ؛ لکن علمه حرمت ایدردی . ایکی بویوك خواجه‌سی واردی : سعدالدین تفتازانی ، سید شریف جرجانی . ایکیسی‌ده بزم مدرسه تحصیلمزه مؤثر اولمش استادلردر ؛ بونلرك یتشدیردیکی طلبه‌دن یاخود اثرلرینك فیضندن استفاده اولنمشدر ؛ خواجه زاده مصلح‌الدین ، خضر بك . تاریخمزه شرف ویرن علما صنفنه کچمشدر .

بوزمانده باشقه بر عالم قولی دها اوزایور ؛ قاضی زاده صلاح‌الدین موسی آدلی بر چوجوق ، ریاضیات تحصیلی ایچون برنجی سلطان مراد دورنده بروسه‌دن ماوراءالنهره کیتمشدی ؛ صوکره تیمورلنکك خلفلرندن الغ بك اسمنده‌کی امیرك چوق التفاتنی کوردی ؛ برابر چالیشه‌رق بررصدخانه یاپمشلر ؛ کندی کتاب یازدی ؛ علی قوشجی ، شیروانلی فتح‌الله افندیلر ، اونك طلبه‌سندندی ؛ بری استانبولده اوته‌کی قسطمونیده درسه چیقمشلردی ؛ سنان پاشا هم دینی هم‌ده ریاضی جریانلره یاقین یاشامش بر متفکردی .

نثری ، « مناجات » نده کوردیکمز ؛ قیصه افاده‌لیدر ؛ مثنوی طرزنده‌کی منظومه‌لره بکزر : جمله‌لری ایکیشر ایکیشر سجعلی .

الوهیت عالمی کنیش بر موضوعدر ؛ اسرارلی دەرینلکلری احتوا ایدر ؛ نامتناهی افقلرینك کوکلده اویاندیردیغی حسلر ، انسانك سیکیرلرینی صارصار ، روحلرده مدهش فیرطنه‌لر قوپارر ؛ قلبلر ، بعضاً مبهم ، قاراکلق الهاملره قدر اینر .

سنان پاشانك تضرعنامه‌سنده بونوع غلیانلر یوقدر ؛ تحسسلری آچیق معنالی کورونور ؛ سطحی دییه‌مه‌یز ؛ فکراً ساده وطبیعی جهتلری چوقدر ؛ هله منظومه‌لری علمی نصیحتلری آ کدیرر .

شیخی . — کوتاهیه‌لیدر ؛ ایرانه هکیملك تحصیلی ایچون کیتمشدی ؛ شعر ذوقی عجم ادبیاتنك تأثیریله اینجه‌لدی ؛ یاشادیغی دورك فنه آشنا آداملرندندی ؛ کوز خسته‌لکلرینی کچیرمك ایچون علاج صاتدیغی بیله اولمشدی . بر مدت کرمیان بکلرینك خدمتنه کیردی ؛ صوکره عثمانلی سراینده اعتبار کوردی ؛ چلبی سلطان محمدك راحتسزلغنده رأیی صورولمشدی ؛ تاریخدن بیلدیککز اسمیله سویلیه‌یم : بو مولانا سنان کرمیانی ، علاج یرینه پادشاهك ظفر مژده‌سیله سویندیرلمه‌سنی توصیه ایتدی .

سلطان مرادك تقدیرینه مظهر اولیوردی ؛ بر روایته کوره وزارتله تلطیفی دوشونلمشدی ؛ لیاقتنك درجه‌سنی آکلامق ایچون نظامینك خمسه‌سندن بر نوع امتحان کچیرمه‌سی تکلیف ایدلدی ؛ « خسرو وشیرین » حکایه‌سنی یازمغه باشلادی ؛ ترجمه ونظم ایتدیکی مقداری سلطان مراده کوتوردی ؛ احسانه مظهر اولدی ؛ کندینه باغیشلانان « طقوزلو » کوینه کیدییوردی ؛ تعرضه اوغرادی ؛

هرشیئی آلدیلر ؛ « خرنامه » آدلی کوچوك حکایه‌سنی بو وقعه مناسبتیله یازمشدی . فکراً قوتلیدر ؛ دیوانده شعر رعشه‌لری وار ؛ هله « خسرو وشیرین » ی هیجانلی ، حیاتك مختلف تظاهراتیله دولودر :

گل ای بلبل ، که هنگام چمندر چمندر ، بزم گل وسرو وسمندر .
أسر صبحك نسیمی صادقانه ، سحر ، سن داخی جوش ایت عاشقانه
بو کون کیم ساز وسوزه قوتك وار ، سر آغاز ایت چو سوزده قدرتك وار .
گلیر برکون قالیرسك شویله خاموش ، اولورسك نفخ صور ایله بیهوش .
بیلیرسك بی‌وفادر دور ایام ، نه‌گل قالیر نه‌بلبل نه‌سرانجام !

بیتلرنده وقارلی بر آهنك حس ایدیلیر ؛ دورك فانیلکندن کام آلمق ایسته‌یور ؛ اسیر ده‌کلدر : شعرلرینه کندی اعصابندن برشیئ قاتیور .

٨٢٦ تاریخنده وفات ایتمشدر ؛ کوتاهیه‌ده مدفوندر .

« کوزه‌ل یازیلر » ده بش صفحه . — دردنجی کتابدن اولکی جلدلرده ، صوك یوزسنه‌لك حیاتمز آراسنده یازیلان ادبی آثارك مختلف اورنکلرینی کوردیکز ؛ بیلیورسکز : چوجوقلره ایلك جغرافیا درسی ویریلیورکن اولا أولرندن ، قومشولرندن ، یاشادقلری کویدن سوزه باشلانیر ؛ معتدل اقلیملرك هواسنه آلیشمشکن بردن‌بره خط استوا طرفلرینه آتیلسه‌ق زور تنفس ایده‌رز .

بن بو مثاللرده‌کی اساسی « کوزه‌ل یازیلر » ده قبول وتطبیق ایتمك ایسته‌دم . باقکز : اوچ اولکی جلدده شیمدیکی ذوقی الکزیاده اوقشایه بیلن ، آلیشدیغمز طبیعی لسانه یاقین اثرلری اوقودیکز ؛ جغرافیا درسی ایلریله‌ین برمکتبلی کبی یاواش یاواش بولندیغمز یردن اوزاقلاشدق ؛ کندی‌أومزك اطرافی ، اصل ادبی حدودیمز ، کوله آتیلان برطاشك صوده‌کی تأثیری کبی دائما کنیشله‌دی ؛ صیجاق مملکتلرك هواسی ایچنده یاشایه بیلمه‌مزی تأمین ایتمك اوزره‌ده مسلسل ، دواملی ادمان تجربه‌لرنده بولندق ؛ بو حاضرلق ، سکزنجی صنفك نهایتلرنده بیتدی ؛ زمانمزدن باشلایه‌رق ماضی‌یه دوغرو کیدیورکن تنظیماتدن صوکره‌کی دورك یازی‌یه عائد بوتون نوعلرینی اوکرنمش اولدیکز ؛ بو وسیله دردنجی کتابده برعصره یاقین زمان اول دوغان شناسی افندینك اثرلرندن باشلامقده بربأس کورمه‌دم ؛ اولکی جلدلرده عادتا برداغك اتکندن ذروه‌سنه دوغرو یوکسلمکه چالیشدق ؛ بو کتابك شیمدیکی نظمه ونثره قدر کلن قسمنده چیقدیغمز نقطه‌دن آشاغی‌یه اینمکده استعجال ایدیورز .

صوك یتمش سکسان سنه‌لك دوره‌ده بربرندن ایچه آیری درت درلو یازی واردر :

(١) شناسی ونامق کمال نسلنك یکیله‌شن قسمی اسکی حیاتدن آیرلدی ؛ مثلا تیاترو یازدیلر ؛ غربه‌جیلکك جاذبه‌لرینه قاپیلیورلردی ؛ دیمك‌که خلقك ملی ذوقنه دوغرو کنیشله‌یه‌جك استعدادی حائز ایکی صنعتله اوغراشمقده فائده آرامشلردی ؛ اسکی قاپالی نثرایله یازمق غایه‌لرینه موافق ده‌کلدی ؛ طبع ایدیلن اثرلرك برچوغی اورته‌یه ساده برقیافتله چیقدی . ضیا پاشا هجا وزنلرینه دونمك لزومنه قانعدی ؛ نامق کمالك بیله مکتوبلری ، دیکر اثرلرینك برقسمی پك طبیعی ، سربست حتی ساده یازلمشدر . مدحت افندی ، هپ خلقه خطاب ایتمك ایسته‌یوردی ؛ اسکی سجعلی افاده مؤبداً ماضی‌یه براقیلدی .

عرب وعجم نفوذینه تابع قالمق ضرورتی آزالنجه ایکی یولدن کیدیله بیلیردی : (١) شعرده ، صنعتده کندیمزی دیکلمك ، ملتمزك درونی حیاتنی دویمق ایچون عزم ایله یورومك . (٢) اجنبیلرك تأثیرینه تابع قالمق ، عجملری براقوب مثلا فرانسزلری تقلید ایتمك .

تاریخده کوردیکز : اون سکزنجی عصردن بری مملکتك یوکسك طبقه‌سنده برجهد وار : اوروپایی اوزون مدت بزدن آییران سدلر ییقیلیور ؛ عجمی ، اقتصادی بین‌الملل جریانلر ، بزدن‌ده کچمك اوزره‌در ؛ عادی یاغمور سیللرینه باقکز : برچوق طاش پارچه‌لرینی ، آغاج کوتوکلرینی‌ده برلکده سوروکلر ؛ متفوق بر مدنیتك تأثیری بوندن‌ده قوتلیدر ؛ اوکنده کیمسه دوره‌ماز ؛ کری قالانلر ایچون تقلید دوره‌سی باشلار ؛ تنظیماتدن صوکره یکی فکرلری قوتلی بولان محررلر ، اوروپا نفوذینه تابع قالدیلر ؛ اولجه مقرر برعنعنه تشکل ایتمشدی : نظمك شکللری ده‌کیشدیریله‌یوردی ؛ حتی استعاره وتشبیه کبی شیئلر ایچون منشأ بردی ؛ شعرلرك معنالرنده عجم ادبیاتنك ، تکیه‌لرك کولکه‌سی واردی ؛ شناسی افندی ، ضیا پاشا ، نامق کمال ، عبدالحق حامد ورجائی زاده محمود اکرم بکلر ، مثلا شیخ غالب ، ندیم ، نابی ، نفعی ، باقی وفضولی کبی تصوف ومدرسه تحصیلی کورمه‌دیلر ؛ محیط ده‌کیشمشدی ؛ عربی وفارسیدن باشقه برلسان اوکره‌نیورلردی ؛ مثلا فرانسزلرك تأثیری بالکه شعورسز برحالده اثرلرینه کچمشدی .

(٢) تنظیماتدن صوکره ایکنجی منزل اولان « ادبیات جدیده » بو نفوذه دها یاقین بولندی ؛ اوروپایی اساسده وشکلده بکنه‌رك تقلید ایتدی ؛ نامق کمال نسلنك تیاترودن دویدیغی ذوقه مقابل ادبیات جدیده ، رومانده فرانسزلره یاقینلاشدی .

(٣) حریت اعلان ایدیلنجه‌یه کنجلر ، اوکلرنده فکرت ، جناب شهاب الدین وخالد ضیا بکلرك آثارینی بولدی ؛ بو اوچ بویوك محررده مکتبلره همان رقیبسز حاکم اولدیلر ؛ فقط کچیردیکمز اون ایکی سنه ظرفنده لسانك یکیله‌شدیکی انکار ایدیله‌من ؛ رفیق خالد بکك مملکت حکایه‌لریله مثلا « بر یازك تاریخی » یاخود « صولغون دمت » آراسنده‌کی مسافه ، آرتق فضله اوزامشدر . هم مسأله یالکز عربی وفارسی ترکیبلری ویا عروضی براقمغه انحصار ایتمه‌یور ؛ فکر و ذوق اختلافنك ده‌رینله‌شدیکنی کوریبورز ؛ بو کتابك تصنیفی قرارلاشدیرمق ایچون دوشونیورکن قبول ایتدیکم اوچنجی صفحه‌ده بودر . فقط بر دوره ماضینك نفوذندن همان آیریله‌ماز ؛ طیف شمسی‌یه دقت ایدیکز : یشیل نره‌ده بیتیور ؟ بوراسی عمود برخط مستقیمله کوستریله‌من ؛ صارینك باشلادیغی یری بولمق کوجدر ؛ لکن هرایکی قسمده اویله برنقطه انتخاب ایدیله بیلیرکه باقنجه رنکلرینك آرتق ده‌کیشمش اولدیغنه شبهه من قالماز .

ادبیاتمزده بو اوچ قسمی اویله‌در ؛ آرالرنده بر باغ وار ؛ بری نره‌ده بیتمشدر ؟ اوته‌کی هانکی نقطه‌ده باشلار ؟ بونی ریاضی بر شکلده همان آییره‌مایز : معمافیه هپسنك مستقل اوصافی تعیین اولنه‌بیلیر ؛ کتابده مختلف فرصتلرله ویریلن ایضاحاتی ذهناً ترکیب ایدیکز ؛ بربرندن فرقلی جهتلری آکلامق قولایلاشیر .

(٤) بك آچیق بر امر واقعدر : تنظیماتدن اولکی تلقیلر صوکره‌ده مصراً دوام ایتدی . جماعت حیاتی یالکز بر قوتك کوتورمکه چالیشدیغی استقامتده یورومز ؛ ملتمزك علمی ، ادبی تمایللری بر چوق مؤثرلره تابعدر ؛ هله ماضینك نفوذی چوقدر ؛ اسکی دورك عنعنه‌لرنده‌کی صیجاقلغی دویان قلبلر ایچون اوروپا تأثیرینه قاپیلمق حیرته ، استهزایه و حدته لایق فنا بربدعتدر . اعتیادلرینی کیمسه روحندن قوپاروب همان آته‌ماز ؛ حامدی ایلك دفعه بکنمه‌ینلره غرض واحتراص عطف ایتمه‌یکز ؛ « ادبیات جدیده » اطرافنده قوپان ولوله‌نك صمیمی جهتلری آز ده‌کلدر ؛ اوحالده آرامزده‌کی بعض اختلافلر برنوع تحصیل ، تربیه وتلقی فرقندن ایلری کلیور ؛ مثلا ناجی افندی ایله اکرم بك آیری مزاجده برر استاددی ؛ اوقومه‌لری ، دوشونجه‌لری باشقه استقامتلره توجه ایتمشدی ؛

یاشادقلری محیطلرده حتی آلدقلری عائله تربیه‌سنده اختلاف واردی ؛ ایکیسنکده برطرفده « شراره، اصطلاحات ادبیه، فروزان » ، دیکر جهتده « زمزمه، تعلیم ادبیات ، نژادا کرم » کبی آیری اوصافی حائز اثرلره مؤلف اوله‌جقلری طبیعیدی .

« کوزه‌ل یازیلر » ك دردنجی قسمی ، تنظیماتدن صوکره ، اسکی حیاتك عمومی اعتیادلرینی محافظه ایدن شاعرلرك آثارینه عائددر .

اصل دیوان ادبیاتی اسمی ویریلن اسکی شعرلر ، یاخود حکایه ، فقره ، تاریخ ، سیاحتنامه ... کبی اثرلرحقنده کی نثرلراون طقوزنجی عصرك ایلك نصفندن ماضی‌یه دوغرو دەرینلشه‌رك ، قویولاشه‌رق اوزار ؛ بالخاصه شیخ غالب ، کانی ، راغب پاشا ، ندیم ، نعیما ، نابی ، نائلی ، اولیا چلبی ، نفعی ، هنوز آ کلاتمغه فرصت بوله‌مادیغم شکلده ویسی ونرکسی، علمده کاتب چلبی ؛ روحی، هرایکی یحیی، باقی، فضولی، احمدوسنان پاشالر، شیخی، نسیمی، عاشق پاشا ویونس امره کبی استادلری احتوا ایدر .

بیلیورسکز : ادبیات برمعناسیله [چونکه او، بلاغت وفصاحت حتی بعضی نسته‌تیك قاعده‌لری، یاخود برمملکت محررلرینك وجوده کتیردیکی اثرلرك مجموعی معناسنه‌ده کلیر] دلبر، صیجاق، دەرین حسلرك، اینجه، طاشقین، هیجانلی خیاللرك قلبی، اعصابی طاتلی طاتلی اوپرتن کوزه‌ل سوزلر ویازیلر حالنده افاده ایدلمش شکلنه دینیر ؛ حیاتده هرکس عین شیئی بکه‌نمز ؛ سیکیرلریکزی دهشتله صارصان بروقعه، باشقه‌لرینی کولدیره‌بیلیر ؛ تهیجلریمزك خارجی مؤثرلری هپمزده براوله‌ماز ؛ بکا کوره تازه‌لەنن برکوزه‌للك نوعنی، زورله هرکسه قبول ایتدیره‌مم . ادبی ذوقی یاش، تحصیل، محیط، یارادیلیش ... فرقی ده‌کیشدیره‌بیلیر : دلبر ، صیجاق ، دەرین ظن ایتدیکم حسلری سزك چرکین، صوتوق، سطحی وصیغ بوله‌کزه مانع یوقدر ؛ اینجه ، طاشقین ، هیجانلی دیدیککز خیاللری بن قابا ، ساکن وقورو کوره‌بیلیرم ، بناءً علیه کوزه‌للکك ماهیتنده، بزه تأثیری درجه‌سنده برلەشمه‌یه‌بیلیرز ؛ بونلرك افاده واسطه‌لرندن متولد اولان شعرلری ، حکایه وتماشالری‌ده هپ بردن مطلقا بکه‌نمکه اجبار ایدیله‌مه‌یز . یاشلری ، تحصیللری ، محیطلری ، یارادیلیشلری ، بربرینه چوق بکزه‌ینلرك بیله طبیعتدن ، بر صنعت اثرندن آلدقلری حس و ذکا حصه‌لری آره‌سنده آز چوق فرق واردر . ادبی کوزه‌للکی بزدن آیری اذواق ایله دویانلرك‌ده، کندی جبهه‌لرندن حق قازانه‌بیله‌جکلرینی قبوله آلیشمق ایجاب ایدر ؛ مع‌مافیه بو اختلافلرك طبیعیلکی ، بعضاً عین شیٔ ایچون هرکسك کوزه‌ل دیمه‌سنه مانع اوله‌ماز .

بالخاصه اوچنجی جلدده کی یازیلرك ، دوغرو اوله‌بیلمه‌سنده کی شرطلری، اوصافی تعیین ایدیبورکن شعارمز ، صیقی برانضباط دائره‌سنده فضله قاعده‌جی قالمقدی ؛ زیرا بیلیوردق که لسان ، برمکتبدن، بر تجارتخانه‌دن زیاده انتظامه ، قطعیلکه محتاجدر ؛ « تحریر » و « خطابت » قواعدینه رعایتسز یازمقده ، سویله‌مکده سلامت یوقدر ؛ لکن ذوقه ، شعر حظنه تعلق ایدن مسائلده انشاد قرتنه ، تحسس وهیجان توزیعنده کی مهارته ونهایت سربستی‌یه طرفدارز .

سز کتابده ، تنظیماتدن اولکی حیاتله برابر ادبیاتمزك بش صفحه‌یه آییردیغم نمونه‌لرینی کوردیکز ؛ اساساً شعر وحکایه‌لری تقدیر ایتمکده شخصیلکمزی کوچ صاقلایه بیلیرز ؛ بن چوق یرده فکرمی اظهاره مجبور اولدم ؛ هله محررلری تدقیق ایتمکه چالیشیورکن « آفاقی » بیله قاله‌مادم ؛ بوصورتله حرکتك سائقلری نه‌در ؟ بونی ایضاحه لزوم یوقدر . کوزه‌للکی آ کلامقده بوله‌جغمز نسبیلکك تحلیلانی دیکر صفلره براقمق ضروریدر ؛ سزشیمدیلك ایسته‌دیککز پارچه‌ده ادبی ذوقکزی تأمین ایتمکده سربستسکز ...

